

Borger = Bennen.

Et Ugeskrift,

udgivet

for

Det forenede Understøttelses-
Selskab.

En og Tyrgetyvende Aargang.

Kjøbenhavn, 1829.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

05.6
B066

1829
Aug. 41

17525

R e g i s t e r

o v e r

Indholdet af Borgervens-Bladet.

En og Fyrgetyvende Aargang.

No.		Side.
1.	Anmeldelse. Adskillige Forslag, gjorte paa den nærværende Rigsdag i Stockholm	1:8
2.	Fortsættelse af Adskillige Forslag ic. .	9:16
3.	Fortsættelse af Adskillige Forslag ic. .	17:24
4.	Fortsættelse af Adskillige Forslag ic. Ex: tract af fjerde Kvartals Regnskab 1828	25:28
5.	Fortsættelse af Adskillige Forslag ic. .	29:36

No.		Side.
6.	Slutning af Adskillige Forslag :c. Oversætterens Tillæg til næstforrige Stykke. Et Bidrag til Prohibitivsystemets Historie	37:44
7.	Anmeldelse. Hvad forstaaes ved Evangelisk? Extract af General:Regnskabet for 1828. Evangelium (efter Dr. Morten Luther). Prøve af den catholske Provst Salzmanns Skrift: "Landes Trost und gnadenreiche Hülfe u. s. v."	45:52
8.	Om Kjettermageri. Dødsstraffe. Guld:Recepten eller: Lad de Døde være i Fred.	53:60
9.	Anmeldelse. Slutning af Guld:Recepten :c. Hedningen Ciceros Dom om de gamle Grækere's Efterkommere	61:68
10.	Anmeldelse. Om den augsburgske Confession	69:84
11.	Slutning af Om den augsburgske Confession. Kjetter. Anekdoter	85:92
12.	Nogle Ordforklaringer, hørende til Nordersmaalet	93:100
13.	Fortsættelse af Nogle Ordforklaringer :c.	101:108
14.	Slutning af Nogle Ordforklaringer :c.	109:116
15.	Noget Mere om Skindsød, Lighuse og Ligbegjængelser	117:124

No.	Side.
16.	Fortsættelse af Noget Mere om Skin: død ic. Extract af første Kvartals Regn: skab 1829 . . . . . 125:128
17.	Fortsættelse af Noget Mere om Skin: død ic. 129:136
18.	Slutning af Noget Mere om Skin: død ic. 137:144
19.	Dr. Hertwigs Jagttagelser af gale Hunde 145:152
20.	Fortsættelse af Dr. Hertwigs Jagtta: gelser ic. 153:160
21.	Slutning af Dr. Hertwigs Jagtta: gelser ic. Englændernes Colonieanlæg paa Den Fernando del Po 161:168
22.	Fortsættelse af Englændernes Colonie: anlæg ic. 169:176
23.	Fortsættelse af Englændernes Colonie: anlæg ic. 177:184
24.	Slutning af Englændernes Colonie: anlæg ic. 185:192
25.	Kvinde:Storhed 193:200
26.	Fortsættelse af Kvinde:Storhed . . . 201:208
27.	Slutning af Kvinde:Storhed. Fiske: ren fra Ormus 209:216

No.	Side.
28.	Anmeldelse. Fortsættelse af Fiskeren fra Ormus 217;224
29.	Nasmus Myrup. Anmeldelse. Fortsættelse af Fiskeren fra Ormus 225;232
30.	Anmeldelse. Fortsættelse af Fiskeren fra Ormus. Extract af andet Kvartals Regnskab 1829 . . . . . 233;236
31.	Anmeldelse. Slutning af Fiskeren fra Ormus 237;244
32.	Anmeldelse. B. A. Teller og J. F. Røhr 245;252
33.	Noget om Conventikler og hemmelige religiøse Forsamlinger. Synderlig Sympathie mellem Maven og Huden 253;260
34.	Et Menneske syer uden Hænder. Siker Kur for en Hypokondrist. Et Fruentimmer taler, synger, leger, leer o. s. v. i Søvne. Atter en Mirakelmageriske. Den katholske Geistligheds Colibat 261;268
35.	Anmeldelse. Pavedømmet. De Skinnelliges Gudsfrøgt 269;276
36.	Jndvendinger imod Jødernes Emancipation, gjendrevne af Prof. Krug. Det Nye Testamente, Luthers Opfindelse 277;284
37.	Slegfredsønnen. Strøtanker 285;292

No.	Side.
38.	Anmeldelse. Ogsaa Dyrene bistaae hver: andre i Farer. De kiefke Kvinder i Livron. Enhver Ting kan betragtes fra to Sider. Opfindelse 293:300
39.	Feekilden. Den ædle Fyrst Dalberg . 301:308
40.	Slutning af Feekilden. Den helbredete Spiller. Medbeileren og Løven. Strø: tanke 309:316
41.	Anmeldelse. Menneskets Skabelse . 317:324
42.	Slutning af Menneskets Skabelse. Ex: tract af tredje Kvartals Regnskab 1829. Hvad er Sandhed? 325:328
43.	Anmeldelse. Fortsættelse af Hvad er Sandhed? 329:336
44.	Slutning af Hvad er Sandhed? Det protestantiske Princip's Fortjenester af Menneskehedens Lyksalighed 337:344
45.	Anmeldelse. Fortsættelse af Det prote: stantiske Princip's Fortjenester ic. . . 345:352
46.	Fortsættelse af Det protestantiske Prin: cip's Fortjenester ic. 353:360
47.	Fortsættelse af Det protestantiske Prin: cip's Fortjenester ic. 361:368
48.	Fortsættelse af Det protestantiske Prin: cip's Fortjenester ic. 369:376

No.		Side.
49.	Anmeldelse. Fortsættelse af Det protestantiske Princip's Fortjenester ic.	377:384
50.	Fortsættelse af Det protestantiske Princip's Fortjenester ic.	385:392
51.	Fortsættelse af det protestantiske Princip's Fortjenester ic.	393:400
52.	Slutning af Det protestantiske Princip's Fortjenester ic. De første europæiske Reisende i Asien	401:408

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 1.

Løverdagen den 3^{die} Januar 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

A n m e l d e l s e.

I General-Forsamlingen den 15de f. M. bleve følgende nye Medlemmer antagne:

Hr. D. S. Hornbeck, Cancellist i Gener. Commiss.

Collegiet

— J. Fredstrup, Kongl. Regiseur og Figurant

— N. A. Birch, Institutbestyrer

— G. G. Salicath, Sognepræst til Harralsted og Allindemagle

— Sekt, Skolelærer og Kirkesanger til samme Sogn

— J. D. F. Salicath, Sognepræst til Jydstrup og Balse

Hr. Hansen, Skolelærer og Kirkesanger Sammes
stedes

Frue Dorothea Magdalene, Enke efter Sæe Pr.
Lieut. Holm

Hr. P. Schaumborg, Kunstdrejer

— Andr. Willerup, Kongl. Toldbetjent

Frøken Bollette Müllers, Datter af Hr. Major
og Consumtionskriver Müllers

Hr. Bernh. Creutzburg, Krigsraad og Kongl. Told-
betjent

— Andr. Madsen, Snedkermester

— A. C. Müller, Destillateur

— J. Brodersen, Kongl. Havne-Controllleur

— J. E. Lange, Cand. Theol.

— J. Scheel, Bogtrykkersvend

— J. Damberg, Skrædermester

— E. Damberg, Lærer ved Frue Fattigskole

— G. Marer, Skrædermester

— M. J. Cohen, Bexeleer

— P. A. Svendsen, Institutbestyrer

— E. J. Jacobsen, Bogtrykker

— J. Becker, Kobbersmedmester

— P. C. Knudsen, Grosferer

— E. P. Jensen, Hofbager

— J. A. Trane, Skoemagermester

— Jacob Carstensen, Brygger

- Hr. J. Nyebølle, Høffnedker
 — N. J. Lund, Bødkermester
 — C. F. Quist, Glarmester
 — C. F. Weber, Lømmermester

Ligeledes blev i bemeldte General; Forsamling besluttet, at foruden de enkelte Medlemmer, der for flere Aars Restance med Contingent bleve ud; flettede af Selskabet, Enhver, som stod til Restance og om sammes Afgjørelse, saavel mundtlig som skriftlig var paamindet, og ikke inden den 31te Januar næste Aar, betalte samme, skulde efter Lovens 1ste Kapitel 12 §. udslettes af Selskabet.

Kjøbenhavn den 31te December 1828.

Administrationen for det forenede Understøttelses;
 Selskab.

Christensen. Schram. Friedenreich.

Lund.

Adskillige Forslag, gjorte paa den nærværende Rigsdag i Stockholm.

---

a) Om Indretning af en agende Post i Sverrig *).

(Indført i den Walmarske Journal No. 292).

Vi har længe klaget over Savnet af saa vigtigt et Kommunikationsmiddel, som en agende Post — et Savn, der især for Litteraturen og de Syssler, som dermed staae i Forbindelse, i høj Grad har været skadeligt. Det Forslag, et værdigt Medlem af Adelen og Ridderstabet (Hr. Crusenstolpe) nylig

---

*) Det er let at indsee, at en saadan Indretning vilde være til uberegnelig Nytte, ogsaa for andre Lande end Sverrig. Hvad følger, Mangelen af en svensk Pakkepost har havt med Hensyn til Standsning af litterair Communication imellem Danmark og Sverrig, er bekjendt nok. Her et af de nyeste Exempler. En af Stockholms berømte Lærde havde i Sommeren 1827 faaet et højt interessant Werk færdigt fra Pressen. Dette vilde han skænke nogle af sine Venner i Kjøbenhavn, og sendte Exemplarer med Breve særskilt til hver af dem. Denne Foræring afgik fra Stockholm sidst i Nov. 1827, og ankam, med Boghandlerlejlighed, til Kjøbenhavn i Slutningen af Nov. 1828!

Oversætterten.

har gjort, om at lade en Bog, imod en vis Afgift efter Arketallet, gaae med Brevposten, saa godt det end er meent, moder dog den Vanskelighed ved Udførelsen, at naar Bogen var stor, kunde blot et indskrænket Antal Exemplarer forsendes, hvorimod med en agende Post denne Forsendelse altid kunde finde Sted til flere Personer. I Hensyn hertil har vi med særdeles Tilfredsstillelse erfaret, at den 12te December i Plenum hos Adelen og Ridder: skabet blev gjort Motion om Indretningen af en agende Post. Forslagets Ophavsmand var Generalconsul af Lundblad. Vi tænke, at vi gjøre vore Læsere en Fornøjelse med, in extenso at meddele hans Grunde til denne Motion og Maaden hvorpaa den vilde være at iverksætte. — "Isteden for Formandsvogne, eller saadan en Indretning som skulde tjene baade for Rejsende og til Pakkers Befordring, vil jeg — eftersom vor Skytsindretning fuldkommen opfylder det ene Djemed, nemlig Rejsendes Befordring — ene og allene foreslaae Oprettelsen af en Pakkepost, eller en saadan, hvorved Breve, Bøger, og Pakker af en vis Vægt kunde forsendes. Da jeg herom henvender mig til saa oplyste svenske Mænd, som dem jeg her har den Ære at tale til, gjordes det kanske ikke behov at fæste Opmærksomheden paa Fordelene eller Nød:

vendigheden af den her foreslagne Udvej til at lette den litteraire og industrielle Communication i Fædernelandet.

”Det er nedslaaende for hver Ven af Litteraturen og Videnskaberne, at, naar han uegennyttig har opofret sig til Oplysningens Tjeneste, som er at søge og meddele Sandhed, han, af Mangel paa et udvortes Befordringsmiddel til dens Udbredelse, ved sine velmente Forskninger kan siges at udsætte en tabt eller idetmindste i dobbelt Henseende død Capital; thi ikke alene gaae de Penge, som anvendes paa en Bogs Udgivelse, ofte for en Del forlorne, men selve Ideernes eller Forskningens Opdagelser ligge ufrugtbare uden at forrente sig ved Nationens Oplysning. Circulationen af Meninger og Anskuelser er ved udvortes Hindringer ligesom hemmet, og naar ny Arbejder udkomme, kjøles lettelig, ved den Langsomhed ja Umuligheden at faae dem, Nysgjerrigheden efter dem, eller de glemmes derved ganske, og Resultatet er omfider en almindelig litterair Ligegyldighed hos Nationen.

”Med disse almindelige skadelige Følger, som vi i denne Henseende erfare af Savnet af en saadan Postindretning, som den jeg foreslaaer, staae ogsaa de i Forbindelse, der angaae Fædernelandets

industrielle Virksomhed. Culturen har i den senere Tid taget en aldeles praktisk Retning. Der gives ingen Gren af Oplysningen, som jo søger at frembringe en for Borger-samfundet nyttig moden Frugt. Ved at overveje denne bekjendte Sandhed, falder det strax i Øjnene, at, naar de der ernære sig af Industri, mangle tilstrækkelige Indsigter, blive deres Produkter naturligvis ufuldkomne og fejlagtige. Med et Befordringsmiddel til en mere livlig litterair Forbindelse vilde en industriel snarlig forbinde sig; man havde saaledes en Udvej til at affætte og udsprede ikke blot Tanker, men ogsaa Ting; og i begge Henseender vil Duellighed finde den Udvej til Opmuntring og Søgning som den fortjener. At forfølge disse Betragtninger i særskilte Æmner anseer jeg for at være overflødig. Exemplet paa hvad andre Stater i denne Henseende har gjort, og blandt dem Frankrige men især England, vidner mere end tilstrækkeligt om den foreslagne Indretnings Nytte. Man har vel allerede i forrige Tider i Sverrig nogle Gange været betænkt paa en saadan Foranstaltning, der ogsaa skulde have været indrettet til at kunne befordre Rejsende. Blandt de mange statskloge Forordninger, som efter Carl XII's Hjemkomst fra Tyrkiet udsig fra hans Hovedkvarter, og som bekræfte, at

han i de sidste Aaringer af sin Regjering i Statskloghed ej alene var langt ophøjet over sit Statsraad, men ogsaa stod højere end den saakaldte Frihedstiden, vidner til hans Fordel ogsaa den Forordning han udgav om at tilvejebringe en saadan Indretning som den hvorom Taleren er, men som, formedelst Heltens Død, ulykkeligvis aldrig blev iværksat. Et værdigt Medlem af denne Stand har foreslaaet, at det burde være tilladt at sende Bøger med Brevposten. Dette Forslag har Fortjenesten af at vise Omhu for en nyttig Sag, men det maa tillades mig herved at anmærke, at da en hurtig Befordring er Djemedet af enhver Brevpostindretning, vilde dette Djemed være stridende mod hin foreslagne Transportmaade. Ingen Brevpost bør betynges saaledes at den derved forsinkes; og da man, for at undgaae dette, vilde blive tvungen til at indskrænke Tyngden af Transportfager, som Brevposten kunde medtage, til et ringe Antal eller en mindre Vægt, saa vilde en saadan Post, efter mine Tanker, ikke opfylde Savnet af en hensigtsmæssig Pakkepost.

(Fortsættes).

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 2.

Løverdagen den 10de Januar 1829.

Førlagt af Understøttelses Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets Bogtrykker.

Adskillige Forslag, gjorte paa den nærværende Rigsdag i Stockholm.

---

a) Om Indretning af en agende Post i Sverrig.
(Fortsættelse).

Da jeg saaledes anfører Fortrinnet af en Pakkepost til at berejse de store Landeveje i Riget, maa jeg fremdeles foreslaae Maaden, hvorpaa de Bæfostninger, som en saadan Postindretning isørstningen vilde medføre, bedst maatte kunne udredes. Jeg troer nok, at Udgifterne ved Indretningen af en Pakkepost ej strax fuldelig kunde bestrides med Betalningen for de Pakker, den medtager, og at

der behøvedes særskilt Tilskud til de første Bekostninger, et saadant Institut altid udkræver; men jeg troer dog tillige, at den vilde medtiden vække en mere og mere tiltagende litterair og industriel Forbindelse imellem Provintserne og sammes Kjøbstæder, saa den ej allene kunde dække Udgifterne, men rimeligvis endog ifremtiden skaffe Postkassen Overskud.

Til en forberedende Understøttelse for denne Indretning vover jeg at foreslaae, enten at Finantserne skulde assistere den med en aarlig Sum af 28000 Rbdlr. til næste Rigsdag, eller og — hvilket efter min Overbevisning var det bedste — at Posttaxten forøges med 15 Procent, hvilken Forøgelse hertil og til det indenlandske Postvæsens Forbedring burde anvendes. Dette Tillæg i Posttaxten er saa ubetydeligt, at sikkerlig ingen Correspondent vilde lægge Mærke til et saadant Paalæg. Sammenligner man den svenske Posttaxt med den som nu gjelder i andre Stater, f. Ex. i Preussen, hvor Postsystemet er bragt til den størst mulige Fuldkommenhed i det civiliserede Europa, saa finde vi, at selv med den af mig foreslagne Forhøjelse bliver den svenske Posttaxt ansat til den billigste Fixation. Betalningen for et Brev fra Ystad til Stockholm, som er en Afstand af over 60 svenske

Mil, er nu 7 Sk. 6 rst., som blot er $3\frac{3}{4}$ Stilling Sølvværdi; med 15 Procents Forhøjning for Lod: det var det 8 Sk. og 8 rst. Fra Greifswald til Berlin, som blot er 20 svenske Mil, betales 5 Sølv: groschen eller 9 Sk. Banco; i et næsten analogt Forhold hermed er Posttaxten over hele Tyskland ja i hele Europa. Jeg anseer saaledes den foreslagne Forhøjning som det letteste og mindst følelige Skattebidrag til en nyttig Indretning, hvoraf Publicum selv har det største Gavn, en Indretning, som vi behøve, og der ønskes af dem, hvem Nationens højere Cultur ligger paa Hjertet.

b) Om Skat paa Brændevin, med en Indledning om Brændevins Skadelighed.

En Motion af Gustav Montgomery, oplæst hos Ridderskabet og Adelen paa Rigsdagen i Stockholm d. 28 Nov. 1828, og indført i den Walmarske Journal No. 286—87, og her forkortet.

Af alle den menneskelige Aands Opfindelser er vel ingen bleven saa meget misbrugt, ingen har afftedkommet saa megen Fordervelse, ingen har saavel i moralsk som i fysisk Henseende virket saa uhyrt skadelig som Brændevinen, idetmindste inden Sverrigs Landemærker og især i de seneste 30—40 Aar.

Despotismen, der saa ofte fra Tronen har paaført Folket uberegnelige Ulykker ved den standsede Oplysning eller ved saadanne paanødede Indretninger, hvormed der mere saaes paa Herskerens end paa Folkets Fordele, har ved den saakaldte regale Brændevinsbrænden (=: Brændevinsbrænden for Kronens Regning) netop efterladt sig advaerende men ikke let udslattede Spor af den selvraadige Magts jernhaarde og samvittighedsløse Fremgangsmaade.

Endnu leve blandt os nogle Oldinger, der mindes den Tid, da den nyttige, idetmindste uskadelige Brænding til Husbehov blev af en, blot den enkelte stygge Binding beregnende Regent, forbudt, for at kunne af Regjeringen alene afbenyttes i en saa meget des større Scala og til saa meget des større Profit.

En Følge af denne Man var, at der indrettedes des Kroer saagodtsom ved hver Milepæl, hvorved Almueen forledtes til at drikke op de saa eller mange Skillinger, den med tungt Arbejde under Svæd og Møje kan have fortjent; og om Rogen, i Betragtning af Kornbrændevinens Dyrhed, søgde, ved selv at brænde, at spare sine tungt erhvervede Styvere, da blev denne ulykkelige Medborger anklaget, udpantet, pidsket, dømt i Bøder, og

brændemærket med offentlig Banære. Og lykkedes det ikke de efter egen Fordel og Regentens Velbehag gridske Brændevinsvisitører at gribe denne Medborger paa fersk Gjerning, medens Brændevinspanden røg eller endnu var varm, saa enten tvang man med Hug og Slag eller overtalte og betalte Faderen til at vidne mod Sønnen, Sønnen mod Faderen, og Tjenestefolkene imod Husbonden; og disse Vidnesbyrd skulde, tvertimod Lovbogen, være gjeldende ved Domstolene. Derfra disse fæle Optrin, som dengang fandt Sted imellem Embedsmændenes Udsendinge og fredelige Medborgere; derfra den blodige Kamp, naar Brændevinsverk opdagedes og af Ejermanen forsvaredes; da Mord og Brand næsten hørte til Dagens Orden, tilliges med Meened, falske Angivelser, Svir og Slagsmaal.

Foruden Folkets Formue, Kraft, Lyst til Orden og Sædelighed medtog disse Indretninger alle de uhorste Summer af Statens Formue, dem man havde gjort Regning paa skulde saa rigelig forrente sig, at man ikke sandsede, og mindre tog i Betænkning, derfor at opofre Regentens Ære, Lovens Hellighed, almen Sikkerhed og Dyd. Disse Indretninger, tilligemed den næsten samtidige Indførelse af et kongl. privilegeret Talletterie, kan man sammenligne med Pandoras Kiste, hvorfra al

mulig Ulykke og Fordervelse har udspreedt sig hos den svenske Nation.

Skulde Nogen endnu være saa forhærdet af Egennytte eller saa forblindet af Fordomme, at han ikke vil tilstaae eller ikke indseer Brændevinens Skadelighed, burde han dog lade sig overbevise om det Modsatte af den redelige almenagtede og agtværdige Menneskekjender og særdeles duelige Læge, som i Aarets Almanak derom har givet fyldestgjørende Oplysning og fornøden Advarsel. "Uden" — siger han — "at beskrive den sandsløse og skammelige Tilstand, som kaldes en Kus, der, desværre, kun alt for ofte stiller sig tilskue for Enhver, vil man blot nævne nogle af de sædvanligste Svaghedstilfælde, som ere Følge af Brændevinen.

Den første Legemsdel, som lider, er Maven, saaat Drankeren taber Madlyst og Fordøjelsesevne, og kan tilsidst knap nyde nogen egentlig Føde; hvoraf naturligvis følger en mere og mere tiltægende Sygelighed med Nysten og Skjelven i Hænder og Krop. Derhos eller derpaa følge de egentlige Sygdomme: Standsning i Leveren og Underlivets øvrige Indvolde, Gulsot, Battersot, ofte Slag og Torrykthed. At Den som er forfalden til at drikke Brændevin, er en ynkelig, men neppe en medynksværdig Skabning, indseer Enhver,

saabelsom at han med hastige Skridt iler en bradt Død imøde. "Dette maa" — bliver han ved — være nok, for at overtøye ethvert nogenledes tænkende Menneske om Brændevinens skadelige Indflydelse paa Helbredet. Dens fordærvelige Indvirkning paa Sæderne er, om muligt, endnu bedrøveligere. At mange fæle og forskjellige Forbrydelser aabenbare er en Følge af Brændevin, det har Justitsraad Torén bevist i en Afhandling trykt 1823 under Titel: Försök att beståmma orsakerne till ökade brotmaal ock medlen till deras förekommande eller minskning; og de til Sundhedscollegiet indkomne Rapporter lægge fordagen at fra 1823 til 1826, begge inclusive, ikke færre end 360 Personer har sat Livet til som en Følge af Juldsfab, enten at de ere dræbte i Slagsmaal under Rusen, eller efter en umaadelig Brug af Brændevin, døde af Slag. Samme Rapporter indeholde adskillige Exempler paa Husfædre, der har myrdet sig selv eller Hustru og Børn af Fortvivlelse over at de ved Brændevinsdrik ere blevne forgjeldede og geraadede i Rød og Elendighed, for ikke at tale om de mindre fæle Forbrydelser, saasom Tyveri, Slagsmaal, Dagdriveri, hvortil den giver Anledning.

Bed Slutning af Rigsdagen 1823 blev i et

af vore meest læste Ugeblade indført en Artikel; Tansker om Brændevin og Brændevinsbrænden, hvis Forfatter, en duelig Manufakturist, ogsaa leverer en mærkelig Skildring af Brændevinens ulykkelige Følger. Den afftedkommer en Mængde Splid og Processer. Den fylder Verkstæderne med Klamsmeri og Slagsmaal, Fattighusene med Liggerunger, Assistentshuset med Pjalter, Husholdningerne med Udselshed og al optænkelig Elendighed, vore Hospitaler med Skrantninger, vore Fængsler med Forbrydere. Den forstyrer alt Samfundsheld og Velbefindende. Vore Kirker besøges af kolde ligegyldige Tilhørere, af hvilke de fleste ere dorstke af Brændevinen i den ved Kirken beliggende Kro. Verkstæderne forsyner Brændevinen med usle Arbejdere, og vore Boutiker med daarlige Varer. Den fordyrer Arbejdslønnen, da en Arbejder vil fortjene saa meget paa een Dag, at han kan svire og gaae ledig i tre. Den svækker den opvoxende Generations physiske og intellectuelle Evner; allevegne, i Landsbyer og Kjøbstæder afftedkommer den Armod og Elendighed. Det gjør Hjertet uskicket til hver ædel Følelse og nedværdiger Menneskerne dybt under de ufornuftige Dyr.”

(Fortsættes).

Borger = Vennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 3.

Løverdagen den 17de Januar 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Drykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Udskillige Forslag, gjorte paa den nærværende Rigsdag i Stockholm.

---

b) Om Skat paa Brændevin, med en Indledning om Brændevins Skadelighed.

(Fortsættelse).

Siden efter viser han, at i en Husholdning af 16 Personer, 8 Mandfolk og 8 Fruentimmer, koster Brændevinen 95 Rbdlr. mere end Brødet, om der endda kun beregnes 3 Snapser for hver Karl daglig.

Inden jeg slutter dette bedrøvelige Æmne — bliver han ved — maa jeg spørge, hvorledes kan en Nation komme til Velstand, naar den anvender

faa stor en Del af Jordens Produkter paa at øde lægge dens Beboere.

Erfarenhed lærer ogsaa, at, uagtet saa mange med rig Afgrøde velsignede Aar, er Nationen virkelig bleven fattigere; thi det er ikke saameget Skattebyrderne, hvor trykkende og ulige fordelte de end kan være, men snarere Brændevinens Mængde, som forvandler selve Jordbrugernes Overflod til en almen Nød, gjør Daglejernes For tjeneste utilstrækkelig, underminerer Fabrikantens og Haandverkerens forrige Velstand, og baner med Kjempeskridt Vejen til en almen Elendighed blandt alle andre end de som udsue Nationens Marv og Kraft, nemlig Producenterne og Udsælgerne af denne Vare, hvilke næsten ere de eneste der kan siges at fortjene mere end til daglig Behov.

Den beregnede Syndfyld af omtrent 60 Millioner Kander Brændevin som aarlig consumeres i Sverrig, kan uden al Overdrivelse lignedes ved Promethei Kovfugl, som uophørlig gnaver paa vore Indvolde, samt Nationens materielle og intellectueller Evner.

Denne Giftedrik har ikke allene den afskyelige Egenkab at dens utallige Elskere derved sættes i den for Producenten herlige men for Consummenten forfærdelige Forfatning, aldrig at lædste deres

Tørst men tværtimod forsøge den jo mere de drikke; men ogsaa den topmaal Ulykke, at dens sirenlignende Dunst lokker enhver Letsindig uimodstaaelig til sig, for lidt efter lidt at ødelægge og dræbe sine Offere baade i fysisk og moralsk Henseende.

Jeg troer saaledes — og jeg er ikke den eneste som er af den Tanke — aldrig ved denne eller de foregaaende Rigsdager noget vigtigere Æmne har været foretaget, noget som mere fortjente Rigsstændernes alvorligste Opmærksomhed og hver retskaffen og menneskeelskende Medborgeres æmnestede Deltagelse.

Man maa ikke indvende, at Spørgsmaalene om Repræsentationsmaaden, om Pengevæsenet, eller noget andet finansielt, statsoeconomisk, eller Trykkefriheds Anliggende, i mindste Maade kan jævnes med det hvorom Talen her er. Thi alle de andre Anliggender, saa vigtige de end kan være, har hverken saa direkte eller saa afgjørende en Indflydelse paa hele Nationens baade materielle og intellektuelle Vel eller Æ som dette Æmne. At frelse idetmindste tvende Generationer fra Fordervelse og Undergang, det tænker jeg er det aller vigtigste Djemed. Men hvorledes det skal opnaaes, hvorledes dette, det skønneste, det ypperste, det helligste af alle menneskelige Djemed paa den hens

sigtsmæssigste Maade kan tilvejebringes, desangaaende vil Rigets nu forsamlede Stænder ingenlunde undlade at udtænke og opgive bedre Midler, end jeg formaaer, eller end man med Billighed kan vente af en enkelt Mand. Med eet Hug at opløse denne gordiske Knude, troer jeg ikke duer, jeg troer at alle Forbud, enten de gaae ud paa en direct Standsning eller blot Indskrænkning af Brændevinsbrænden eller Brændevinsafbenyttelse, nu hverken føre til det tilsigtede Maal eller lade sig udføre; de ere desuden for meget stridende imod en forresten nyttig og tilbørlig Næringsfrihed ialmindelighed.

Den bedste Maade blev det vel, ved et højt Paalæg, og saaledes ved Dyrheden, at affkrække baade Brændevinsbrændere og Brændevinsdriffere fra at betjene sig af denne for Krop og Ejel saa fordervelige Giftdrik efter saa stor en Scala som hidtil.

c) G. Montgomerys Motion om Tal- lotteriets Afskaffelse.

(Indført i Journalen No. 293 og følg. i Oversættelsen forkortet).

Skulde jeg dømme efter det Udfald, som lignende Forslag har havt paa de foregaaende Rigsdage, kunde jeg ikkun nære svage Forhaabninger for

denne min Medvirkning til at faae en Indretning affkaffet, der ikke mindre udgjor en Banære for Fædernelandet end en Krænkning af al sund Moral. Men om jeg end paa den ene Side, med Hensyn til den private Interessens og den falske Politiks vedholdende Modstand, burde holde mig tilbage, opfordres jeg dog af den stigende Oplysnings Krav og egen uegennyttig Overbevisnings kraftige Minde, i alt hvad der staaer til mig, nu og fremdeles, at modarbejde Tilværelsen af en Indretning, som fordervor Nationens Karakter, derved, at den forleder dens Medlemmer til skadelige Speculationer, til Hazardspil og uædel Vindesyge, tvertimod Loven og i aabenbar Strid med al Retsfølelse.

Den næsten halvhundredaarige Erfaring om Lallotteriets, især for den arbejdende Klasse ulykkelige ej sjelden gysenopvækkende Følger har Ingen kunnet bestride; men denne Erfarenhed, der taler saa højt og forstaaeligt om sammes Ophør, at hvert et Argument til Forsvar for dets Bibeholdelse, maa for Fornuftens og Menneskelighedens Domstol robe en tvetydig Hensigt — har, idetmindste hidtil, ikke forslaaet til at affedkomme Rigets Stænders Forkastelse af saa umoralisk og skadelig en Indretning. Denne Omstændighed maatte for enhver retskaffen Medborger være dybt smertende,

og den vilde være næsten uforklarlig, om man ikke af en og anden ubehagelig Erfarenhed vidste, hvor snildelig Enkeltes Interesse formaaer at gjennemdrive sine Planer under Foregivende af en tilsyneladende Fordel for Staten.

Saaledes bragtes paa Rigsdagen i Aaret 1818 Stænderne, da Spørgsmaalet var om Tallotteriets Afskaffelse, til at være to mod to; og under 1823 Aars Rigsdag gif de tre Stænders Forbindelse saavidt, at det blev bibeholde paa denne besynderlige Grund af Committeeen: "at, om den ved "Bedømmelsen af dette Anliggende, ene raadspurgte "sin private Overbevisning om Tallotterieindretningens skadelige Indflydelse i moralsk Henseende "og sammes fordærvelige Indvirkning paa Mængden af de Spillendes oeconomiske Stilling, vilde "den aldrig et Øjeblik have betænkt sig paa at tilraade denne Indretnings Afskaffelse" — "men "Statskassens Indtægter, i hvorvel — som Committeeens Ord lyde — underkastet megen Usikkerhed ved Beregningen" bevægede Committeeen, og, i Overensstemmelse med samme, Præster, Borger og Bondestanden til, at lade denne "i moralsk og oeconomisk Henseende skadelige" Indretning vedblive til liden Ære for Samfundet, og som Bidrag til idetmindste endnu i 5 Aar at undergrave især

de mindre tænkende Folkelassers Velstand og Sædelighed.

Hvad Være og Tilfredsstillelse det kan medføre, at være Embedsmand ved en Indretning og opoffre Betænksonhed og Flid ved en Administration, hvis Bedvarenhed og Gevinst beroer paa saa mange tusinde Medborgeres bestemte Tab, ofte paa Koners og Børns ved dette Tab udpressede Taarer og Forbandelser — kan jeg ikke indsee; men idetmindste vækker det min Forundring, at med en saa aabenbare umoralisk og mod Landslovens tydelige Bogstav og Aand stridende Indretning andre Personer give sig af, end de som af den yderste Trang see sig nødtvungne til at vælge denne Nødhjælp som det eneste Middel til Livets Ophold for sig og sine. At derimod ikke blot Samsfundets høje Embedsmænd men ogsaa mere oplyste Medborgere ville være Medlemmer af Lotteri-Directionen, burde neppe kunne tænkes som muligt og allermindst høre blandt Birkeligheder. Det er ogsaa denne seneste Omstændighed, som kan forklare Aarsagen til den ellers uforklarlige Modstand, som hidtil har standset alle Forsøg paa at faae en Indretning afskaffet, som intet fornøstigt Menneske burde kunne ansee for at fortjene et kongeligt Privilegium og den lovgivende Magts Approbation.

Men kan vel Enkeltes Interesser og Statens paaregnede Gevinst nogensinde være saa store, at Samfundets Ære, Majestætens Hellighed, Moralens og Lovens Bydende, samt Millioner Medborgeres Sædelighed og Formue derfor bør opoffres?

Eller skulde endnu engang den lovsiftende Magt hos os ansee det for fornuftigt at yttre sig saaledes som Finantsministeren i Frankrig for nogle Aar siden sagde, da han foreslog at Lotterierne skulde vedblive: "at han tilstod med Smerte, at den afstedkom Nationens Fordervelse og Elendighed, og at han sukkede over den ulykkelige Nødvendighed, hvori Staten befandt sig, at opsætte Afstæffelsen af denne forhadte Opfindelse". Hvor kraftigt blev ikke denne Finantsministerens baade umoraliske og i statsoeconomisk Henseende ukloge Yttring gjendreven af et Medlem af de Deputeredes Kammer! "Jeg finder derimod — var hans Ord — i Afstæffelsen af Lotteriet en Gevinst af over 5 Millioner. Om nemlig de 66 Millioner, som Nationen aarlig spiller bort i Lotteriet, anvendes til dens daglige Behov, indbringe de, ved Consumtionsafgifter, 5 à 6 Millioner til Statskassen."

(Fortættes).

E x t r a c t

af

fjerde Quartals Regnskab 1828,

for

det forenede Understatstæssels; Selskab.

I n d t æ g t.

	Schiller og Regn.	Rube @alt.
	Rbb. f.	Rbb. f.
Rebørling fra forrige Avaral, Ste fancer iberegnet.....	637 66	1798 11
A. Hgentlige Indkomster for Hgeblads 40de Aargang Nr. 40—52.....	483 16	
B. Contingent for de to sidste Avaraler	1623 34	
C. Raars og Forfuds Afbetaling.....	114 72	1245 48
D. Det kongl. Gulds Bave.....	20	100
E. Stenter paa nogle af Sellsfabets Ca pitaler.....		3372 15
F. Solgt 400 Rbb. r. @. à 214 pCt.	428	
	Rbb. 3306 92 6515 74	

Overensfommende med den af Administrationen førte
Casfe: Control.

Lshriftensfen. Schram. Friedentreich.

_____
Rund.

U d g i v t.

	Schiller og Regn.	Rube @alt.
	Rbb. f.	Rbb. f.
1. De løbende Udgifter, for Hgeblads bets Trykning, med Papir, Raar ninger ic.....	216 40	385
2. Pensioner og Stiorente for dette Avaral tal.....	738 72	218 16
3. Solgt mod Skerrepresentativer.....		400
4. Herholdelige Skerfancer.....	5 40	51
5. Tilfældige Udgifter.....	5	
Skerfancer.....	594 52	1189
Contant.....	1746 80	4272 58
	Rbb. 3306 92 6515 74	

Sjæbenhavn den 31te December 1828.

M. Bentzen.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 4.

Løverdagen den 24de Januar 1829.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets- Bogtrykker.

Adskillige Forslag, gjorte paa den nærværende Rigsdag i Stockholm.

---

c) G. Montgomerys Motion om Tal-
lotteriets Afskaffelse.

(Fortsættelse).

Hos os maatte, ihvorvel i mindre Scala, Forholdet blive det samme, og den usikre Indkomst af circa 60,000 Rigsdaler, som Statskassen i de senere Aaringer har kunnet gjøre Regning paa, er lettelig mere end erstattet ved selve Lotteriets Afskaffelse; thi i Sverrig er denne fatale Indretning ikke, saaledes som i Frankrig, bortforpagtet

til enkelte Speculanter, og Indkomsten saaledes baseret paa en sikker Grundvold. Tvertimod er det ligesaa muligt, og er ogsaa af Erfarenhed bevist, at Staten derpaa et Aar har tabt mere end 60,000 Daler; ja at dette umoraliske Hazardspil kan have endog værre Følger for Statskassen, det blev paa sidste Rigsdag godtgjort af en Lotteridirecteur, som yttrede, at det var muligt, Statskassen derpaa aarlig kunde tabe en Million Rigsdaler, især om Lotteridirectionen ikke fik Lov til, efter eget Lykke at sperre visse Nummere. Men lad endog være, at Medborgerne bleve nødsagede til en Opofring til Erstatning af det formentlige Tab af 60,000 Rdr., som det ved Lotteriets Affkæffelse kunde blive Spørgsmaal om, vilde der vel i den svenske Nation gives et eneste Menneske, der ikke med glædeste Hu rakte sin Skilling — thi større behøvede Dfferet ikke at være — til et saa vakkert og megen Tilfredsstillelse skabende Djemed? Jeg troer det ikke; jeg troer tvertimod, at aldrig nogen Skat er bleven erlagt med større Beredvillighed end denne Skillingskat, hvis den blev paalagt.

Siden jeg nu har, som jeg haaber, paa den mest overbevisende Maade igjendrevet det væsentligste Argument, man hidtil har brugt til Grund for Vedvarende af Tallotteriet, og det eneste som

i Rigsstændernes sidste Forsamling ansaaes for at have Gyldighed; skulde det synes overflødigt at berøre, og endnu mindre at gjendrive de underordnede Argumenter, eftersom de af den lovgivende Magt ikke bleve ændsede, og følgelig ifkun maa ansees at have føje Værd. Men, da hvad der eengang er bleven forkastet, en anden Gang mulig kunde blive anseet for at være af megen Vægt, isærdeleshed da Privates Interesse ligesaalidt nu som tilforn vil forsømme at betjene sig af alle mulige Midler, alle mulige Indvendinger og Smut huller, for idetmindste at vinde Udsættelse med denne hadefulde Indretnings Afskaffelse, saa foranlediges jeg til, ogsaa til Afbevisning at fremsætte de øvrige af Lotteriforsvarernes sædvanlige Argumenter.

Iblandt dem hører man især, at der raabes paa, at Lotteriet udøver ingen Tvangsmagt, at det er af fri Villie og egen Tilbøjelighed en Spilende vover sine Penge, og at han saaledes, om han vil, kan lade være at lade sig forlede af denne Anstalts Tillokkelser, og at den som taber, følgelig ikke har nogen Anden end sig selv og sin Letsinighed at tilskrive hvad Skade han derved muligen kan paadrage sig. Men er Forholdet ikke lige det samme med alle andre Hazardspil mellem Private,

dem dog Loven saa strengelig forbyder og maatte forbyde for at forebygge de Forbrydelser og Ulykker, hvortil slig umoralsk og upassende Lidsfordriv og Lyst til Gevinst forlede sammes Udøver?

Desuden er det ikke ædelt, ikke rigtigt, ikke engang anstændigt, at Statsmagten, istedenfor at være, som det sig bør, en beskyttende og forsvarende Magt, nedværdiger sig til at være Forstander for et Spillehus eller en Klubindretning, hvor letsindige og ubetænksomme Medborgere fristes, lokkes, forledes og forføres til at skade sig selv og ikke sjelden ruinere sig og sine, for at forvandle Statskassen til en Pharaobank, og berige nogle ikke altfor samvittighedsomme eller særdeles menneskeelskende Embedsmænd.

(Fortsættes).

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 5.

Løverdagen den 31te Januar 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Udskillige Forslag, gjorte paa den nærværende Rigsdag i Stockholm.

---

c) G. Montgomerys Motion om Tal-
lotteriets Afskaffelse.

Det maa vel tilstaaes mig, at den fri Billies Udøvelse ligesaa lidet i dette som i noget andet i moralsk criminel eller politisk Henseende urigtigt Tilfælde, maa eller bør finde Sted. Selve Djemedet af Stat og Statsfordrag er jo, ved Love og Anordninger, saa meget muligt, at afværge enkelt og almen Skade og Sædefordærvelse, og, som i

dette Tilfælde, flette Exempler. Men denne Statens for sit eget Bestaaende, sin egen No, sit eget Vel uundgaaelige Migt opfyldes ikke, om den, istedenfor at forebygge Uordener og Forbrydelser, ved fornuftsfridige og urigtige Foranstaltninger giver Medborgerne skadelige Exempler samt lokker og forleder dem til at ødelægge sig selv.

Det sidste af Lotteriforsvarernes Argumenter, at ifald Talletteriet ophævedes, vilde man betjene sig af udenlandske Lotterier, og de Spilestkendes Penge paa den Maade gaae ud af vort paa Pengefattige Land, er heller ikke af bedre Gehalt eller Værd, end det nysanførte.

For strax at gjendrive denne Invending behøver man blot at hensee til hvad det er for en Klasse Mennesker i Sverrige der egentlig berøves sine med Svæd og Møje samlede Penge, og saaledes især bidrager til Lotteriets Flor.

Judsatsernes for hver Gang ubetydelige Beløb — men ved sin Mængde udgjørende en uhørt Sum — beviser uimodsigelig, at Massen af de Spillende bestaaer af Arbejdsclassen. Det lader sig derfor ikke tænke, at Bønder, Husmænd, og Tjenestetjyende skulde, hvis Talletterit affskaffedes, gjøre sig Umage med at opofre saa megen Eld og Møje, som behøvedes for at faae Lejlighed til at

prøve sin Lykke i fremmede Lotterier. Det er blot Lejlighed som gjør Tyve, siger Ordsproget, og det samme er Tilfældet med Lotterispil, især hvad den arbejdende Klasse hos os angaaer. Savnede den de adskillige tusinde kongelige Talletteri-Contoirer, som findes, hele Sverrige rundt, i alle Kjøbstæder og snart paa hvert Gadehjørne, angivne med store undertiden endog med forgyldte Bogstaver; savnede den alle disse i Aviserne annoncerede Trækningstider med samt Terne-, Umbe- og simpelt Udtræks-Gevinsterne; savnede den, med eet Ord, alle de Anledninger og Lejligheder som viselig alle vegne frembydes for de Spillende — da vilde upaatvivelig kun Faa af Almuen fristes til at spille, ikke engang i indenlandsk Lotterier; og endnu mindre vilde denne Folkekasse gjøre sig den Umage at spille udenlandsk. Troligt er det følgerlig ingenlunde, at, ved Lotteriets Ophævelse, store Summer vilde gaae ud af Landet. Men ogsaa forudsat at det skete, kan dog vel ingen Ven af Fædernelandet, dets Ære og Dplysning, ingen svensk Mand af ringeste Følelse for Sandhed og Ret, deri finde nogen Undskyldning og endnu mindre skjellig Grund for Nødvendigheden af et indenlandsk Lotterie; thi det Umoraliske og Ulovlige i selve Indretningen tilintetgjøre alle mulige Hensyn,

enten de saa bestaae i andre Landes Exempel, eller i Frygt for at større eller mindre Pengesummer gaae udaf Landet, eller i hvilket som helst *).

- d) Tanker om Sverrigs Forsvarsanstalter, og i Særdeleshed om Søforsvaret; i Anledning af Baron C. V. Ankerswårds Yttringer om dette Emne i Adelens og Ridderkabets Møde.

(I Journalen No. 290).

Den største Del af Sverrigs Kyster ere omgivne af en Skjærgaard, der allevegne afgiver sikkre Forsvarspunkter, hvor 8 à 10 lette Skjærgaardsfartøj stundom kunne gjøre Passagen uigjennemtrængelig, hvor stor den fiendtlige Styrke end er.

---

*) Efterat denne Motion, saavel som Andres Yttringer af samme Tendents, vare blevne indførte i Journalen, har sammes Redaction, under 31 Dec. i No. 305 kundgjort, at selve Kongen i en Proposition til Rigsstænderne har foreslaaet Lotteriets Ophævelse, og at der vel altsaa ingen Tvivl kunde være om, at jo dette Uvæsen vilde ophøre i Sverrig. Af Dagen No. 9 for i Kar, samt af Kjøbenhavns Skilderie No. 3 sees, at man ogsaa i Frankrig tænker paa at ophæve Lotterierne.

Øversætteren.

Da vor Skjærgaardsflode nu er bleven lettere, rørligere, og saaledes armeret, at den kan vedligeholde en langt hastigere og sikkrere Ild end den tilforn var istand til — hvilke Fordele nu ere af saa megen større Vægt, da man kan bruge Damp:baade til at skaffe dem affted — bør den ogsaa — selv med underlegen Styrke — kunne, ved Valget af gode Positioner, maale sig med Fienden, da den Forsvarende altid, ved nøje Opmærksomhed, vilde kunne indtage den for ham fordelagtigste Stilling. Denne Fordel savner en over Havet kommende fiendtlig Flode, og da det altid er lettere, at hindre en Fiende fra Landgang, end at fordrive ham, naar han først uforstyrret har faaet Fodfæste paa Landjorden, og da, som Anckarswård rigtig har anmærket: "Den Forsvarsanstalt, som formaar fra sit eget Land at holde alt fiendtligt Overfald ude, er den fortreffeligste og bedste", saa skjønnes, at en Skjærgaardsflode, bestaaende af lette og fladbundede Fartøj, vil, med Hensyn til Beskaffenheden af vore med Skjær besaaede Ryster, komme til at indtage en mere udmærket Plads i Scandinaviens Forsvarsplan, end den under andre Omstændigheder havde.

Fra Nabolandet i Østen er der egentlig kun tre Beje, hvorfra Sverrig kan anfaldes. Den

ene er Landvejen over Torneå, den anden fra Wasa over Nvarken til Umeå, den tredie og vigtigste over Åland til Roslagens Skjærgaard. For at møde en Armee, der maatte kunne være kommen over paa nogen af de tvende førstnævnte Veje, gives sønden for Umeå adskillige Strømme, hvor en svensk Hær bør kunne standse en anmarcherende Fiende saalænge indtil han, ved en med Landgangs- tropper forsynet Skjærgaardsflode geraader imellem en dobbelt Ild. Og mod en Krigshær, som over Åland skulde ville gjøre Landgang nogensteds i Stokholms Lehn, bliver, som jeg alt har sagt, det eneste og sikreste Forsvarsmiddel en Skjærgaardsflode, understøttet af en bagved samme tilstrækkelig Armee.

Paa de aabne Strækninger af vore Kyster, som især ere de søndre og østre Kyster af Skaane, og den søndre Del af Halland, hvor Skjærgaardsfloderne ikke synes at kunne agere med fuldkommen Sikkerhed og opsøge fordelagtige Positioner, der kan netop heller neppe nogen Landgang foretages; skulde alligevel en Fiende under stille og godt Vejr foretage sig slikt et Anfald, kan, ved Hjælp af Dampfartøj, vor Skjærgaardsflode snart komme et saadant Sted til Undsætning, og ikke alene forhindre Landgangen, men ogsaa snart øde-

lægge alle de der muligen forsamlede Transportfartøj.

En Skjærgaardsflode kan, uagtet Modvind, ved Hjælp af Dampfartøj transporteres i to Dage i en Afstand hvortil marcherende Tropper behøve 20 Dage. En hastig Hjælp er en stor Hjælp, en seen derimod ingen. Ogsaa med Hensyn til, ikke ved for meget marcherende Tropper at udmatte Landet, maa Skjærgaardsfloden i betydelig Grad indgaae i Planen af Skandinaviens Forsvar, og det saa meget des heller, naar man betænker, at Skjærgaardsfartøj kunne paa kortere Transporter føre lige saa mange og flere Mand Transporttropper end deres egne Besætninger beløbe sig til. En Orlogsflode derimod, som i aaben Sø skal maale sig med en Fiendes, maa idetmindste være lige saa stærk som den; men da Skandinaviens Styrke og indvortes Forhold, sammenlignede med vor østre Naboes, forbyde os at skaffe os sliq en Flode; da vi i vort Land savne de vigtigste Bestanddele, hvoraf en saadan Flode bestaaer; da til en betydelig Flode vilde nødvendig hos os opstaae Mangel paa øvede Anførere og Mandskab, saa vil det være mere fordelagtigt, aldeles ikke at have nogen saadan Flode, end at bestræbe sig for at faae en, og derved forøde

Kræfter, der saa stærk behøves, og som kunne anvendes til andre og nyttigere Forsvarsmidler. En Orlogsflode kan, om den var aldrig saa stærk, ikke hindre en fiendtlig Skjærgaardsflaade fra, under Stilte og ved Hjælp af Dampfartøj, at komme ind i vor Skjærgaard, og endnu mindre drive den ud derfra, naar den vel er kommen ind. Alle vore Bestræbelser for at forskaffe os en Flode af Linieskibe, som ene kunde maale sig med vor østlige Nabo, skulde nødvendig blive frugtesløse. Regne vi derimod paa, at, i Tilfælde af Krig kunde vi forene vor Flode med en allieret betydelig Sømagts, da skulde denne, for Besparingen af de Summer, som nogle vore Linieskibe vilde koste at bygge og holde vedlige i et Decennium, ja for bedre Kjøb, overlade os saa mange flere Skibe, som vi ellers med al vor Nøje ikke ævnede at anskaffe os; hvorved vi ogsaa nøde den store Fordel, at vi i saa Fald kunde anvende alle vore Kræfter paa en organiseret Landarmee og Skjærgaardsflode, hvilke kunde begge agere i Forening, uden at behøve, til Bemandningen af vor Linieflode og Garnisonering af dens Stationer at anvende alle vore Stridskræfter.

(Fortsættes).

Dr. Pastor Michelsens Bidrag indkommer Søndagen den 8de Februar.

Borger = Bennen.

En og Tyrgetyvende Aargang.

Nr. 6.

Løverdagen den 7de Februar 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Udskillige Forslag, gjorte paa den nærværende Rigsdag i Stockholm.

- d) Tanker om Sverrigs Forsvarsanstalter, og i Særdeleshed om Søforsvaret; i Anledning af Baron C. V. Ancarswårds Uttringer om dette Emne i Adelens og Ridderkabets Møde.

(Slutning).

Skjærgaardsfartøjerne, saaledes som de nu ere, udkræve langt fra ikke nær saa store Besætninger som fordem, og gjøre den samme Effect med Hensyn til Artilleriet. Følgelig vil de nu i Krigstil:

fælde ikke være nær saa kostbare. Ved Vinters Tid naar Ålandshavet muligen kan fryse til, saa at en angribende Fiende kan vove sig derover, da kan Skjærgaardsflodens lettere Kanoner sættes paa Hjul og Slædetræer, føres affted ved Skjærgaardsfartøjernes egne Besætninger, og saaledes udgjøre det betydeligste Positionsartilleri paa de Steder hvor en Fiendes Overfald var at forvente. Denne Fordel opnaaes ikke ved Anlægget af en Grændsefæstning imod Åland, hvilken ved Vinterstid ligesaavel kan gaaes forbi i nogle Miles Afstand, som om Sommeren, da vor Skjærgaard paa mange Punkter tilstæder en fiendtlig Skjærgaards- og Transportflode at gjøre Landgang paa vore Kyster. Paa alle disse Steder kan vi dog umulig anlægge Fæstninger, men vel kunne, inden en Fiende avancerer saa vidt, vore lette og bevægelige Skjærgaardsfartøj, ved Hjælp af Dampbaade, paa gode og sikke Punkter gaae ham imode, og saaledes ved lokale Fordele opnaae en Overlegenhed over stærkere Fiender, hvilket ej kan være Tilfældet i aaben Sø, hvor den mindre Flode rimeligvis overvindes af den større.

Til at beskytte Handelen imod Barbaresterne — naar deres kun altfor ofte gjentagne Fordringer af hundrede tusinde Piaster skulde gaae for vidt —

behøves vistnok nogle Fregatter, men det største Slags af dem koste ikke mere end omtrent Halvparten af et Linieskib, og til at udrede dem har vi desuden de fleste Materialier i vort eget Land.

Disse her i Korthed anførte Grunde har nok tilfulde godtgjort, at Sverrigs Hovedforsvar bør bestaae i lette og bevægelige Stjærgaardsfartøj, understøttede af Armeecorps'er, hvilke ved dem haaslig kunde være at transportere fra den ene Del af vor Kyst til den anden. Men til at have dette Søforsvar i Beredskab, dertil har Sverrig visseelig Evne, naar de til Sødefensionen bestemte Summer blive hensigtsmæssig anvendte.

Imod en saadan Eskvadre vil sikkerlig ingen stor eller seglende Flode vove sig, da, ifølge de Forandringer som nu foregaae ved Artilleriet, der ikke udfordres mere end nogle heldige Skud til at kunne sætte det sværeste Skib ud af Stand til at tjene.

Oversætterens Tillæg til næstforrige Stykke.

Det er Skade, at Baron Anckarswård ikke, som det lader, har kjendt en Afhandling, hvis Thema, om ikke identisk med hans, dog er af aldeles

beslægtet Indhold. Det er det særdeles mærkelige anonyme Stykke, som staaer i Christiania Morgenblad, og derfra er paa Tydsk oversat i Politisches Journal for November og December 1827 og Marts 1828. Overskriften er: En Krigsmarine maa udgjøre Hovedforsvarsmiddelet i den skandinaviske Halvøes Defensionsystem. Anonymen behandler sit Emne meget udførligen, og man seer, at han er i Besiddelse af herlige militaire, politiske, og historiske Kundskaber. Han er ikke saa nøjsom som Anckarswård. Skjærgaardsfloden kan, det tilstaaer han, være meget nyttig, men den bør, efter hans Formening, forbindes med en Orlogsflode, og da først er den skandinaviske Peninsul sikker for erobresyge Naboer. Hans Resultat er, efter hans egne Ord, at den skandinaviske Halvøes Defensionsystem bør indrettes saaledes:

1) En af smaa og store Fartøjer bestaaende Sømagt, der er stærk nok til i Østersøen at balancere Ruslands.

2) En Landmagt, der bestaaer af en liden men vel øvet Stammehær og af almene godtorganiserte Landeværnstropper. En saadan Nationalarmee koster ikke stort, og den kan i vort bjergagtige Land udrette meget.

3) Kun faa Fæstninger, men Fæstninger, som sikke Land- og Sømagts Depots, understøtte Nationalmilitisen, og forsvare visse Hoved-
passer i vort Bjergsystem.

*

*

*

Efterat foranstaaende Blade vare skrevne, ankom til Kjøbenhavn No. 303 af Journalen dat. Stockholm den 29de December, hvori læses: Några Anmärkingar i Anledning af Friherre C. W. Anckarswärds Tankar om Sveriges Försvarsanstalter. Den anonyme Anmärker synes at have læst og begrundet hint norske Defensionsystem, det han dog ikke nævner. Han er i mange Punkter enig med Anckarswård.; men i adskillige Poster ere deres Anskuelsemaader forskjellige. Den seneste Autor taler mindre om Skjærgaardsfloden, mere om Landeværnets Organisation og Fæstningers Anlæg paa bequemme Steder.

Som Överrigs faa saare vigtige Grændsefæstning mod en Fiende fra Osten omtaler Autor Stockholm udførlig. Han erklærer, at det er en Ulykke, at Stockholm er Hovedstad. I den Anledning raisonnerer han saaledes:

”Paa den ene Side siges: Man bør ej lægge Bægt paa Stockholms Forsvar; thi, da dette i

Længden ikke er muligt, vilde man gjøre Nationen mere modfalden og utilbøjelig til Nationalforsvaret i almindelighed, saasnart Stockholm var falden."

"Paa den anden Side siges: Men det er dog saa godtsom umuligt, at flytte Hovedstaden."

"Paa en tredie: Døvevej rigtig de Farer for hvilke vi ere udsatte ved Hovedstadens aabne Beliggenhed paa den farligste af alle vore Grændser!" o. s. v.

Forfatteren ender sin Afhandling med følgende Betragtning:

Fuldkommen maa man være enig med Baron Anekarswård, at det er en fordervelig Fordom, at mene, at et Lands Forsvarssystem bør være en Hemmelighed. Hvor uheldbringende har flig Mening ikke mangen Gang været for Nationerne? kan man tænke sig Muligheden af at holde det hemmeligt for dem som det interesserer at komme efter det?

Nisse Detaillier af Forsvarsplanerne bør maaafte, om det lader sig gjøre, holdes hemmelige; men det Hele og sammes væsentligste Dele, som staae i directe Forbindelse med Nationen, bør der ej lægges Dølgemaal paa. Ingen har Lyst til at gjøre Opofringer for hvad han ej troer at være nyttigt, og intet Forsvarssystem kan i Tidens

Længde bestaae, medmindre det hyldest af Nationen. Hvad der indlemmes i Nationen, det har Bestandighed. Og hver redelig Medborger ofrer villig sin sidste Stilling ja Liv og Blod, naar det gjelder Nationaliteten.

Et Bidrag til Prohibitivsystemets Historie.

(Af Svensk i Journalen 1829 No. 20).

Prohibitivsystemets Forsvarere i vort Land ere altid parate til, til Stytte for deres Paastand, at beraabe sig paa Englands og Franckeriges Exempel. Men de vide ikke, eller lade som om de ikke vidste, hvori deres forsægtede Prohibitivsystem bestaaer, eller de skadelige Følger det, ogsaa der, har paa Handel og Vandel. For om denne Sag at give dem en lille Oplysning, saavelsom et ganske ringe Bidrag til den erkjendte Sandhed, at Forbudssystemet ligesaameget skader den Magt, der betjener sig deraf for at bruge Repressalie, som den der anvender det som et Beskyttelsesmiddel, anføre vi af et udenlandsk Blad *) følgende Underretninger:

”For Revolutionen udgjorde Franckrigs Udførsel til Levanten 25,600,000 Francs, nu blot 18 Millioner. Da hidførte England Vare for noget mindre end 1,200,000 Fr., nu for 45 Millioner. Hvorfra den store Forskjel til vor Skade? — Derfra, at vi saagodtsom har forbudt alle Ulden; og

---

*) Revue commerciale.

Silkevarer fra Levanten, til samme Tid England for dem aabner alle sine Havne og bliver af med sine Producter, hvorimod vi har Lov at beholde vore. Marseille, hvis Beliggenhed er saa nær ved Neapel, leverer dette Kongerige blot en tredie Del af dets Sukkerbehov. England, trods alle Ulejligheder og Omkostninger formedelst den lange Fraastand, leverer de to Trediedele, og det modtager fra Egne paa Kloden det Sukker som Toldtaxter forvise fra os. Under Napoleon udførte Marseille over 60,000 garvede Hude til adskillige Steder i Italien. Nu skikker det knap 30,000, efterdi Piemont, hvis Producter vi bortjog, har, som Repressalie, belagt vort Læder med mere end 100 Fr. Told pr. Quintal, og Neapel, i samme Anledning, har forhøjet Tolden fra 12—18 Procent. Men denne Formindskelse af vor Læderafsætning er skadelig, ej blot for vore Garverier. Vi hente nemlig Hudene fra Brasilien, Buenos Ayres, og Mexico. Da vi nu bruge et mindre Parti, maa den Omstændighed naturligvis medføre Formindskelse i hele vor Handel paa disse Lande, og folgelig en Formindskning i Uffættningen paa de franske Vare, som de modtog i Tust. Den høje Told paa det svenske Jern, som ligeledes skulde favorisere de indenlandske Jernbrug, har tvunget Frankrige til at betjene sig af en ringere Vare isteden for af en bedre, og havt en skadelig Indflydelse paa alle de Næringsbrug som behøve den bedre Vare.”

Fr. Pastor Michelsens Bidrag indkommer Søndagen den 8de Februar.

I n d t æ g t e r.

	Sedler og Tegn.		Røde Selt.	
	Rbd.	ß.	Rbd.	ß.
A. Cassebeholdning fra forrige Aar, Restancer iberegnet.....	1856	85	5792	65
B. Ugentlige Indkomster for Ugebladets 40de Aargang No. 1—52.....	1953	70		
C. Kvartals Contingent for dette Aar.....	3206	22		
D. Laans og Forskuds Afbetaling.....	171		4438	
E. Aarlige Indtægter:				
1) Det kongelige Huusets Gaver.....	20		100	
2) De overordentlige Medlemmers Contingent.....	121			
F. Renter af Selskabets Capitaler, for dette Aar.....	223	12	3896	15
G. Tilfældige Indtægter:				
Optaget Laan i Banken.....	2500			
Brevet 1350 Rbd. r. S. à 217 pCt.....	1464	72		
— 400 — à 214 pCt.....	428			
	Rbd. 11944		69 14226 80	

U d g i v t e r.

	Sedler og Tegn.		Røde Selt.	
	Rbd.	ß.	Rbd.	ß.
1. De aarlige Udgifter for Ugebladets Trykning med Papir, Lønninger, Bundenes 2 pCt. Indsættelses Salair ic.....	943	41	1613	54
2. De aarlige Pensionister.....	2751	14	651	64
3. Tillægs Pensioner for forrige Aar efter Representant Beslutning den 11te Febr. d. A.	1704	44		
4. Gratificationer, Bundenes iberegnet.....	1545			
5. Laan til 29 Medlemmer.....				4550
6. Tilfældige Udgifter:				
Selskabets Laan i Banken med Renter.....	2529	60		
Solgt mod Representativer.....				1750
Contingent hos udelukkede Medlemmer, samt udgaede Restancer, efter General-Forsamlingens Beslutninger.....	86	44	197	
Forskjellige Omkostninger, efter anvisne Regninger.....	43	22		3
Restancer.....	594	52	1189	
Contant.....	1746	80	4272	58
	Rbd. 11944		69 14226 80	

Overensstemmende med den af Administrationen førte Casse; Control.

Christensen.

Schram.

Friedenreich.

Lund.

Kjøbenhavn den 31te December 1828.

N. Bentsen

Contract af
General-Regnskabet

for

det forenede Understøttelses-Selskab

for Aaret 1828.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 7.

Løverdagen den 14de Februar 1829.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets - Bogtrykker.

A n m e l d e l s e.

Mandagen den 16de denne Maaned, om
Eftermiddagen Kl. 5, holdes General = For-
samling paa Prindsens Palais bag Slottet,
til hvilken Tid DHerrer Representanter beha-
geligen ville møde.

Administrationen for det forenede Understøttelses-
Selskab.

Schram. Friedenreich. Bentley.

Lund.

Hvad forstaaes ved Evangelist?

(populært besvaret af Dr. E. Zimmermann).

Vistnok gives der kun eet Evangelium og Talen kan ikke være om denne eller hiin Sekts, dette eller hiint Lands, ligesom der ogsaa kun er een eneste Sol, der lyser overalt paa Jorden. Men Eet er Evangelium og et Andet er dets Betydning. Ligesom ethvert Menneske til at optage Lysstraalerne medbringer sine egne Djne, saaledes betragter ogsaa Enhver Evangeliet med sin Lands Ejendoms melighed. En stor Mand har gjort den Bemærkning, at ikke 2 Blade paa eet og samme Træ i Dannelsen, Skatting og Tegning ere hinanden fuldkomment lige. Endnu langt mindre finder saadan Lighed Sted i den menneskelige Sjæl. Det er altsaa meget begribeligt og naturligt, at ikke alle Mennesker kunne have lige Anskuelse af religiøse Sandheder. Evangeliet selv bliver vel stedse eet og det samme; men Maaden, hvorpaa Mennesket betragter det, lader det af sig optage og vikre hos sig, maa være forskjellig, fordi Menneskene selv ere forskjellige. — Den fra Himlen lysende Sol forandres jo heller ikke derved, at

Enhver seer den med sine egne og ejendommeligen dannede Øjne, at den Ene betragter den fra dette, den Anden fra et andet Standpunkt. — Hvad vilde Man tænke om Den, der vilde byde Alle at see paa een og samme Maade, uden dog at kunne give dem lige Synskraft.

Men nu herske herom saa forskjellige Anskuelser og Domme, hvilke, saaledes som de lade sig tilsyne i vor Tidssalder, ere af 3 Hovedarter. En stor Deel af Christenheden holder den Anskuelse af Evangeliet for den rigtigste, eller meget mere eneste rigtige, der er opstillet og foreskreven, som saadan, af Kirkeforsamlingerne og Paverne! at jeg derved forstaaer den romersk-catholske Kirke behøves neppe at siges. Andre forkaste denne Paastand og protestere vel paa den ene Side mod al menneskelig Anskuelse i Troessager; men gjøre sig derved skyldige i en stor Inconsequens, i det de paa den anden Side ei alene (hvilket i og for sig selv ej kan regnes dem til Onde) blive staaende ved Reformatorerne og de symbolske Bøgers Bogstav, men ogsaa ej ville lade nogen anden Anskuelse gjelde end deres, og erklære enhver Afvigelse fra denne for uevangelisk. Til denne Klasse høre, hvis jeg ellers retteligen har kjendt deres Land, Forfatterne til den evangeliske Kirketidende (der evangelischen Kirchenzeitung)

tung); hvilket allerede er klart af den ene Omstændighed, at de udelukkende optage Afhandlinger i deres Systems Land og afvise enhver Bestridelse og Gjendrivelse af Samme. Endnu Andre endelig anmasse sig ikke, at tilskrive nogensomhelst menneskelig Anskuelse af Evangeliet heel Almeensgyldighed; de troe meget mere, at Gud, i det han dannede den menneskelige Natur forskjellig, ogsaa har forundt Enhver den Ret, at gjøre Brug af sin Ejendommelighed; de agte navnlig Evangeliet ogsaa derfor saa uendeligen højt, fordi det, som ingen anden Lære, lemper sig efter enhver menneskelig Ejendommelighed og forunder Mennesket paa ethvert Dannelsesstrin fuld Tilfredsstillelse; de sætte Priis paa og rose Reformatorerne's overordenlige Fortjenester, men de ere ogsaa af den Mening, at Man i Videnskaberne, især i Kundskab i de Sprog, hvori Guds Ord er skrevet, siden Luthers Tid, dog har gjort nogen Fremgang, hvilken Man ej alene er berettiget, men endog forpligtet til at anvende paa Skriftens Forklaring og paa Fremstillinger af det rene evangeliske Lærebegreb; at tillade derfor Prøvelse og Undersøgelse af den mangfoldigste Art og have Tillid nok til Sandhedens guddommelige Kraft til ikke at skrækkes ved enhver Tvivl, eller blive bange for Evangeliets

Sejer; af sig selv følger heraf, at de ere i højeste Grad tolerante, ikke forkjættre eller fordømme Nogen og kun drage tilfældts imod Intolerants, fordi de ikke alene indrømme ethvert Menneske Ret til at leve efter sin Tro, men ogsaa kræve denne Ret for sig selv. Disse Grundsætninger ere Det, der hidtil har ledet mig selv og fremdeles skal lede mig.

E v a n g e l i u m

(efter Dr. Morten Luther).

Ordet er græsk og betyder et glad Budskab, fordi deri forkyndes den saliggjørende Livsens Lære om guddommelig Forjættelse, og fordi deri tilbydes Naade og Syndernes Forlavelse.

Evangeliium er en fri Lære, der ej er bunden til nogen Orden og Stand, noget Sted, nogen Person, eller til visse Leveveje. Saavel Herren som Tjeneren, saavel Kongen som Undersaatten have Evangeliet; thi vi ere Alle og Enhver kaldede til Naaden.

Det hele Evangelium lærer intet Meer, end: Troer paa Gud; elsker Næsten!

Ligesom der nu ikke er fleer end e en Kristus, saa er og kan der ikke være meer end e et Evangelium. Fordi og Peter og Paulus lære intet Andet, end Kristus, saa maae deres Epistler ikke være noget Andet, end Evangeliet. Selv Propheternes Lære paa de Steder, hvor der tales om Kristus, er intet Andet, end det rene, klare, rette Evangelium.

Jeg siger for sandt, at hvis Ingen fatter denne Mening om Evangeliet, kan han aldrig blive ret oplyst af Skriften, eller komme til den rette Grund.

Prøve af den Catholske Provst
Salzmans Skrift: "Landes Trost
und gnadenreiche Hülfe u. s. w."

"Skjøndt Himmel og Jord ere Guds Ejendom og Han opfylder og opliver Alt, vælger Han dog saare ofte visse Steder fremfor alle Andre, og gjør dem derved, at han paa syndelig Maade bønlyder de der Bedende, til fortrinlige Raadesteder. Har dog enhver Forste, Skjøndt han er Herre og Landsfader i sit hele Rige,

og viser sig som Saadan i sit hele Land og Rige, den Ret, at opslaae forrinligen sit Raadesæde paa et bestemt Sted, og der i rigere Fylde at gjøre alle Dem lykkelige, der nærme sig ham." (Efter denne Sammenligning skulde Gud, som vore jordiske Prindsen, holde Hofstat, lønne Hoffolk o. s. v.). "Hvi ikke ogsaa Gud!" (Je vous le dermande). — — "Skulde ikke og Han, som kunde fordre af sine Børn, og som Herre af sine Undersaatter, at de, for at imodtage overordenlige Gaver, ogsaa paa overordenlig Maade nærme sig ham just Der, "hvor han vil have det?" (?) — — —

"Man maa" — siger den samme det 19de Aarhundredes Origenes — "fornægte, i fuldkom: Afssindighed, al historisk Troværdighed, eller tilstaae, at 1000 Underværker, der ere foresaldne ved forskjellige Grave, i forskjellige Capeller, i forskjellige Orkener og Bildtnisser, allerede meget ofte have udtrykt Guds Ønske" (sic.), "hvorhen Man i sin Nød skulde tage sin troende Tilflugt. Var det dog som om Gud i saadanne Tilfælde ligesaa højt havde tilraabt Menneskene: Her hid! Kommer! her hid!" (kjøber! kjøber! — Du frække Spotter!) "Her uddeler jeg" (mod rede Penge) "overordentlige Gaver. Hvo her søger, han finder." (Afssindighed, Haan og Bedrageri)!

Efterat en Professor i Dogmatiken har talet saaledes, hvad skal Man da gjøre af Jesu Ord, Joh.IV.21—24: Jesus sagde til Hende: "Qvinde, troe mig, der kommer den Tid, da I hverken paa dette Bjerg, eller i Jerusalem, skulle tilbede Faderen. Men der kommer den Tid, og den er allerede der, da de sande Gudsdyrkere skulle tilbede Faderen i Aand og Sandhed. Thi Faderen vil have, at Man saaledes skal tilbede ham. Gud er en Aand, og De, som tilbede ham, bør tilbede ham i Aand og Sandhed.?"

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 8.

Løverdagen den 21de Februar 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Om Rjettemageri.

(Af J. J. Zimmermanns Disfertats).

Dets Aarsager: 1) Mangel paa Kundskab om menneskelige og guddommelige Ting; 2) Overtro, hvilken Pietismen maskeerer; 3) Hovmod og Indbildning af sin Lærdom; 4) Iver for Orthodoxien; 5) falsk forstaaet Iver for sine Meninger; 6) Fordomme; 7) Stræben efter Navakundighed; 8) Regenter og Førster, de laane Zeloterne et alt for aabent Dre; 9) de tallose Stridigheder om unyttige Spørgsmaal.

Midler derimod: 1) philosophiske Videnskabers Pleje; 2) Lidenskabernes Betvingelse og Læ-

fen af Det, som er nødvendigt til vort Held; 3) lade smaalige Stridigheder uberørte eller kun iforbigaaende berøre dem; 4) Fordragelighed; Værfen af de fortrinligste theol. Skriftforfattere, der have bestyrket de vigtigste Sandheder med vægtige Bevisgrunde og vare af sat Karakter; 6) Betragtningen af vor Frelfers Udfærd imod Disciplene og Jøderne; 7) Forsterke og deres Raadgivere kunne dertil bidrage Meget; 8) Tilfidesættelse af Polemikernes langsomme og tidfortærende Læsning; mere Granskning i den bibelske Philologi, Kritik o. s. v.; 9) de academiske Lærestoles Besættelse med lærde, vise, fredelige og maadeholdne Theologer; 10) naar Studenterne besøge Academier af begge Confessioner; 11) naar Lærerne tilbageholde opblæste og stridsyge Ynglinge ved viis Ironi, og ved at rose Dvælen i Domme; 12) Brevveksling med lærde Mænd af forskjelligt Parti i Troens Sager; 13) ofte og meget at betænke og føre Andre til Gemyt den theol. Kundskabs Ufuldkommenhed; 14) Kjærlighed til de Vildfarende efter Christi og Fornuftens Forskrift.

D ø d s s t r a f f e.

En Pseudonym har, under Navnet Misofklerus, i et tydsk theol. Skrift yttret sin Mening om Dødsstraffes Utilladelighed, og det fordi de

- 1) ganske forfejle deres Hensigt — Forbedring;
- 2) ganske stride imod Guds oprindelige Villie og Christendommens Aand; og
- 3) endeligen ingen Stat endnu kan sige, at Den har gjort og endnu gjør alt Muligt for Dens Medlemmers Dannelselse, Forbedring og Belfærd.

At dette tidligere eller sildigere vil skee, haaber Forfatteren paa følgende Grunde:

1) sidde nu paa Europas kristelige Troner saadanne Førster, der stedse og ugjerne og med Uvillie, have underskrevet en Dødsdom; der offentligen have bekjendt sig til den Grundsætning, at Jesu Læres Aand maa lede kristelige Førsters Politik og Lovgivning;

2) de allerfleste vore Førsters Ministre og Raadgivere, ligesom en stor Deel theoretiske og praktiske Jurister i vore Dage, udmærke sig ved et kristeligt Sind, philosophisk Aand og elegant Videnskabelighed.

3) Alle oplyste Læger og medicinske Facultæter ville, som ægte Philologer, bedst

kunne sige os, hvor afhængig Sjælen er af Legemet.

4) Christendommens Lærere ville især frydesig, naar den Læres Mand, De forkynde, vorder den herskende i alle Forhold.

Guld-Recepten

eller:

Lad de Døde være i Fred.

(Et Sagn fra syttende Aarhundrede, oversat af Tydsk).

Taffelet gik til Ende. Forsten sad endnu med nogle sine Fortrolige og taledes spøgende om Alles haande. Den Ene drillede den Anden, og selv Hans Durchlaughtighed undgik ikke Spøgens Pile. I saadanne Tilfælde var den ellers strænge Herre yderst estergivende, og forstyrrede, som god Selskabsbroder, ingen Spas; ja, han opmuntrede og hjalp, om muligt, selv til at gjøre Taffelets Glæder ret behagelige og fordøjelige.

Blandt denne snevre Kredses Gæster, glædede sig især en lystig Oberst-Lieutenant, af Fødsel og Sindelag en Franskmand, over Forstens synder:

lige Yndest. Ham var det, der iblandt Alle meest uddelede Snerter, uden Hensyn og Skaansel, men og derfor havde meest at lide af Modstanderne. Man tog ham saaledes ret egenligen til Sigte: Skive for Bittigheden og Satiren. Langt fra der ved at lade sig bringe i Forlegenhed, valgte han kun stedse sine Repliker og Bonmots mere slagfærdige og træffende, til stor Fornøjelse for sin Herre, der ofte igjen maatte nedsætte det opløstede Bæger, for at holde paa sin af Latter frampagtigt rystede Mave. Iøvrigt fandt han sin Mand i den ej mindre yndede, saakaldte Hofpoet der havde stærket sin Aands Baaben paa Horats, Tibull og Propertis. Et af hans talrige Digte, "den nye Dræpheus", havde tilvejebragt ham en kronet Poets Ære, men tillige tusinde spydige Ord i lystige Brødres og Benners Selskab. Til deres Knipsler havde han imidlertid sin Rolle; og det meste Stof til Ord:Baaben laante han fra den da i Svang gaar ende Guldmageriets Kunst, for hvilken hans Tids Førster stillede sig blotte og af onrejsende Alchymist: Eventyrere lode sig for deres gode Guld forjette gyldne Bjerge af deres hemmelige Kunst. Den godmodige Oberst: Lieutenant havde paa denne Maade mistet en stor Deel af sin Ejendom i sin Lettroenheds Smeltedigel og var endnu ikke bleven

flog af Skaden. Uabenbart understøttede hans Herre ham deri. Der havde i nogen Tid udbredt sig det Rygte, at ved Hovedet i Kisten af En af de i Slotskappellet Bisatte til Alchymien især hengivne Forster af Huset skulde den sande, ubedragelige Recept for Guldmagerkunsten tillige være begravet. Dette Rygte havde faaet nogen Bægt fornemmeligen ved en fremmed Doctors Nærværelse og de endelige Forsikringer af mange og mistænkelige Menneker i Staden, der skulde have været sysselsatte med ved Experimenterne i den Høifaliges Laboratorium. Derpaa kom nu Talen, og Forsten saae gjerne at Man gjorde den formeente Guld-Recept til Maal for det let vækkelige Soldatermod. Det lykkedes, ved adskillige hist og her henkastede Tvivl, saare let; thi i det Punkt om Væren forstod Oberst-Lieutnanten intet Spøg. "Ehbien!" — raabte han med Bestemthed — "Hvo følger mig? Jeg vil forløse dette gyldne Blies, satte sig end alle Spøgelseser fra Colchis derimod. Hvo følger mig paa Argonaut-Toget? I denne Midnat er jeg beredt til at vove Eventyret!" — Engang i Toget var han bestemt paa ogsaa ene at gaae derhen, da han hørte, at Skatten kun kunde tages af En alene. — "See Eder fore," advarede En af de Tilstedeværende, — "at I ikke

istedetfor Bæderen, skyder en sædvanlig Buk; der er mærk i det Revier, hvorhen J sigte!" Derpaa gik man fra Tasselet, og besluttede, til fastsatte Time at indfinde sig i Slotscappet til det midnatlige Eventyr.

Da Slotsuhret slog Elleve, vare de virkelig alle allerede forsamlede, Hof-Poeten undtagen, der, under Forevending af en Upasfeligbed, havde ladet sig undskylde. Oberst-Lieutenanten loe himmelhøjt, da han hørte det; Man syntes at samle sine Bemærkninger derover som Munitiion for næste Tassel-Feldttog imod Bersifex'en, som han kaldede den Fraværende. Med et bestemt: Allons! greb han den for ham færdigstaaende Blindlygte, aabnede rask den Jerngitterdør, der skillede Liv og Død fra hinanden, og traadde ind i det Indre af Grav-Hvælvingen; de Andre fulgte ham — med Djnene og med saare forskjellige Følelser. De fleste vilde ej have gjort ham Selskab, om det end havde været tilladt at ledsage ham. — Den søgte Kiste var en af de sidst bisatte; derfor stod den ikke dybt inde i Hvælvingen, og den modige Kriger havde ej længe at søge derefter. Allerede kjendte han den nøje Beskrevne tæt ved sig; men et aldrig forhen følt Jeg — veed — ej — Hvad bemægtigede sig ham, idet han gjorde de saa Skridt derhen.

Hans Fodtrin gave dump Gjenlyd i den vide Dødsning; Have. Tausheds Kiste med den jordiske Storheds Pragt saae ham mørk imøde, og Stedets Hellighed omgysede ham som tavs Bebrejdselse for en Udaad. Tvivlende stod han et Øjeblik og dvælede, men i det Næste tog han Mod til sig igjen ved Tanken om, at det jo ikke gjaldt om noget kirkerøverst Djemed, men om et uskyldigt til Livet hørende Papis, og om hans ventende Venners Afgtelse. Rask tog han det mørke Laag af Kisten, aabnede og lagde forsigtigen Laaget tilside. Liget havde intet Afskrækkende. Ikke en Lyd. En lille Bevægelse af dets Hoved med hans Haand imod Brystet, og han var i Besiddelse af det kostbare Papis.

(Fortfættes).

Borger = Vennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 9.

Løverdagen den 28de Februar 1829.

Forlagt af Understøttelses: Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

A n m e l d e l s e.

I General-Forsamlingen, som det forenede Understøttelses: Selskab holdt paa det sædvanlige Sted Mandagen den 16de Februar d. A., blev Følgende forhandlet og besluttet:

1) Extrakt af Regnskabet for f. A. 4de Qvartal (see Ugebladet No. 4) samt General-Extrakt af Regnskabet 1828 (see Ugebladet No. 7) bleve fremlagte og befundne overeensstemmende med Administrationens Control.

2) Til i Forening med Hr. Major og Grosferer Maag, som Revisor fra forrige Aar, at

revidere afvigte Nars Regnskab, erklærede Selskabets Repræsentant Hr. Grosserer H. Kirketerp, sig villig.

3) I Anledning af Hr. Grosserer H. G. Christensens Fratrædelse, og min, Bent Leyss Tiltrædelse som Administrator, blev det i Lovenes 48 §. bestemte Aarlige Eftersyn af Selskabets Activer foretaget den 22de Januar h. a. i Dørværelse af de 3de i Generalforsamlingen den 15de December f. A. dertil udsæete Herrer Repræsentanter, nemlig:

Professur Brorson, Ridder af Dannebrog
Grosserer H. Kirketerp

Amtsprøfst Dillgaard, Ridder af Dannebrog,
og det sædvanlige Document derom udsærdiget.

Ifølge samme udgjorde Selskabets rentebærende Papiere, bestaaende af Kongelige og Banks Obligationer, alle paategnede som Selskabets Ejendom, den Summa 104237 $\frac{1}{3}$ Rbd. deels Sølv og deels rede Sølv, og de rentefrie Obligationer 9715 Rbd. rede Sølv og 322 Rbd. 48 §. Repræsentativer.

Den ifølge afdøde Niels Rocks Legat, for enhver afgaaende Administrator bestemte Guldmæ:

Daillie, blev derefter Hr. Grosserer Christensen, fra Administrationen tilføjet.

4) De indkomne 54 Ansøgninger om rentefri Laan bleve foredragne, og derefter bevilget til 23 Medlemmer tilsammen 3650 Rbd. rede Sølv.

5) Om Pension og Gratification var indkommen i Alt 169 Ansøgninger, hvoriblandt 31 fra Medlemmer som ei forhen have søgt Understøttelse. Af disse samtlige Søgende tildelees 142 Medlemmer i Alt 1880 Rbd. Sedler som Gratification, hvorimod de øvrige 27 Medlemmer (blandt hvilke 4 Pensionister som ei kunne komme i Betragtning) maatte forbiegaaes, deels fordi de ikke fandtes at have meddeelt de fornødne Oplysninger om deres Trang og Værdighed, deels fordi de fandtes at være for unge Medlemmer, til endnu at kunne tilkomme Understøttelse.

Endvidere bestemtes, at Selskabets 4 faste Budde kunne i Aar nyde et Gratiale af 35 Rbd. Sedler hver.

Sluttelig anmeldtes, at Selskabet bestod til Aarets Udgang, af 1735 contribuerende Medlemmer og 127 Pensionister som f. A. beholdte 2751 Rbd. 14 s. Repr. og 651 Rbd. 64 s. Sølv i Pen-

sion, samt 1704 Rbd. 44 §. Repr. som Tillægs-
Pension.

De nye optagne Medlemmer saavel som det
Specielle angaaende de tilstaaede Gratificationer,
skal overeensstemmende med Lovene, nærmere
vorde bekjendtgjorte i de følgende Ugeblade.

Administrationen for det forenede Understøttelses-
Selskab.

Schram. Friedenreich. Bentley.

Lund.

Guld-Recepten

eller:

Lad de Døde være i Fred.

(Slutning).

Allerede udstrakte han, skjøndt bævende, Haans
den derefter; der fandtes og virkeligen en Sølv-
Kapsel; men i samme Djeblik opløstedes en
Stemme med Tone og Indhold, der trængte til
Marv og Been: "Tag!" — raabte den huult — "om
tre Gange tre Maaneder er Du her!" Dødsbed

randt strømmevist ned ad den Lyttende, Haanden sank, han vaklede og holdt sig med Møje fast. Endnu et Djeblik, og han styrtede dødbleg og forstyrret ud af Hvælvingen; ved Synet af ham greb Skræk de Venner, der biede paa ham. De bævende Læber nægtede ham deres Tjeneste til at besvare deres bestormende Spørgsmaal. Han vinkede kun at gaae bort. Ingen vovede at erindre om Djemedet med hans Gang til Kapellet. De forlode det Alle ilfsomt.

Grunden til hans Forstrækkelse blev snart bekjendt; Enhver bestræbde sig for, paa sin Maade, at fremstille den som intetsigende. Førsten fordoblede sine Raadesbevisninger ved hver Lejlighed; dagligen blev den Syge dragen til sin Herrcs Bord; de bedste Vine skulde bevise deres Kraft paa ham. Forgæves! Af den livsglade, muntre Selskabsbroder var der bleven en taus, mørk Mand, der idethøjeste, for at behage Vennerne, kunde bringe det til en tvungen Lystighed; han talede nu om sin Døds Nærhed og Følelse. Da forsøgte hans Ven, Digteren, det sidste Middel. Han tilstod, at han selv havde, kort før Oberst-Lieutenantens Indtrædelse, forstuffed sig i Hvælvingen og spillet Andes Draklets Rolle. Dette syndes at gjøre ham opmærksom og atter at vinde ham for Livet; han

blev kjendeligen muntre, og indlagde sin Forbøn, da Man gjorde den Skyldige bittre Vebrejdelser for hans Indblanden i denne Sag. Men jo nærmere den af hiin Stemme i hans Hukommelse uuddætteligen indprentede Dag kom, desto højere lod Dødens Varsel, overdøvende alle Fornuftens Grunde, sig fornemme i hans Jnderste; de bleve til den aldrig sovende Drm, der udsuffede hans Dines Ild, fortærede hans Veens Marv; han svandt kjendeligen hen til Stræk for alle Dem, som derved havde at anklage sig selv. Alle Lægemedler sloge ikke an, Rejser og Udspredelser havde ingen heldig Virkning; den Syge var og blev et Bytte for sin fortærende Græmmelse. Stedse dybere Furer drog hans Aands uforanderlige Tungstind i den aabne Pande og de indsvindende Rinder; og Forudsigelsens gaadefulde Dag rykkede stedse nærmere. Den kom endeligen, og med den Haab for de sørgende Venner, der af Spaadommens Intetfagenhed ventede og længdes efter hans Helbredelse, hans Gjenfødsel. Den Syge betragtede den som sin Forløsnings-Dag. — For ej at lade hans Sjæl paa denne Dag noget Rum til qualfulde Tanker, havde den bedrøvede, omhyggeligen bekymrede Første bestemt enhver Time af Samme til frydelige Udspredelser. Han tog sin Yngling tilligemed alle

sine Venner og den hele Hoffstat ud paa sit nærvæd og skjønt beliggende Lystslot; der maatte, paa hans uafsladelige Tilskyndelse, alle Midler sammenvirke til hans Opmuntring: Musik, Spil og Danse. Den vildeste Glæde sysselsatte den Lidendes Opmærksomhed og syntes at ville forjage Lungsyndigheds Dæmon fra ham; Han tog Deel i alle Højtideligheder, og ej uden mærkelig god Virkning, der henrykkede alle Tilstedeværende og opflammede til fordoblet Iver for Ham. Saaledes hengled Dagen, og Man havde, sikker paa hans Helbredelse, tabt Gjenstanden for deres Omsorg af Syne. Da spurgde Førsten om den Syge. Nogle vilde have seet, at han var gaaen ind i et Sideværelse. Da Man kom derhen, fandt Man ham, siddende paa en Sofa — død, med Uhret i Haanden. De Tilstedeværendes Skræk lader sig kun føle, ikke beskrive.

Et Ulykke for de Overtroiske er det blevet uvist, om hiint Spøg, som Digteren bekjendte, virkeligen var med i Spillet, eller kun var opdigtet til Beroligelse; men Sagnet bliver, i Hovedsagen, fortalt som sandt, og Oberst: Lieutnantens og Commandantens godmodige, skjønne aanderige Portræt hænger i Billedgalleriets Bibliothek i Weimar.

Hedningen Ciceros Dom om de gamle Grækere's Efterkommere.

Det Brev til sin Broder giver C. ham til at forvalte Provindsen Grækenland følgende eftertrykfelige Lærdom, i det han deri tillige yttre sig om Det, den civiliserede Verden skylder de gamle Grækere:

”Hvis Skjebnen havde kaldet Dig til at bestyre Afrika, Spanien eller Gallien, til at herske over vilde og barbariske Nationer, saa fordrede dog Menneskeligheden, ikke mindre at sørge for deres Vel, og at have deres Gavn for Dje. Men da vi have faaet Herredømmet over det Folk, fra hvilket al Dannelselse er gaaen ud, saa er det og vor Pligt, at gjengjælde det til Dem, af hvilke vi have modtaget den. Og jeg tager ikke i ringeste Betænkning, at udsige, at vi ere vordne Det, vi ere vordne, kun formedelst de Kunster og Videnskaber, der ere tilbragte os fra Grækenland. Derfor kommer det os vel til, foruden det almindelige Hensyn, vi have at tage til ethvert Folk, især at iagttage Dette ihenseende til Grækerne, saa vi paa denne Maade anvende Det, vi have lært, netop hos Dem, ved hvis Lærdomme vi ere blevne dannede.”

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 10.

Løverdagen den 7de Marts 1829.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets - Bogtrykker.

A n m e l d e l s e.

I General = Forsamlingen den 16de hujus bleve,
som nye Medlemmer antagne:

Hr. Carl Gottfr. Lynge, Cand. juris og Cancellist i
det danske Cancellie

— E. Lassen, Kongelig Sølvsop

— N. Schnitger, Gartner og Inspektør ved Syn:
dermarken

Frue Professorinde Degen

Hr. K. E. N. Strarup, Bataillons Chirurg

— E. H. Hein, Kongl. Toldbetjent

— Broder Hein, Malersvend

- Hr. H. Niisen, Brygger
 — H. Larsen, Brændeviinsbrænder
 — J. Hansen, Handffemagermester
 — N. v. Fogh, Major
 — L. F. Stockmar, Hoboist ved Fodgarden
 — H. H. Bache, Urtekræmmer
 Gmfr. Emilie Marie Franck
 Hr. N. H. Riensøe, Malermester
 — P. M. Knudsen, Deconomus ved Søe Hospi-
   talet
 — J. P. Westberg, Bogtrykfersvend
 — Joh. Steinback, Suedkermester
 — Lars Knudsen, Suedkermester
 — G. Hansen, Suedkermester
 — B. Minter, Hof-Prædikant og Præst ved Hol-
   mens Menighed, Ridder af Dannebrog
 — F. E. Scheffer, Suedker Friemester
 — H. M. Lund, Skrædermester
 — P. Mandra, Bogtrykker
 — J. D. Wesler, Skoemagermester
 — E. F. Møller, Isenkræmmersvend
 — J. P. Borch, Skoemagermester
 — Drebolt, Cand. juris.
 — H. E. Dohler, Isenkræmmer
 — P. H. Højer, Capitain og Landinspecteur

- Hr. E. F. Nelleman, Capitain og Regimentsquar-
 teermester
 — F. E. Hiorth, Naalemagermester
 — J. E. W. Brandt, Assistent ved det Asiatiske
 Compagnie
 — Lars Lorenzen, Høker.

Den til Gratification anvendelige Sum, blev uddeelt til følgende af Selskabets Medlemmer:

No.		Sedler.
1.	Affkediget Bægterinspecteur C. Berg	20 Rbdlr.
2.	Birkedommer Laurikens Enke . . .	20 —
3.	Opfigtsbetjent Aagaards Enke . . .	15 —
4.	Havnefoged Møllers Enke . . .	10 —
5.	Broemand Schmidts Enke . . .	20 —
6.	Fuldmægtig Bay	15 —
7.	Assistent Beders Enke	15 —
8.	Fabrikmester Lorenzens Enke . . .	15 —
9.	Birkeskriver Gøtjes Enke	20 —
10.	Laquai Poulsens Enke	10 —
11.	Bandmester Hiorths Enke	15 —
12.	Fuldmægtig Gluds Enke	20 —
13.	Consumtionskriver Holsts Enke . . .	15 —
14.	Pensionist Schmidts Enke	15 —
15.	Torvemester Hegums Enke	10 —

No.		Sedler.
16.	Administrator Fortlings Enke . . .	20 Rbdlr.
17.	Controlleur ved Theatret Benzens Enke	10 —
18.	Politiebetjent Lohmans Enke . . .	10 —
19.	Controlleur Brorsons Enke . . .	10 —
20.	Toldkasserer Heibergs Enke . . .	10 —
21.	Portner Truelsens Enke	10 —
22.	Raadmand Lunds Enke	15 —
23.	Pakhuussfriver Fabritius Enke . . .	10 —
24.	Toldbetjent Meyers Enke	10 —
25.	Commissionair Sorterups Enke . . .	15 —
26.	Bandmester Sorensens Enke	15 —
27.	Jomfr. Didrichsen	10 —
28.	Controlleur Mariagers Enke.	15 —
29.	Cancellieraad Lyders Enke	15 —
30.	Controlleur Rocks Datter	15 —
31.	Professor Lems Enke	10 —
32.	Havnesfriver Hansens Enke	15 —
33.	Kammersecreteer Feilbergs Enke. . .	10 —
34.	Brager Stubbs Enke	10 —
35.	Sergeant Smidts Enke	10 —
36.	Sergeant Jensens Enke	15 —
37.	Sergeant Konnings Enke	10 —
38.	Oberst-Lieutenant Hansens Enke . . .	20 —

No.		Sedler.
39.	Capitain Hansens Enke	10 Rbdlr.
40.	Lieutenant Steenbergs Enke	15 —
41.	Præsten Kyndes Enke	15 —
42.	Organist Johansens Enke	10 —
43.	Klokker Jerndorffs Enke	10 —
44.	Cantor Klingbergs Enke	10 —
45.	Graver Quists Enke	15 —
46.	Lærer Lyders Enke	10 —
47.	Cantor Topps Enke	15 —
48.	Lærer Lunds Enke	10 —
49.	Professor Rasmussens Enke	15 —
50.	Amts Chirurg Beckmans Enke	15 —
51.	Amts Chirurg Schwarzhackers Enke	10 —
52.	Lærer Clausens Enke	10 —
53.	Cand. Theol. Biørns Enke	15 —
54.	Institutbestyrer Bekers Enke	20 —
55.	Cand. Theol. Nedens Enke	20 —
56.	Overgraver Birchs Enke	10 —
57.	Madame Siersted	10 —
58.	Lærer Oluffens Enke	15 —
59.	Fuldmægtig Orlamundt	20 —
60.	Jomfru Larsen	10 —
61.	Fuldmægtig Bjerrings Enke	20 —
62.	Tobaksfabriqveur Wentzels Enke	10 —

No.		Sedler.
63.	Capitains Dumans Enke 15	Rddlr.
64.	Fuldmægtig Hermes Enke 15	—
65.	Bogh. Hoffgaards Enke 15	—
66.	Raffinadeur Meyers Enke 15	—
67.	Fabriqveur Hoppes Enke. . . . 15	—
68.	Grosserer Krossings Enke 15	—
69.	Grosserer Beyers Enke 20	—
70.	Rjøbmand J. C. Lund 20	—
71.	Capitain Stages Enke 20	—
72.	Urtekræmmer Kierrumgaard's Enke . 15	—
73.	Skoemagermester Lilliendahl's Enke . 10	—
74.	Urtekræmmer J. C. Hansen 10	—
75.	Kræmmer Hendriksens Enke 20	—
76.	Lystestøber Lynges Enke 15	—
77.	Bærtshuusholder Carstensens Kone. 15	—
78.	Glashandler Werniges Enke. . . . 15	—
79.	Urtekræmmer D. Holms Enke 15	—
80.	Fiskehandler Larsens Enke 15	—
81.	Grøndhandler Sandbergs Enke. . . . 15	—
82.	Brændeviinsbrænder P. H. Lund . . 20	—
83.	Laugsbnd Didrichsens Enke 10	—
84.	Høker Stolps Enke 10	—
85.	Urtekræmmer Jensens Enke 15	—
86.	Trakteur J. Møller 10	—

No.		Sedler.
87.	Brændevinsbrænder P. Pedersens	
	Enke	10 Abdt.
88.	Urtekræmmer Brocks Enke	15 —
89.	Kræmmer Thune	15 —
90.	Vinhandler Liunges Enke	15 —
91.	Urtekræmmer Gulstrups Enke	10 —
92.	Oltapper Weiners Enke	10 —
93.	Parykmager Gundels Enke	10 —
94.	Jomfr. Lederthoug	10 —
95.	Garver Nøeds Enke	20 —
96.	Jomfr. Peterman	10 —
97.	Friseur Knudsens Enke	10 —
98.	Parykmager Stahlfest	15 —
99.	Frisøemagermester Broen	10 —
100.	Bæver Caspersen	15 —
101.	Skomagermester N. Petersen	10 —
102.	Skomagermester Wandfær	10 —
103.	Nagelsmed Mortensens Enke	10 —
104.	Skædermester Vibergs Enke	10 —
105.	Skoemagermester Lars Holm	15 —
106.	Parykmagermester Düring	10 —
107.	Sadelmagermester Lunds Enke	15 —
108.	Kobbersmedmester Thrane	10 —
109.	Skoemagermester Christensen	10 —

No.			Sedler.
110.	Uhrmager Kielsens Enke . . .	10	Rbdlr.
111.	Skoemagermester Bergs Enke . . .	10	—
112.	Skrædermester D. C. Møller . . .	15	—
113.	Bogbinder Anthon's Enke . . .	10	—
114.	Instrumentmager Weers Enke. . .	15	—
115.	Glarmester Lohmans Enke . . .	10	—
116.	Skoemagermester Olsens Enke. . .	10	—
117.	Guldsmed Ebbesen	15	—
118.	Guldsmed D. Smidt	10	—
119.	Maler Bergmans Enke	10	—
120.	Frimurermester Augusts Enke . . .	10	—
121.	Fribager S. Møller	15	—
122.	Grovsmedmester Dittmers Enke . . .	10	—
123.	Jomfr. Rasmussen	10	—
124.	Skrædermester J. H. Müller . . .	10	—
125.	Ankersmed Caspersens Enke . . .	15	—
126.	Seilmager Brennøe	15	—
127.	Snedkermester Buschs Enke . . .	15	—
128.	Maler Olsens Enke	10	—
129.	Juveler Luthersens Kone	10	—
130.	Skrædermester A. N. Møller . . .	10	—
131.	Factor Rosenbergs Enke	10	—
132.	Snedkermester Schwarz Enke. . .	10	—
133.	Skoemagermester Hoyers Enke . . .	10	—

No.		Sedler.
134.	Kjøbmand Rubens Enke . . .	10 Rddlr.
135.	Archivarius Smidts Enke . . .	15 —
136.	Urtækammer Casses Enke . . .	10 —
137.	Bogbindersvend Jørgensen . . .	10 —
138.	Frue D. M. Pauli	20 —
139.	Frue J. M. Hansen	20 —
140.	Lømmermester Koberghens Enke .	10 —
141.	Fyrbøder Petersens Enke	10 —
142.	Amtsprovst Købkes Enke	20 —

*

*

*

Ovenstaaende Gratificationer, udbetales af Selskabets Kasserer Hr. Kjøbmand **B e n g e n**, boende i St. Pederstrædet No. 116, første Sal, dog kun imod Lovbøgernes Foreviisning, som af Selskabets Budde vil blive Enhver især tilstillede, og hvori af Selskabets Bogholder, **L u n d**, er anført hvormeget Generalforsamlingen har bestemt. Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

Schram. Friedenreich. Bentley.

Lund.

Jo mere deelte og forskiellige Meningerne ere om den Augsborgske Confession, og det ej blot iblandt Christendommens protestantiske Lærere, men selv iblandt Menighedens lærde og læge Medlemmer: desto mere og større Interesse mener Oversættereren det vil have, at see, hvad en oplyst, geistlig Lærd og fungerende Superintendent derom dømmer.

Maaskee kunne endog hans — D. mener rigtige — Anskuelse af denne vigtige Sag berolige mange Jærnkristne, der ved vore Dages Zeloter og Disses Rama- Skrig ere blevne anfægtede i Sindet og foruroligede i Troen; og saaledes tilbyde Disse en helbredende Modgift.

Med denne Overbevisning, med dette Ønske leveres Oversættelsen her, og just her, i dette af saamange den protestantiske Kristendoms Venner og Tilhængere læste Blad.

Gid den gode Hensigt naaes! Gid Oversættelsens Ønske gaae i Opfyldelse!

Om den augsburgske Confession.

(Udaf "Fortsegug der Reformation, oder Beiträge zur Verbesserung der Theologie, Religion und Kirche af G. W. Black, Superintendent").

Hvad Djemed og Betydning, Omfang og Beskaffenhed har protestantiske Religionslæreres For-

pligtelse til de symboliske Bøger, og hvorledes er Denne at forene med Samvittighedens Rettigheder og Pligter?

Den er 1, efter sit oprindelige Njemed, mere statsborgerlig end theologisk: den skal være en Forsikkring om, at Man er Protestantismen hengiven, skal værne for dens Antagelse og Bekjendelse mod Catholicismen. Derfor finder den ej alene Sted med Religionslærere; men og med andre Statstjenere, i de Reformertes Fædreland med alle, endog de ringeste, Civilbetjente, hvilke dog ikke kunne læse de symboliske Bøger, ligesom og mange Religionslærere i det første Aarhundrede efter Reformation heller ikke kunde det. Denne Forpligtelse er for protestantiske Stater et hensigtsvarende Bevaringsmiddel imod Catholicernes Indsnigen i geistlige og verdslige Embeder og imod Pavedømmets Udbredelse og Virksomhed. At dette Middels Vigtighed og Nødvendighed ej altid kjendes og føles, synes blot at være en Følge af Ubeskjendskab med den romersk-katholske Religions Grundfætninger, hvilke ligesaameget stride mod Fornuft og Sædelighed, som de i høj Grad ere til Hinder for Staternes Vel.

Den er 2, efter sin Beskaffenhed, ingen blind, ubetinget og tvingende, men en forstan-

dig og fri Forbindlighed; den beroer paa Symbolernes erkjendte Overenstemmelse med den hellige Skrift, og betrygger Religionslæreren den Ret, i Troessager ej at afhænge af nogen udvortes Autoritet, men at prøve Alt efter fornuftige Grunde og efter Christendommens Grund: Documenter. Troesfor skrifter ere umulige, men Lærefor skrifter kunne være nødvendige og nyttige for at faae Troes- og Samvittighedsfrihed, og sikke mod Indgreb; denne Hensigt med Sikkerheden kan ikke opnaaes, uden visse udvortes Indskrænkninger, ligesom borgerlige Love heller ikke, uden disse Betingelser, kunne sikke Friheden for Person og Ejendom. Men trykkende Indskrænkninger af Samvittigheds- og Lærefriheden ere de symboliske Bøger kun ved alt for indskrænket urigtig Betragtning af deres Djemed og ved bogstavelig Forstand af deres Indhold.

Men hiin Forpligtelse har 3, ikke den Betydning og den Udstrækning, at antage og foredrage enhver, i de symboliske Bøger indeholdt, Bestemmelse af Læreformen, enhver Forestillingsmaade af Religions sandhederne, enhver Fortolkning af Bibelsteder, filosofiske og historiske Sætninger; thi deri forekomme mange Sætninger, der beroe paa den Tids Forestillinger, eller være nødvendige

imod den Tids Bildfarelser og Modsigelser: men den angaaer kun Christendommens Hovedlærdomme og Grundsandheder og især Christendommens, Protestantismens, Grundsætninger, i Modsætning til Pavedømmets og de katholske Bildfarelser; den strækker sig ikke til Bogstaben og hver enkelt Paastand og Forestilling, (saalidet som alle katholske Troessætninger, hvilke Reformatorerne lode staae, derved ere stadfæstede og gjorte symboliske) men have kun Indholden i det Hele, Aanden og det Væsenlige i disse Bøger til Gjenstand. Derfor taler saavel Umuligheden af at fornegte sin egen Overbevisning imod fremmed Autoritet, som den protestantiske første Grundsætning om en fri, af menneskelig Anseelse uafhængig Skriftgranskning. Altsaa ihenseende til saadanne Lærebestemmelser, der ej ere tydeligere udtalte i den hellige Skrift, eller kun ere grundede paa særdeles daværende, formedelst manglende grammatikalske, kritiske, historiske og philosophiske Kundskaber ofte ufuldkomne, Forklaringsmaade af Bibelssteder, kunne de symboliske Bøger ikke have nogen lige forbindende Anseelse; og til saadanne Bestemmelser, ligesom og til Forestillingsmaade, Forklaring, Fortolkning og Philosophi i Samme

kan Lærernes Forpligtelse ikke strække sig hverten til Antagelse, eller til Foredrag.

Endeligen er Den 4, mere negativ end positiv, idet hine Bøgers Hensigt ikke var, at forbyde Fremgang, men at hindre Tilbagegang; og den er meer en udvortes, end indvortes, den angaaer egenligen kun Lærdommens Foredrag, ikke Troen paa Samme, der ej kan bydes, men kun en Bekjendelse af denne Antagelse og Overbeviisning kan fordres; og den underkaster ikke Efterforskningen af og Overbeviisning om Sandheden, men kun deres Meddelelse eller Foredrag lovlige Indskrænkninger.

Eden paa de symbolske Bøger eller Forpligtelsen til visse Læreforskrifter paalægger derfor Religionslæreren ingen Samvittighedstvang, røver og indskrænker ham ikke den naturlige Ret til egen fri Dom over Religionens Gjenstande og om den christelige Læres Udvikling og Fremføttelsesmaade, og sætter ham ikke i den Nødvendighed, at nedlægge sit Embede, for forandrede Anskuelsers og afvigende Forestillingsmaaders Skyld, fordi den ikke nøder ham til enten at foredrage eller bestride Det, som maatte være imod hans Overbeviisning. Til lige sætter det Løfte, at lære overensstemmende med de symbolske Bøger i en vis Forbindlighed

nærmest kun imod sine Foresatte, der tage det af ham, og selv forestaae Kirken og Læreembedet; men ikke egentligen imod Kirkemenigheden eller Folket, der veed Intet af hine Bøger og hverken kjender deres Indhold eller kan bedømme hvad der er overeensstemmende med Samme, og heller ikke kan paalægge ham nogen Forpligtelse i denne Henseende. Denne Bemærkning svækkes ikke ved den Indvending, at Lærerens Foresatte forpligte ham til Bedste for Kirkemenigheden og i Sammes Navn; thi skjøndt Sagen bliver den samme, saa forandres og berigtiges dog Anskuelsen derved; den Urimelighed røddes afvejen, at Umyndige selv raade for deres Undervisning og Religionslærerens Løste kan kun have den Mening, hvori hans Foresatte der sædvanligvis selv ere Kjendere af Exegetik og Kirkehistorie og den protestantiske Kirkes Lærere, tage den; men ikke i den overdrevne Mening, hvilken Uvidende maatte tillægge den esttr hine Bøgers Ord og enkelte Sætninger, uden Kundskab om deres Aand og Diemed; idet ellers de hellige Bøger selv, formedelt de tidpassende Forestillinger og uegentlige Udtoge vilde blive gjorte til en Kilde for Bildfarelser.

Uagtet hans paatagne Forbindlighed og ganske i Overensstemmelse med Samme, tør altsaa

en lærd Religionslærer med god Samvittighed arbejde paa Lærebegrebets saavel som Gudsdyrkelses Forbedring og forelægge sine Forskninger og Forslag for den geistlige Foresatte til Prøvelse, ja, han er endog ved Embede og Samvittighed dertil forpligtet; kun ved egenmægtige offentlige og polemiske Forbedringer vilde han vække Anstød og Mistillid og fortjene Bebrejdelser. Han kan opfylde den Forpligtelse, at lære efter Symbolerne og tilfredsstille den givne Forsikkring, endogsaa om Overbevisningen om enkelte Sætningers Sandhed mangler ham, ligesaavel som sin Samvittighed, naar han adskiller hine Bøgers Bogstav, ligesom ved den hellige Skrift, fra deres Land; men han kan det vist ikke, naar han, ubetinget i Henseende til Mangelen af Overbevisning om mange symbolske Sætningers Sandhed, troer at maatte lære bogstaveligen, om ogsaa kun historisk, hvad hine indeholde og derhos for sin Part at kunne troe hvad han vil. Da kunde han vanskeligen undgaae Bebrejdelsen for Usandhed og Hyklarie; men han kan som en ærlig Mand være troe saavel mod sin Overbevisning, som mod sin udvortes Pligt tillige, ogsaa uden hemmelig Forbeholdenhed og ulovlige Hentydninger.

(Fortsættes).

Dr. Professor Videns Bidrag indkommer Søndagen den 15de Marts.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 11.

Løverdagen den 14de Marts 1829.

Forlagt af Understøttelses: Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets- Bogtrykker.

Om den augsburgske Confession.

(Slutning).

Kirken, siger Man, har stiltiende indrømmet, at Religionens Lærer saavel i sine Foredrag, som Skrifter, følger vor Tidsalders bedre Indsigt, d. e., humane og indsigtsfulde Foresatte lægge ikke letteligen Læreren i hans Bestræbelse for at befordre en rigtig Kundskab Noget i Vejen og Folket vil end mindre gjøre det, fordi det har ingen bestemt Mening; (ellers kunde man spørge, om Noget kunde grundes paa Kirkemenighedens stiltiende Samtykke) kun uforstandige og ildefindede Tørere blandt hans Embedsbrødre kunne af Bihensigter driste

sig til at virke imod ham. Men dette vil skade saameget desto mindre, jo mere han kan være forsikret om sine Foresattes Tillid og Bistand og jo mere man lærer at indsee, at en streng Bedholden ved forældede Læreformer og ved en med nærværende Tænkemaade, Fornødenheder og Eæder contrasterende Herkomst kun kan tjene til at gjøre Religionen foragtelig og uvirksom; at strenge Forordninger og Tvangsmidler, der hindre den frie Undersøgelse, undertrykke Fornuften og indskrænke Samvittighedsfriheden ingen Troesenighed, Overbeviisning og Sindsovereensstemmelse kunne frembringe, men kun have Tankeløshed, blind Tro, uforstandig Eftersnacken og Hyklerie til Følge; at altsaa den eneste rigtige Vej til at befordre Eenhed i Religionen og gjøre Meningernes Forskjellighed uskadelig er en tydelig og grundig Fremstilling af Sandheden, Lettelse af dens Erkjendelse og Meddelelse, og den Frihed, at følge sin Overbeviisning i dens Anvendelse.

At de symbolske Bøger, som Læreforskrifter for vore Lider, ere mangelfulde, er uundgaeligt, fordi de tage Hensyn til en Lids Indsigter og Fornødenheder, da Man tillagde theoretiske Læremeninge en desto større Vægt, fordi de moralske Sandheder om menneskelig Bestemmelse, Dyd

og Salighed ikke vare udforskede grundigen, ikke erkjendte for det Vigtigste, end mindre angrebne og bestridte; og fordi hine Skrifter kun kunde træde imod deres Tids Bildfarelser, men ikke imod vor Tids Læremangler. Da de alligevel kun godt: gjøre Reformationsefforts Nødvendighed, Retmæssighed og Gavnlighed, men ikke skulle tjene til en evig og uforanderlig Troesrettesnor og Læreforskrift, saa kunne de ialfald naae deres Diemed ogsaa med forandrede Anskuelser og fuldkomnere Religionskundskab, og det synes ikke nødvendigt, at gjøre nogen Forandring eller Forbedring deri, eller affatte og indføre nye kirkelige Troessymboler og Læreforskrifter, hverken til end Kirkeforening eller til fremskridende Troesforbedring; meget mere kunde en saadan synes betænkelig, fordi den altfor paafaldende vilde træde i Modsigelse med herskende Meninger; og med saa saare forskjellige Anskuelser af Lærerne og Overbevisninger af de Christne vilde en Forening vanskeligen være at haabe. Bedre er det, stiltiende og lidt efter lidt at bringe ældre, ufuldkomne Forestillinger i Forglemmelse, fordi de Svage vilde holde enhver Rensning af Lærebegrebet for Christendommens Forfalskning.

Det er en ligesaa stor Wildfarelse at holde de symbolske Bøger for en nødvendig Hindring i rigtig og opklaret Religionskundskab, som at ansee dem for det nødvendige og sikke Middel til dens Befordring. Thi 1) er Meget blevet kirkelig Lære og optaget i det theologiske System, der slet ikke var bestemt i Bekjendelseskrifterne, som Fremstilling af den Tid's protestantiske Troe. Dette maa, saasnart det strider imod en fornuftig Philosophi og rigtig Skriftfortolkning, forkastes som vilkaarligt og grundløst; og de symbolske Bøger ere ligesaa lidet Skyld i saadanne Lærdommes Indførelse, som de Sidstes Forkastelse gjør Hiines Anseelse noget Afbræk. Men 2) give de symbolske Bøger Plads for en Mængde store Wildfarelser, hvilke stride imod den sande Religion og Sædelighed; en Mængde ufornuftige, uchristelige og skadelige Religionsforestillinger og Meninger ligge udenfor Omfanget af de i de symbolske Bøger foredragne Lærdomme. Dette var uafvendeligt, og Man bør derfor ikke anklage Bøgerne, endskjøndt det ogsaa kan nytte lidet, at holde Religionslærerne til disse Bøger, naar urigtig Tænken, vrang Skriftfortolkning og hensigtsfravidig Underviisning næsten staae dem frit for. Men disse Fejl, de allervigtigste, kunne ikke forbydes i de symbolske Bøger, kunne heller

ikke hæves og forebygges ved Forordninger og Over-
 righedens Opsyn, ligesom og den academiske Und-
 dervisning for Theologer hidtil ikke var istand til
 at forhindre dem. Og endeligen 3) ligesom en
 Mængde saare vigtige og skadelige Bildfarelser, saa
 og en Mængde saare store og velgjørende Sandheder
 ligge udenfor de symbolske Bøgers Grændse og det er
 ingen Gjenstand for dem paa positiv Maade eller
 umiddelbart at befordre rigtig Kundskab om og
 Meddelelse af Sandheden, men Dette maa ske ved
 en hensigtsvarende Lærernes Dannelse.

K j e t t e r.

Dette Ord udlede Mange — dog noget upas-
 sende — af det Græske, enten i samme Betydning,
 eller af et andet Ord, der paa Dansk betyder re en.
 Derefter vilde Kjetter være En, der ikke er reen,
 ikke strengtroende; ligesom det latinske lucus af non
 lucendo. Andre udlede det af en vildfarende
 Folkstamme i Middelalderen, Kazarerne. En
 Recensent i Jen. lit. Zeit. mener, at det er af
 ægte tydsk Oprindelse og kommet af det gamle
 tydske kâzen, ketzen, der til Luthers Tid har
 betydet at være falsk, ond.

A n e k d o t e r.

Forgiftelse.

Lord Oxford underholdt en Maitresse, der var ligesaa smuk, som egenfindig, saa at det gav daglige Kævlerier. Engang da Begge, efter en Tvist, sadde sammen, opløstede Personen pludseligen et hæftigt Skrig, rev Haarene af Hovedet, kort, gav alle Tegn til den største Fortvivlelse. Efter tusende forgæves Spørgsmaal, tilstaar hun endeligen, at hun, for at hevne sig paa ham, havde i Maden forgiftet Lorden og sig selv. Djebliffeligen bliver det hele Facultet sammenkaldet; Man giver de Forgiftede Vomitiver og Purganser, og, efterat Disse, især hos Lorden, havde gjort den stærkeste Tjeneste, udraaber endeligen den Skjonne, under høj Latter: Dette er nok; Forgiftelsen var kun en Forevending, og hun havde kun villet lade Lorden purgere en Smule. Imidlertid fandt Lord Oxford Læxionen for stærk, og skilte sig Dagen efter ved denne Elskerinde.

Død af Kjærlighed.

I Grevskabet Hampschire i England saae Emilie, en Landsbypærests yndige Datter, ved Sa:

derens Død, sig sat i den haarde Nødvendighed, at træde som Kammerjomfru i Tjeneste hos en Veninde af Forældrenes Huus. Til hendes Ulykke, besøgte dette Huus oftere af en ung Adelsmand fra Landet i Nabolauget, hvis Person snart frembragte det dybeste Indtryk paa hende. Vel anvendte Emilie Alt for at undertrykke sin Lidenskab; men disse Anstrængelser havde den fordærveligste Indflydelse paa hendes Sundhed; hun blev farligere syg. Efter tusende forgæves Bestræbelser, lykkedes det Lægen at aflukke hende Hemmeligheden om hendes Kjærlighed. Man fik Baronnen itale; og Han, der selv ikke var bleven ligegyldig imod Emilies Fortjeneste, erklærede sig villig til at ægte hende. Med denne Erklæring traadde Lægen frem for den Syges Seng. Ved Løftet om Ægteskab rejste hun sig op af sit Leje. "Ægte mig? Ægte mig?" — spurgde hun nok engang, og sank i Øjeblikket derefter død tilbage paa Lejet.

En Tyrk i Marquis d'Entaires Tjeneste, der tilfældigen var kommen i Klosterets Madonna de li Argioli Have, havde hørt en ulykkelig Munks Klageskrig, som der i 5 lange Aar havde smægtet; og Tyrken talede derom. Allerede tidligere

havde Erkebispfen af Turin hørt om Sagen og forlangt Dplysning; men Pater Guardianen, støttende sig paa de daværende klosterlige Disciplinarløve, havde vægret sig ved at give nogen Underretning. Da der nu paa kongelig Befaling blev anstillet Visitation i Klosteret, fandt Man Munken i den gyseligste Tilstand, søndergnavet af Lænskerne, halvt fortæret af Ormene, kort mere død end levende. Hans Forbrydelse bestod i, med et Fruentimmer at være flygtet til Venedig; imidlertid var han frivilligen vendt tilbage og havde overleveret sig selv til sine Foresatte. Kongen lod ham derpaa sætte i Frihed; men den umenneskelige Guardians hele Straf skal kun have bestaaet i Forsettelse til et andet Kloster.

H. C. Michelsen.

Trykfeil.

I forrige No. C. 78 staar Bl a k istedetfor Blo k, Forsatter af Stykket: den augsburgske Confession.

Hr. Professor Nisfens Bidrag indkommer Søndagen den 15de Marts.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 12.

Løverdagen den 21de Marts 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Nogle Ordforklaringer, hørende til Mo-
dersmaalet.

Foruden det, at vort gode Modersmaal i vore Dage mere end tilforn maa taale at mishandles af phantastiske Reformatorer, under hvis Haand det i sine ædleste Skikkelser misdannes og vanska- bes i den Grad, at det ikke er uden Frye, naar Satiren stundom ei lader det være ustraffet, saa har det ogsaa havt den Skjebne tilfælles med andre Sprog, at det, efter Tingenes almindelige Gang i Sprogens successive Uddannelse, baade eier Ord- former, der betegne Gjenstande og Ting, (fore- kommende i Hverdagslivet, og derfor ei uden In-

teresse for ethvert dannet Menneske) der have en meget fjern Oprindelse, og hvis Skrivemaades Rigtighed derfor ofte er tvivlsom, og Benævnelser, der ved den Forandring, Sproget efterhaanden er undergaaet, have erholdt en saa forandret Skikkelse, at de, skjondt oprindeligen hjemmehørende i vort eget Tungemaal, dog i deres nyere Form ere enten blevne aldeles ukjendelige, eller dog saa afvigende baade fra deres oprindelige Skikkelse og uoverensstemmende med Sprogets nyere Dragt, at de for mange ere ligesaa betydningsløse, som om de vare tagne af aldeles fremmede Sprog. Det Samme gjælder om ganske almindeligen brugelige Talemaader, som indeholde enkelte Udtryk, der isvrigt ganske ere forsvundne af det nyere Sprog i Almindelighed, og, fordi de desaaarsag ere blevne uforstaaelige for mange Nutidens baade Skribenter og Læsere, eller misforstaaede af Begge, efterhaanden ere baade af Talende og Skrivende blevne saaledes omdannede, at de tilsidst enten aldeles ingen Mening have, eller stundom endog udtrykke det Modsatte af den Mening, der skulde ligge deri.

For ikke strax i Begyndelsen af dette lille Udskift at misforstaaes af mine Læsere i Henseende til Tendentsen af Samme, vil jeg foreløbigen

nævne nogle Exempler paa saadanne Ordformer, Benævnelser og Talemaader, der hyppigen forekomme i Hverdagslivet, skjøndt de i vore Dage ikke altid retteligen forstaaes, og som jeg derfor finder det ei upassende her korteligen at berøre.

Exempler paa saadanne Ordformer ere Ordene:

Umindelse, Hustru, Liggendesfæ, Stalbroder;

Exempler paa saadanne Byers og Stæders

Navne: Glostrup, Ballerup, Helsingør, Skjelskøer, Søllerød, Birkerød, Maglebye, Maglebrynde, Steenmagle, Bristlevmagle.

Som Exempler paa de under denne Categorie henhørende Talemaader nævner jeg de Udtryksmaader: "hvad gaaer a ham?" — "han sover paa sit grønne Dre;" — "Syn gaaer for Sagn o. s. v.

I den Overtydning, at det for ethvert dannet Menneſke maa have Interesse, rigtigten at opfatte og kjende sit Modersmaal, har jeg troet at torde meddele nogle hidhørende Ordforklaringer og Bemærkninger over saadanne Udtryk, men ſkal ikke glemme, at dette Œmne ei kan have nogen ganſke almindelig eller ſtor Interesse, og at det derfor

er dobbelt Pligt for mig ved Korthed at erstatte denne Emnets Mangel.

Jeg kan her heller ikke forbigaae at bemærke, at, ligesom disse Ordforklaringer ere foredragne i et blandet Selskab af begge Kjon, som et Bidrag til dette Selskabs med musicalske og declamatoriske Foredrag afvejlende Aftenunderholdninger, saaledes var det ogsaa egentligen ved et Foredrag, i samme Selskabs Samlinger, af et siden afdød Medlem, hvis Hovedindhold jeg, da det er flere Aar siden, nu ei erindrer, at jeg da foranledigedes til at ansee nogle Bemærkninger af saadant Slags ei upassende. Da nemlig dette siden afdøde Medlem fandt Leilighed til at berøre den af mig her omtalte Talemaade:

1. "Hvad gaaer a ham?" forklarede han sig i mine Tanker urigtigen herover saaledes, at han paastod, at den burde skrives og udtales: "hvad gaaer a d ham?" i det han alene bemærkede det Romiske og Urigtige i den Skrivemaade, "hvad gaaer af ham?" som han troede at være den sædvanlige og at være ligesaa almindelig som feilagtig. Det er let at indsee, at Forklaringen — hvad gaaer a d ham — er ligesaa urigtig, som den bestridte: hvad gaaer af ham, hvilket jeg, efter at han havde endt sit Foredrag, fandt Leilighed til at overbevise

ham om, og da modtog af ham en Opfordring til at give en liden Samling af flere saadanne Ord: forklaringer.

Hvad nu angaaer denne Talemaade, da ere alle Sprogkjendere enige i, at det er den forældede Præposition a, a a, en fordærvet Udtale af den sædvanlige Præposition p a a, som denne Talemaade indeholder, altsaa: "hvad gaaer a ham?" hvad gaaer ham p a a? hvad p a a kommer ham?" *) Denne nu forældede Præposition (Forholdsord) a eller a a er endnu, med samme Bemærkelse som Præpositionen p a a, bleven tilbage i Gjenstandsordene:

2. Umindelse, d. e. Paamindelse, Minde, Erindring, som almindeligviis skrives og udtales urigtigen, af Noget Afmindelse, af Andre Admindelse; ligeledes i

3. Afsyn

4. Aasted, hvoraf i det juridiske Forretningssprog: Aastedsmøde, et Møde p a a Stedet, Møde til Besigtigelse af Noget p a a selve Stedet.

---

*) Egentligen henhører denne Ordforklaring under den nedenfor følgende Rubrik: Talemaader; men den anførte Omstændighed vil undskylde, at den strax her fik Plads, skjøndt paa urette Sted.

Denne Præposition a forekommer fremdeles i den Talemaade:

5. kald a ham d. e. kald paa ham, og i Udtrykket:

6. To a Gangen, d. e. To paa Gangen, i hvilke Udtryk Uvidenhed og Tankeløshed, ligesom i Ordet Amindelse, har givet Anledning til at skrive og sige: "kald ad ham, To ad Gangen" eller: "kald af ham, To af Gangen" hvoraf det Ene er ligesaa meningsløst som det Andet.

Jeg kan her ei forbigaae at berøre den ligeledes, skjøndt mindre almindeligen, misforstaaede, forældede Præposition ad, der i Talemaaderne (om Tiden og Stedet) som: "det lakker ad Aften, at gaae op ad Bjerget, ned ad Trapperne, at smidske, stampe ad Een, at følges ad", bruges temmeligen almindeligt paa rigtige Maade, naar den derimod i Talemaaden:

7. den Sag er gaaen mig ad Glemme, som oftest, i det mindste i mundtlig Tale, og ei sjældent ogsaa i Skriftsproget, forsømmes at iagttages, og, som forældet og derfor Mængden ubekjendt, almindeligviis maa give Plads for Præpositionen af, med hvilken denne Talemaade hyppigen forekommer Diet og Dret i den Form: den

Sag er gaaen mig af Glemme, der egentligen siger det Modsatte af det, den skulde sige, nemlig at Sagen er gaaen i Glemme, i Forglemmelse d. e. ad Glemme, til Forglemmelse, eller ud af Erindringen.

8. *Alfkens*, d. e. allehaande, alle Slags. Ved dette Ord, sammensat af *al* og *isl.* *Ryn*, *Rjon*, som endnu bruges i Jylland i samme Betydning, som *Slags*, troer jeg alene at burde bemærke den hos nogle Skribenter forekommende Skrivesmaade *alfkøns* som urigtig og stridende mod Brugen, der afgiver for Ordens Retskrivning en vigtigere Regel end en smaalig Bestræbelse efter at tilkjendegive Ordens *Etymologie* (Afsledning, Oprindelse).

Men neppe er dog noget Ord mærkeligere i orthographisk Henseende end det ligesaameget i alle Livets Forhold indgribende, som for det huuslige Liv interessante Ord

9. *Hustru*. Thi vel er det saa, at dette Ord, efter sin almindelige og vistnok rigtige Skrivesmaade, saaledes som det her staaer, nemlig *Hustru*, har ved Sprogbrugen, der er Talens enes vældige Lovgiver, i Tidens Lob antaget en fra dets oprindelige Form, (*Huusfru*, *Huusfrue*) besynderligen afvigende Stikkelse; men lige

saavist er det, at den af nogle, og det ei faa, nyere Orthographier antagne, i Ubekjendtskab med Sprogets Historie grundede, Skrivemaade, Huustrø, Huustrøe, er ligesaa feilagtig mod Sprogets Væsen og uforenelig med de Regler, det i sin OrddannelsesMaade følger, som den Følelse, der kan have givet en kjærlig og lykkelig Ægtemand Anledning til at troe, at have i denne Ordform udfundet et godt Huusraad mod en misforstaaet og formeentligen ubrugbar Benævnelse paa Konen i Huset, er priisværdig og smuk. Ogsaa har denne Menings Anseelse været saa stor, at selve Videnskabernes Selskabs Ordbogs fortjensfulde og lærde Redactører have ladet sig forlede til at antage den og i deres Forklaring over Ordets Betydning at stemple den med deres vistnok ei ringe Autoritet, ligesom denne Skrivemaade er, uden videre misbilligende Critik, anmærket af vor lærde og skarpsindige Sproggrandfæter Hr. Professor Mølbach, i hans danske Haandordbog, at være af Nogle antagen.

(Fortsættes).

N. L. Nissen.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 13.

Løverdagen den 28de Marts 1829.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets- Bogtrykker.

Nogle Ordforklaringer, hørende til Mordersmaalet.

(Fortsættelse).

Unægteligen hørte der derfor en sikker og øvet Haand til at antage sig og hævde den sædvanlige, om ogsaa noget besynderlige, Skrivemaade i sine ved Brugen erhvervede Rettigheder; og med en saadan Haand tog Hr. Professor Rask sig af Sagen i Fortalen til hans herlige Bog om det gamle nordiske eller islandiske Sprog's Oprindelse, S. 22, hvor han med uigjendrivelige Grunde baade har viist den nygjorte Form's Uduelighed til at betegne det Begreb, som den

skulde betegne, og med den Tillid og Styrke, som hans bekjendte omfattende Kundskab i de hidhørende Dialecter og sjeldne Skarpsindighed i saadanne Remner forsyner han med, godtgjort den sædvanlige Skrivemaades Rigtighed.

Det er paa disse af Hr. Professor Rask paa ovennævnte Sted anførte Grunde jeg bygger, i det jeg med Hensyn til dette Blads Læsere ønsker at gjøre hans Synsmaade af Tingen saa populair og almeenforstaaelig, som det ansees passende og nødvendig til fuld Dvertydning om deres Gyltighed.

a) Først da om den nyere, af nogle antagne, Forms Urigtighed. Ordet Huustroe, Huustro, for Hustru, som Benævnelse for en gift Kone, forklares da, som begribeligt, af Huus og tro, om Huusmoderen, som den, der er tro mod Huset; men det kan da kun betegne en Egenskab, ei en Person, og saaledes bruges kun som Adjectiv (Egenskabsord), ei som Substantiv (Gjenstandsord). Ei at tale om, at det, efter sin Bemærkelse som Adjectiv, ei mere kunde synes at tilkomme Konen end Manden, ja saalidet alene at kunne tilkomme Konen i Særdeleshed, at det ingenslunde vilde være upassende at tildele andre til Huset hørende Personer dette

Prædicat, saa at man kunde tale om en huustro Pige, Karl, Hund o. s. v.

Men i alt Fald vedbliver Ordet i denne Form at være et Adjectiv, og kan ikke gjøres til det, som det, efter sin Bestemmelse, at betegne et selvstændigt Væsen, en Person, skulde være, et Substantiv.

At det, som Substantiv, er i Sproget en Bannskabning, dannet paa en mod Dets Væsen stridende Maade, vil endvidere erkjendes, naar vi lægge Mærke til, at det, efter sin adjectiviske Natur, ikke lader sig bøie (declinere), enten ved Artiklen eller Fleertalsendelsen at tillægge det.

Da denne vigtige Omstændighed ei ret vil falde i Øinene ved selve Ordet Huustro, fordi dette Ord ved et Magtsprog, saa at sige, bruges, som om det var et Substantiv, istedetfor Hustru, og altsaa Ordformer som: Huustroen, den gode Huustro, Huustroer, i deres Sprog, som antage denne Skrivemaade, gaae med, uden at Urigtigheden ret bemærkes, hvortil ogsaa Ordets Endelse paa en Vocal noget kan bidrage; saa vil det være nødvendigt for Tydelighedens Skyld at sammenholde dette Ord med andre lignende og paa lige Maade sammensatte og dannede Ordformer, som: Huusfri, Huusvant,

Huusvild. Og det vil da, ved at tage Analogien (Ligheden) af disse Ordformer til Hjælp, og ved at sammenholde Ordformen Huustro dermed, være klart, at, ligesaa lidet som vi kunne sige: Huusfrien, Huusvanten og Huusvilden, (med Substantivernes bestemte Artikel) om Personer, der ere huusfrie (have frit Huus), huusvante, huusvilde, naar vi nævne dem som bestemte Gjenstande for Talen, ei heller kunne (med Adjectivernes bestemte Artikel) sige: den lykkelige Huusfri, den gamle Huusvant, den arme Huusvild, eller i Fleertallet: to Huusfrier, Huusvanter, Huusvilder om samme Slags Personer i ovennævnte Forhold; ligesaa lidet kan Ordet Huustro, i foranførte Betydning, tage mod Formerne: Huustroen, den gode Huustro, vore Huustroer.

Anmærkning. At Ordet Huustroe d. e. Huusroe (sammensat af Substantiverne Huus og Roe, analog med Huusraad, Huusfred, Huustyv o. s. v.), og saaledes selv et Substantiv og betegnende et substantivisk Begreb, nemlig: en for et heelt Huus gjældende Roe, kan modtage disse Former: Huustroen, (Huusroen) den gamle Huustroe (Huusroe) Huusroer (saadanne Religions=Meninger, som findes i adskillige Huse og Familier, og som de have for sig selv)

kan ikke svække ovennævnte Paastand, da Ordet saaledes er et ganske andet Ord, af anden Sammensætning og ganske anden Betydning.

b) Vi komme da til Skrivemaaden *Hustru*, for hvis Rigtighed, efter vedtagen og gammel Sprogbrug, det svenske Sprog, der har det samme Ord i samme Betydning, som vort Sprog, synes at afgive et temmelig utvivlsomt og afgjørende Beviis. Thi, er det end saa, at Ordet, ved en besynderlig Stjebne, er i begge Sprogene, paa lige Maade, bleven forvansket, uden at Velklangen ret vel kan antages at have været Grunden til den Stete Ombytning af *f* til *t* i Formen *Hustru* istedetfor *Husfru*, saa kunne vi dog ikke tage i Betænkning at følge Hr. Professor *Rask* som Beviser, naar han, paa ovennævnte Sted, deels antager *Husfru* for det oprindeligen rette Ord, og udleder dette Ord af det islandske: *Husfreja* og *husfru*, af *Freja* og *Fru*, ældgamle nordiske Benævnelser for Konen i Huset, ligesom *Bondi* (hvoraf *Bonde*, *Husbonde*) for Manden, men disse Ord ved Tidens Længde og fordærvet Udtale fordreiede til *hustreja* og *hustru*, deels bestyrker denne sin Mening ved dermed at sammenligne saavel det svenske *hustru*, som det tydske *Hausfrau*.

Uf de ved Misforstaaelse eller urigtig Skrivemaade mærkelige Substantiver nævner jeg endnu følgende:

10. Liggendesfæe, d. e. Skatte, Rigdom, af Verbet ligger, og isl. fé, Qvæg, Fæe, Penge, hvilken Slægtstrib imellem dette Ord's Bemærkelser har sin Oprindelse derfra, at Qvæg var den Eiendom, efter hvilken i de ælste Tider andre Ting's Værdie ved Handel og i Særdeleshed Tusthandel bestemtes, hvorfor ogsaa de første Mynters Præg var Billedet af Qvæg, Fæe, saa at liggende Skatte, med Hensyn til dette Sølvet givne Præg, ganske naturligen kunde benævnes: liggende Fæe.

11. Qvegsolv, af isl. qvikr, levende, hvoraf qveg, qveger (opliver) der synes at være en rigtigere Skrivemaade end qvæger (hvoraf vederqvæger) skjøndt denne er sædvanligst. I Skrivemaaden Qviksolv er mod Sprogbrugen alene taget Hensyn til Etymologien af det isl. qvikr.

12. Stallbroder (sædvanligt Staldbroder) d. e. Embedsbroder, Kammerat, af isl. stalli, Bænk, Siddeplads, altsaa den, som sidder paa samme Bænk og Plads med Andre; deraf i den nordiske Oldtid: en Stallar, Staller, een af de høieste Hofembedsmænd, maaskee ligebetydende med vort

Hofmarschal. Ligesom Stallbroder, saaledes har i sl. endnu Stallsyster, Medsøster, Medtjenerinde; og anmærker jeg alene dette i Henseende til Ordets sædvanlige Skrivemaade med d i Enden af første Stavelse, at jeg, saalidet jeg ellers holder til at afvige fra Sprogbrugen, dog i Tilfælde, som dette, hvor Ordet efter Udtalen bliver uforandret det Samme, og hvor Afvigelsen i Skrivemaaden aabenbart hidrører fra Misforstaaelse, ikke indseer, hvad der meget kunde indvendes mod at Skrivemaaden Stallbroder antoges istedetfor Staldbroder, for at Ordet, som Sproget, til at betegne socius, sodalis, ei kan undvære, ikke skulde, ved at sammenblandes med Stald, stabulum, forkastes som medførende et uædelt Bibegreb. Thi, vilde man ogsaa indvende, at Ordet Stald maa skee har Etymologie tilfælles med Stall i sl. stallr, saa maa det dog indrømmes, at Olddanskken endnu beholdt Benævnelsen: Staller, uden at dette d i første Stavelse ved Ordets Anvendelse i nyere Tider optoges deri.

Talemåder, som enten ved Misforstaaelse ere forvanskede i deres Skrivemaade, eller i deres Betydning ei almindeligviis forstaaes.

1. Forord bryder ingen Trætte, eller, som den rigtige burde skrives: Forord byrder

(børjer) ingen Trætte. Det er nemlig klart, at Meningen af denne Talemaade skal være den, at Forord (d. e. forud gjort Aftale) ikke foranlediger Trætte, eller rettere: Forord forebygger al Trætte *). Da nu Ordet bryder, efter sin oprindelige og egentlige Betydning, her ei kan tages i anden Mening end just denne: at forekomme, forhindre; saa sees det let, at en saadan Talemaade, som den: Forord bryder (forhindrer forekommer) ingen Trætte, vilde sige det Modsatte af det, den skulde sige, eller, med andre Ord, være aldeles menigsløs.

---

*) I Vidensk. S. Ordbog gjøres, uden Hensyn til hin rigtigere Betydning, den Anmærkning, at Talemaaden rettere burde udtrykkes saaledes: Forord bryder al Trætte."

(Fortsættes).

N. L. Nissen.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 14.

Løverdagen den 4de April 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Brykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Nogle Ordforklaringer, hørende til Motersmaalet.

(Slutning).

Det kan ei være nogen Tvivl underkastet, at det rette Ord, som her ved Misforstaaelse og Ubekjendskab med Oldsproget er blevet forvansket eller fortrængt af et andet, mere bekjendt, men her meningsstridigt, Ord, er det gammel-nordiske *børjer*, som endnu findes i det svenske Sprog (*børja*) af det isl. *byria*, at begynde, og som endnu er tilbage i Subst. *Byrd*, Fødsel, (f. Ex. *Nar* efter Christi *Byrd*), *Byrdsdag*, Fødselsdag, og Verbet: *fuldbyrder* (d. e. *byr*;

der tilfulde) bringer et begyndt Arbeid til Fuldskommenhed.

Og kun saaledes bliver Talemaaden: Forord byrder (d. e. begynder, ypper) ingen Trætte, baade forstaaelig og rigtig.

2. Hvorom Alting er. Naar i denne Sætning, hvis Mening er ligefrem denne: hvorledes end Alt forholder sig, Meningen skulde udledes af Ordet hvorom, i den Betydning, hvori det nu alene forekommer i Modersmaalet, da kunde Ordene ei give anden Mening end denne: hvad det end er, om hvilket (hvorom) der handles. Det er aabenbart den isl. adverbialske Form: hurum, hvorledes, som her er bleven tilbage i Sproget, men, fordi den i sildigere Tid ei almindeligen kjendtes, er blevet forbyttet med det lignende Udverbium: hvorom, som saaledes i denne Talemaade, skjøndt det har en ganske anden Betydning, er blevet substitueret for den gamle Form, der endnu findes i det Svenske: huru, hvorledes.

3. Han sover paa sit grønne Dre, d. e. paa sit unge Dre, han sover med den Roelighed og Fasthed, hvormed Ungdommen sover. Da den grønne Farve er Baarens, den unge Aarstids, Farve, er dette Billede paa Ungdoms-

men fra Naturen selv overført paa Livet og det menneskelige Livs første Alder, og det saa naturligen, at denne Talemaades Mening ikke synes at være vanskelig at finde. Det er mig imidlertid sagt om een af Danmarks skarpsindigste og sprogekdyndigste Aristarcher, og af en Samtidig af ham, at han var kommen til at betragte denne Talemaade fra en saa eensidig Synspunkt, at han havde erklæret den at være aldeles meningsløs. Hvilket er saa meget forunderligere, som vi i andre Ord f. Ex. en Grønskolling*), grøn om Hagen (om en skjægløs Yngling, der paa en upassende Maade vil give sig Anseelse over sin Alder) have det samme Begreb udtrykt ved samme Figur.

4. Syn gaaer for Sagn. Denne Talemaade, som bør skrives saaledes, (Sagn, ei Sagen) og hvis Mening er, at Syn er mere end Sagn, (Fortælling), eller, at det, at have selv med egne Dine seet Noget, betyder, til Overbeviisning om Sandheden, mere, end at have hørt Tingene fortælle**), er nu (see Vidensk. S.

---

*) Det er sikkert aldeles urigtigt, naar Vid. S. Ord-bog udleder dette Ord af isl. Grøn, labium.

**) At have f. Ex. seet Geislers navnkundige varme Kilde i Island, giver en anden Dvertydning

Ordbog under gaa er) næsten ganske almindeligen i Tale og Skrift, ved Misforstaaelse af det mindre bekjendte Ord: Sagn (Fortælling), som er blevet forblandet med det almindeligen bekjendte Sagen, Tingen, saaledes forvansket, at den er blesen til en ganske anden Talemaade, nemlig: der gaaer Syn for Sagen, hvoraf Meningen skal være, at Sagen (Tingen) er klar og uden for al Tvivl formedelst de synlige Kjendemerker, den har efterladt sig *). Det er aabenbart, at Udtrykket: der gaaer — er en Lønning af den oprindelige Talemaade: Syn gaaer for Sagn, som i den Form og Betydning, den

---

om Naturens Kræfter i denne Henseende, end den, som erholdes ved at høre Reisebeskrivere fortælle derom.

- *) Naar f. Ex. Tarquinius Superbus, for at rydde sin Modstander Turnus Herdonius af Veien, ved Hjælp af sine egne og een af Turnus's Slaver, faaer ved Nattetid en Mængde Sværde indbragt i hans Herberge, for at det kunde faae Udseende af, at Turnus har havt oprørske Planer for mod Tarquinius og de fornemste Latiner, saa gjør han dette, for at gjøre sin Beskyldning mod Turnus om Oprør sandsynlig derved, saa at det i det mindste syntes, at der var, da disse Vaaben fandtes i hans Herberge, Syn for Sagen.

nydannede Talemaade skal have, er urigtig og unaturlig istedet for at den, for at være sprogrigtig, burde hede: der er Syn for Sagen.

Byers Navne.

Uden at indlade mig dybere i denne vidtloftige Materie selv, som det allermindst her er Stedet at afhandle, vil jeg blot for den almindelige Interesse, Tingen kan have, og for med et Par Ord at henvende Opmærksomheden derpaa, udpege et Par Egenskaber, som hyppigen forekomme i vore Byers, især Landsbyers, Navne, deres Sammensætning og Endelse, og som vel for det meste høres og læses uden videre Eftertanke over Sagen.

1. Vi have saaledes en Mængde Landsbyers Navne, som ende paa rup, f. Ex. Alminderup, Ballerup, Esbønderup, Glostrup og mange andre. Denne Endelse i disse Byers Navne kan det vel ikke være Tvivl om med Rette at udledes af isl. thorp, hvoraf det Tydske Dorf, en Bye, faa meget mindre, som denne Endelse endnu uden al Forandring er bleven tilbage i Navnet paa Byen Lundbyetorp, ved Sorøe, i hvilket Navn det vistnok er mærkeligt, at Benævnelsen Bye er udtrykt tvende Gange. Byerne Nordrup og Sønderup i Slagelse-Eggen, om jeg mindes ret, oprins-

deligen Nordtorp og Søndertorp, betyde egentligen det Samme som andetsteds Nordbye og Sønderbye.

2. Ved Byers Navne paa øer maa denne Endelse udledes af det lat. ora, Kyst, hvoraf Helsingør, Skjelsøer; men deraf følger dog ikke, at denne Etymologie skulde berettige til vilkaarligen at forandre saadanne Byers Navne, som skeet er ved Skjelsøre i offentlige Blade. Ved Misforstaaelse og Ubekjendtskab med denne Etymologie, maa det antages, at Navnet paa Byen Dragøe paa Amager er kommet istedet for det rettere: Dragør, ligeledes af lat. ora, til Betegnelse af en paa Kysten liggende Bye, som intet har med Benævnelsen af Ø (insula) at gjøre.

3. At Byers Navne, som ende paa rød, f. Ex Birkerød, Hillerød, Søllerød, have deres Oprindelse af Ordet: Rod, rødde, rydde, og betegne Byer, som ligge i Egne, hvor Skove ere udryddede, er saa meget lettere at indsee, som disse Byer høre til Egne, hvor baade Jordbunden endnu indeholder Levninger af Træstammer og Rødder, og Skove endnu ere i Mængde deromkring.

4. Naar i mange af vore Landsbyers Navne forekomme Sammensætninger af Magle, f. Ex. Maglebye, Steenmagle, Bristlemagle,

da kan det ei være uden al Interesse, at lægge Mærke til dette Ords Betydning: stor, af isl. mikil, mikli, saa meget mindre, som Navnene: Maglebrynde og Lillebrynde, Steenmagle og Steenlille, Brislevmagle og Brislevlille, Magle: Søe og Lille: Søe (ved Munkbjergbye i Sjælland) pege hen til denne Betydning ved Modsatningen, paa samme Maade, som Navnene Storehedinge og Lillehedinge, Store: Lyngbye og Lille: Lyngbye, endnu i vore Dage gjøre det. Paa en Tid, da Børringerne i Miklagard af Hr. Professor Dehlenschläger i det mindste endnu ei er gammelt paa vor Stueplads, kan det vel ogsaa interessere Een og Anden, at vide, at Benævnelsen Miklagard for Konstantinopel har denne Etymologie tilfælles med hine vore Landsbyers Navne, nemlig af: mikli, stor, hvoraf ogsaa Navnet paa den danske Konge Dan Mykil:lati, og Gaard, i Lighed med Navnet: den høie Port.

For at udfylde den her tiloversværende Plads med en ei aldeles fremmed Materie, vil jeg, skjøndt jeg havde besluttet med Ovenansførte for denne Gang at afbryde dette Emne, endnu tilføie efter følgende Par Ord forklaringer.

a) *Urilds Tid* er saaledes et Udtryk, som bruges til at betegne en ældgammel Tidsalder. Dets Oprindelse har været meget tvivlsom, indtil den lærde *Gram* skrev en egen Afhandling over dette Ord's *Ethymologie*, og udledte det af den forstærkende Partikel: *ar* og Substantiv *Eld*, d. e. *Old*, i Sammensætning svarende til det Tydske *Uralt*, ældgammel. Det forekommer, dog alene med *Bibegreb* af *Tiden*, foruden i hiin *Talesmaade*, i et Par Sammensætninger, som *Urildsmølle*, en Mølle, som har været til fra umindelige *Tider*.

b) *Ualegaard*, *Gaardaal*, ere ligeledes *Benævnelser* paa almindeligen bekjendte *Ting*, som det neppe falder de *Mennesker* ind, der have med *Tingen* practisk at gjøre, at formode at kunne have nogen videre *Mærkværdighed* ved sig. For *Andre*, som enten leve langt fra saadanne *Livets* *Sysler* eller fra *Anledning* til *Eftertanke* over *Ordnes* *Ethymologie*, vil det ei være overflødigt at bemærke, at vort *Gaard* (isl. *Garðr*, cf. ovenfor *Miflagard*) har i *Oldsproget* betegnet en *Jndhegning*, et *Gjerde*, og at saaledes *Ualegaard* betyder et *Rum*, som dannes ved at sætte et *Gjerde* tværs over en *Ua*, for at *Ualen* skal nødes til at søge den *Uabning*, som alene er anbragt paa *Gjerdets* ene *Side*, og foran hvilken er stillet et *Garn*, hvori *Ualen* fanges. Deraf *Gaardaal* d. e. *Ual*, som ere fangede i saadanne *Ualegarde*, og som ansees for bedre end andre *Ual*.

Analoge *Benævnelser* ere: *Ubildgaard* (*Frugthauge*) *Humlegard*, *Urtegaard*, *Hvalgaard* (et snevert *Sted*, hvor *Hvalen*, naar den kommer derind, fanges),

M. L. Nissen.

Borger = Vennen.

En og Tyrgetyvende Aargang.

Nr. 15.

Løberdagen den 11te April 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Noget Mere om Skindød, Eighuse og Eigbegjængelser.

(Et Tillæg til min Afhandling *) om denne Materie i
Borgervennen, 1827, No. 34 o. fl.).

Det er saa langt fra, at jeg troer at have mindste
Anrsag til at beklage mig derover, som om mine
i 1827 i dette Blad fremsatte Ytringer om denne
vigtige Sag ei skulde have mødt al den Velvillie
og Opmærksomhed i Almindelighed, som jeg kunde

---

*) Et særskilt Aftryk af denne Afhandling, under Titel:
Om Skindød, Levendes Begravelse, Eighuse o. s. v. faaes hos Hr. Hofbogtrykker Seide-
lin, store Rjæbmagergade No. 65, for 3 Mk. 8 p.

have gjort mig Regning paa, at jeg tværtimod føler mig aldeles tilfredsstillt ved den Modtagelse, som er bleven denne min Afhandling til Deel. Naar jeg derfor atter griber Pennen for at fortsætte denne Afhandling i dette samme Blad, hvori den begyndtes, da er det egentligen mere en Opmærksomhed, jeg troer at skyldes den Velvillie og Deeltagelse for Sagen, der har bevæget adskillige ædle og agtværdige Mænd til at meddele mig Efterretninger om herhidhørende Tilfælde og interessante Notitser, Sagen vedkommende, der ligesom opfordrer mig til atter at berøre denne Materie, end den Tanke, at jeg skulde troe det fornødent, ved gjentagne Ytringer herom ligesom at ville give et nyt Stød til de Foranstaltningers eller Indretningers Fremme, jeg ved min forrige Afhandling herom har vovet at foreslaae. Jeg har den Forvisning, og har Grund til at have den glade Overbeviisning, at, hvad der kan skee og bør skee for denne Sag, vil med Guds Hjælp ogsaa skee tidligt eller sildigt. Og ved denne Overtydning er jeg roelig, og seer saaledes Tidens Fylde i Møde.

Dertil kommer dog endnu denne Grund for mig til, saa at sige, at fremlægge nogle nye Acter i samme Sag, at de mig, som nældt, i Anled-

ning af min forrige Afhandling, af værdige Medborgere og Medborgerinder meddeelte Efterretninger om Skindød, som er indtruffen i deres egne Familie:Kredse eller med selve de Personer, som have meddeelt Efterretningen derom, alle angaae domestica facta, i vort eget Hjem og Fædrene:land foresaldne Begivenheder, der saaledes lige: som nærmere vedrøre os selv og tiltale os paa en anden Maade end de fra andre og fjernere Landes Historie hentede Beretninger, om hvilke Tvivleren, saavel den virkelige og oprigtige Tvivler, der ikke er overtydet om Tildragelsens Sandhed eller Sandsynlighed, som den forsættlige og halsstarrige Tvivler, der ei vil lade sig overtyde, fordi han har foresat sig, ei at ville, i alt Fald kan nedlægge sin Benægtelses:Protest. Ved at meddele disse fædrenelandste Tildragelser i denne Materie, hvortil jeg i min forrige Afhandling vidste kun eet Tilfælde, foregaaet her til Lands, at meddele som Bilag, haaber jeg at have den Fordeel, at Tildragelserne baade ville for mine Læsere have større Interesse, og at deres Tro: værdighed ikke vil kunne drages i Tvivl, al den Stund disse Beretningers Sandhed kan, da Bedkommende ere, med deres Tilladelse, til Sagens Bekræftelse, nævne ved Navn, enten

af de endnu levende Paagjældende selv erfares eller ved andre troeværdige Mænds Vidnesbyrd bekræftes.

Hvi skulde jeg ikke troe, at selv Tivbleren gjerne vilde aabne sit Dre og sit Hjerte for de stærkere Overtydnings-Grunde, og den ikke Tivlende være glad ved at see sin Overbeviiisning end mere stadfæstet? Thi vel veed jeg, at der vare de, som dristigen nægtede Rimeligheden af enhver Fortælling om Skindødes Begravelse, og gjorde det saa meget frimodigere, jo lettere de troede at turde frafjende Beretningen om Tildragelser, hørende til andre Lande, al Troværdighed; men ogsaa om disse vil jeg gjerne troe det, at deres Billie ingen Deel har i deres Modsigelse; og jeg haaber da saa meget snarere, at den uimodsigelige Sandheds Magt skal finde Indgang i deres Hjerter.

Jeg vil i de Tillæg til min forrige Afhandling, som herved skulle meddeles, holde mig til den samme Orden, som i hiint Skrift er fulgt, og begynder derfor med at anføre, hvad ogsaa i denne Materie er Hovedsagen, de Exempler paa Skindøde, om hvilke, som indtrufne deels i vort eget Fædreneland, deels for ikke saa meget længe siden, og saaledes, at endnu levende agt-

værdige og troeværdige Mennesker kunne bebidne Beretningernes Sandhed, paalidelig og troeværdig Efterretning er bleven mig af Vedkommende meddeelt.

1. Eksempler paa Skindøde, som ere blevene anseete for døde, men ere levede op igjen før deres Begravelse *).

1.

Fru Ritmesterinde v. Flindt, fød de Molsdrup, som Aaret efter Kjøbenhavns Bombardement, da hendes siden afdøde Mand laae i Indquartering paa Marienborg paa Møen, opholdt sig i Stege med sine Børn, faldt, efter en besværlig Reise derfra til Kjøbenhavn og tilbage i Januar Maaned, i en heftig Sygdom af Galde og Nervefeber, der holdt hende paa Sygeleiet i 18 Uger. En voldsom Skræk og heftig Sindsbevægelse, foranlediget ved et Krampetilsælde, der paakom hendes yngste Barn for Lænder, og ved andre Omstændigheder, som virkede skadeligen paa hendes Sind, betog hende Mælet og Evne til at bevæge sine Lemmer. I denne Tilstand laae hun i 8 Dage, i hvilken Tid hun dog saae og bemærkede, hvad der foregik omkring hende, ligesom det var

---

*) See Afhandlingen om Skindød; o. s. v. 1827, III. C. S. 30.

hendes Familie bitterligt, at hun endnu levede, skjøndt den havde opgivet Haabet om hendes Liv. Efter en siden paafulgt Phantaseren, der opfyldte hendes Sjæl med rædsomme og piinlige Forestillinger, henfaldt hun tilsidst i en føleløs Tilstand, og vidste intet mere af sig selv; og der var nu ingen, som tvivlede om, at Døden jo var indtraadt.

Hendes Mand erholdt pludseligen Marschordre med sit Regiment (Schlesvigste Ryttere) til Laaland, og maatte derfor i Hast deels aftale sine syge Børns Anbringelse hos venstfabelige og ædelmodige Familier, deels træffe de nødvendige Anstalter til hendes forestaaende Begravelse. Paa denne Maade vare 3 Dage henrundne; Børnene vare meget syge, og nogle Bønder af Huset vare tilstede for at vaage hos Børnene om Natten. Ved Midnat den 3die Aften, vaagnede Fruen af den skindøde Tilstand, hvori hun i disse 3 Døgn havde henligget, reiste sig op, slog et Lagen, som laae over hende, til Side, og ved at see ind ad den halvt aabne Dør ligesom hendes Leie, blev vaer, at der stod Theemas sine m. v. paa Bordet, og at de vaagende Damer drak Kaffe. Lugten af denne Drik vakte hos den opvaagnede Syge en henrivende Lyst til denne

Mydelse, og hun raabte derfor strax: "giv mig en Kop Kaffe!"

Hun saae deres Skræk og Forbauselse, og gjentog atter sin Begjæring, da een af Pigerne, efter at de længe havde lyttet og betænkt sig, kom listende sig hen til hende, og raabte: "er det muligt? hvilket Mirakel! Giver Gud os Dem tilbage igjen?"

Endnu om Natten blev sendt Bud efter den Opvaagnedes Mand, som ankom strax tilligemed Husets Læge; og, skjøndt i mørkeste Nat, udbredte sig dog i Hast Nygtet om hendes Opvaagnelse, saa at ei alene Familiens nærmeste Venner ilede til, for ved Diesyn at overbevise sig om Sandheden af, hvad Nygtet havde mældet, men Huset i tidlige Morgenfund vrimlede af tilløbende Nysgjerrige.

Alt den paafølgende Morgen maatte hendes Mand afreise til sin Bestemmelse. Og fra denne Dag leed Fruen af en Hverdags-Feber, under hvilken hun maatte flytte til Volland i Juli Maaned, og som vedholdt i $1\frac{1}{2}$ Aar.

Efter den Tid har Fru Skindt i flere Aar opholdt sig her i Kjøbenhavn ved god Helbred.

2.

Alt Skindøde under denne Tilstand sædvanliggen høre, hvad der tales i deres Nærværelse, og

vide og fornemme Alt, hvad der foretages med dem, uden at være istand til ved noget Tegn at tilkjendegive, at de leve, er noget, som adskillige af de i min forrige Afhandling meddeelte Tildragelser oplyse. Denne frygtelige Skjebne mødte omtrent 1799 Procurator Christian v. Bengon i Vestindien, som efter en Sygdom ansaaes for død og var nær bleven levende begravet, da han først, i det han skulde lægges i Kisten for at føres til Graven, og da Liigfølget var samlet for at ledsage ham did, blev istand til at give Livstegn, og snart derpaa saa vel, at han gif ud til sine Venner, som vare tilstede for at følge hans Lig, og havde den Aandsstyrke at sige: "Iad mig nu spise med af den Kage, som er bestemt for mit Ligfølge. Hr. v. Bengon levede efter den Tid 5 til 6 Aar. Hvilken Tildragelse er mig meddeelt af Hr. Kammerjunker J. v. Scholten, Toldcasserer paa Bartspenge, der, som den Paagjældendes Svoger, har tilladt mig at nævne sig som Hjemmel for Sandheden af det her om ham Fortalte. Det maa herved bemærkes, at i Vestindien, som en Følge af det varme Clima, Jordefærden almindeligviis foregaaer meget hurtigt, sædvanligen inden 24 Timers Forløb, efter den formeentligen indtraadte Død.

(Fortsættes).

N. L. Nissen.

E x t r a c t

of

første Quartals Regnskab 1829,

for

det forenede Underfattelses, Selskab.

I n d t æ g t.

	Æbler og Æggn. Rbd. f.	Grøde Ælv. Rbd. f.
Befoldning fra forrige Aartal, der financer iberegnet.....	2341 36	5461 58
A. Hjertelige Indkomster for Ugeklaret 41de Aargang Nr. 1—13.....	522 44	
B. De Overordentlige Medlemmers Con- tingent for dette Aar.....	112	
C. Raads og Forfuds Aftæling.....	18 72	1098 48
D. Stente af 5100 Rbd. Skigsbanf Ob- ligationer.....	210 36	
E. Brevet 700 Rbd. r. @. à 209 pCt. Rbd. 3936 44 6560 10	731 48	

Overensfommende med den af Administrationen førte
Casfe, Contol.

Schram.

Sriedenreich.

Bentley.

Lund.

U d g i v t.

	Æbler og Æggn. Rbd. f.	Grøde Ælv. Rbd. f.
1. De løbende Udgifter, for Ugeklaret dets Trykning, med Papir, Løn- ninger, Sundheds Indcasations Ælser for forrige Aar r.	331 40	446 3
2. Pensioner for dette Aartal.....	731 24	156 48
3. Gratiale til 142 Medlemmer, samt til de 4 Sundbe.....	2020	
4. Raad til 21 Medlemmer.....		3300
5. Solgt mod Støpsefentativer.....		700
6. Brevet for en Guldbrevdalle, med Gruvering.....	4	37 43
7. Tilfældige Udgifter.....	20 76	
Refiancer for udskæde, ei endnu indfæde, Raads og Aarvails Dviteringer.....	326 22	1287
Contant.....	502 74	633 12
	Rbd. 3936 44 6560 10	

Sjæbenhavn den 31te Aarvails 1829.

M. Bentzen.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 16.

Løverdagen den 18de April 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Noget Mere om Skindød, Eighuse og Eigbegjængelser.

(Fortsættelse).

Det er mig af samme Hr. Kammerjunker v. Scholten, som indestaaer for disse Beretningers Sandhed, ligeledes meddeelt, at en endnu levende Sveofficeer, som dog ei har villet nævnes ved Navn i denne Anledning, ligeledes i Vestindien, for omtrent 20 Aar siden var, som Skindød og ude af Stand til at give mindste Livstegn, for saavidt paa Veie til at blive levende begravet, at hans Eigtkiste allerede var i Arbeide, da han endnu i Tide blev ræddet.

Det vil ei kunne nægtes, at disse Exempler i det mindste vise, hvormeget en større Forsigtighed i denne Henseende, end sædvanlig, i Vestindien kunde synes at være at tilraade.

3.

Jordemoder Mad. Lund, som endnu lever omtrent 81 Aar gl. og som Lem i Bartov:Hospital, blev for omtrent 12 Aar siden, da hun var i Forretning hos en Snekker Langes Kone, angreben af en saa heftig Koldfeber, at hun samme Dag tabte Mæle og al Besindelse. Hun blev anseet for død, og henlaae saaledes i 4 Dage og Nætter; den 5te Dag begyndte hun at røre sig. Dette, som hun selv har fortalt til Hr. Boghandler Literatus J. C. Lange, der desangaaende har talet med hende selv, mælder hun at vide efter de hende omgivende Personers Beretning til hende om hendes Tilstand i denne Mellemtid; thi hun skal selv i den Tid, da hun saaledes henlaae som Skindød, aldeles ingen Bevidsthed have havt. Ogsaa siger hun, at det skal have været hendes Bært, som havde raadet til at lade hende blive, under denne Tilstand, liggende i Sengen, hvor hun laae, indtil hun opvaagnede af sin Dvale. Det siges ikke, hvad der har givet Berten Anledning til at tilraade denne ligesaa rigtige som des:

værré altfor lidet sædvanlige Forsigtighed: om det har været Tvivl om hendes Døds Virkelighed eller Forsigtighed som en almindelig Regel for Manden. Udfaldet viser i alt Fald Vigtigheden af den Forsigtigheds-Regel, i nogle Dage, efter den formeentligen indtraadte Død, at lade den Døde blive liggende i den varme Seng, og ingenlunde pludseligen at bringe det formeentlige Lig i Kulden. (See min forrige Afhandling, IV. Side 45—50).

4.

I en Alder af nogle og tredive Aar faldt Madame *Anne Kirstine Worm*, gift med Almueskolelærer *Worm* i Dyrlev, i Beldringe Sogn ved Præstøe, efter nogle Dages Ildebefindende i en stærk Afmagt, og forblev i denne Tilstand indtil paa fjerde Dagen. Allerede vare Landsbyens Qvinder, efter Skik og Brug, forsamlede i Skolehuset, og havde, som man siger, klædet den Døde Lig, og lagt hende i Kisten, da hun, pludseligen opvaagnende og i en hæftig Sindsbevægelse, hævede sig op af Ligkisten og jog det qvindelige Selskab paa Døren. Tildragelsen henhører omtrent til Aarene 1782—84. Bemældte Kone levede efter denne hendes Opblivelse fra den Skindøds-Tilstand, hvori hun havde ligget, i 36—37

Åar, og døde omtrent 1818 i Præstøe, indtil sin Opløsning i Besiddelse af alle sine Gandser og ved fuld Fornuft. Tildragelsen er mig meddeelt af Hr. Pastor Wolf, Præst til Bartov og Lector l. grønl., der indestaaer for Beretningens Rigtighed, som han har hørt af den Afdødes egen Mund, og hørt flere Gange af hende fortælles, medens Hr. Pastoren var Sognepræst i Præstøe, og han i 5 samfulde Åar boede Dør om Dør med den Paagjældende.

(Slutningen følger).

N. L. Nissen.

Søndagen den 26de April, indkommer Hr. Professor Thorings Bidrag.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 17.

Løverdagen den 25de April 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Noget Mere om Skindød, Eighuse og
Eigbegjængelser.

(Fortsættelse).

5.

For omtrent 40 Aar siden, altsaa 1789 eller 1790, faldt Degnen Poul Friis i Aale, et Par Mil vesten for Horsens, i en hidsig Sygdom, en Forraadnelsesfeber, hvis Farlighed forøgedes ved Degneboeligens indskrænkede Rum og den Ubetænkksomhed, hvormed der, formedelst Aarstiden, af dem, som vare omkring den Syge, blev fyret i Rakkets oven i det lille Bærelse, hvori han laae. Da denne Crisis endte sig med hans formeentlige

Død, blev han, efter Omstændighederne, flyttet, som død, fra sit Sygeleie og det Bærelse, hvori han under sin Sygdom havde ligget, og lagt Lig i en kold Stue paa et Bord, hvor han laae saaledes som livløs. Det er troeligt, at denne Forandring af Temperatur har virket velgjørende til hans Opblivelse og Frelse; thi, efterat han i den behørig Tid havde saaledes ligget Lig, (hvor lang Tid, erindres ei bestemt) begyndte han, Natten før den Dag, da han skulde begraves, og da der vare gjorte Anstalter til hans Fordefærd, til stor Forbauselse for dem, som bleve det vaer, at bevæge Lemmerne. Da Saadant bemærkedes baade af det Personale, som vaagede over det formeentlige Lig, og af Andre, som gik igjennem Ligstuen, og de, skjøndt derved bortskrækkede, dog omsider toge Mod til sig, kom tilbage, og saae ham at have forandret sin Stilling paa Ligelet, blev hans Gjenopblivelse, uagtet han i Førstningen var maalløs og meget svag, dog erkjendt for virkelig, saa at han ved Familiens Omhu snart kom til sig selv igjen. Han levede efter denne hans saaledes berammede Begravelse fulde 15 Aar, da hans Død virkelig indtraf. Ved hvilken Leilighed det skal have været Tilfældet, at, da Almuen endnu havde i levende Erind-

bring den kun 15 Aar gamle Begivenhed med hans forrige Skindød, det skal have holdt haardt med at faae ham begravet; thi de Bønder, som skulde bære hans Lig til Jorden, vare dertil for Alvor uvillige, sigende: "du har narret os een Gang, god Karl! vi ville ei lade os narre tiere af dig." Denne Tildragelse er mig meddeelt af Hr. Silke- og Klædehandler D. Lund, som paa den Tid, da denne Tildragelse indtraf, og 11 Aar derefter levede i Horsens, og som indestaaer for Beretningens Sandhed.

6.

Endnu i disse Dage er mig meddeelt følgende Tildragelse, ligesom de under No. 2 anførte Tilfælde, foregaaet i Vestindien for omtrent 20 Aar siden. En Husarofficer paa St. Croix blev af Lægen Dr. G**** erklæret at være død, hvilken Erklæring han, uagtet Familien, som fandt den formeentligen Dødes Udseende ikke ganske som en Døds, raadførte sig med ham, om det dog ei skulde være bedst at lade kalde en gammel Negerinde, saa kaldet den gamle Christine, og som ansaaes for at være af de saakaldte kloge Koner, vedblev. Der blev alligevel sendt Bud efter bemældte gamle Christine, som ogsaa af hans Ansigtssfarve at domme erklærede, at hun ei troede ham at være

død. Efter hendes Raad blev den formeentligen Døde strax bragt i et lunket Bad af et Anker Eddike og Vand, hvori han kom tillive, og levede adskillige Aar derefter. Denne Tildragelse er meddeelt af Eieren af Nyeraad Mølle ved Borz dingborg Hr. N. Haagen, vestindisk Kjøbmand, som er Borgen for dens Sandhed. Det er ei umærkeligt, at det ligeledes var en Negerinde, hørende til den under No. 2 omtalte Procurator C. v. Benzons Huusstand, der i det sidste Dieblif drog Omforg for at kalde ham tilbage til Livet.

Jeg har isøbrigt om selve Emnet intet at tilføie til min ommældte forrige Afhandling over denne Materie i 1827, til hvilken jeg maa tage mig den Frihed at henvise mine Læsere. Vilde Noget over de her meddeelte Exempler paa Skindød gjøre den Anmærkning, at disse Exempler dog ikke have den tragiske Character, som nogle af de foranførte, fra fremmede Lande hentede, Beretninger, der tale om Skindøde, der enten uden Redning ere forblevne i deres Grav, hvori de, efter foretagne Undersøgelser, skulle være befundne levende at have været nedsænkede og siden at være opvaagne, eller, efter at være levende begravne, ere komne til Live igjen i Graven og ved forun-

derlige Hændelser udrevne af dens Svælg, da vil jeg alene bemærke, at det, som bekjendt, dog ikke har manglet, selv i sildigere Tid, paa Rygter om et Par saadanne Skindøde, af hvilke Fortællingen om den Ene, med mange specielle og mærkelige Omstændigheder, bragtes i en ei aldeles usandsynlig Forbindelse med de paa Assistentkirkegaarden forøvede notoriske Grav-Ran, og at, om jeg end ikke tør eller bør tillægge disse eller deslige Rygter nogen Vægt, der dog kunne tænkes mange Grunde, hvorfor et saadant Factum, om det indtraf, ei alene, som det sidstnævnte, af selve Udaadsmændene holdtes skjult, men af selve den paagjældende Familie kunde ønskes undertrykt.

II. Lighuus til Opbevarelse af Døde eller Skindøde, i længere Tid end sædvanligt, indtil fuld Visshed om Dødens Virkelighed haves, før den endelige Begravelse*).

Mit Haab om ved Correspondence at erholde nogen nærmere Underretning om Udførelsen af Indretningerne ved Lighusene i Særdeleshed ved Dresden og i München og Reglementerne for Samme har jeg ikke været saa lykkelig at see

---

*) See Afh. om Skindød o. s. v. 1827, V. 52—71.

opfyldt. Imidlertid erholdt jeg dog allerede i Februar forrige Aar fra min Ven Professor, Ridder J. Høegh;Guldberg, hvis Interesse for Sagen ogsaa af min forrige Afhandling herom, Side 105, er mine Læsere bekendt, en Meddelelse, der ei kunde andet end være mig meget behagelig, angaaende en bedre Indretning af det med den nyeaanlagte Kirkegaard ved Frankfurt am Main forenede Lighuus, der har erholdet det Fortrin for ældre Indretninger af dette Slags, at Ligene ei ligge tilsammen i een Ligstue, saaledes som i Lighuset ved Dresden, hvoraf i min forrige Afhandling er leveret Grundtegning, men at hvert enkelt Lig ligger i en særskilt Zelle eller Afdeling (Afstykke) for sig.

Af denne, Hr. Professor Guldbergs, Meddelelse, som er Uddrag af en Beretning fra Frankfurt, dat. 11 October 1827, og indrykket i *Zeitung für die elegante Welt*, No. 199, Side 1592, sammenholdt med en anden Meddelelse om samme nye Kirkegaard og Lighuus, der er indrykket i *Alton. Merkur*, No. 103, 1828, Side 2201, i Anledning af at Kirkegaarden aabnedes den 1ste Juli samme Aar, er Følgende det Bæsentligste.

Indgangsportalen, paa hvis Sider Lighuset og Kirkegaards-Opsynsmandens Bolig ligge, er bygget i en stor Stiil. Begge Bygninger ere i Forbindelse med Portalen ved en stor Halle.

Da Ligene, som ovenfor anført, ikke ligge sammen i een Ligstue, men hvert Lig har sin egen Zelle med løbende No., haveß derved den Fordeel, at enhver Adskillelse, ei alene i Henseende til Kjøn, men ogsaa i Henseende til Stand og Personer, derved kan erholdes.

Alle Zellerne (Afdelingerne til de enkelte Lig) kunne let oversees fra den i Midten værende Vagtsstue *) (Værelse for Vægterne, de til at have Tilsyn med Ligene ansatte Personer) fra hvilket Værelse gaae til enhver Zelle hermetisk lukkede Vinduer.

Zellerne ere høie og løbe op i Ruppeler, som kunne aabnes i enhver Retning, for at bortlede Uddunstningerne.

De oplyses oven fra, hver enkelt for sig (efter Zeitung für die elegante Welt ved Gas) og opvarmes, efter Fornødenhed, ved varm Luft nedefra.

Ogsaa er der anbragt en Lufttræk-Canal, for altid at kunne forskaffe Tilstrømmen af frisk Luft.

De i min forrige Afhandling Side 69—70 omtalte Fingerbøller ere ogsaa her bragte i

*) Vilde være A. paa Grundtegningen 1827.

Anvendelse. De ere forbundne med en Snoer, som gaaer til den ovenmældte Vagtsue, og bringe, ved den mindste Bevægelse af Fingeren, en Klokke over Zellens nummererede Vinduer til at lyde, saa at Dag og Nat enhver Livsytring strax vil bemærkes.

Ved Siden af Vagtsuen er Locale til Gjenoplivelsesforsøg, fuldstændigt Apparat og Lægemidler til kunstrigtig Behandling af de mueligen Skindøde, Badstue, Kjøkken til at faaage varmt Vand o. s. v.

(Slutningen følger).

N. L. Nissen.

Søndagen den 3^{die} Mai indkommer Hr. Dr. Kammeraad Aalls Bidrag.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 18.

Løberdagen den 2^{den} Mai 1829.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets- Bogtrykker.

Noget Mere om Skindod, Lighuse og Ligbegjængelser.

(Slutning).

Lighuset og Bægterne, af hvilke altid een er tilstede i Bagtstuen, staaer nærmest under Opsynsmanden, der i Henseende til Duellighed til denne Post instrueres og prøves af Sundhedsscollegiet. Efter Zeitung für die elegante Welt skal ogsaa Lægen, til hvem Inspectionen over det Hele, Lighuset vedkommende, overdrages, boe i Lighuset.

Jeg tør maaskee smigre mig med, at denne lille Notitise ei skalde være aldeles unyttig som Beiledning, ifald det skalde, som jeg ønsker og haaber,

komme dertil, at Noget hos os kunde blive iværksat af dette Slags Indretninger; thi ikke kan jeg fordølge min Mening, at jeg af den blotte Eighes sigtigelse, saa vigtig og nyttig jeg end anseer saadan Foranstaltning at ville være, ei tør vente den fulde Betyggelse i denne Sag, men at jeg vedbliver at mene, at denne alene ved et velindrettet Eighus vil kunne opnaaes.

Jeg indrommer gjerne Mueligheden af, at det kunde blive Tilfældet, at Eighuset kunde blive indrettet og staae der længe lidet benyttet, maaskee endog nogen Tid aldeles ubenyttet. For domme og Bane have alt for megen Magt over Hverdags-Mennesker, til at jeg skulde ville nægte, at det kunde blive Tilfældet. Men det Offentlige har da gjort, hvad der fra dets Side kunde gøres; og et Tilfælde, et givet Exempel af en over Hoben ophøiet Ufdød, som i Følge sin sidste Villie kunde sætte Eighusets Ufbenyttelse i Gang, kan, naar det mindst ventes, give Tingen en ganske anden Bending. Var ikke Noget lignende Tilfældet med vore Assistentskirkegaardes Ufbenyttelse, indtil en Augustinus gav Mængden, der ikke kan gaae uden Ledebaand, Exemplet?

Endeligen kan jeg ikke undlade her endnu at tilføie et Par Ord om en Indretning, som i disse

Dage er bleven mig bekjendt at skulle i den sildigere Tid være bleven bragt i Stand i New-York i Nordamerika, som et Betryggelsesmiddel mod Skindødes Begravelse i Mangel af Lighuse, deri bestaaende, at alle Døde der begravnes, saa at sige, to Gange, da nemlig ved den første Begravelse Ligkisterne blive endnu halvt over Jorden, og ere derhos saaledes forfærdigede, at i den øverste Ende af Kisten, ved Ligets Hoved, er anbragt en Aabning med et lille Glasvindue, og at Ligene isvrigt ved Snorer, som ere anbragte paa den Dødes Hænder og Fødder, staae i Forbindelse med en Klokke. Naar de saaledes halvt Begravede i en Tid af en Uge endnu ikke have viist Livstegn, blive de heelt begravede paa sædvanlig Maade ved Jordens Tilkastning over det nedsænkede Lig.

Denne Foranstaltning, der vistnok blandt Andet vilde have den Ubequemmelighed, at den forudsætter et agtpaaagivende Vagthold under aaben Himmel, findes anmeldt i *Allgemeine Moden-Zeitung*, for 1829, No. 28, S. 223—224; og er Efterretningen, der grunder sig paa de Meddelelser, hvormed den ommældte Tidende ved sine Correspondenter forsynes, i det mindste ders ved for mig høist mærkelig, at den mælder Re-

sultatet af Indretningen at være dette, at af 1200 paa denne Maade Begravede hidtil *) 6 Skindøde ere blevne der frelst fra at begraves levende.

Jeg veed det vel, at der imod denne Meddelelse maa kunne gjøres den Indvending, at den mangler den i saadanne Materier saa vigtige Hjæmme, som kun kan have, hvor troeværdige Personer kunne nævnes og Saadanne, til hvilke den Evidente, enten i Henseende til Sagen i Almindelighed eller i Henseende til de derved i Betragtning kommende Omstændigheder, kan henvende sig for at faae Oplysning.

Imidlertid syntes dog Efterretningen mig alt for mærkelig, til at jeg ikke skulde have taget nogen Notits af den; og som Correspondent's Efterretning i et ellers agtet Blad vilde det vel være ubilligt at ansee den for aldeles ugrundet.

III. Indskrænkning i Ligbegjængernes Besøkelighed **).

Det er af, hvad jeg i denne Materie paa ommældte Sted har anført som medvirkende Årsag

*) Det angives ei, for hvor lang Tid.

**) See Afhænd. om Skindød o. s. v. 1827, VI. S. 77—99.

til vore Ligbegjængers Beskøftelighed, som jeg mener, indlysende, at denne tildeels maa søges i den menneskelige Svaghed, der frygter for at give sig blot for Omtale, og at det, naar Valget af Ligvognen, af hvilken de fleste andre Udgifter afhænge, skal afgjøres, maaskee ikke saa meget er Forsængelighed og Smag for de dyrere Ligvognes kun alt for den smagløse Pragt, der forleder Vedkommende til at bestemme sig for disses Brug, som snarere Modbydelighed for de ringere Ligvognes hæslige og stygge Udseende. Det var derfor at ønske, at selv de ringere og ringeste Ligvognes Udvortes maatte, efter høiere Befaling, blive taaleligere og mindre frastødende.

Og da det, hvad Ligkisten angaaer, er fra samme Kilde at de daarlige Beskøftninger, som derpaa anvendes, have deres Udspring, saa vilde al Fristelse og Anledning til spildt Beskøftning herpaa bortfalde, naar med Ligvognene fulgte et smukt Ligklæde for billig Bestaling i Leie, til at kaste over Kisten; thi derved vilde de ringeste Ligkisters Simpelt ved den gabende Pøbels Critik, og de kostbare Ligkisters Pragt, naar denne ei blev under Processionen til Skue, forhaabentligen bortfalde.

Hvorledes andre Nationer i denne Henseende tænke fornuftigere end Mængden hos os, kan jeg ei undlade, efter en mig af Hr. Kammerjunker, Commerce; Assessor Nawert meddeelt Notitse, her at anføre et Beviis paa i den hos Italienerne brugelige Skif, at hos dem den Døde bæres til Graven i en rigtigt nok prægtig, men leiet, Ligkiste, dertil uden Laag, men, ankommen til Graven, udtages af denne leiede og lægges i en meget simpel Ligkiste. Denne Ligets Udtagelse af een Kiste og Omlægning i en Anden ved Graven, tilstaaer jeg gjerne, ikke at behage mig, og den vil vel ogsaa støde mange af mine Læseses Følelse, som uforenelig med den Afgtelse, vi troe at skylde vore Afdødes Levninger; men det er heller ikke for ubestemt at anbefale denne Skif, at jeg her anfører den, men alene for at vise, hvor affikkende Italienernes oeconomiske og sparsommelige Character viser sig i denne Punkt imod vor urimelige og ubegrændsede Ddselhed. Ved den foreslagne Brug af Ligklæde, for at skjule Kistens Simpelt, vilde denne Omlægning heller ikke behøves, men Kisten kunne være af blotte uhøvlede Bræder, eller, som Hr. K. H. Seidelin i sin Tid skal have foreslaaet, af flettede Bidier, som maaskee, for:

uden den ringe Bekostelighed, vilde dog give Kisten et bedre Udseende.

En anden Bemærkning i Henseende til vore Ligvogne, som ligeledes er mig meddeelt af Hr. Kammerjunker Rawert, er det mig saa meget kjærere, ved denne Leilighed at kunne meddele, som den angaaer en let iværksættelig Forbedring ved deres Indretning, som jeg skulde troe Bedkommende baade ville være Hr. Kammerjunker Rawert Tak skyldige for at have faaet Kundskab om, og med Beredvillighed gribe Leiligheden til at anbringe ved Ligvognene. Hr. Kammerjunker Rawert har nemlig, i Anledning af min forrige Afhandling om denne Sag, i Skrivelse af 20 Januar f. A. havt den Godhed at underrette mig om, at have i Dresden seet Ligvogne, langt hensigtsmæssigere end vore, saaledes indrettede, at paa Undervognen hvile 2 lange Stænger, imellem hvilke hænge 2 Læderremme. Paa disse Remme sættes Kisten og fastspændes med andre Remme, hvorved Kisten balancerer, og Liget ei saaledes skumples og stødes som paa vore Ligvogne. Thi vilde Rogen ansee denne Skumpling og Rystning for nyttig, forsaavidt den kunde bidrage til at vække en mulig Skindød tillive, saa vilde denne Ufuldkommenhed dog kun under den Forud-

sætning, at intet vilde blive foranstaltet til Betryggelse mod Skindødes Begravelse, kunne betragtes som et Gode.

Til større Lydelighed kunde jeg vel have ønsket at meddele her en Afriidsning af disse Stænger og af Kisten, seet hængende i Remmene; men, da Tingene er simpel at fatte, har jeg troet en saadan Tegning, som ellers kan forevises Enhver, som maatte ønske det, ei aldeles nødvendig.

N. L. Nissen.

Søndagen den 3^{die} Mai indkommer Hr. Dr. Kammeraad Kalls Bidrag.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 19.

Løverdagen den 9de Mai 1829.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets- Bogtrykker.

Dr. Hertwigs Jagttagelser af gale Hunde.

(Originalen findes i Horns Archiv für medicinische Erfahrung, og er særskilt udkommen i Berlin 1829, med en Fortale af Hufeland).

Da Borgervennens Bestemmelse ikke blot er at underholde Læserne, men ogsaa at udbrede saadanne Underretninger, som kunne gavne det større Publicum, har Oversætteren ikke taget i Betænkning, fra literarische Blätter der Børsenhalle No. 370 at laane følgende Meddelelse, der synes stikket til at berigtige gængse Forestillinger om Hundegalskabens Symptomer og Farlighed, som ogsaa hos os har været Gjenstand for offentlig Opmærksomhed, og for offentlige Foranstaltninger, især i Aaret 1815.

Dr. Hertwig, Overdyrlæge og Lærer ved Veterinærskolen i Berlin, indsamlede ved denne Anstalt, i en Række af Aar, og ved Jagttagelse af en stor Mængde Hunde, som vare beladte med den Sygdom, der kaldes Hundegalskab, endeel Erfaringer, som hos ham fremkaldte den Overbeviisning, at mange Wildfarelser og urigtige Anskuelser angaaende denne Sygdom ere udbredte, saa at Ingen er istand til efter den almindelige Beskrivelse at gjenkjende den i Virkeligheden hos et levende Dyr. Dr. Hertwig anstillede sine Jagttagelser, saa at sige, under det Kongelige Preussiske Polities Dine, og det er bekræftet, at iblandt over to hundrede iagttagne Sygdomstilfælde indtraf ikke eet eneste, hvoraf et Resultat kunde udledes, der stod i væsentlig Strid med de øvrige Jagttagelser. En Mængde i dette Diemed i en Række af tre Aar anstillede Indpodningsforsøg gave samtlige bevisende og bekræftende Resultater. Mange af Berlins Læger overbeviiste sig ogsaa om de med Galskab beladte Hundes sande Sygdomstilstand.

Dr. Hertwig anfører flere af de vigtigste Wildfarelser og Fordomme, som næsten overalt ere udbredte og antagne om Hundes Galskab, og gjendriver dem. Han siger:

1. Det er urigtigt, at Hundene kun om Sommeren, under stærk Varme blive galne *). Sygdommen kan indfinde sig paa enhver Aarstid, ved ethvert Veirligt, og den forekommer til alle Tider omtrent lige ofte. Afvigelser fra Eensformigheden heri beroe paa, om faa eller mange andre Hunde blive bidte og anstufne af omløbende Hunde.

2. Det er urigtigt, at Hunde med de saakaldte Ulvefløer, kastreerte Hunde og Tævehunde ikke kunne faae denne Sygdom. Erfaringen i Berlin lærte, at de, ligesaavel som andre Hunde, blive befængte dermed efter at være bidte af gale Hunde.

3. Man anseer Bandskræk for Sygdommens vigtigste Kjendetegn — men Erfaringen har lært, at ikke een eneste gal Hund, selv ikke i Sygdommens høieste Grad, fik Bandskræk, hvorimod saadanne Hunde drikke som ellers, endog svømme igjennem Vand, og dog strax efter kunne gjøre Dyr og Mennesker saadan Skade, som kan vorde dræbende.

---

*) Denne Mening har tildeels motiveret Indholdet af Bekjendtgjørelsen fra Kjøbenhavns Politiekammer af 19de Juli 1815.

4. Som et andet vigtigt Kjendemærke ansees det, at Skummet eller Fraaden staaer de gale Hunde for Munden. Dette Tilfælde forekommer vel ved epidemiske Hundesygdomme, men aldrig ved den egentlige Hundegalskab, endskjøndt en af dennes Afarter, den saakaldte stille Galskab, fører det med sig, at noget Spyt flyder ud af Munden paa den syge Hund.

5. Ligeledes troer man, at gale Hunde klemme Halen imellem Benene og trække den ind under Bugen. Men dette Tegn forekommer meget ofte ved andre Hundesygdomme; ja, man bemærker det hos enhver Hund, der efterjages eller bortskræmmes. Derimod findes det slet ikke hos de gale Hunde førend Sygdommen har opnaaet en høi Grad.

6. Heller ikke er det sandt, at gale Hunde kun løbe lige ud. Thi naar man ikke forstyrrer eller jager dem, saa dreie de af, snart til den ene og snart til den anden Side, alt eftersom andre Hunde eller andre Gjenstande tiltrække sig deres Opmærksomhed.

Efter Dr. Hertwigs Paastand er den virkelige Hundegalskab ofte meget vanskelig at skjelne fra andre Sygdomme. Man maa derfor være opmærksom i høi Grad paa enhver syg Hund,

som i nogen Maade gjør sig mistænkelig, og ingenlunde oppebie de ovennævnte eller andre Kjendetegn, med Tilfidesfættelse af de nødvendige Forsigtighedsregler.

Hos Hunde af ulige Race, Alder, Temperament m. v. vise de udvortes Kjendetegn sig ikke ganske paa samme Maade. Det er derfor en stor Sjeldenhed, at to Sygdomstilfælde af den omhandlede Art i alle Henseender nøiagtigen ligne hinanden. I Almindelighed henfører Dr. Hertwig alle Afarter af Sygdommen til tvende Hovedarter eller Former for Sygdommen, nemlig:

- 1) det vilde eller hidfige, egentlige Raserie, og
- 2) det stille Galsskab, uden voldsomme og heftige Symptomer.

De vigtigste Tilfælde, som karakterisere den førstnævnte Art, ere *):

---

*) Nogle, men ikke alle de i det Følgende af Dr. Hertwig opgivne Kjendetegn ere angivne i Bekjendtgjørelsen fra Politiet af 9de Juni 1824 angaaende Forsigtighedsregler med Hensyn til de i Kjøbenhavn værende Hunde. Denne Bekjendtgjørelses anden Post lyder nemlig saaledes: "Enhver Eier af en Hund bør have samme under nøieste Tilsyn, drage Omsorg for at den aldrig mangler godt Vand, og være høist opmærksom paa dens

a. Hundene forandre først deres sædvanlige Opførsel paa en for den opmærksomme Jagttager kjendelig Maade. Hyppigst blive de mere muntre, mere omskindede og lettere opirrede til Brede end forhen. Men undertiden blive de omvendt sørgmodige og dovne.

b. De allerfleste gale Hunde vise enten strax fra Begyndelsen af Sygdommen, eller dog kort efter, en vis Uroe. De blive ikke længe paa eet Sted, men løbe snart hid snart did. Denne Uroe varer imidlertid ikke stadigt. Til sine Tider ligge de ganske rolige paa deres Plads. Naar denne Uroe er tilstede i høi Grad, saa driver den dem til at løbe bort fra deres Herres Huus. De streife da ikke sjeldent hele Mile omkring. Men naar den rolige Periode indtræder, efter nogle Timers eller undertiden en heel Dags Forløb, pleie de dog at vende tilbage, og ere da venlige imod bekjendte

---

Tilstand. Bemærkes der hos Hunden Madlede, Dorstthed, hængende Hoved, flatne Øren, megen Uroe og Uengstelighed, et mørkt, skummelt Blik, samt Vyst til at snappe efter eller bide alt, hvad der nærmer sig den, saa er saadant betænkelige Sygdomssymptomer, og Hunden bør da øieblikkeligen udbringes til Veterinærskolen til videre hensigtsmæssig Behandling."

Personer. Man har oftere havt Anledning til at gjøre den Bemærkning, at Hundene især hyppigen løbe bort, naar de have faaet Prygl, eller paa anden Maade ere blevne tirrede eller opbragte i høi Grad. Dette har allerede ofte givet Anledning til urigtige Formeninger om den sande Aarsag, hvorfor de ere løbne bort, og om en saadan Hunds Helbredstilstand.

c. Alle gale Hunde kjende næsten under den hele Sygdom deres Herre, eller den, der pleier dem, og ere i Begyndelsen ogsaa imod ham ligesaa lydige som forhen. Jo mere Sygdommen tiltager, desto mere formindsker den sædvanlige Lydighed sig. Aldeles uldige og vedholdent gjensfridige mod deres Herre blive imidlertid disse Hunde næsten aldrig. Dette gaaer endog saavidt, at Hunde, der ere afrettede til at gjøre Kunstter, forevise disse i Begyndelsen af Sygdommen, paa samme Maade som forhen, efter deres Herres Befaling.

d. Tab af Appetit eller Mangel paa Ædelyst indfinder sig hos de allerfleste gale Hunde strax ved Sygdommens Begyndelse. Kun ganske faa æde Suppe eller andre flydende Næringsmidler tilligemed tilkastede Brød; eller Kjødstumper, dog i

ringe Mængde. Endnu sjeldnere er det, at de fortære tør Føde alene.

e. Derimod æde og sluge næsten alle gale Hunde hyppigen saadanne Ting, som ellers ikke tjener dem til Føde, f. Ex. Træ, Løv, Straae, Læder, Uld og andet slikt. De opslikke heller ikke saa sjeldent deres egen og andre Hundes Urin, ja æde undertiden deres egne Excrementer.

f. Alle gale Hunde drikke gjerne Vand, og slikke alt hvad der er vaadt, og det til enhver Tid under Sygdommen. Mange kunne rigtigt nok ikke faae det labet ordentlig ned, det løber dem vel endog tildeels igjen ud af Munden; men virkelig vandskye er aldrig nogen gal Hund.

(Fortsættes).

Trykfeil i Borgervennen No. 18:

Gide 141, Linie 8: alt for den læs: alt for.

Borger = Vennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 20.

Løberdagen den 16de Mai 1829.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets- Bogtrykker.

Dr. Hertwigs Jagttagelser af gale Hunde.

(Fortsættelse).

g. Alle gale Hunde lide, idetmindste til en Tid, af Forstoppelse.

h. Men det vigtigste, og hos alle Hunde ganske sikkert bemærkelige Kjendetegn er en ganske særegen Forandring af Stemmen, især af deres Givens overhovedet. Den Lyd, som de give fra sig, er nemlig snart høiere, snart dybere, end i sund Tilstand, og derhos altid raa og noget hæst, modbydelig og ængstlig. De give ikke, saaledes som Tilfældet ellers er hos sunde Hunde, i enkelte,

fort paa hinanden følgende Glam, som dog kjendeligen kunne skjæles og adskilles fra hinanden. Men de slaae stedse an saaledes, at deres Gisen gaaer over til en kort Tuden eller Hulen, saa at det Hele, saa at sige, bliver en Mideldeling imellem Gisen og Tuden. Naar gale Hunde gise eller tude, hæve de derved Slabben iveiret, omtrent paa samme Maade som de Hunde, der ved Spil paa musikalske Instrumenter, eller ved Ringning med Klokker, bringes til at tude. Mangen gal Hund tuder meget ofte, andre derimod kun meget lidt; ofte er deres Tilstand i denne Henseende afvejlende; men jo længere Sygdommen varer, desto mere hæst bliver altid Stemmen.

i. Hos de fleste Hunde, der have den heftige Art af Galenskab, indfinder sig tidligere eller sildigere en Tilbøielighed til at bide. Denne Tilbøielighed yttres sig ikke bestandigt, men afvejlende, til forskjellige Tider, og derhos i meget forskjellige Grader. I de fleste Tilfælde bemærker man hos de ellers godmodige og phlegmatiske Hunde kun denne Lyst til at bide i en ringe og ubetydelig Grad. Men hos Hunde, der i sund Tilstand allerede vare bidste eller iøvrigt hidfige, antager den derimod en høist farlig Charakter,

og gaaer over til en virkelig Lyst til at bide og dræbe, saa at de ikke skaane livløse Ting og endnu mindre de levende Væsener. Ja, undertiden angribe de endog deres eget Legeme. Først og heftigst ytrer denne Bidesyge sig imod Ratte, dernæst imod Hunde og andre Dyr, senest imod Mennesker. Denne Biden skeer som oftest aldeles uden Lyd, uden foregaaende Knurren eller Gøen, og den bestaaer for det meste kun i en heftig Snappen efter en Gjenstand, f. Ex. efter Fodderne.

k. Temmelig mange, men ikke alle, gale Hunde snappe ofte i Luften, som om de vilde fange Myg eller Fluer, naagtet disse Insecter ikke ere i Nærheden.

l. Hundenes Udseende er i den første Tid forresten lidet eller slet ikke forandret. Siden blive Dinene rødere, de bedækkes af og til i nogle Secunder af Dielaagene, og disse aabne sig igjen. Hundene see søvnige ud. Lillige trækker sig hos mange gale Hunde Pandehuden over Dinene sammen i Folder eller Rynker, hvorved disse Dyr da faae et gnavent Udseende. I en endnu mere fremrykket Periode af Sygdommen blive Dinene døsfige og matte, men aldrig fyrige. Paa mange svulmer Hovedet op; andre faae et raat

Udseende og stride Haar. Alle blive i kort Tid meget affaldne og magre. Saalænge saadanne Hunde endnu ere noget ved Kræfter og ikke blive jagede, bære de Halen paa samme Maade som før, og aldeles ingen trækker den mere end sædvanligt ind under Bugen. Ligeledes gaae disse Hunde i Begyndelsen af Sygdommen ganske som før. Men eftersom denne voxer, vise de sig mere og mere svage, og tilsidst blive de altid lamme i Lænderne eller frydslamme.

Naar Hundene ere befængte med den stille Galensskab, forefindes i Henseende til den forandrede Dpførsel, Uroligheden, Appetit til Væde og Drikke, Stemme, Forstoppelse, Bidesyge, og det udvortes Udseende, i det Væsentlige de samme Symptomer, som hos de rasende Hunde; dog med den Forskjel, at her:

a. Underkjæven strax fra Sygdommens Begyndelse hænger ned, som om Dyret havde Lamhed deri, hvoraffølger, at Flaben stedse i større eller mindre Grad staaer aaben.

b. Formedelst Kjævens ringe Bevægelighed og den aabne Mund kan Dyret næsten slet intet

synke, ikke engang noget Flydende; men alting falder igjen ud af dets Mund.

c. Af samme Grund flyder ogsaa Spyttet ud af Munden, og disse Hunde fraade derfor langt meer, end de, der have den heftige Galenskab.

d. Paa disse Hunde hænger Spidsen af Tungen jævnlig ud af Munden, fordi de ikke kunne bevæge denne: i det mindste hænger den frem imellem Tænderne.

e. Af samme Aarsag kunne Hunde med den stille Galenskab langt mindre bide eller skade, end de, der have den førstnævnte Art af Sygdommen. Men de kunne alligevel vorde ligesaa farlige som disse, eftersom de, naar de ere opirrede, for nogle Dieblikke blive istand til at lukke Munden, og da ogsaa kunne bide.

f. Imidlertid viser dog den første Deel af dem sig roligere, mere sørgmodig og mindre bidst end de Hunde, der ere syge af den hidstige Galenskab.

Dr. Dornblüth, som har meddeelt Redactionen for Literarische Blätter der Børsenhalle ovenstaaende Udtog af Dr. Hertwigs Afhandling, slutter sin Meddelelse med følgende Bemærkninger, som den danske Oversætter ikke finder Grund til at udelade:

”Jeg anseer Meddelelsen af ovenstaaende, høist vigtige Erfaringer af den Aarsag for nyttig, fordi de igjennem det medicinske Tidsskrift, hvori de ere offentliggjorte, kun kunne ventes at blive Lægerne, men ikke det store Publicum bekendte, naagtet det dog just er Sidstnævnte, som fortrinligviis og nærmest er interesseret derved.

Det er en Sjeldenhed, at en Læge faaer Leilighed til at iagttage en Hunds Galenskab under denne Sygdoms hele Varighed. Indtræffer dette med en opfanget, eller, fra Begyndelsen af, lænket Hund, saa savnes dog Leiligheden til at lære adskillige af de af Dr. Hertwig anførte Symptomer at kjende, fordi de alene indtræde, naar Hunden er i fri Tilstand *). Det er ogsaa rimeligt, at Indspærringen i og for sig kan have den Virkning, at forandre den Maade, hvorpaa Sygdommen viser sig. Ethvert Kjendemærke, som beroer paa en indvortes Drift til et eller andet Foretagende — for at bruge dette Udtryk — som kun kan udføres i Hundens frie Tilstand, maa da naturligviis falde bort, og undgaaer saa:

---

*) Det offentlige Sundhedspolitie sørgede ogsaa hos os for at de optagne Hunde paa Veterinærskolen kunde blive underkastede Lægens Iagttagelser; men videre gik disse Foranstaltninger ikke. Pl. 4 Oct. 1815 s. 6.

ledes Jagttageren. Det er af Fremstillingen ganske viensynligt, at man i Veterinærskolen i Berlin har taget særdeles Hensyn til denne vigtige Omstændighed, imedens Sygdommen kun sporedes i sine ringere Grader. Men de fleste Jagttagelser over Hundegalskaben, eller snarere den flygtige Opmærksomhed paa omløbende gale Hunde, anstilles eller henvendes herpaa af dem, der ikke ere Læger. Opfatningen af de vigtigste Symptomer i denne udraabte og høist farlige Sygdom kan derfor kun være ufuldkommen og eensidig. Dette er endog en Følge af den Omstændighed, at, saasnart Nygtet udbreder sig om at en gal Hund findes i Egnen, strømme alle sammen for, at efterjage og dræbe denne fælleds farlige Fjende, inden nogen har faaet fuld Visshed om at den forfulgte Hund virkelig er gal. Det har vistnok meget ofte været Tilfældet, at Folk, der ere blevne bidte af en saadan ængstet og forfulgt, men ingeniunde gal Hund, ere blevne behandlede af Saarlæger, der, ligesom de Bidte selv, have anseet Hunden for gal, og det med hemmelige Lægemedler, som vare komne for Orde imod Vandfræk m. v. Disse — meente man — maatte have hjulpet, eftersom den Syge, som kun havde en indbildt Sygdom, efter nogen Tids

Forløb kom sig. Men derved fik da flige Midler et Nye og en Berømmelse, som slet ikke stadfæstede sig eller viiste sig fortjent, naar saadanne Tilfælde, som vare frembragte ved Bid af en virkelig gal Hund, derved skulde helbredes, eftersom Midlet hverken kunde hindre Galskaben, eller afværge den derefter følgende forsmædelige Dødsmaade.

(Fortsattes).

Det tilkjendegives herved, at Selskabets Bogholder, Lund, er flyttet til Lavendelstrædet No. 79, Hjernet af Hestemøllestrædet, første Sal.

Borger = Vennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 21.

Løberdagen den 23de Mai 1829.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets- Bogtrykker.

Dr. Hertwigs Jagttagelser af gale Hunde.

(Slutning).

”Omvendt kan det ogsaa formodes ikke saa ganske sjældent at være hændet, at Folk, som vare i det nævnte Tilfælde, at være bidte af en Hund, som uden tilstrækkelig Grund ansaaes for gal, deels ved Indskydelsen af deres egen eller deres nærmeste Paarørendes phantastiske Skræk, deels ved Virkningen af farlige Midler, f. Ex. Belladonna, der af Læger overilet anvendes, hvor de troe at finde hiin Sygdom, ere bragte i Graven, uagtet Tilfældet aldeles ikke vilde have medført mindste Fare af nogensomhelst Slags, naar den Bidte

havde forstaaet at beherske sin egen Indbildningskraft, og alle andre, uden at bedrages af forudfattede Meninger, havde været rolige og forsigtige Jagttagere *). De forskjellige, høist anbefalede og berømte Metoder til at helbrede Rasenheden hos dem, der ere saarede af gale Hunde, ere endnu ingenlunde at ansee som ganske paalidelige og sikre. Derfor synes Meddelelsen af Dr. Hertwigs Veiledning til at udfinde Tegnene paa den begyndende og fuldt udbrudte Hundegalskab med større Paalidelighed end hidtil, ikke at

---

*) Dr. Dornblüth berører ikke den temmeligt udbredte Mening, at Folk, der ere bidte af Hunde, som ikke ere gale, vilde være udsatte for Folgerne af en gal Hunds Bid, naar den paagjeldende Hund sidder i sin Hundegalskaben. Dette Spørgsmaal er hos os blevet Gjenstand for offentlig Forhandling i Anledning af en Paastand om at en Hund, som havde bidt, skulde dræbes imod Eierens Villie, uagtet den efter en Dyrlæges Attest ikke var syg. Det Kongelige Sundhedscollegium erklærede ved denne Leilighed, ikke at vide Exempel paa, eller finde Grund til at troe, at Bid af en Hund, som virkeligen ikke er syg paa den Tid, den bider, skulde, naar Hunden senere blev gal, have den forud Bidtes Galsskab tilfølge. See Canc. Skr. 24 Aug. 1816.

være uden Fortjeneste. Jeg haaber snart at kunne meddele de nyeste praktiske Erfaringer, som maatte give sikke Resultater i Henseende til Behandlingen af hiin ikke blot for Dyr, men ogsaa for Mennesker høist farlige Sygdom.”

I Dagen No. 113 meldes just nu fra Lhisted under 5 Mai d. A., at en Hundesygdom, hvorved de deraf angrebne Dyr blive rasende, er udbrudt paa Morsøe. Bekræfter denne Efterretning sig, saa have vi en Erfaring meer for den af Dr. Her twig fremsatte Paastand, at Hundegalstakben ikke blot viser sig under en høi Barmegrad. Maaskee kan dette Uheld give Anledning til, at Digtigheden af de ovenfor meddeelte Jagttagelser tidligere ved offentlig Foranstaltning prøves, end ellers her hos os vilde blevet Tilfældet.

Englændernes Colonianlæg paa Den Fernando del Po.

Til de meest interessante Tildragelser, som i vore Dage frembyde sig for den opmærksomme Jagttagers Blik, henhøre de Fremskridt, som,

samtidigt paa flere Steder, spores af europæisk Civilisation i Lande, som enten indtil nu have været ubeboede, eller dog kun beboede af jagende og fiskende, men ikke af agerdyrkende Stammer. Det, som derved meest maa glæde os, fordi det kjendeligen aabenbarer Nutidens Fortrin for de tidligere Aarhundreders Barbarie, er den forandrede Maade, hvorpaa Regjeringer og Private i vore Tider forfølge de samme Hensigter, som allerede dengang næredes. Istedetfor at Historiens Aarbøger vise os enten nedrig Guldthirst eller blind religiøs Fanatisme, eller begge i Forening, som de Bevæggrunde, der i Slutningen af det femtende, og i det sextende Aarhundrede stærkest fremskyndede de Coloniseringer, som Spaniere, Portugisere og flere Nationer foretog, meest i Amerika og i Indien, og tillige vise os et paa tyrannisk Despotie beregnet Herredømme som det Middel, hvoraf disse betjente sig, for at naae deres egennyttige Hensigter, finde vi nu, siden Midten af forrige Aarhundrede, at Beboerne af de nye Strækninger, hvorhen Europæerne have bragt deres Agerbrug og Kunstflid, tillige faae Andeel i Oplysningens Velsignelser paa samme Tid, da den fredelige Ploug bryder deres frugtbare Jordbund; og Handelen, dette Baand,

som skal forene alle Nationers Interesser paa en Basis af Liighed, søger nu ikke længere sin Næring i undertrykte og slavebundne Trælles Sved eller Blod, som dengang; men det er Nybyggernes frie Industrie, og kunstriig Benyttelse af Naturens Skatte, hvorfra Moderlandet venter Erstatning for de Kræfter, som afgives til nye Territorial-Erhvervelser. Vi see derfor ikke nu, som fordum, en Udryddelseskrig — liig Josuas i Kanaan — at bane Veien for de nye Anlæg; men fredeligen knyttede Handelsforbindelser aabne som oftest de allerede beboede Lande for europæiske Colonister, og det er allevegne Culturens aandelige Kraft, der meest befæster Nybyggernes Overvægt over de Vilde. De oprindelige Beboeres Menneskerettigheder trædes ikke længere, som fordum, under Fødder, og derfor vinde ogsaa de nye Anlæg, selv iblandt vilde Stammer, langt hurtigere Fastsættelse, i det de Indfødte anvises til at deeltage i Colonisationens Fordele, istedetfor at de forhen, til fortvivlet Selvforsvar, maatte gribe til haardnakkede, skjøndt i Længden frugtesløse, fjendtlige Anstrængelser. Paa denne Maade see vi Culturen at vinde mere og mere Fodsætte ikke blot i Nordamerikas Høilande, hvis ældre Beboere enten antage den nye

Levemaade, som forplantes til deres Urskove, eller, ifølge formelige Afstaaelser, drage bort fra Forfædrenes Wildtbane, men ogsaa paa Afrikas og Nyhollands Kyster, paa Madagascar og flere Steder. Heller ikke er det nu alene Euro-pæere, som søge et nyt Fædreland i frugtbare, men udyrkede Gletter; men Nordamerikanerne organisere Plantestæder for frigjorte Negere paa de Kyster, fra hvis fredelige Bredder disses Forfædre bleve røvede. Engellændernes Bestræbelser for at aabne nye Handelsveie have paa den her omhandlede Naade især viist sig paa Afrikas Vestkyst og i Nyhollands sydlige Deel, og da de vigtigere nye Anlæg ved Sierra Leone-Floden mislykkedes, have de vendt sig til den frugtbare De, Fernando del Po i Benins Havbugt, som vel, kort efter at den af Portugiserne blev opdaget, var blevet valgt til en Colonies Grundlæggelse, men ikke længe efter blev forladt, da Portugiserne, og senere Spanierne, i Løbet af det sextende Aarhundrede havde sat sig fast paa Guinea.

Om Engellændernes Colonieanlæg paa denne De findes nogle kortsattede, af en i Expeditionen deeltagende Officiers Dagbog uddragne Notitser i Brans Misceller, 1828, ottende Hefte, hvorfra den følgende Meddelelse er taget.

Fernando=Po, Maidstoe Bai d. 27 Novbr. 1827.

Vi naaede hertil den 27de October. Transportskibet Diadem og Goeletten Horatio vare gaaede til Ankers førend vi. Enhver blev i høieste Grad indtaget af denne Des herlige Udsæende og den skønne Natur, som her udbredte sig for vort beundrende Blik. Kort efter at vi havde ladet Ankeret falde, kom Lieutenant Woodsmann, der drev Handel paa Diadems Begne, tilbage, i Følge med fire Piroguer fulde af Indfødte, som allerede havde indladt sig paa Lufthandel med bemeldte Transportskib. Men vort større Skib nærmede de sig kun med Mistro, og viiste sig meget tilbageholdne i Udfærd. De lode sig ikke bevæge til at komme ombord, ikke engang den af dem, som forestod Lufthandelen, uagtet vi Intet undlode for at formaae ham dertil. De viiste os deres Fetisch, og foregave, at denne deres Gud havde forbudet saadant Samkvem med os. De bragte os til Bytte Jordfrugter, og Anglesnore af Palmetrevler og andre Planter, imod Jernbaand. For et Stykke Jernbaand af fire Tommers Længde og een til to Tommers Brede fik vi fem Yamsrødder, hver paa sex til ti Pund. Senere bragte vi i Erfaring, at de af disse Stykker forfærdigede tvæeggede Knive, som de befæstede

paa et Skaf af Træ, for at bære dette Baaben fastgjort ved den venstre Overarm, opad imod Skulderen. Mændene vare velskabte, stærke af Bygning, af Middelhøide, med godmodige Ansyn. Deres Læber vare sminkede med en Blanding af Oker og Olie. Piroguerne vare fra otte til femten Alen lange, med tre til tolv Mand's Besætning. Ved Solens Nedgang affyrede vi vore Musketter; men herover bleve vore Gjester bange. De afbrød Handelen, hidsede Seil, og toge Afskæed fra os. Seilene vare gjorte af Rørmaatter, og udspændte i en Firkant. Nogle Pirogers Mast, anbragt i Forstavnen, var udpynset med Fjedre.

(Fortsættes).

Borger = Vennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 22.

Løverdagen den 30te Mai 1829.

Førlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets - Bogtrykker.

Englændernes Colonieanlæg paa Den Fer- nando del Po.

(Fortsættelse).

Den 28de October. En stærk Mor-
genregn afholdt dog ikke en Mængde Baade fra
at komme ud til os. De Indsødte bragte Høns,
Palmeviin i Flasker af Græskar, nogle Abe: og
Slangehuder og smaa runde Daaser, som meget
kunstigt vare flettede af Rør. Frygten var i Afta-
gende, og nogle vovede sig ombord; dog ikke uden
at vise Vengstelighed. Idag landede Folkene paa
forskjellige Steder i Bugten, og man traf Anstalt-
ter til at anstille Observationer med Barometerne.

Adskillige Indfødte med Jordfrugter kom ganske nær hen til det Sted, som Lieutenant Robinson havde valgt hertil; men da de saae vore Soldaters Gevæhrer, trøstede de sig ikke til at komme nærmere. For at indgyde dem Tillid lod Officiæren sine Folk lægge Baabnene fra sig, og gik med Hr. Jeffery henimod de Kommende. Uagtet han havde sin Kaarde ved Siden, fattede de Mod, men beholdt deres Landser hos sig. Deres eneste Bestræbelse gik ud paa at faae deres Yams affatte.

Den 29de October. I dag kom saamange Baade omkring os, og de Indfødte vare blevne saa tillidsfulde, at de bleve os til Besvær. Det er vanskeligt at faae dem bort fra Skibet. Vor første Ankerplads have vi forladt, og ligge nu paa den anden Side af Bugten. De Baade, som sendtes iland efter Vand og Brænde, fandt hos de Indfødte ikke blot ingen Modstand, men endog Understøttelse.

Den 30te October. Den første Lieutenant gik iland med en Trop af noget over hundrede Arbeidere for at bane en Vej tværs over den Landspidse, som vi kalde William's Point. Kort efter Middag landede jeg med Hr. Morrison ved en Bye, som de Indfødte kalde Baracuta. Vi havde en Soldat af det afrikanske

Corps, en vis Anderson, med os som Solt, for at indbyde Kukulaku, som af de andre Indfødte sagdes at være Dens Konge, til et Besøg. Men han er neppe andet end Stammehøvding. Han var ogsaa selv villig til at gjøre Besøget; men hans Undergivne omringede ham og modsatte sig hans Ønske. Imidlertid lovede han dog at komme Dagen efter.

Den 31te October. I Anledning af Høvdingens Løfte havde Capt. Owen sendt Anderson iland, for at tilbringe Natten i Kukulakus Bolig og dernæst at ledsage ham ombord. Om Morgenen kom Høvdingen med sin Broder og sex andre Høvdinger. De besteg vort Skib uden at vise mindste Ængstelighed. De bleve førte ned i Capitainens Cahyt, hvor de bleve beværtede med Biin og Tvebakker. Til Gjengjæld lode de bringe Palmeviin fra deres Pirogue. De lode vore Retter smage sig ret godt, efterat vi først, paa deres Anmodning, selv havde begyndt at nyde deraf. Vi drak ogsaa af deres Palmeviin. Nogle af vore Gjester blandede denne med Madeira. Kongen og hans hele Følge var meget spraglet i Pynt. Den største Deel af Lege- met havde de indgnedet med Oker og Palmeolie. Kongen havde valgt sig samme Livsfarve som den

chinesiske Keiser; nemlig den gule. Haaret var adskilt paa Panden, og bestrøget med rød Oker og Palmeolie. De unge Mennesker i Følget havde Hovedhaaret ganske afraget, paa en enkelt Haartot paa Isen nær. Nogle bære et Slags Pandebind af Glasperler, som hang ned bag Øret. Deres lave, kortskyttede Hatte vare flettede af flakte Rør, og smykkede med Blade og Dyrebeen, meest af Uiber, samt med hvide eller røde Fjedre. De sidste lode til at være farvede med Dyreblod. De vare med en Naal fastgjorte ved en Haartot midt paa Hovedet. Disse Negerbære ogsaa Hals- og Armbaand, tilligemed et Belte, som sammenholder det eneste Klædningsstykke, som de bruge, nemlig en Dyrehud foran. Kun Kongen var ligeledes bedækket bag til.

Det varede ikke længe førend vi nu lode vore Musikanter spille op, hvilket lod til at behage vore Gjester meget vel. Derefter førtes de omkring paa Dækket, og fik at see vore Heste, Æsler, Hornkvæg, Sviin. De første og sidste vakte deres Forundring, men Køerne, især deres Hale, gjorde Negerne meest Fornøielse. Enhver af dem befalte og undersøgte den paa det nøieste, trak Haar ud af Duffen, rystede denne og morede sig derved. Nu kom de ned til Mellemdækket,

hvor Musikken begyndte paa ny, til Gjesternes største Fornøielse. Især var Kongens Broder overmaade tilfreds, i den Grad, at han sprang omkring og bevægede sig paa en høist grotesk Maade. Da de her havde moeret sig en Tid lang, begyndte den vanskeligste Deel af vore Forretninger; nemlig at stille dem tilfreds med Foræringer. Først tilbøde vi Kongen et stort, bredt Jernboand, efterat det ved Hammeren var gjort lige. Hans Broder fik et halvt saa stort Stykke; hver af Høvdingerne et endnu mindre; dog omtrent paa en halv Alens Længde. Kongen fik desuden et halvt Dusin Anglekroge af Jern. Der reiste sig vel lidt Mundhuggerie om dette Anliggende, men alting blev lykkeligen bilagt, og da Gjefterne forlode Skibet, syntes de meget vel tilfredse med Resultatet af deres Besøg. Jeg maa endnu bemærke den Snurrighed, at Kongen og hans Følge fandt stort Behag i at gnide deres Skjæg mod vort. En anden særdeles Fornøielse fandt de i at sidde paa Stole. I deres Hytter ere nemlig Træblokke hensatte til Sæder. Ved denne Skik adskille disse Negere sig aldeles fra deres Stammebrødre paa Fastlandet, som langt heller sidde paa Hug, eller med Benene forsviis under sig.

Den 2den November. Regnen, som igaar faldt i Strømme, hindrede os i at gaae i Land for at aflægge Høvdingerne vort Gjenbesøg. I dag kunde vi imidlertid faae dette vort Ønske opnaaet. Jeg gik iland med Hr. Galler, Morrisson, Tolken Anderson og en Betjent, for at træffe en Overenskomst med Kongen og de ham underordnede Høvdinger, om at faae indrettet en Torveplads i Nærheden af de Colonier, som vi nu staae i Begreb at grundlægge. Strax ved Landingsstedet bleve vi omringede af Indfødte, som nu viiste mere Velvillie imod os, end ved vort første Besøg. Det udeblev ikke, at de jo plagede os for at faae Jernbaand. Oldinger, gamle Kjerlinger, og den hele Forsamling lignede til de mindste Piger og Drengene viiste sig nu paatrængende. Hr. Galler skjød nogle Uder, hvoraf Negerne, som det lod, havde stor Fornøielse. De pegede efter Stederne, hvor slige Dyr lode sig see, og glædede sig hjerteligt ved ethvert Feilskud. Saasnart Kongen og de øvrige Høvdinger vare komne tilstede, tilkjendegave vi dem Hensigten med vort Besøg, og de hørte med megen Opmærksomhed paa vort Andragende. De gjorde ogsaa paa deres Side et Forslag, for at sikke Bedligholdelsen af den gjensidige Velvillie

og gode Forstaaelse imellem begge Partier. Det gik ud paa, at naar Nogen af de Indfødte maatte gjøre sig skyldig i nogensomhelst Fornærmelse imod os, eller i Handel og Vandel svigte Tro og Love, saa skulde vi ikke tage os selv Ret, men underrette Høvdingerne derom, som da vilde lade ham affstraffe; og omvendt skulde Høvdingerne, hvis Nogen af vore Folk førte sig ilde op mod de Indfødte, anmeldte det for hans Foresatte. Efter en lang og meget alvorlig Overveielse, kom en Overenskomst angaaende de fra begge Sider fremsatte Forslag istand, og Forbundet blev bekræftet ved Libationer af Palmewin, og gjensidige Foræringer. Vi gavede Kongen en Dre, og fik en Høne igjen af ham. Da vi bragte i Forslag, at vi vilde følge ham tilbage til den Bøe, hvor han havde sin Vaaning, syntes han først meget tilbøielig til at modtage dette Forslag, og tog mig ved Haanden, som om han vilde føre mig derhen. Men istedetfor at vende sig henad Skoven til, gik han ned til Stranden, hvor vore Baade laae. Vi formodede, at hans Hensigt var, tilvands at følge Strandkanten indtil han kunde lande igjen paa et Sted, hvor en kortere Vej førte til hans Bolig. Men da vi nu bade ham om at bestige en Baad, vægrede han

sig paa det bestemteste, og erklærede, at hans Huus var ikke godt nok til at modtage os, ligesom han heller ikke havde noget til at beværte os med, da aldeles ingen Anstalt var føiet til vor Modtagelse. Da vi imidlertid vare fast bestemte paa at foretage denne Tour, og vor Folk kjendte Veien, saa lode vi os ikke standse. Hr. Jeffery og Capt. Smidt vare imidlertid stødte til os. Vi erfarede snart, at Kongen havde havt fuldkommen Ret. Thi hverken hans Hytte, eller Veien derhen var indrettet til et ceremonielt Besøg.

(Fortsættes).

Dr. Professor Thorings Bidrag indkommer Søndagen den 7de Juni.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 23.

Løverdagen den 6te Juni 1829.

Forlagt af Understøttelses- Selskaber.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets- Bogtrykker.

Englændernes Colonianlæg paa Den Fernando del Po.

(Fortsættelse).

Jodstien var overmaade glat, og fuld af Vandhuller, Træerødder, Glyngeplanter og Lørnerbuske, som hvert Dieblit hindrede os i at komme frem; ikke at tale om en uendelig Mængde Myrer og andre Insecter, som plagede os. Kongens Bolig bestod i en med Straatag tækket Hytte, hvis nederste Kant kun var tre Fod over Jordstørpen. Dette Tag hvilede paa Træstolper, og kun den ene Side var stikket til at holde Bind og Veir ude. Det hele Boehave var en

Træbænk af fem Fods Længde, som ogsaa kunde bruges som Seng. En Træblok af cylindrisk Form, understøttet ved tvende Riler, tjente til Hovedpude, nogle andre Træflodse tjente til Stole, og en heel Deel Flasker af Græskar hang langs med de grovt tilhugne Bjelker. Kongens Broder, som var ilet forud for os, tog imod os i det bedste Lune, og beklagede blot, at han ikke havde noget Godt at byde os til Forfriskning. Imidlertid bragtes efter kort Tids Forløb en Calebasse med Palmeviin tilveie, af hvilken han drak os til paa afrikansk Viis. Vi forfriskede os derved, og efter at have udhvilet lidt, vendte vi paa samme Veie tilbage til Stranden.

Alt det Mandskab, som ikke var aldeles fornødent til at besørge Tjenesten ombord, blev sendt i Land for at rydde Jordbunden til vore nye Anlæg. Vi fandt imidlertid paa Østsiden af den Landtunge, vi havde taget i Besiddelse, en bedre Opgang fra Stranden, og efter denne Opdagelse blev en stor Deel af Mandskabet sat i Arbeide med at gjøre Veien ryddelig ved at fælde Træer m. v., og saaledes at bringe tilveie en bred og beqvem Udgang til de forestaaende Anlæg.

Den 3die November. En herlig Dag; skjønt Veir. Ligesom igaar sendtes et Detascher

ment i Land for at arbeide. Man saae kun een eneste Pirogue i Bugten, og heller ikke mange Indfødte ved Strandbredden, førend om Eftermiddagen, da endeel af dem lode sig tilsyne. Vor Tolk sagde os, at de Indfødte vare beskjæftigede med en Høvdings Begravelse. Vi derimod troe snarere, at der holdes en Forsamling af Dens Stammer for at overlægge angaaende vor Ankomst og vor Hensigt med at stifte en Colonie paa Den.

Den 4de November. Kl. 10 om Formiddagen kom adskillige Høvdinger fra den østlige Side af Bugten i en stor Pirogue til os. En ung Dreng, som var med dem, blev først bragt ind i Capitainens Cahyt, hvor han gjorde sig tilgode med Frugter, Yams og Riis. Høvdingerne fik derover Lyst til samme Behandling. De bleve nu budne ind i Cahytten, hvor de med største Velbehag satte sig paa Stolene. Capitainen forærede dem Knive og smaa Speile, hvilke glædede dem saa meget, at de begyndte at flappe i Hænderne, og med lydelig Stemme at fremsynge nogle korte Sætninger, hvorved de ofte bøjede Hovedet. Vor Tolk sagde os, at de sang til vor Berømmelse; Ordene betydede: "I ere komne til os for at vise os Velgjerninger." De bleve beværtede med Palmeviin, Madeira, Ede:

bakker, Fisk, Yams, og deslige; men Palmeviin og Yams foretrak de for det Dvrige, formodentlig fordi de ere vantte til denne Anretning. De bleve omtrent to Timer ombord, og vendte da tilbage til deres Hjem paa den østlige Kyst.

Den 5te November. Der Tolk, Anderson, kom henimod Kl. 3 Estermiddag ud til os i en stor Pirogue med sytten Roerkarle. De Høvdinger, som igaar besøgte os, og en Søn af Kongen, vare med ham. Førend de steg ombord, roede de nogle Gange under høi og munter Sang omkring Skibet. Man førte dem i Capitainens Cahyt, hvor de bleve godt beværtede. Da de toge bort, gav han enhver af dem en Foræring. Den fornemste af Høvdingerne fik Die paa en Øre, og lagde den største Begjerlighed efter at faae den for Dagen; saa at han derover lod til at have glemt Alt, hvad man forhen havde givet ham. Men Capitainen var fast bestemt paa ikke at tilfredsstille denne Høvdingers Begjerlighed. Dog lovede han at tilbyde Kongen selv denne Øre ved næste Sammenkomst.

Den 6te November. Mange Piroguer med Indfødte laae forsamlede rundt om Skibet. Henimod Middag opdagede Bøssesmeden en Øre, som een af de Indfødte havde taget til sig, og

søgte at skjule ved Hjælp af et Stykke Seildug, som han havde bundet sig om Livet ligesom et Skjort. Man tog Oxen fra ham, og han skyndte sig strax ned i en Pirogue, og gik fra denne over flere andre for at naae sin egen. Men underveis blev han grebet, og der begyndte nu en hidsig Beraadslagning imellem Hovdingerne i Baadene, angaaende hvad Straf han skulde lide. For at tikkjendegive sit Mishag med det begaaede Tyverie befalede vor Capitain alle de Indfødte at forlade Skibet, og Piroguerne derpaa at fjerne sig fra os.

Der reiste sig nu en meget heftig Strid imellem de Indfødte indbyrdes, og Tyven fik dygtigt Prygl. Men det blev ikke ved tørre Hug. En ung Mand i den Pirogue, hvor Forbryderen holdtes fangen, bibragte ham betydelige Saar i Hoved, Bryst og Skulder. Uagtet disse svære Saar kastede han sig i Stranden og afvaskede Blodet, hvormed hans hele Legeme var bedækket. Men ingen vilde lade ham komme uantastet forbi til hans egen Baad. Imidlertid naaede han den dog tilsidst, og satte med sine Baadsfolk afsted for at naae Land og saaledes at unddrage sig fra sine Landsmænds Brede. Men adskillige Piroguer skyndte sig efter ham, og Folkene deri syntes ligefrem at tragte Tyven efter Livet. De

landede ved vor Torveplads, grebe Forbryderen, og bragte ham et Stykke op i Land, hvor nu en Mængde Mennesker stimlede sammen. Hr. Jeffery, som var i Land med vore Arbeidere, trængte sig frem for at erfare Anledningen til dette Oplob. Til hans Forbauselse toge de Indfødte nu fat paa ham, og bandt een af hans Hænder fast til den af Blod dryppende Fange. Herover blev han ikke lidet urolig, da han stod i den Formening, at een af vore Folk havde saaret Regeren, og at man nu vilde tage Hævn over ham til Gjengjæld. Lykkeligviis saae han een af vore Arbeidere ile til Leiren, og foretog sig derfor intet videre, end at han gjorde sin Haand fri igjen, hvorfor de i Mængde tilstedeværende Indfødte ikke lagde nogen Hindring iveien. Kort derpaa kom Capitain Harrison med et Detaschement til Hjælp og Beskyttelse for ham. De Indfødte gttrede nu megen Tilfredshed med at saamange af vore Folk kom til at være Vidner til den Straf, som deres Landsmand skulde lide for den os tilføiede Fornærmelse. De bandt ham med Hoved og Hænder ved et Træ. Efter en Raadslagning imellem Høvdingerne og en Mand, som vi antog for Præst, nærmede een af hine sig ganske koldblodig til Fangen, imedens de

andre Høvdinger og Negere alle faldt paa Knæe. Høvdingen havde isinde at skjere den Fangnes Hals over med sin Kniv; men da man udfandt hans Hensigt at fuldbyrde en saa haard Straf paa den Domsældte, standsede Harrison og Jeffery Udførelsen deraf, i det de tillige gjorde opmærksom paa at vor Capitain nærmede sig. Denne Officier var virkelig kommet iland for at erfare Anledningen til Folkets Sammenstimlen. Efterat han havde ved Tegn gjort sig forstaaelig for Høvdingen med Kniven, og givet ham tilkjende, at det var aldeles imod hans Villie at den Skyldige skulde lide saa haard en Straf, løsnede han Fangens Baand, førte ham ved Haanden ud af Stimmelen og befriede ham derved fra hans Landsmænds Grusomhed og Efterstræbelse. Meget paafaldende for os var det, at den Skyldige under den hele Forfølgelse ikke gav det mindste Tegn af Frygt tilkjende, eller i ringeste Maade søgte at undvige de Slag, hvor med man næsten overlæsfede ham.

Den 6te November. Kl. 9 om Formiddagen kom Anderson med tvende Høvdinger, og sagde, at Kongen var tilstede ved Stranden, og ventede paa at vi skulde komme iland i vore Baade. Et Par Timer efter begav Capitainen

med de fornemste Officierer sig til Kysten, og medtog Foræringer for Kongen og hans Følge. Vi stege iland i en lille Bugt, tre Mile østlig fra vor Ankerplads, hvor Høvdingerne førte os til en lille, i Skoven ryddet, Plads, omtrent tre hundrede Skridt fra den med Steen bedækkede Strandbred. De Indfødte havde paa dette Sted ved Steenshylding gjort Landingen saa vanskelig, at kun een Pirogue paa Gangen kunde lægge til.

(Fortsættes).

Dr. Professor Thorings Bidrag indkommer Søndagen den 14de Juni.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 24.

Løverdagen den 13de Juni 1829.

Førlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Englændernes Colonianlæg paa Den Fernando del Po.

(Slutning).

Saa snart vor Capitain havde sat sig, stillede man et lidet Kar og adskillige Græskarflasker med Palmeviin hen for ham. En Lime efter kom Kongen. Capitain Owen lod en rød Kappe hænges om hans Skuldre og en Fløiels Hue sættes paa hans Hoved. Men da Kongen ikke vilde tage sin egen Hovedbedækning af, saa blev Huen sat ovenpaa, og fastgjordes ved det samme Bændestykke, hvormed Kongens sædvanlige Hat var befæstet paa Hovedet. Desuden forelagdes Kongen adskillige andre Smaating af Jern og Staal, m. v.

Synet af disse Foræringer, især de sidstnævnte, gjorde et saa voldsomt Indtryk paa disse lidenskabelige og ustyrlige Billedes Gemytter, at nu, i Glæden, den Orden, som hidtil var iagttaget, paa ingen Maade længere kunde holdes vedlige. De trængte sig frem fra alle Kanter, talte og skrege saa høit, at Kanonerne's skingrende Lyd vilde have været os liflig i Sammenligning med den uhyre Larm, som disse Mennesker afstedkom. Imidlertid maa man lade dem vederfares den Retfærdighed, at, uagtet al Forvirringen, lagde de hverken Haand paa noget Menneske, eller paa nogen af de Ting, som i en saa voldsom Grad havde vaakt deres Begjerlighed. Kongen uddeelte nu nogle Stykker Jern imellem de Folk, der stode ham nærmest. Enhver haabede at blive deelagtig i et lignende Tegn paa den kongelige Gunst, og derved blev Hoben afholdt fra selv at sætte sig i Besiddelse af noget, saa at Kongen beholdt Sit i Ro. Under saadan Tummel vendte vi tilbage til Stranden, efterfulgte af en stor Mængde Mennesker, af hvilke endeel vadede ud efter os, da vi vare komne i Baadene.

Den 8de November. Capt. Owen er utrættelig. Capt. Harrison staaer ham ogsaa troeligen bi med Mandskab, for at fremskynde vore Arbejder i Colonien. Ved vor Ankomst var hele Pladsen bedækket med Træer og uigjennem-

trængelige Buske. De sidste og mange Træer ere forsvundne. Det er næsten Skade; thi man kan ikke see en smukkere Skov. Paa adskillige af de ryddede Pletter er der allerede bygget Hytter, opslaget Telte, anlagt Smedie, Saugegruber m. v.

Den 9de November. En meget varm Dag. Capitain Owen sendte en ung Mand iland, som en Tid lang skal forblive der hos Nægerhøvdingerne for at gjøre sig saavidt mueligt bekjendt med Sproget. Capitainen udsaae sig den Plads, hvor han vil lade Huset til sig selv opføre. Det er i Nærheden af en forhenværende, nu af de Indfødte forladt Bye. Lillige lod han afstikke Grændserne for en Have. Stedet blev kaldet Paradiis. Opgangen fra Straunden er næsten færdig og har faaet Navnet: Jacobs Stige. Den har over 150 Trin, og er med megen Kunst anlagt af Hr. Glover.

Den 10de November. Meget smukt Veir. Man saa næsten slet ingen Indfødte i Bugten, og aldeles ingen kom i Nærheden af vore Skibe. Dette bragte os paa den Formodning, at der maatte være noget i vore Foretagender, som de ikke syntes vel om; og om Aftenen viiste det sig, at vi havde gisnet ganske rigtigt. En Deputation af syv Høvdinger meldte sig hos Hr. Jeffery, som stod i Spidsen for vore Arbeidere, og beklagede sig for ham over,

at vore Folk omhuggede Palmetræerne alene for at faae Bladene, hvoraf de betjente sig til at tække de nye Bygninger, og dernæst over den altfor hyppige Skyden. Hvad den sidste Punkt angik, da søgte vi at gjøre Deputationen begriveligt, at dette ikke skete i fjendtlige Hensigter i mindste Maade; men blot hidrørte derfra, at vore Officierer gjorde Jagt paa Ueberne og andet Vildt i Nærheden. Der kom just i samme Døgn en Officiant gaaende med en Karl efter sig, som bar en uhyre stor Skudt Ube og en lille Gazelle. Denne Forflaring lod imidlertid ikke til at tilfredsstille Negerne. De rystede paa Hovedet, og gave os at forstaae, at naar vi omhuggede Palmetræerne, satte vi de Indfødte ud af Stand til at forskaffe sig deres kjæreste Drik, Palmevinen: at vi saaledes lagde Skoven øde: og at vi vel snart vilde gaae paa Jagt videre omkring, paa de Indfødtes Marker, og skade deres egen Besdrift der. For at berolige dem, og for at gjøre Ende paa al Tvivstighed engang for alle, førte Capitain Harrison Høvdingerne hen til det Sted, hvor vore Arbeidere ryddede og satte istand den Plads, som var bestemt til Torveplads. Her lagde han en Quantitet Jern for dem paa Jorden, og lod dem sige, at han vilde give dem samme i Betaling for den Jordstrækning, som vi behøvede. De begrebe ret vel den foreslagne

Handel, og gave det tilkjende derved, at de begyndte med Træstokke at affstikke det District, som vi havde forlangt. Man satte sig derpaa i en Rundfreds og drak Palmeviin til Bekræftelse paa det afsluttede Kjøb. Kl. 6 om Aftenen gik vi fra vore Skibe iland for at besee Arbejderne. Vi betjente os derved af Jacobsstigen, som allerede var færdig paa sex Trin nær.

Den 11te November. I dag, da det er Søndag, har Capitainen som sædvanligt ladet holde Gudstjeneste ombord, ved hvilken fire af de Indfødtes Høvdinger vare tilstede. De opførte sig fuldkommen anstændigt, og havde endog den Opmærksomhed, at betyde de Indfødte, som imidlertid i Baade kom henimod Skibet, at de skulde være stille, og aldeles ingen Larm gjøre.

Den 12te November. En talrig Deputation af Høvdinger i fuld Stadsdragt kom til vor Leir, for definitivt at bestemme Grændserne af den Landstrækning, som vi iforgaars have kjøbt. Capitain Owen afgjorde Sagen i Mindelighed, i det han betegnede Grændsetræerne og forøgede den Betaling, som allerede var betinget. Fire af Høvdingerne kom derpaa ombord, modtog de øvrige Foræringer, og drak Viin til Bekræftelse. Denne Overeenskomst gjenoprettede aldeles den gode Forstaaelse og det forrige venskabelige Samkvem med de Indfødte, som i nogle

Dage havde viist Utilfredshed. I dag havde vi atter Besøg af en stor Mængde af begge Kjon.

Den 13de November. Der blev givet os et nyt Beviis paa Lillid. En Mand og en Dreng af de Indfødte forlangte at sove ombord. Maaaskee det skete i Haab om at de skulde faae en eller anden Foræring. Imidlertid troer jeg just ikke paa saadan Fiffighed hos dem. I det Hele har jeg aldrig enten seet eller hørt omtale Bilde af mere godmodig og omgængelig Character end de i den nye Colonie. Naar de ere i den største Affect eller i den største Lystighed, saa behøver man dog kun at tage dem ved en Haand eller en Finger for at faae dem stille og roelige igjen, saa at man kan faae dem til alt hvad man vil. Det gjør mig ellers ondt, at jeg ikke kan give en mere nøiagtig Skildring af Landet og dets Indbyggere; men mit Ophold var dertil alt for kort.

Den 15de November. Høvdingerne have nu bragt den unge Mand tilbage, som vi sendte iland for at lægge sig efter Sproget, efterat han nu har tilbragt otte Dage hos dem. I dag blev endeel Muur og Tagsteen bragt iland, hvoraf der skal bygges en Smedie. Da de Indfødte saae vore Slibestene, og bemærkede, hvorledes de kunde bære sig ad for at skærpe den stumpe Egge paa deres Knive, yttrede de i høieste

Grad Ønske om at faae saadanne Stene. Inidertid vedbliver dog Jern at være Hovedgjensstanden for deres Attraae. Dette Metals Nytte har gjort det til Gjenstand for en Slags Tilbedelse. Jernbaand, Knive og Ører foretrækkes af de Indfødte for alt andet. Men Saxe og Rasgeknive bryde de sig ikke synderligt om. Tre Tommer af et gammelt Jerntøndebaand har i deres Dine større Værdie end den bedste Rageskniv. Hvad Klædningsstykker angaaer, da kjende de endnu saagodtsom slet ikke Nytten deraf, og Fruentimmerne gaae ligesaavel ubedækkede som Mændene.

Den 16de November. De Indfødte have allerede fattet Nytten af en bestemt Handelsplads, og komme i Mængde sammen med os paa Torvepladsen. Saaledes er da nu allerede en regelmæssig Forbindelse bragt i Gang.

*

*

*

Dette nye Colonieanlæg, grundet paa formelig Kjøbslutning med de Indfødte, er i sin Begyndelse saa dadelst, at man kan ønske Held dertil. Det er at formode, at Colonien i sin Tid bliver af megen Betydning, ikke blot fordi Fernando del Po efter sin geographiske Beliggenhed ikke er ubeqvem til Forfriskningssted for dem, der fare paa Cap, Indien eller China,

og ved sine naturlige Rigdomme langt mere stikket dertil, end St. Helena; men fornemmelig, fordi her kan være en fast Punkt, hvorfra Engellænderne kunne bevogte den Deel af den afrikanske Vestkyst, som er Slavehandelens egentlige Hjem. Dette Anlæg, mere end nogen anden offentlig Foranstaltning, vil altsaa kunne virke til at qvæle hiin Skjendighed, som med al anden Nederdrægtighed har det tilfælleds, at den endog er politisk skadelig i høieste Grad, og, til Exempel, aarligen koster flere Matrosers Liv end den hele Handel paa Ost- og Vestindien tilsammen, imedens den tillige i høieste Grad demoraliserer de Skibsførere og Skibsfolk, som søge skiden Binding derved.

J. Chr. Kall.

Gr. Professor Thorings Bidrag indkommer Sønsdagen den 14de Juni.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 25.

Løverdagen den 20de Juni 1829.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets- Bogtrykker.

Kvinde- Storhed.

En historisk Novelle af Fr. Laun.

Kiærlighed giver Raad og Driftighed, den gjør Alting let.

Paa Sletten, uden for Staden Roussillon i Frankrige, havde Kong Henrik den Fierdes Hær tilsegtet sig, mod Liguens *) Tropper, en betydelig Seier, hvorover Jubelen udbredte sig lige til Montpellier.

---

*) Saaledes kaldes i Historien Henrik den Fierdes Modparti, der længe kæmpede mod ham.

"Kom, min Datter!" udbrod Ludvig de Capeli, idet han traad ind i Bærelset, hvor netop hendes tolvaaarige Søn, opflammet af Regulus's *) Storhed og den lærerige Anvendelse, Moderen deraf gjorde, havde aflagt det Løfte, ikke at sbye, liig hiin ædle Romer, Smerte, eller Død for Fædrelandet. "Forsøi dig nu min stakkels bedrøvede Constance! bort fra dette sørgelige, øde Bærelse ud i den herlige blaae Himmelluft! Fienden er slagen; Folket strømmer hobeviis igiennem Stadens Gader, og opløfter takfulde Blik til ham, der endnu vil og kan giøre Alt paa det Bedste."

Henreven allerede af Faderens første Ord havde den yndefulde, blomstrende Kone strax kasket sig paa Knæe, vendende, med Hjærtets Indderlighed, sine dunkelblaae Dien op imod Himlen.

"Kom, mit dyrebare Barn! vedblev hendes Fader, den almene Glædes Solskin vil tilbagegive dine Kinder de Roser, hvilke de sidste Ugers harmvækkende Tildragelser have berøvet dem."

---

*) Romernes bekiendte Krigerhøvding, som siges at have, i deres første Krig mod Karthagerne, stormodigen opoffret eget Liv for at fremme sit Fædrelands Liv.

”Nei, min agtværdige Fader! tog Constance tilorde, lad mig blive her! Ved Eders Meddeling om det Skete er mit Hjærte styrket, og jeg har netop i dette Dieblif aflagt Skæbnens Bestyrer min Tak derfor. Desuden passer Glæden hverken til mit Sind, eller mit fattete Forsæt. Disse klosterligen stille og affidige Værelser, hvor ikke den mindste Lyd fra Gaden forstyrrer Roligheden, skulle saalænge være mit Opholdsted, indtil igien Breve, eller dog Underretninger ere indløbne fra min Egteherre. Igetil den Tid er hans fuldt udtrykte Billed den eneste Sol, der kan oplyse og opvarme mit Indrevæsen.”

Frugtløse bleve Faderens Foresillinger om, at just netop de forskiellige tilfegtete Seiervindinger maatte være det bedste Beviis for Sagerens gode Tilstand i Fæstningen, Leucate, hvor hendes Mand, Barri af St. Aunez, var Overbefalingsmand; at den store nyvundne Seier, paa Sletten ved Roussillon, ikke vel kunde, ifølge Omstændighedernes nu værende sande Beskaffenhed, lade sig tænkes i Forening med Leucates Indtagelse af Fienden, og at den hende uvanlige Mangel paa Underretning rimeligviis maatte hidrøre alene derfra, at Meddelings-Leilighed nu var bleven afbrudt ved fiendlige omstrøifende Krigersværme.

”Bistnok, svarede hun, er dette lige saa let muligt, som at min Egteherre kan være syg, eller i Saaretheds-Tilstand. Under denne Ensomhed vil jeg rigtignok gjøre Alt for at bortjage fra mig Ulykkens sorgelige Anelse, der stedse paany paatvinger sig mit Indre; men reent at forlade denne Ensomhed, endog kun for nogle Dieblif, derfra hindrer mig det uroffelige Tilfagn, jeg har givet mig selv.”

Ræppe var nu da ogsaa Seiersfryden forfunden i Montpellier, førend Rigtigheden af hiin Anelse, desværre! bekræftedes ved følgende Brev.

”Elste Kone! Sextusend Landsknegte, Spaniere og Tydskere, under Greven af Lodron, ere ifølge Begiering fra Hertugen af Joyeuse landede, og have leiret sig ved Robine. Derom underrettet maatte jeg samtale med Ober-Befalingsmanden, Hertugen af Montmorency, og kom, ved denne Leilighed, underveis i Fiendens Hænder. Ei veed Noget i Fæstningen Noget derom, og, omendskiønt de Befalinger, med Hensyn til Beskyrelsen af Kommandoen over Fæstningen, vilde, i min Fraværelse, have været tilstrækkelige for den korte Tidsfrist, jeg havde forestillet mig hiin at skulle vare, ere de dog nu, efterat dette ulyk-

felige Tilfælde har, trods al min Forsigtighed, fundet Sted, være aldeles utilskræffelige. Hvor øde og ufrugtbar endog Leucates Klippe er, saa vigtig bliver den dog, ifølge sin Beliggendhed, og at forsvare den saaledes, som mig paalagt er, maae ligge mig meer, end mit eget Held og Liv, paa Hjærtet. Jeg kiender Besætningens uroffelige Troskab. Enhver enkelt Kriger foretrækker vistnok Døden for den meest glimrende Lykke, der maatte blive kjøbt ved Pligtens Krænkelse. Ikke saa noie veed jeg dog, om der iblandt Fæstningens Forsvarere gives Den, som vidste og kunde, i mangehaande mulige Tilfælde, træffe, med Kraft og Hurtighed, det rette Valg i Hensyn til Forholdsregler. Og saa fra denne Side kiender jeg dig lige saa fuldeligen, som mig selv, og lægger Dig, med Tillid, min inderligste Bøn paa dit kiærlighedsfulde Hjærte. Indskib dig strax paa Maguelonne og il til Leucate! Det medfølgendr Papiir indeholder Fuldmagt for Dig til, at modtage Kommandoen over Fæstningen. Den Afgjælse, jeg var saa lykkelig der at nyde, vil sikkert berede Dig Modtagning med al Belvillighed. Skulde endog den Forholdsmaade, jeg har brugt, finde Dadel hos dem, der ikke kiende Dig, min Dyrebarest! er jeg dog over:

bevist om, at din Handlemaade snart vil afvæbne Dadelen, ja forvandle den til Lovpriisning. Det er et stort, ualmindeligt Offer, jeg fordrer, dette skionner jeg fuldeligen; men ogsaa veed jeg, af hvem jeg forlanger dette, og at Du strax vil betragte dette Onske, som det sikreste Beviis paa min ualmindelige Kiærlighed til Dig. Fremfor Alt vogte Du Dig kun for, nogensinde at lyde din Kiærlighed til mig, naar Opmærksomhed for Bedligeholdelsen af din og min Hæder fordrer et andet Forhold! Fienden vil anvende Alt for at fravryste Dig Leucate: agt derfor — jeg besværges Dig! — dit og mit Liv for Intet, naar det giælder Forsvarelsen af denne Klippe, hvorpaa Fiendens Magt engang vil strande!”

”Tusend Kys for Dig og vor Søn. Glæd Dig ved ham, hvis det vorder min Lod, at opoffres Døden, og tænk paa, det er vor første Pligt, at efterlade ham et pletfrit Navn! Din, ogsaa i Døden,”

Barri af St. Aunez.

Den dybe Smerte, der, frembragt ved hiin forfærdende Tidning, havde udpreßet den hartad stungjorte Kones Dien Laare-Strømme, levende gjorde ogsaa i hendes Bryst den Beslutning,

at udføre det hende overdragete Hverv. Nysfænde Hovedet kastede Faderen veemodsfulde Blik paa Datteren, da hun efter lang Tausshed omsider sagde: "Ikke vil jeg skuffe min Egteherres Tillid til mig!"

Endnu før Aften viisde hun sig da i Kriegerdragt for Faderen og talte, idet hun overgav ham sin tolvaarige Søn, saalunde." Alene Pligten formaaede at udrive mig fra den mørke Ensomhed. Dog, hvor tung end denne Pligt er, føler jeg ikke destomindre, hvorledes mit Mod tiltager i Faren. I dette Barn betroer jeg Eder mit og min Mand's dyrebareste Klenodie. Redstød Drengen, hvis jeg nogensinde kunde svige den elskte Fanges Tillid! thi det er bedre, at Ynglingen uberømt farer heden i sin tidligere Ungdom, end at han bærer, igiennem et langt Liv, sine Forældres Skændsel. Er end ikke min Kraft aldeles tilstrækkelig til at forsvare Leucate, saa skal idetmindste min Billie være noksom stærk til, ikke at overleve Fæstningens Fald."

Ogsaa til Leucate havde den fangne Barr i af St. Aunez foranstaltet et Brev ismug henbragt. Hvor sølsom nu endogsaa hans deri yttrete Billie, at man skulde underkaste sig en Kvinde's Overbesvaling, maatte ved en saa vigtig Sag isørstningen

forekomme Fæstningens Besætning, var dog Urefrygten for St. Aunez's Indsigter og for hans uroffelige Trofskab saa stor, at man snart vænede sig til denne Forestilling. Constances personlige Møde hævede endeligen enhver tilbagebleven Tvil, da den høie og smækkre Kvindefikkelse, iført simpel Krigerdragt, tiltalede de sammenfaldte Bevæbnete med følgende Ord.

”Værdige Kampfæller! Ulykken har bragt min Ægteherre til den Beslutning, at stille den Person, der er hans Hjærte nærmest, i Spidsen for Eder. Om han kanskee skulde, af Rierlighed til mig, have anseet min Kraft for større, end den virkelig er, dette maatte min Urefrygt for hans Befaling lade uafgjort. Det blev mig derfor ei Andet tilbage, end at løsrive mig fra Moderpligten for, uden Dphold at lyde et høiere Kald. Paa Eders Raad, Erfaring og Tapperhed stoler jeg meer, end paa mig selv. Lader os da nu sværge, at blive det elskte Fædreland troe, og hellere her at falde med Uren, end tilkiøbe os den meest glimrende Lod, ved skændselsfuld Overgivelse af denne saa vigtige Plads!”

(Fortsættes).

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 26.

Løverdagen den 27de Juni 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Kvinde: Storhed.

(Fortsættelse).

Denne Eed, fremsagt, med fuld og sand Hjærtensvarme, af den dybt bevægede Forsamling, vakde hos Besætningen en herlig Stemning. Det flette Udfald af et Angreb, der kortefter skeede paa Fæstningen fra de forenede Spanieres og Indskeres Side, bevidnede dette. Allevegne bleve de Angribende tilbageslagne, uagtet de allerede havde, i Tillid til sin Magt og Overbefalingsmandens Fraværelse, betragtet Leucate som det visseste Bytte. Constance havde selv styrtet sig, som simpel Kriger, ind i Rækkerne, og ved Siendens

Forsølgelse taget tilfange, iblandt Andre, ogsaa Oberst v. Loupian.

Den slagne Fiendes Misnøie var stort. Til sin Forfærdelse erfarede han da, hvilken en Mand, der nu, i Stedet for den tilfangetagne Overbefalingsmand, indgav Besætningen et saa diervt Mod. Yderst opbragt lod den fiendlige Overstkommanderende sige Heltinden, at hun maatte betænke, hvilken Fange han havde i sin Vold. "Troer I da, at jeg vilde, naar jeg betænkde dette, just derfor glemme den Pligt, netop denne Fange selv paalagde mig?" svarede hun Hovedsmandens Afsendte, og Bærdigheden, saavel i hendes Diefæst som i hendes Legemsholding, forbød ham at gjøre endog kun den allermindste Indvending.

Angrebene paa Fæstningen fornyedes efterhaanden med Rasendhed, men ikke havde de heldigere Udfald. Da sendte Fjendens, derover høistforbittrete, Overhøvding atter en Herold til Overbefalingsmandinden paa Fæstningen for, ligefrem at mælde hende, hvorlunde en saadan, med Haardnakkethed, fortsat Forsvarelse af Fæstningen vilde koste hendes Ægtemand Livet, da han, ligesom hendes Udsyn, skulde vorde kvalt.

Denne, med en saa gruelig Bestemthed givne, Trusel traf som en forgiøtet Piiil Hjær:

tets Indre hos Heltinden, der ellers ikke lod sig af Nogetsomhelst rystes. Ikke i Stand til at holde sig opreist vakkede hun hen til nærmeste Stol, og Laarer kvalde de Ord, der fremvældede af den blødende Barm. Omfider skaffede hun sig dog, med Anstrængning, Luft og taledede Følgende. "Tager alt det, jeg haver — og, isandhed! hvad Lykken af timeligt Guds har beskaaret mig, er ikke Lidet — tager dette til Løsningspenge for min Mand! Under Lauken om hans gienerhvervete Frihed vil jeg, endog som Tiggerste, ansee mig for den Lykkeligste. Dog derfra bevare mig Himlen, at jeg skulde tilkiøbe ham Livet ved hans, eller min Skændsel!"

"Edle Frue! tog den fiendlige Afssendte til orde, idet han løftede Skuldrene, hvis I var en Mand, vilde det kanskee være rigtigst, i Eders nærværende Stilling at vise et Forhold, liigt det, I nu lader Verden skue; men Konen har helligere Pligter, og fra disse kan et paatvunget, Eder fremmedt, Kald ingenlunde befrie Eder. Betænk, at det er Iselv, der formedelst Eders længere Begring mod at give efter for Nødvendigheden, støder Dolken i Eders Mands Hjærte!"

"Det, jeg burde betænke, har jeg betænkt. Siger blot Eders Feldthøvedsmand, siger ham,

at mit nærværende Kald er mig overdraget af den Mand, I nu true med Døden, som hørde han til Røveres Klasse! Ogsaa i det sorgelige Tilfælde, at I udføre Eders skændige Trusel, vil hiin Tanke dog altid blive min Trøst.

"Er dette da, spurgde den fiendlige Officier, det Sidste, I har at sige mig med Hensyn til min velmeente Advarsel?"

"Min Bortgang vil bedst kunne fjerne fra Eder al videre Tvil derom," svarede hun og bortfiernede sig.

"Hvad er det!?" spurgde Overbefalingsmand: inden, idet hun næste Morgen reisde sig op fra sit Skrivepult, da en Trompeter lod sig høre udenfor Fæstningen, og hendes urofulde Blik kunde ikke fornegte Anelsen om et forestaaende Grueligheds-Tilfælde.

En Herold forkyndte derpaa, i den fiendlige Anførers Navn, at Fru de St. Aunez kunde endnu engang see sin Mand, men dette ogsaa sidstegang, hvis hun fremdeles skulde lade den hende, igaar givne, Advarsel være uden nogensomhelst Virkning.

Da nu Overbefalingsmandinden, som rystede over sit hele Legeme, viisde sig, styttet ved Armen af den hende nærmeststaaende Officier, der havde Kommando næstefter hende, udenfor

Fæstningen, saae hun sin Mand staaende lige overfor, med en Præst ved den ene Side og Bødslen, der skulde kvæle ham, paa den anden Side. Ude af sig selv, formedelst Smerte, udstrafte hun fiærlighedsfuld Armene imod sin Mand, og den, vistnok gyselige, Stilhed iblandt de Offiserer, der omgave hende, blev ikke afbrudt ved Andet, end ved den angstfulde, uvilkaarlige Lyd fra hendes Bryst, der heftigen bevægedes af Følelsernes brusende Storme.

Den fiendlige Herold traad endnu engang nær Fæstningen, idet han forkyndte, at hendes Egteherres Liv, eller Død laa alene i hendes Haand. Da samlede hun alle sine Kræfter og taledes Følgende.

”J denne min Haand holder jeg det Sværd, han selv anbetroede mig, og tilligemed dette ikke alene sin egen Ære, men og vor Søn, hvem jeg engang bar under mit Hjærte. Førend jeg har faaet opfyldt den Pligt, han paalagde mig, kan ei Andet, end min egen Død, rive mig dette Sværd ud af Haanden!”

Idet nu Herolden, efter dette Svar, begav sig tilbage til Beleirerne, tabde Heltinden aldeles sin Bevidsthed. Dog endog under den fulde Bevidstløsheds-Tilstand, i hvilken Overbefalings-

mandinden blev bragt ind i et nærstaaende Tælt, formaaede dog ei Noget at vriste Sværdet ud af hendes høire Haand. Den Mand, der bestjede Heltindens sidste Tale, syntes at have tildeelt Haanden en særlig Kraft, der, ved den paa- komne Besvimelse, var gaaet over til en Krampe- Tilstand, som først ophørde, da hendes Bevidsthed igien var kommen tilbage.

Barri de St. Aunez var, til evig Skændsel for de Angribende, virkeligen bleven kvalt. Besætningens utæmmelige Rasendhed; de Haan- ord, i hvilke den høieste Gemtytgæring over en saa aldeles skændig Handling udbrød, og mod hvilke der, fra den Overbefalendes Side, slet ikke kunde sættes nogen Dæmning, lode Overbefalingsmandinden, da hun igien var kommen til sig selv, ei nogen Tvil om, at jo Fienden havde opfyldt sin affkyelige Trusel. Da stirrede Enken med det rødmende Die op mod Himlen. Lige saa lidet kunde fra hiint udbryde en lindrende Taare, som den blege Mund var i Stand til at fremstamme en trostindgydende Bøn.

Først, da Fienden, opgivende Beleiringen for Leucate, drog bort og derved den Vortdødes ibrigste Ønske var opfyldt, først da vendte Mæ- let tilbage hos hende. "Forflarete! udbrød hun,

saar er i det Mindste din Tillid til mig ikke bleven skuffet!"

Hos Besætningen lod alligevel Kaseriet sig ikke neddysfes. Oberst Loupian, den Anseeligste iblandt Krigsfangerne, var bleven med Magt revet ud fra det Sted, hvor man havde hensat ham, og allerede var der gjort enhver Foranstaltning til hans kvalfulde Død. Kun med Møie, og det næsten blot under de kraftigste Forestillinger om, hvorlunde det vilde være den største Forbrydelse, at foregribe Overbefalingsmandinden, hvis man tiltog sig Hevn paa denne Fiende, havde de Befalende kunnet bemægtige sig Krigsfangen, og føre ham tilbage til et sikkrere Bevaringssted.

Da man alligevel, efter adskillige Dages Forløb, endnu fremdeles ikke vilde gjøre nogen Anstalt til den Fanges Henrettelse, forøgedes stedse meer og meer Besætningens Mistillid til Offisererne; ja den frygtede for, at dens Ønske endog sletikke var bleven Overbefalingsmandinden forebragt. Nu samlede sig da en stor Deel af Soldaterne i Slotsgaarden, med Bøn om at høres af hende. Da viisde hun sig, iført Kvindedragt, og i dybeste Sorg, paa Balkonen for de nedenunder Forsamlete, og svarede paa det, hende allerede overleverte, skriftlige Andrag med føls-

gende Ord. "Mine Venner! Den heldige Forsvarelse af denne vigtige Post skylder vor store Henrik Eders faste Mod, Eders stærke Kraft. I hans Navn herved Tak for Eders Troskab og Lapperhed. I mit eget Navn takker jeg Eder endogsaa for det, der bragde Eder herhid, og for det, jeg dog maatte have paa det Strængeste straffet, hvis Eders Haand havde vovet dets Guldforelse. Hvormeget endog nemlig dette viser mig Eders store Misnoie over den Grusomhed, man har ladet mig vederfares, saa er dog en lignende Affkyelighed, i hvilken det var Eders Hensigt at gjøre Eder og mig skyldige, forbunden med den Velvillie, I herved bevise mig. Hvad Ondt har da vel den Fangne tilføiet Eder, eller endog min Person? Er det at hevne en Grusomhed, en Voldsgjerning, hvori kun Røvere pleie at gjøre sig skyldige, naar man udøver samme Voldsadfærd mod Skyldfrie? Er dette ikke at sætte sig i Klasse med æreløse Voldsmænd? Desuden staaer jo ogsaa enhver Krigsfange under Kongens Beskytning."

(Fortsættes).

Borger = Benner.

En og Tyrgetyvende Aargang.

Nr. 27.

Løverdagen den 4de Juli 1829.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets = Bogtrykker.

Kvinde = Storhed.

(Slutning).

”Vil I da, vakkre Kæmpere for Henrik's Sag! tillige angribe En af hans helligste Rettigheder, og ved en Nederdrægtigheds = Handling kaste paa hans seierrige Hær samme Skændsel, som allerede paadrog vore Fienders Vaaben almindelig Afsky? Tænker ikke videre derpaa, mine Benner! Ved samme mig og min dyrebare Forevigete udviste Hengivenhed, der forledte Eder til denne Bild = farelse, besværges jeg Eder, ikke at besmitte Eders og mit Navn med en saadan Handling. Den brændemærkende Gierning, som bedækkede mig

med dette Sorgens Slør, formaaer ikke engang Tidens, Alt udslættende, Strøm at bortvadske af Eders Fiendes Navn. Jo renere vi staae ved Siden af ham, desto større vorder ogsaa hans evige Skændsel. Lader Banæren hvile paa dem alene, der fortvilelsfulde maatte vende Eder Ryggen! Ere I nu overbeviste om Sandheden af denne min Tale, saa giver mig dette tilkiende ved Udraabet: længe leve Kong Henrik den Fierde!" I samme Dieblig gienlød Luften af dette Raab. Ikke en Eneste af de Tilstedeværende havde kunnet tilbageholde sin Stemme.

Forestillingen om de ikke saa Krigerstærke, hvis Hoveder forgieves sønderknusdes paa Leucates Klipper, havde bragt Fienden til at forlade denne Egns hele, vide Omkreds. Med Utaalmod ventede Constance nu derfor det Dieblig, da det skulde blive hende forundt, igien at see sin Frants og sine elskte Forældre i Montpellier. Dog uvanligen længe udeblev dette glædefulde Tidspunkt.

Pludseligen sprang enestermiddag Sønnen ind i hendes Bærelse. Over den Lykke, igien at kunne trykke ham til Moderbrystet, glemmende den Omstændighed, at der ikke, nofsom besønderligt, var iforveien giort nogen Forespørgsel med Hen-

syn til Indladelsen af Drengen og de med ham Ankomne, saae hun nu, idet hun slog Dinene op, sin Fader, ledsaget af to andre Herrer, iblandt hvilke hun strax kiendte den Ene for at være Connetabelen, Hertugen af Montmorency.

Foræblikket paalæggende Moderkiærligheden Evang formedelst det Forhold, hvori hun, som Fæstningens Overstbefalende, befandt sig til Overfeldtherren, nærmede hun sig først denne.

Til hendes store Forundring trak Hertugen sig tilbage, og henviisde hende til den anden medkomne Person.

”Isandhed, Montmorency! udbrød denne, det er førstegang, I er bleven til Forræder mod mig!”

Endskjønt Constance ikke mindedes tilforu at have seet denne Mand, opdagede hun dog, ved nærmere Betragtning, hos ham megen Ansigtlighed med Henrik den Fierdes Billed, der hang paa Et af hendes Forældres Værelser i Montpellier. Dog næppe havde hun bøiet sine Knæe for Kongen, førend denne slog Armene om hende og talede følgende Ord. ”Edle Kone! I har opnaaet det Høieste, der er muligt for et Menneske. I betvang Eders Hjærte for netop at kunne fyldestgjøre dets Fordring.

Denne nøgne Klippe, omkabt af Eder til en glimrende Diamant, skal evigen bære Eders Navn. Det Sværd, med hvilket J forsvarede den, er ei Rogen saa værdig til at føre, som J: opfylder derfor Eders taknemmelige Konge den Bøn, fremdeles at bære det paa den Post, J fortiden beklæder, og at opdrage mig i denne Eders Søn en værdig Efterfølger!"

Saalunde skeede det ogsaa. Constance af St. Aunez forestod, som Overbefalingsmandinde, Fæstningen Leucate lige til Enden af sit, vel ikke meget lange, dog saare berømmelige Liv, og nedlagde ved sin Hedengang denne Post, ifølge Kong Henriks Ønske, i sin Søns Haand.

Fisken fra Ormus.

En persisk Fortælling.

Rigdom er Tiener hos en Riis, men Serre hos en Daare.
Som Dagen er Viets Lys, saa og Lærdom Forstandens.
Dyd er stadig Eiendom i Liv og Død.

Nyligen havde Abbas Mirza endt sin Siessta (s: Middagshvile). Læggende sig tilbage paa

en Sofa, der var omhyllet af vellugtende Duft, og tyggende paa et bactriskt Løg sad han der, og hørde smilende paa det, hans Yndling, Bebut, den Ærgjerrige kaldet, talede til ham.

Da traad med Et den store Abbas's Pudsmager, Kal Anayset ind i Gemakket. Han var fantastisk klædt, bar en spids Delbend (∴ en Art Sidegevær) og en Dervisch's (∴ en østerlandsk Munk) lange blaae Dunsøv. Han gik lige hen mod den ærgjerrige Minister, bøiede sig for ham, med Armene forslagte over Brystet, og bad om Forlov til, at kysse Sønnen paa hans Klædebon.

"Nar! spurgde Abbas, hvi yder Du Bebut og ikke din Herre denne Hylдинг?"

"Jeg er jo, svarede Anayset stolteligen, af Haandværk en Nar, og erkiender ei som Overherre nogen Anden, end den, der kan rose sig af større Daarskab, end min." "Hør engang denne Ubeskat! sagde Kongen smileude, han gaaer min Første Minister temmeligen paa Livet; men hvortil nu nu denne Klædedragt?! Du seer jo ud hartad som en Dervisch." "Ak, store Fyrste! Saamange ved Eders Hof lægge sig fortiden efter mit Haandværk, at jeg snart maa indrømme dem Pladsen, og efterhaanden vænne mig til Eremitdragten." Godt;

men, ved Profetens Siel! har Du ikke en Historie at fortælle mig? thi jeg er just nu i Lune til at høre paa Dig." Kal Anayset nikkede lidt med Hovedet, og kastede sig i et Hjørne af Kongens Sofa *). "Slave! udbrød Abbas med et vredfuldt Blik, hvor tør Du, i min Nærværelse, sætte Dig paa en Plads, der tilkommer kun den Høieste!?" Den, der fortæller, han være Slave, eller Konge, svarede Naren, staaer altid paa et høiere Trin, end den, der hører paa ham." Abbas løftede Skuldrene. "Vi maae, sagde han, deri lægge vor Viisdom for Dagen, at vi tilgive ham hans Laabeligheder." "Kun den, gientalede Kal Anayset, kan fortjene at kaldes viis, der søger Viisdom; den derimod, som troer at have fundet den, er en Daare. "Mærker Du det? Bebut! Nu kommer Luren til mig. Han skaaner ei Nogen; men han skal begynde sin Fortælling, eller, ved disse mine Dien! jeg vil snart ligen gjøre ham saa viis, som hans Forsædre **)."

Kal Anayset meddelte da følgende Fortælling. "Endag foer den berømte Troldvinde, Dalle Mutaleha, paa Fuglen Simurg, med

*) I hele Drinten ansees Hjørnet for den meest ærefulde Plads.

**) v: lade ham dræbes.

Lynets Hurtighed, ned fra Bierget Kaf. Hun fløi hen imod Bagdad. I det hun nu svævede over Den Ormus, mødte hun Englen Tiraban, Videnskabens Skytsgud, der stolteligen færdedes paa Profetens himmelske Ganger, Borak*).

"Hvor agter Du Dig hen?" spurgde Trok-
kvinden. "Jeg vil, svarede han, trøste en lærd
Mand i hans Armod. "Og jeg, tog Feen igien
tilorde, vil hjælpe en Rigmand, der, formedelst
Uvidendhed er nær ved at døe af Rede. Hvilken
af disse To fortjener nu meest at beklages?"
"Udentvil den rige Dumrian." "Det er muligt,
men Rigmanden har ogsaa sine Glæder." "Ind-
bildningskraftens Glæder overgaae alle Andre."
"Den Rige her nyder Maglighed og Ære. For
ham blev Lovpriisning opfundet, og
denne er en herlig Drik." "Paa hvilke følge
Æfken og Overmættelse. Den Dødelige, jeg
indgiver Vand, er, endogsaa i sine Drømme,
lykkelig. Han besidder Alt, hvad hans Indbild-
ning maler ham. Er hans Vand feed af sine egne
Skabninger, kan han tye hen til sine fiære Bøger,

---

*) I den tredie Nat efter Muhameds Død bragde Englen Gabriel ham en bevinget Hest, kaldet Borak, paa hvilken han foer op i Himlen (For-
tolkning over Koran, 3: Muhamedanernes Bibel).

og hvilket Sælſkab, endog af de Viſeſte og Dydigſte, fortjener at ſammenlignes med de ypperſte Frembringelser fra alle Liders meeſt ſieldne Aander? Vilde han vel være lykkeligere, hvis de, ſom have ſkrevet Bøgerne, ſtode op af ſine Grave og ydede ham Sælſkab? Jeg troer det ikke; thi der gives kun ſaa Mænd, ſom ligne ſine efterladte Aandsværker.” ”Ogsaa jeg kunde, for min Deel, anføre Meget til Berømmelse for Rigdom og, ligesom Du, fremhæve Maleriets ſkionne Side; men jeg hader den lange Talen. Erfaring er den eneſte ſikre Wei til Sandhed. Lader os nu opſøge hver ſit Menneske, vi ville lykkeligjøre! Jeg en Perſon, hvem jeg vil bane Weien til Rigdom, og Du en Anden, hvem Du leder til Videnskaben. Naar nu Enhver af diſſe beſidder Alt, hvad Rigdom og Videnskab formaaer at byde ham, overlade vi en ſaadan til ham ſelv, og ſee kun da, hvad der vil blive af ham!” Gierne, ſagde Tirabau, og jeg kiender paa Den Ormus en Mand, ſom duer bedſt dertil. Det er en Fiſker, fattig, uvidende og tillige ſaa feed af ſin Skæbne, at der ikke behøves Meget, forat han med Begierlighed ſkal betræde den doppelte Wei, vi ville aabne for ham.”

(Fortsættes).

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 28.

Løverdagen den 11te Juli 1829.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets- Bogtrykker.

A n n e l d e l s e.

De Medlemmer af det forenede Understøttelses- Selskab, som muligens ikke maatte være komne til Kundskab om den ved Buddene omsendte foresløbige Plan til et Legat, eller som endnu maatte agte at yde noget Bidrag, underrettes herved om, at Planen ligger til Estersyn paa Selskabets Bogholder-Comptoir i Lavendelstrædet No. 79, Hjørnet af Hestemøllestrædet, første Sal, indtil den 25de d. M., hvorefter den ønskes sluttet, for at den nærmere fornødne Bestemmelse kan tages i en Generalforsamling, som agtes afholdt Mandagen den 27de d. M. om Estermiddagen Kl. 6,

paa sædvanligt Sted, Prindsens Palais bag Slottet, til hvilken Tid de D. Herr. Repræsenterer anmodes om behageligen at ville møde.

Administrationen for det forenede Underføttelses Selskab d. 8 Juli 1829.

Schram.   Friedenreich.   Bentley.

Lund.

Fisken fra Ormus.

(Fortsættelse).

Fisken Ismael stod, i dette Dieblig, paa Kysten af den persiske Havbugt, og var sysselsat med at istandsætte sit Fiskegarn. "Hvi skal jeg da, udbrød han, ganske vranten i Hu, bestandigen føre et saa uselt Liv?! ikke nyde anden Spise, end Pastestecke*), eller Riis, eller halvtørrete Bønner?! ikke iføre mig nogen anden Klædning, end en Kurdi**) af uselt Sæffelærred, hvis

---

*) Vandmeloner, den vanlige Næring for Mennesker af de lavere Klasser i Persien.

**) En Art Kittel.

grove Traade trykke Striber paa min Krop?! ei have nogen anden Seng, end den kolde Jord, eller en Maatte, hvilken jeg vilde ansee for et Guddoms-
Leie, hvis den var giort af Siv fra Euphrat-Floden i Stedet for knudefuldt Maisstraa?! I fem Aar har jeg nu sikket efter Støren og Destpichen *) for at forsyne de Riges Borde, uden derfor selv at have smagt denne Epise.”

I dette Tidspunkt viisde sig da for ham Mutaleha med sin Ledsager.

”Ismael! sagde Mutaleha, din Klagen har trængt sig til vore Øren. Har Du nu Lyst til med Et at blive riig og mægtig? Leilighed dertil gives fortiden; thi pludseligen er Sønnen af den be-
dagede og, formedelst sin Rigdom, bekiendte Nofer at døet i sin Seng, og endnu veed ei Noget, undtagen jeg, hans Død. Din Stemme og dine Ansigts-
træk ligne saa aldeles hans, at man umuligen kan opdage Forskiellen: Følg mig da! jeg vil strax skaffe Liget bort, og Du skal træde i Sønnens Sted.”
Ismael var nær ved at tabe Sands og Samling, saa forundret og henrykt blev han. Uden at tale et Ord svingede han sig op, bag Trolkvinden, paa Fuglen Simurg, og befandt sig sieblifligen i den

---

*) To Fiskearter.

Bortdødes Gemak. Endnu, førend Trokvinde
forlod Iſmael, gav hun ham en lille Foreſkrift til
Efterlevelſe. Roferats Søn havde nemlig altid
blinket ensmule med Dinene, hvilken Natur-
feils Efterlignelse vel ikke var vanſkelig, men
tillige væſentligen nødvendig. Iſmael lovede
at yde den bortdøde Perfers Særegenhed behørig
Opmærksomhed, og hans Beſkytterinde forlod
ham da med det Løfte, Tid efter Tid at beſøge ham.
Natten tilbragde han med at indprænte ſig Mu-
talehas Foreſkrifter, og erhvervede ſig nogen
Færdighed i at blinke med Dinene.

Om morgenen kom Slaverne for, at være
ham til Tieneste ved Paaklædningen. Han blinkede
med Dinene, og Alt gik fortræffeligen. Hine
iførde ham koſtbare Klæder. Snart kiendte ikke
meer den ſtakkels Iſmael ſig ſelv. Hvert Dieblif
var han i Fare for, ved ſin Høflighed mod Slaverne
at forraade ſig. Næſten begyndte han dog ſiden at
fatte Hoiagtning for ſig ſelv, og blinkede nu ſaa
meget, at Klædnings-Bevareren ſpurgde ham, om
han ikke befandt ſig vel. Ved dette Spørgſmaal
ſkælvede han og fattede ſig forſt igien, da Køkken-
mesteren kom for, at høre hans Befaling angaaende
det forſte Maaltid. Iſmael befalede ham, at
bringe en Stør og en Deſtpich. Den Tanke

smigrede ham, at han nu skulde lidt nøiere, end tilforn, lære at kiende sine gamle Modstandere fra Havbugten. En Ret af disse Fiske blev snart sat paa Bordet, tilligemed en Mængde herlige Frugter: Dadler fra Persepoleis, Granatæbler fra Yesd, Oranger fra Hyrcanien, Quæder og Blommer fra Karamanien, lækkre Posteier, og Pulvere af aromatiske Urter for at vække Madlysten. Ismael behøvede ikke meget at bruge et saadant Pirremiddel. Han spüsde af Alt, fornåm førstegang i sit Liv Ufordøielighed, men ansaa sig dog for den lykkeligste Mand paa Jorden.

Hans første Gang ud af sit Gemak var ind i sin Formands Harem *). Georgiens og Circassiens unge Skønheder gjorde der et saadant Indtryk paa ham, at han af Henrykkelse glemde at blinke. De Lykønskninger, man afslagde ham i Anledning af hans Blinkens Døphør, skrækkede ham saalunde og betogte saaledes hans Aand, at han sletikke ydede sine Skønnes Rikertegn nogen Opmærksomhed, og disse undrede sig nu ikke mindre over den Forandring, der pludseligen var foregaaet med hans Tilbøielighed. Den gamle Roserat saae sin Søns Istedtræder uden at have

---

*) Østerlændernes Konebolig.

mindste Mistanke om, at man spillede Gæk med ham. — *Ismael* henlevede nu 14 Dage under de høieste Nydelsler af Overdaads og Rigdoms Gaver, i hvilken Tid hans paatagne Dienfeil udsatte ham for slomme Ulemper. Omfider begav den Gamle sig til Hoffet, og overlod sin formeentlige Søn windstrænkhet Herredom i sit Palats. Da forbausedes *Ismael* over Pragtsfuldheden, ved sin indbildte Hr. Faders Huusvæsen og Fester. Hans Sale glimrede af Guld, Jaspis og Porphyr. Hos ham saaes en Brimmel af Søglere, klædte i glændsende Brokade; af muntre, sylfeligende og fortryllende unge Danserinder, hvis lange, herlige Haarfletninger endte sig med en Dusk kostbare Stene, hvilke Danserinder opførde for ham, samt hans udkaarne Benner, de kunstigste Danse. Naar man satte sig til Spisningsbordet, beværtedes der paa Guldfade med de lækfreste Retter af Bildt og Fisk, samt de herligste Frugter, der fremdrives ved Persiens milde Klima. Drikkebordet, der hævede sig i Form af en Pyramide, var besat med utallige Krystalklaster, i hvilke hede Vine fra *Schiraz* og *Georgien* blinkede. Bellugtende Borslys oplyste, med tusendfold Gienstirn fra glimrende Krystalkroner, den skionne Sal, og fra Røgelsekarrene under Loftet

udbredte sig den herligste Duft, der blandede sig med Kanel og Neglike; Lugten, som udstrømmede fra Vorklysene. Under Maaltidet fremtraad en Trop Musikere — —

”Forstaaen os med dine Beskrivninger! raabde Abbas, afbrydende Narren; vi kiende alt dette bedre, end Du. Det er blot den sidste Fæst, jeg gav, Du her beskriver os.”

”Hvad bedre kan jeg vel giøre?” sagde Narren. Hukommelsen er Aandens Hvilebænk. Medens jeg lader Hukommelsen tale, nyder Aanden den fulde Ro, og Fortællingens rappe Gangere anspænde alle sine Kræfter for, paa det Hurtigste at jage affted med Ildbildningskraftens Bogn.” Bring din Historie om Tisken tilende! bød derpaa Abbas; jeg vil ikke meer afbryde Dig; langt hellere hører jeg Dig fortælle, end anstille Betragtninger.

Kalunayset fortsatte da sin Fortælling. Under Maaltidet betraad en Trop Musikere med Skalmeyer, Fløiter og Tamburiner Høitidsalen, og denne gienlød af yndige Harmonier. Ismael tildeelte Gæsterne gyldne Bægere, og Fæsten endtes med en almindelig Maskari (s: Lystighed.)

Enhver var fornøiet, kun ikke havde det sig saaledes med Ismael. Han alene tog saare liden

Deel i Underholdningen, saa sysselsat var han med, regelmæssigen at vedligeholde sine Dienlaages frampeagtige Bevægelser. Della Mutazleha besøgte ham om Natten efter; men han vovede ikke at beklage sig.

Dage forgik efter Dage, og de selsomme Fornøielser, med selsomme Overmættelse, gien- toges.

Nosferat kom juist tilbage fra sin Reise, da Ismael var fraværende for at forlyste sig med et stort Fiskeri. Den omme Fader overraskede, paa det Behageligste, sin kære Søn ved Søen Toranka. Han syntes høiligen forundret over Unglingens Færdighed i Fiskefangning, og gjorde ham, med al Mildhed, lempfældige Vebredninger, fordi han anvendte saamegen Umag paa at lære en Haandtering, der sletikke bragde ham nogen Vre. Ismael forsvarede sit fordums Kald med en saadan Varme, at han under Talens Hef- tighed glemde, at sætte sine Dienlaag i behørig Væ- gelse.

(Fortfættes).

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 29.

Løverdagen den 18de Juli 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Rasmus Nyerup.

Vivitur ingenio, cetera mortis erunt.

Dignum laude virum Musa vetat mori *).

Den Christen sig meest varigt Minde reiser,

Der har paa Brødres Tak et guldigt Krav.

Bonnevie.

Kun alfor hastigen mørknedes Livets end
klartlysende Stierne;

Kun alfor sage ophørde den end grantfkuende Aands
jordiske Syslen,

---

*) Aandsverkerne leve; det Dyrige bliver Dødens Bytte.
Ærddoms-Gudinden lader ikke den Fortienstfuldes
Minde uddøe.

idet Dødsenglen bradt bortvinkede
 — thi saa bød Menneskeskabnens vise Styrrer —
 til hine Ufrænkighedens solklare Egne,
 til høiere Aandighedens Nydelser hießet

Den almeenelskte Danerædning, den høitagtede
 Lærddomsmand

Rasmus Myrup,

Olding i Legemsalder, Ungersvend i Aandsliv.

Altid var Han

Videnskabens herlige Pryd, Videnskabelighedens
 ivrige Fremmer;

Stedsse viisde sig i Hans Jordlivsfærd
 Vedelsind, Gavnelyst, Sandhedskiærlighed
 og Aands kraft;

Bestandigen udførde Han samvittighedfuldt
 sine Kaldsforretninger, sin Belvilligheds: Tid
 og sine Vidskabs: Jdrætter;

Uafladeligen opoffrede Han sig
 det Ham kiære Danasprog, dets Fortids: Minder,
 dets Nutids: Tary;

Som Sagas kaarne Præst
 ransagede Han med Flid, og tolkede med Kyndighed
 Scandinaviens Urtids: Sagn, Oldtids: Krøniker
 og Nytids: Bedrivter;
 Aldrig svigtede Han

i Kredsen af sin Familie, sine Venner,
 Belsindethedens, Tjenstfærdighedens og
 Aetskaffenhedens hellige Bud.

For sin fieldne Kundskabsfylde og dennes
 gavnende Anvendelse

omtales da, med Udmærkelse,

den hedengangne Hædersmand

i Nordens Trillingrigers, og fiernere Landes
 Lærddomsfrivter;

For sit ophøiede Landsvæsen og dets
 velgiørende Uttringer

modtog Han ideligen, fiernt og nært,
 de meest ærefulde Beviser paa Belvillie og Høiagtning;

For Hans Nidkiærhed, Hans Ufortrødenhed, Hans
 Drivtighed i Borgersamfundets Forhold

udmærkede Ham hæderligen Landets ædle Fader,
 elskede og ærede Ham saavel yngre,
 som ældre Medborgere;

For Hans sunde Sprogstands, Hans oplysende
 Sproggranskninger

skulle det elskte Fædresprogs Venner
 altid skue i Ham En af dets meest smagfulde Dyrkere,
 og gæveste Beskærmere;

For Hans dybe Indsigter, Hans skarpe Blik,
 Hans lyse Tanke-Fremstilling
 vil Historiens sanddrue Musa

nedprænte Ham et hædrende Eftermæle
i Tidernes Aarbøger,

og

runefæste ham et uforgængeligt Minde
i Udsødelighedens Tempel;

For Hans Fædrelandsfind, Hans Vennehu, Hans
Beskedenhed, Hans Blidheds; Afsærd
maa hver menneskeiærlig, hver borgerfindet
og hver oplyst Medborger
minde, med Hjærtets Tak og Sorgens Længsel,
den bortgangne Dannismænd.

Gravens beskærmende Hegn omfæde med No
den Hedenfarnes jordiske Muld!

I hiint Salighedens Hjem fryde sig Hans opklarede
Aand ved sine Gierninger paa Jorderige!

Borgervennen.

A n m e l d e l s e.

De Medlemmer af det forenede Understøttelses-
Selskab, som muligen ikke maatte være komne
til Kundskab om den ved Buddene omsendte fore-
løbige Plan til et Legat, eller som endnu maatte

agte at yde noget Bidrag, underrettes herved om, at Planen ligger til Eftersyn paa Selskabets Bogholder:Comptoir i Lavendelstrædet No. 79, Hjørnet af Hestemøllestrædet, første Sal, indtil den 25de d. M., hvorefter den ønskes sluttet, for at den nærmere fornødne Bestemmelse kan tages i en Generalforsamling, som agtes afholdt Mandagen den 27de d. M. om Eftermiddagen Kl. 6, paa sædvanligt Sted, Prindsens Palais bag Slottet, til hvilken Tid de D. Herr. Repræsentanter anmodes om behageligen at ville møde.

Administrationen for det forenede Understøttelses Selskab d. 8 Juli 1829.

Schram.   Friedenreich.   Bentley.

Lund.

Fiskeren fra Ormus.

(Fortsættelse).

Pludseligen opstod hos ham den Tanke, at tusende Sværd vare udtrufne mod ham, for at træffe Bedrageren, og der paaafaldt ham en

saadan Skræk, at han skiftede Farve, stammede og taug. Roser at troede, hans Søn vilde, ved sin Tausshed og sit Forlegenheds; Væsen, udtrykke sin Underdanighed, og benyttede derfor denne gunstige Leilighed til, som god Fader at forestille ham, hvorlunde det vilde gjøre ham langt større Værd, naar han omgav sig med saavel vise som lærde Mænd, og opoffrede sig Videnskaberne, i Stedet for at hensløse sine Dage iblandt Bellystlinger, Gøglere og Danserinder, ja derhos ikke lagde sig efter Andet, end Færdighed i at æde, og fiske med Angler.”

Sisteren hørde ærefrygtsfuldt paa den Gamle, og lovede at følge hans Raad. Ogsaa han vinede deraf megen Fordeel for sig selv. Videnskab trives lettest i Ensomheden. Der vilde han være fuldeligen uafhængig af bestuende Slaver, som bestændigen omgave ham, og forekom ham at være lige; saa mange Spioner for at iagttage hans Blikken.

Denne Ismaels nye Leveplan lovede, at giengive ham al hans tabte Nøilighed. Strax bragtes den til Udførelse, og han, der saa begierligen havde attraaet denne Verdens Gods, glemde nu alt dette over sine Dromme om Videnskabernes Skatte.

Enaften havde han trukket sig bort fra Sværmen ind i sit Gemak, hvor han tilfældigviis fik i

Hænderne et Haandskriovt, der begyndte med følgende Ord. "Ad ligesaa mange Trin paa Lykkens Stige Du er kommen op, ad ligesaa mange maa Du igien gaae ned. Videnskabens Stige derimod rækker indi Himlen, og Tiden, der bringer de Stores Palatser til at sammenstyrte over deres Hoveder, forhøier kun endmeer de Vises Hæder." "Dette er en Lærdom umiddelbart kommen fra Profeten, udbrød Ismael. Hvilken Nytte bringer mig vel Besiddelsen af forgængeligt Gods; af Kar, man næppe kan tage i Hænderne uden at sonderbryde dem; af vellugtende Damp, der bortdunster; af Viin, der beruser; af Lækkerheder, der frembringe Mangel paa Fordøielse? De Riges Liv er en evig Ruus. Fornøielsen faaer engang Ende, og efterlader Intet, undtagen Hovedpine. Der til kommer den bestandige Frygt, den evige Blinken. Hvilket Liv! Derimod at drikke af Videnskaberne's Rildevæld, at høre sit Navn tone fra Alles Læber, ved herlige og udødelige Værker at sikke sig Efterverdenens Beundring, dette, ja dette er den sande Lyksalighed. Vise Alfarabi! frugtbare Avicenna og Saadi! Frans Ratter:

gal, elskelige Hæzer! ophøiete Altar *)! O' gid Nabnet Jismael maatte gaae, ligerviis som Eders, i Hædersglands over til Eftervevdenen! Hvor gierne vilde jeg ikke for dette tilbyde Halvdelen af mit Liv!"

"Dit Tilbud er antaget," raabde pludseligen Tiraban, der tilligemed Nutaleha, traad ind i Bærelset. Jismael blev, som var han slagen af Lynet. "Hvorledes?! udbrød den ægyptiske Troldvinde; have da mine Gaver ikke tilfredsstillt Dig?" "Af den ulykkelige Betingelse, den evige Blinken!" "Kortseende Menneske! — Dog ikke vil jeg gjøre Dig Bebreidninger —; det, Du nu føler, have Tusende, førend Du, følet. Den mindste Svang forgibter den fuldkomneste Lyksalighed, ligesom Kvinden glemmer over en eneste Perle, der har faaet en urigtig Plads paa hendes Klædebon, alle de Diamanter, hvormed hun er smykket. Jeg overlader Dig nu til min Fedsager, der alene er i Stand til at opfylde dine nuværende Ønsker. Fra dette Dieblif af unddrager jeg Dig de Rigdomme, Du har fundet saa besværlige og unyttige. Jeg har opbevaret Moserats Søns Ligg; det skal igien komme paa sit Sted, og Sorgens tiden har blot i saa Maaneders Dage været udsat."

(Fortsættes).

*) Navnene paa lærde og talentfulde Østerlændere

Extract

of

andet Svartals Regnskab 1829,

for

det forenede Underforstelses-Selskab.

I n d t æ g t.

	Edder og Segn. Rbd. f.	Rbd. Cald. f.
Rejsning fra forrige Aarsaal, Re- fancer ieregnet.....	829	1920 12
A. Hgentlige Indkomster for Hgebladers 41de Aargang Nr. 14—26.....	490 28	
B. Contingent for de to første Aarsaaler	1700	
C. Raans og Forfuds Afbetaling.....	18 72	1178 48
D. Stenter paa nogle af Celfabets Car- pitalet		524
E. Indlaabt med Representativer		600
F. Merlet 300 Rbd. r. C. a 209 pCt. Rbd. 3351 52 4222 60	313 48	
<hr/>		
	3351 52 4222 60	

Overensfremmende med den af Administrationen førte
Gæfte: Control.

Schram.

Friedenreich.

Bentley.

Rund.

U d g i v t.

	Edder og Segn. Rbd. f.	Rbd. Cald. f.
1. De løbende Udgifter, for Hgeblads- bets Trykning, med Papir, Pens- ninger, Ridsio:Geld ic.	203 48	391
2. Pensioner for dette Aarsaal, samt Liv-Stemme	697 48	206 48
3. Indlaabt en N. S. Obligation 1500 Rbd. med forfaldne Stenter		1535
4. Raan til 2 Medlemmer		350
5. Rjæbt 600 Rbd. r. C. a 209 pCt.	627	
6. Stenter med Representativer		300
7. Tilfældige Udgifter.....	6 11	
Steffancer for udlaabte, ei endnu indfaldne, Raans og Aarsaals Dwittringer	607 42	1288
Contant	1209 95	152 12
<hr/>		
	3351 52 4222 60	

Rjædenhaavn den 30te Juni 1829.

M. Bentzen.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 30.

Løverdagen den 25de Juli 1829.

Forlagt af Understøttelses; Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets • Bogtrykker.

A n m e l d e l s e.

De Medlemmer af det forenede Understøttelses; Selskab, som muligens ikke maatte være komne i Kundskab om den ved Buddene, omsendte foresløbige Plan til et Legat, eller som endnu maatte agte at yde noget Bidrag, underrettes herved om, at Planen ligger til Eftersyn paa Selskabets Bogholder; Comptoir i Lavendelstrædet No. 79, Hjørnet af Hestemøllestrædet, første Sal, indtil den 25de d. M., hvorefter den ønskes sluttet, for at den nærmere fornødne Bestemmelse kan tages i en Generalforsamling, som agtes afholdt Mandagen den 27de d. M. om Eftermiddagen Kl. 6,

paa sædvanligt Sted, Prindsens Palais bag Slottet, til hvilken Tid de D. Herr. Repræsentanter anmodes om behageligen at ville møde.

Administrationen for det forenede Understøttelses-
Selskab d. 8 Juli 1829.

Schram.   Friedenreich.   Bentley.

Lund.

Fiskeren fra Ormus.

(Fortsættelse).

”Du skal blive den lærdeste Mand i Berden” sagde Siraban. ”Jeg?! tog Ismael forvirret tilorde — jeg, som er det meest uvidende Menneske paa Jorden?! Jeg begriber nok, hvorledes en fattig Mand med Et kan blive riig, men hvorledes en Dumrian — —” ”Badakansraa Steen, faldt Englen ham ind i Talem, luttres til Rubin af Solens Straaler. Folg mig! thi Videnskab boer ikke under forgyldet Loft.” ”Ismael svingede sig op, bag ved ham, paa Gangeren Borak: snart vare da Roserats Palats, den persiske Havbugt, og Den Ormus forsvundne for deres Blik.

Med Ornen's Hurtighed fløi Ismael affted, og kom snart nær ved Staden Teheran. Ikke langt fra Bredden af en ubetydelig Flod saae han en lille Hytte. Den laa eensomt, men var bekvemt indrettet. "Dette Huus, sagde Tiraban, tilhører Dig; Du vil der finde det Røstbareste af alle Huusfager, Bøger nemlig. Nu modtage Du af mig den Gave at forstaae Sprog; thi disse ere som Lystgangene til Videnskabernes Tempel. Vil Du nu oplyse din Forstand, da lær frem: for Alt at tvile! thi Tvil er Døren til Videnskab. Den, der ikke tviler om Noget, undersøger ikke Noget; den, der ikke undersøger Noget, opdager ei Noget, og den, der ei opdager Noget, kan vel blive en god Skolar, men aldrig nogen sand Wiismand." Engelen Tiraban berørte derpaa Ismael med Haanden, mindede ham om, at hans Naabn skulde, imod at han til Priis opoffrede sit Liv's Halvdeel, blive udsødeligt, fastede sig paa sin himmelske Ganger og forsvandt.

I saa Nar blev Ismael berømt for sin uhyrlige Lærddom. Persiens første Lærde tilstode, at de kunde ikke maale sig med ham. Hans Værker, i alle Videnskabernes Fag, fulgde saa hur-

tigen, det Ene efter det Andet, og bleve saa gunstigen imodtagne, at Folket snart erkjendte ham som Mester i de 72 Videnskaber, hvilket er fornødent for at blive udraabt til Moutchede *). Fyrsterne opsegde ham og toge Vare paa hans Ord, som vare disse komne fra en Iman **), eller fra selve Profeten; Folket nedkastede sig overalt paa Veien for ham i den Hensigt at tiltrygle sig et Blik af ham, eller berøre Sønnen af hans Klædebon; ja Aasiens største Wiismænd droge over Sø og salt Vand for, at søge Raad hos ham.

(Fortsættes).

---

*) Persiens største Lærde blive kaldte Moutchede. Dette Ord betyder: en Mand, der tilfulde kender alle Videnskaber. Folket alene kan tildele denne ærefulde Titel, der sieldent gives tiere, end togange, eller tregange i et Aarhundred.

***) En geistlig og lærd Mand.

Fr. Pastor Michelsens Bidrag indkommer Søndagen den 2 August.

Borger = Vennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 31.

Løverdagen den 1te August 1829.

Førlagt af Understøttelses: Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets- Bogtrykker.

A n n e l d e l s e.

Til et varigt Minde om den høie Formæling som i Dag fuldbyrdes, har en Deel af det forenede Understøttelses: Selskabs Medlemmer sammenskudt en Sum af 2100 Rbd., deels rede Guld deels Sedler, og med Hensyn til at flere Bidrag endnu kunne ventes har Selskabet i Generalforsamlingen den 27 f. M. taget følgende Beslutning:

- 1) At der skal funderes et Legat af 2500 Rbd. Guld, i Kongelige Obligationer, og dette bære Navnet:

Det forenede Understøttelses: Selskabs Legat, stiftet paa Deres Kongelige Høis

heder Kronprindsesse Caroline og
Prinds Frederik Ferdinands For-
mælingsdag den 1te August 1829.

2) At Renten af denne Kapital skal som aarlig Pension beregnet fra Dags Dato, tilfalde tvende aldrende og virkelig trængende, til Borgerstanden henhørende Medlemmer af Selskabet, der foruden at vise et værdigt moralskt Forhold ere ved Uheld komne ud af Næringsdrift, eller og saadanne Medlemmers efterladte trængende Enker.

3) At saafremt der skulde indkomme et større Beløb end der udfordres til Indkjøbet af fornævnte Kapital i Kongelige Obligationer, skal Overskuddet gøres frugtbringende og tjene til Forøgelse af Legatets Grundkapital, indtil Selskabet finder sig foranlediget til, enten at forøge de tvende actuelle Pensioner eller Pensionisternes Antal.

J Overensstemmelse hermed ville De som troe sig berettigede til at vente Understøttelse af dette Legat, indkomme med Ansøgning derom, bilagt med de fornødne Beviisligheder fra trende bekjendte Embedsmænd, hvorefter Selskabet forbeholder sig i en Generalforsamling at bestemme de tvende Mænd eller Enker som blive at ansee for meest qualifice-

rede til benævnte Understøttelse. Ansøgninger modtages indtil denne Maanedes Udgang og kunne afleveres paa Selskabets Bogholder; Contoir i Lavendelstrædet No. 79 første Sal, hvor ogsaa de Medlemmer som ikke have Deel i den sammenstodte Sum, men finde Kone og Billie til at yde noget Bidrag, vilse behage at lade dette antegne, enten selv eller ved Budet som bringer Bladet Borgervennen.

Administrationen for det forenede Understøttelses;
Selskab d. 1 August 1829.

Schram.   Friedenreich.   Bentley.

Lund.

Fiskeren fra Ormus.

(Slutning).

Snarligen vakde Ismaels Lykke Misundelse. Barig Hæder er Mængden en Torn i Diet. Med Begierlighed opsnappede den altsaa de meest urimelige Rygter om den lærde Ismael. Man beskyldte ham for, at han ikke selv var

Forfatter af de Værker, han udgav for Sine; at han havde øst sin Viisdom af gamle ube-
kiendte Haandskrifter; at mange Undersøgnin-
ger i hine røbede Kætteri; at han troede Ma-
teriens Evighed; og at han var en Gudsfornegter,
uagtet han dog begyndte Ethvert af sine Skriv-
ter med en andagtsfuld Paakaldelse af Gud og
Profeten.

Denne Uretfærdighed gif den Vise nær. Dybt
saaredes derved hans Hjærte; ja engang gif han, un-
der sin Utilfredshed med nogle haarde Kritikers Nt-
tringer, saa vidt, at han trak sig aldeles tilbage
til sin lille Flods Bredde, idet han overlod Efter-
verdenen at lade ham vederfares Ret, og derved
udslette den ham af Medlevende tilfoiete Uret.

I T e h e r a n levede en ung Pige, der, end-
skjønt hun ikke havde læst I s m a e l s Værker,
var noksom velsindet til ikke at tale ilde om disse.
Denne Pige behagede vor Filosof og hun blev
hans Kone. De fik Børn, og i samme Forhold,
som deres Familie formeredes, tiltog ogsaa deres
Lykke. I s m a e l levede affondret fra Verden, dyr-
kede sin Hauge, og befattede sig kun saameget
med Videnskaberne, som var nødvendigt for ikke
at blive tilbage i sin Uddannelse, og for at kunne
behageligen anvende sine Ledigheds-Timer. Hans

Børn voxde op; han blev deres Lærer og undrede sig tilsidst ikke lidet, da han folde, han nu var lykkeligere, end han havde været ved Festerne paa Ormus, ved Forlystelserne i Kongernes Høisale, og ved at staae paa Folkegunstens hvieste Tinding.

Endag blev han pludseligen overfalden af en Besvimelse. Hans forfærdete Kone og Børn — den ældste Søn undtagen, da han netop dentid var i Staden — ilede til. Imedens nu Familien stræbde, med muligste Omhed, at bringe Ismael tilrette, saae han med Et Tiraban og Mutaleha staae for hans Dien. Den Sidste holdt i Haanden Gulbadsamur-Blomsten, hvilken Plante har den Kraft, at den forgivter Lusten, som farer hen over den.

"Ismael! begyndte Trokvinden, Du har opoffret Halvdelen af dine Leveaar for at vorde hædret. Nu er din sidste Livstime kommen; men efter denne begynder din Udodelighed." I samme Dieblik viisde sig, ved de fire Hjørner af Ismaels Seng, de fire Dødens Engle. "Hel- lige Profet! — udbrød Filosofen, skal jeg nu døe!? nu just i det Dieblik, da jeg begynder med Lyst at nyde min Tilværelse!? Min Kone, mine Børn! skal jeg da nu sige Eder mit sidste Levvel!? Ak! Ak! kan da mit hædrete Navn oprette Eder

Tabet af mig?" "Hold! raabde han til Mutaleha, idet hun vilde fore Guldbadsamur-Blomsten hen for ham — af, kun et Diebligs Frist! Et af mine Børn er fraværende: maa jeg ikke see dette, inden jeg doer? Imorgen — —" "Ikke er nogen Opsættelse mulig, sagde Tiraban, hvis Du ei giver Slip paa din Hæder hos Efterverdenen. Gjør dette, saa vil din Død i tre Dage blive opsat, men ikke længere!" Tre Dage!? raabde den Døende; for tre Dage at opoffre det store Navn, til hvis Erhvervelse jeg saalænge har arbejdet!? Opveier da vel en Levetid af tre Dage mod en Hæder igjennem Aarhundreder!? Dog, ikke kan jeg døe uden først at have endnu engang seet min elskte Søn! Hjærteløse Videnskabernes Skytsaand! Du har, ligesom Lykkens Skytsaand, bedraget mig. Tag dine Gaver! lad mig døe ubekjendt, men forund mig endnu en tredagig Livstid! Tillad mig at leve endnu kun tre Dage i min dyrebare Families Kredss! Erkjenk mig blot disse tre Dage, forat jeg endnu engang kan trykke min Søn, naar han er kommen hjem, til mit Hjærte." "Dit Sindelags Adel afvæbner os, sagde Tiraban. Ismael! fortsæt fremdeles din Vej paa Livets Bane! Lev for Videnskaben og Naturen! Du opoffrede verdslig Lykke for

at undgaae en ubetydelig Tvang, og nu opoffrer Du Berømmeligheden for tre korte Levedage. Vedbliv at leve til dit og din Families Held! Tænk ifremtiden ei meer paa at nyde en skuffende Hæder, hvori dog den til Skyerne Dphøiete ei har nogen Deel." "Godt, sagde den ægyptiske Trolkvinde; men hvo af os har nu ved dette Forsøg vundet Seier?" Vi begge og Ingen af os" svarede Tiraban. Det almindelige Menneske bruger Rigdom blot til sine Lysters og Attraaers Tilfredsstillelse. Videnskaberne er det ligesaa uværdigt; thi det misbruger disse alene til Tieneste for sin Forfængelighed. Fiskeren fra Ormus skal, som et lysende Exempel, lære os at agte høiere, end Rigdom og Ære — "Sielerø" faldt Mutaz leha ham ind i Talen, "og Dyd" sagde til Slutning Engelen."

Med dette endte Kal Anays set sin Fortælling. Abbas, der ensimule havde begyndt at nikke af Redsomhed, foer op, da Stemmen taug, ligesom Mølleren, naar hans Mølle med Et staaer stille. "Din Historie, ærlige Knøs! udbrød han, indeholder en fordømt ledende Moral." "Han er gaaet fra sin Rolle" anmærkede Bebut. "Eletikke, svarede den foregivne Nar.

Er da ei den, der faaer god Sæd i ufrugtbar Jordbund, eller giber den Døve gavnende Raad, og meddeler den Uergjerrige Biisdoms: Lærdomme, ikke en Daare?"

Bebut skælvede af Bredes: Naseri og saae paa Abbas; men denne ansillede sig, for ikke at maatte straffe Moralisten, somom han igien var indslumret.

K. K. Thoring.

Dr. Pastor Michelsens Bidrag indkommer Søndagen den 2 August.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 32.

Løverdagen den 8de August 1829.

Førlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos Andreas Scidelin,

Hof- og Universitets • Bogtrykker.

A n n e l d e l s e.

Foruden det i Bladet No. 31 anmeldte Regat, omhandlede i General-Forsamlingen den 27 f. M. endvidere følgende:

1.

Extracter af dette Aars første og andet Kvartals-Regnskab, indførte i Ugebladene No. 16 og 30, bleve fremlagte.

2.

Som nye Medlemmer af Selskabet bleve optagne:

Hr. J. C. B. Brandt, Assistent ved det Danske Asiatiske Compagnie.

Hr. Lars Lorenzen, Høker.

— P. H. v. Schøning, Capitain af det Kongelige
Artillerie.

— H. J. Drebolt, Capitain og Soldbetjent

— N. Willumsen, Raadstuetjener

— J. Jrgens, Blikkenslager.

— E. L. Kirchheiner, Hørkræmmer.

— H. H. Gylding, Hørkræmmer.

— D. W. Klein, Muurmester og Lieutn. ved det
borgerlige Artillerie.

— S. Siverken, Meubelhandler.

— K. B. Møller, Hofkræmmer.

Madam Joh. Caroline Frisch, Slagter; Enke.

Hr. S. P. Hansen, Koffardicapitain.

— A. J. Jensen, Bud ved de Deput. for Finant:
ferne.

Madam Caroline Orlamundt, Enke efter Copiist
Orlamundt.

— Ane Birgitte Wappenhaus, Amts-chirurg;
Enke.

Hr. H. S. C. Wappenhaus, Urtekræmmer; Svend.

— E. G. Henriksen, Stud. Chir.

Jomfru Lene Brock Nielsen.

Hr. H. M. Møller, Soldbetjent og const. Port:
controlleur.

— P. J. Windekilde, Cand. Ph. og Institutbest.

Hr. J. F. Hansen, Bødker ved den Grønlandſke
Handel.

— E. C. A. Bruun, Guldsmed.

— Henrich Otto, Guldsmed.

— J. C. Humble, Guldmægtig.

Madam E. Selin, Guldsmed; Enke

Hr. Pastor Borch, Capellan i Birkerød.

— Johannes Scharling, Garversvend.

— Johannes Delund, Møllermester.

Fru Lovise Holbølle.

Madam R. E. Lauritzen, Enke efter Bøgtmesteren
ved Politiarresten.

Hr. J. Møller, Snedkermester.

— H. Bencke, Tømmermester

— L. Malmgreen, Malermester.

— H. Klüber, Exam. juris.

— H. Hesse, Silkes og Klædefræmmer.

— E. W. von Bressendorff, Sproglærer.

— R. Clementsen, Bomforpagter.

— H. P. Clementsen, Studiosus.

— E. Hegedal, Cancellieraad og Postcontrolleur.

Madam Ingeborg Schou, Giordemoder.

3.

Budet J. M. Bastian, blev formedelst
Ufetterrettelighed, affkediget, og Reservebud L o:

rensen, antaget til fast Bud, ligesom Administrationen blev bemyndiget til at antage Reserverebudde.

4.

Uf de Medlemmer som forud vare averterede om Følgerne af deres Forsømmelse med at betale Contingent til Selskabet, og som havde meddeelt Tilstaaelse om at disse vare dem bekjendte, bleve 6 overensstemmende med Lovens 12 §. udslattede, og angaaendes de øvrige 4 besluttedes, at lignende Udelukkelse maatte finde Sted uden videre Paamindelse, saafremt de paadragne Restancer ikke inden denne Maanedes Udgang fandtes betalte.

Administrationen for det forenede Linderstøttelses-
Selskab.

Schram.	Friedenreich.	Bentley.
		<hr/>
		Lund.

W. A. Teller og J. F. Kühr.

Fire Aar tidligere, end Kant udgav "Kritik der reinen Vernunft", ved hvilken, hvis Man vil

troe gudfrygtige Folk, meget Uheld blev stiftet i Troens Enemærke, for saavidt Fornuften derved sikkert visse uafsvigelige Rættigheder — har den høiagtede Wilhelm Abraham Teller paa Prædikestolen i Berlin sagt næsten det Samme, som Røhr i Hovedkirken i Weimar*). Da denne Tellerske Prædiken maaskee kunde være dette Blads Læsere ubekjendt, giver jeg herved et Udtog af Samme. Den er, som den Røhrske, forfattet med stor Klarhed.

Iblandt Andet hedder det: "Naar det er afgjort, at Fornuft og Forstand udgjøre Menneskets Fortrin for Dyrene, saa kunde og Frelseren kun mene Dem, naar han opkaster det Spørgsmaal: "ere I da ikke meget mere end De?" Han opfordrer og sine Tilhørere til idelig Anvendelse af Forstanden, beviser Selv Intet, men opfordrer Dem til at søge og udfinde Beviserne, vilde ikke spare Dem for egen Tænkning, — De skulde overlægge, iagttage, domme og gjøre Slutninger. Han foreslagde Dem det Spørgsmaal, hvorved De selv ved Overlæg skulde finde det Vigtigere. Ligesaa skulde De være opmærksomme, fornuftige Iagttagere af

---

*) Den Røhrske Prædiken er leveret paa Dansk i dette Blad.

de synlige Skabninger, for fra dem at opløste Aanden og Hjertet til Deres usynlige Fader og Opholder. Han gjorde Selv en Fornuftslutning, og meer end een: "Seer til Fuglene o. s. v. Klæder da Gud saaledes Græsset paa Marken, skulde Han ikke meget meer gjøre det imod Eder?" Der ved forpligtede han Dem til egen Brug af Fornuftevnen."

"Jesus skattede, efter Fornuftens Viis Menneskets Værd; Enhver, der viste sig som en Nigtigtænkende, var ham behagelig og hos Enhver, hvem det manglede paa fornustig Eftertanke, og derhos dog holdt sig for viis, iagttog han dette med Mishag. Hvor skændede han ikke paa sine to Disciple, paa Veien til Emaus, som Daarer! — og hvor skændede han ikke paa dem, som paa Daarer, da de ej fattede Meningen af den Advarsel, at vogte sig for Phariseernes Suurdeig! Hvor megen Pris satte han ikke, efter Marc. 12, 29 37, paa hiin Tænker i Religionen; han sagde til ham: "Du er min Mand!" Saaledes var hans hele Lære Bevis for, at han i Samme fordrede Fornuftens Brug. Stedse sysselsatte han sine Tilhøreres Forstand, og vilde, at de selv skulde tænke frem med Ham. Dette gjorde han saa ofte, som han taledede i Billeder og Lignelser, og ej selv tilføjede Udtydningen, men

haabede, at enhver overvejende Forstand selv vilde finde dem. Han afskedede, Luc. 8, 4, Mængden med det betydende Udraab: "Hvo, som haver Øren at høre, han høre!" — Og naar han og Selv meddelede, saasom Matth. 21, 28—31, forudsatte han dog derhos en fornuftig Opmærksomhed. Men hvad var det for Beviser, han foreholdt den menneskelige Forstand til dens Overbevisning? Vist ikke idel Mirakler og Tegn. Meget meer vare Disse stedse det Sidste, Han foretog, for at tilfredsstille den grove Sandselighed. Han erklærede udtrykkeligen: det er en vanartet Slægt, der kun forlanger overordenlige Gjerninger," Luc. 11, 29, sammenlignet med Joh. 4, 48. "Uden I see Tegn og Undergjerninger, troe I ikke." Stedse benyttede han sig af Grunde, hvilke han hentede fra Profeternes Skrifter, fra Tingenes Natur, fra Guds Egenheder, fra Menneskenes Sindelag, fra deres Handlingers Følger. Han satte Menneskenes Tænkraft i Bevægelse, lærte dem at gjøre Slutninger, som Luc. 11, 19. Til Saducæerne sagde han, Matth. 22, 29, især med Hensyn til Troeslæren om Opstandelsen: "I fare vild, og kjende hverken Skriften, eller Guds Kraft." Kun saaledes hædrede Jesus Fornuften; kun saaledes vilde han vide den brugt i Religionens Anlig;

gender. Til disse klart og tydeligen udviklede Sætninger føjede den ærværdige Taler endnu Formålinger, der i Hovedsagen løbe sammen med Dem, Hr. Røhr tilføier sit Foredrag. Til alt Dette satte han Apostlenes bekjendte Udsagn, der have Hensyn til Fornuftbrugen, Rom. 12, 11. 1 Theff. 5, 21. Vil det altsaa forekomme os, at Jesus priste denne Tro hos sine Efterfølgere, saa ville vi og forstaae den paa Undersøgelse og Estertankegrundede Tro. Vi ville tænke, at hans første Disciple ogsaa meer skulde føres til Troen, ved det overordenlige Middel af Undergjerningers sandseelige Indtryk, at derved hos Dem skulde virkes en hastigere Beslutning til først at samle en bedre Menneskeslægt; men os vil den Højeste meer ved egen Estertanke lede, som allerede noget opdragne Mennesker. Naar man taler om en fordærvet, forblindet, stolt, opblæst Fornuft, saa er dette enten klar Ufornuft, eller det er den svækkede Fornuft.

J.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 33.

Løverdagen den 15de August 1829.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets- Bogtrykker.

Noget om Conventikler og hemmelige religiøse Forsamlinger.

Hvad er det dog med disse Conventikler, i hvilke
saa underfulde Virkninger skulle være frembragte?
Luther har allerede stemplet dem med Navnet:
Winkel; Andagter. Noget bragtes dertil ved Over-
spænding, ved Tidernes Tryk, ved Traktatskrifter,
og ved Frue Krüdener's Forelæsninger. Men Luther
kjendte dem jo allerede, og Spener gjorde sig megen
Umage for at kalde dem tilbage i Livet. Deres
Væsentlige er: Man kommer sammen, synger,
beder (for det meste knælende), forelæser derpaa

Noget af saadanne Bøger, der tale til disse Menneskers Aand, og gaaer saa under stille Ton fra hinanden. Hvor kan deri være noget Ondt, eller Farligt? Men der gives og en Skyggeside af disse Conventikler. De nære Hovmod, de stifte Tvedragt imellem Præst og Menighed; de befordre, som Exempler vise, Separatismus. Ved de Opbyggelses-Bøger, Man bruger, vækkes de mørkeste Forestillinger, og Guds Straffedomme fremstilles under de skrækkeligste Billeder. Dette finder Man nu ikke ialmindelighed i christelige Prædikener, følgerigen due disse intet, følgerigen ere Præsterne kun Leiesvende; Sædet for den ægte Gudsfrygt er kun i Conventiklerne. Hvo der tvivler om, at i dem næres den gamle værkhellige Pharisæismus, den gaae dog engang ind i saadanne Forsamlinger og see med egne Dine. Hvo der tvivler om, at Sønner og Døttre, der ere Medlemmer af hine Sammenkomster, opløste sig hovmodigen over deres fromme Forældre, der ei vilde have med saadan Skin: Gudsfrygtighed at gjøre, han tale kun engang med disse bedrøvede Forældre. Dog nægtes Conventiklernes Skadelighed af Mange. Dem henwise vi til Tildragelserne i Pommern, til Begivenhederne i Canton Waadt og til Rædsels-scenerne i Wildenspuh,

hvilke Meyer i Zürich har fortalt *), og hvilke
 størstedelen skulle have deres Oprindelse fra saadanne
 Forsamlinger. Men maaskee ere disse Opfriskelser
 kun ephemere Syner i vore Dage? Vel kan man
 antage, at saavel Traktaternes, som Conventiklernes
 Blomstertid er for længe siden forbi, ligesom da
 enhver Overdrivelse ei kan vare længe; dog mener
 jeg, at det ei vilde være saa meget uhensigtsvæn-
 rende, om Geistlige i denne bevægelige Tid, i hvilken
 det, efter Chateaubriand, ei lader sig i Forveien
 bestemme, hvad der om sex Maaneder skal skee,
 række hinanden Hænder, træde i snævrere Fore-
 ninger, vaage i Fælledsskab og, saameget de kunne,
 søge, ved christelige Prædikener og christelig Wandel,
 at tilbagebringe det sande religiøse Liv i deres Me-
 nigheder; naar de, saavidt det kan skee uden
 Haardhed, holde deres Skriftebørn i Tugt; naar
 de ikke ansee det for ringe, at henvende deres Om-
 sorg paa en anstændig Udpyntning af Kirkerne
 Indvortes og Udvortes, og fornemmeligen ved at
 anstille gjentagne Privat-Samtaler med Enkelte
 om deres Sjæles Salighed.

---

*) Iligemaade, til Sauges Levnet, fortalt af Prof.
 Stenersen i theol. Maanedsskrift for November
 S. 143 ff.

Men det er ikke saa let at overtynde de Conventikel:Lystne om, at de foretage sig noget Forkeert og Unødvendigt. De beraabe sig paa den første, oprindelige Indretning i den christelige Kirke. Der vare private religiøse Forsamlinger,, sige de; vi ville og have dem. De henvise til det Sted i Ap. G. 2, 46, hvor det hedder: "Og de vare dagligen og stedse endrægtigen med hinanden i Templet, og brøde Brodet hist og her i Husene." De vare altsaa, sige Bennerne af de religiøse Privat:Forsamlinger, ei alene forsamlede i Templet, men og i Privathuse, og fejrede her deres Agaper og den hellige Nadvere. Man vil og vanskeligen kunne modsige dette, saa meget desto mindre, da ogsaa Justin Apol. 1 forsikkrer, at det har været saaledes til hans Tid. Men maaskee luffede Jøderne Templet for de første Christne, da de saae, at Disse ikke satte nogen høi Priis paa Offere og Kensingler, og mærkede, at De ikke meer vare den mosaiske Religion hengivne. Maaskee fjernede Disse sig frivilligen, og begave sig i Privatboliger af Frygt for, at give Religionens Hemmeligheder til Priis for Spot, Mistanke og Mistydning. I detmindste maa dette til Tertullians Tid have været en Bevæggrund for dem, da man allerede den Gang fortalte adskillige forargelige Historier

om dem; t. Ex. "at Hedningerne, da de horte, at de Christne havde ædet Christi Legeme og druffet hans Blod i den hellige Nadvere, havde sat Menigheden i slet Nygte for i deres Forsamlinger at have dræbt et Barn, hvis Blod de dyppede i Brød og saaledes spiste." (Tert. Lib. de resurrectione 8).

Der vare religiøse Privatforsamlinger, i hvilke den hellige Skrift forelæstes, Bønner gjordes, Agaper holdtes. Men Nøden, ikke Lysten til det Hemmelighedsfulde, som nu, fremkaldede dem. De første Menigheder havde slet intet Valg. Der indbrøde Lider over dem, som de Christne paa Ipsara, Samos og andre Der have seet dem. Hvor have de der kunnet tænke paa Kirkebygning, om og Midlerne dertil havde været forhaanden? Eller havde de stolte Romere skullet tillade denne foragtede Sect af Nazarener, som de dengang kaldtes, at benytte sig med dem af deres Pantheon?

Og hvilken Frugt bragte nu hine Forsamlinger? Ja, "saadanne, ved hvilken I maae skamme Eder", kunde man med hiin Apostel svare. Paulus siger, 1 Cor. 5, 1 f., at man ikke engang hos Hedningerne finder saa grove Forbrydelser, som hos de Christne. Han klager gjentaget over Affald. "Det undrer mig", siger han, Gal. 1, 6, til en heel Me-

nighed "at I saa snart lade Eder afvende fra ham, der har kaldet Eder ved Christi Naade, til et andet Evangelium." I Brevet til Tim., 1, 10. 11., advarer han imod mange gestæftige Snakkere og Forsørere, paa hvilke man maa stoppe Munden; der forvende hele Huse, og, for skændig Bindings Skyld, lære hvad der ikke duer. I saadanne Forsamlinger talde ofte Flere paa eengang. Da maatte Apostelen formane "En efter den Anden!" 1 Cor. 14, 27. Selv Qvinderne toge til Orde. Da maatte han erindre: "Qvinderne skulle tie i Menigheden, thi det skal ikke være dem tilladt at tale" 1 Cor. 14, 34. Og seer man hen til Agapernes Helligholdelse, hvor slet stod det ogsaa dermed til! — "Naar man vil holde Madvere" — siger Apostelen, 1 Cor. 11, 21. — "tager Enhver sit Eget i Forveien, og En er hungrig, en Anden beskænfet." Hvor tør vel nu en christelig Præst klage saaledes? Og kunde en Apostel ikke engang forebygge saadanne Uordener i hine Forsamlinger, hvor ville de da kunne forhindres af Winkel:Prædikanter, der savne al Anseelse? Sandeligen, Religionen maatte synke, naar den blev anbetroet til saa svage Hænder. Seer man nu hen til den første christelige Kirkes mangelfulde Indretninger; seer man, at det ikke overalt var saaledes, som i Forstningen i

Jerusalem, og formoder man med Spittler, at det heller ikke stedse blev saaledes, saa maa man troe, at Apostlene have længtes efter en fast, regelret Kirkeanordning.

Hvi da nu kalde hine usfuldkomne Institutiøner tilbage, da vi allerede for længe siden have det Bedre? Hvor ilede ikke de Christne med at bygge Sophiefirker og tage Lateraner i Besiddelse, da Korset havde beviist sin seirende Kraft? Hvi skjule sig i Krogene, naar man tør vise sig offentlig? Hvi atter danne Conventikler, da dog nu ingen steds, som til Speners Tid, høres fra Prædikestølene forfængelig Skolestrid og da selv denne fromme Mands Bestræbelser, collegia pietatis (gudelige Forsamlinger), slet ikke tilbøde den Nytte, han lovede sig deraf *).

Synderlig Sympathie mellem Maven og Huden.

Et Mandfolk, paa omtrent 60 Aar, der var meget stærk, og aldrig kunde minde sig en Uas-

---

*) S. Mezzers "Briefe über religiöse Privatversammlungen."

selighed, blev hver Morgen, saasnart han traadde ud af Sengen, syg og brækkede lyst, klart Vand op. Denne Tilstand indfandt sig, hvergang han tog Beenflæder paa, og vedvarede saalænge, indtil disse bleve varme. Var dette skeet, saa havde Sygdommen forladt ham. Aldrig sporede han Noget dertil, førend han stod op. Han spiste, drak, sov godt, og var ellers ganske frisk. Hans Puls gik regelmæssig og naturlig, og Tungen var reen.

Jeg — fortæller Dr. Badeley — befalede denne Person, hvergang umiddelbart før han stod op, at drikke et Glas koldt Vand. Han gjorde dette og Sygdommen udeblev. Men drak han det kolde Vand ti Minuter, før han stod op af Sengen, saa indfandt Sygdommen sig, som sædvanligt. Dette kom uden Tvivl deraf, at Vandet i den Tid var blevet varmt, og at det ikke mere stod i tilbørligt Forhold til Kulden paa Hudens Overflade. Holdt derimod Kulden i Maven og paa Hudens Overfladen Ligevægt, saa sporede han ikke den ringeste Mindelse af Sygdommen.

Borger = Benner.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 34.

Løberdagen den 22de August 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Et Menneſke ſyer uden Hænder.

Jeg var netop i Beſøg hos mine Benner i Glawuta, en Stad i Polhynien, tilhørende Fyrſten Sangguſchi, da en Polak fra Krakau viſte for Penge ſine Kunſtſtykker. Han havde ingen Hænder, kun Albuer; med diſſe, og ved Hjelp af ſine Læer, trak han en Traad igjennem en ſædvanlig Syenaal og ſyede; han ladede en Piſtol og ſkjød; han kæmmede endog med en Kam, han havde ſtuffet imellem Læerne paa ſin høire Fod, ved Hjelp af den høire Albue, ſine Haar paa Hovedet. Wiſtnof ſkede alt Dette og Mere med den meeſt anſtrængte

Nøie og største Besværlighed; men han beviste hermed, hvad et Menneske, ogsaa med manglende og feilfulde Lemmer, er istand til at udrette ved Øvelse og Flid; Anstrængelse.

P o w a l s k i.

Sikker Kur for en Hypokondrist.

(Udaf "Museum des Wundervollen").

En Hypokondrist i Engelland, der allerede længe ikke havde gjort andet, end sukke, stønne og klage Ak og Bee, og brugt alle Apothekets Lægemidler efter hinanden, henvendte sig endeligen til den berømte Dr. Nadeliffe. Doctoren, der snart mærkede hans Sygdoms Natur, sagde ham, at han virkelig besad et Arkanum, der useilbarligen vilde helbrede ham; men til Ulykke var det nu i Dr. Pitcairer's Hænder i Edinburg. Dog, til denne vilde han skrive, at han skulde tage den Syge i Kur, og give ham Middelet, hvis denne holdt det Umagen værdt at reise saa lang Vej.

Med Glæde paatog Patienten sig Reisen, og begav sig strax paa Veien til Edinburg. Men, da han ankom, havde han den Ubehagelighed at høre,

Dr. Pitcairer havde, strax efter Modtagelsen af Dr. Nadeliffe's Brev, sendt Medicinen til Dr. Mulgrave i Exeter. Imidlertid viste Patienten Mod nok til, paa Dr. Pitcairers Raad, at gjøre endnu den lange Reise til Exeter. Men, hvilken ulykkelig Skjebne! Dr. Mulgrave sagde ham, at han først Dagen forhen havde igjen sendt Medicinen tilbage til Dr. Nadeliffe i London, hvorhen da og Patienten naturligviis vendte tilbage, for hjemme at prøve det anpriste Middel. Da den Syge kom til Dr. Nadeliffe, kunde han ei afholde sig fra at lee over den lange Reise, han havde gjort, og over hans Hensigts selsomme Tilintetgjørelse. "Jeg er altsaa", sagde Patienten, "forgjæves løben efter Deres Medicin og dog — jeg veed ei, hvorledes det gaaer til — befinder jeg mig ulige bedre, end da jeg reiste bort." — "Derom tvivler jeg ikke", udraabte Doctoren, "thi De har jo virkeligen brugt Lægemidlet. Reisen var Arfanet. Lev altsaa herefter kun smukt maadeholdent, og gjør Dem idelig Bevægelse, saa vil De ikke meer have nogen Lægedom nødvendig!"

Et Fruentimmer taler, synger, leger,
leer o. s. v. i Søvne.

En Pige paa sytten Aar gjorde i Søvne allehaande Gebærder: hun førte ei alene mangehaande fornuftige Taler, loe høit og græd, men vidste og at udtrykke alle øvrige Affecter, som den dueligste Mimiker. Hun skal have svaret fornuftigt paa Alt, hvorom man har spurgt hende, og underholdt sig halve Timer med sine Systre samt andre Personer, hvilke hun holdt for nærværende; sunget christelige Psalmer høit og tydeligt, uden at lade sig forstyrre eller hindre i Tacten, endskjøndt et musikalskt Instrument spillede med. Undertiden spillede hun selv Klaveer paa Sengen, og vedblev dermed, endskjøndt hun derover faldt ganske i Søvn, kun at der indløb nogle falske Greb imellem. Hun kunde i Søvne fremfige og fremstille hele Steder af Comoedier, hun i Ungdommen havde lært; og det var hende let, i Søvne at gjøre sig Brodeer: Mønstre, at brodere, at sye og skrive. Hun sammenlagde de paa Sengen liggende Servietter, istedet for Papper, som et Brev, forlangte Lys, svarede paa det Spørgsmaal: til hvem hun skrev, at det var til denne eller hiin af hendes Veninder, foretæste tydeligen Concepten, der var godt affattet, lagde

Brevet sammen, gjorde en fransk Udskrift, forseg-
 lede det i sin Indbildning, gav Dyparterinden det,
 befalede hende at bringe det paa Posthuset o. s. v.

Atter en Mirakelmagerke.

J Nantes er en Scadan nyligen optraadt, der
 finder Tiltro, ei alene blandt de lavere Klasser,
 men og i de høiere Circler. Hun kalder sig
 St. Amour (sandsynligen et fingeret Navn), er
 maaske 30 Aar gammel, foregiver at være en Of-
 ficeers Hustru og vil have guddommelige Visioner.
 Over 2000 Syge og Værkbrudne beleire dagligen
 hendes Dør, ja tilbringe endog Natten uden for
 Samme for at see den Hellige, som de kalde hende,
 og, om muligt, ved en Berørelse af hendes Haand,
 at lade sig helbrede. Døvstumme og Blinde,
 Lamme og Gigtiske, Alt trænger sig om hende for
 at prøve hendes Underkraft. En Correspondent
 yttreer blandt Andet: "De vil neppe troe, at man
 overalt, paa Børsen og i Skuespilhuset, i Ling-
 stuerne og Contoirerne, taler om Intet, uden om
 Madam St. Amour, saa at neppe Noget mere
 vover at opfaste Tvivl imod hendes guddommelige
 Kald. Jeg har med egne Dine seet, hvorledes En
 af Stadens fornemste Indvaanere løb bag efter

hendes Bogn og bad hende om en Audients. En Anden har budet hende til Bords og spurgt hende tilraads. De første Kjøbmænd tage ind til hende. Jeg kjender ikke meer vore alvorlige Bretagnere. Ogsaa Landsbyfolk strømme til Staden for at see Helgenen. Hun boer i En af de usleste Forstæder hos en Haandværker. Til sine Besøg betjener hun sig af en Fiacre. For sine Kurer tager hun Intet. Hun udgiver sig for et guddommeligt Sendebud, og paastaer at høre til Illuminaternes Sect. Fornuftige Folk holde hende imidlertid for Affendingen af en anden Sect, der for Alting gjerne vilde tilvinde sig sit forrige Herredømme. Nogle Folk undre sig her over, at Dyrigheden ei holder Styr paa dette Uvæsen. Saalænge imidlertid Mad. St. Amour ei forstyrer den gode Orden, saalænge hun ikke bringer de arme Diæbles Pengepung, eller Sundhed i Fare, der udbede sig hendes Raad, henhører hun kun under den offentlige Menings Domstol, hvilken allerede har ladet farligere Charlataner vederfares den dem tilkommende Ret.

Den Katholske Geistligheds Cölibat.

Det er et mærkeligt og godt Vidnesbyrd om den fremskridende religiøse Oplysning, at Schlez

siens Geistlighed har gjort Forestilling om Eelibatets Ophævelse. Og det maa interessere hver Menneskeheds, hver Christendommens Ven, og følgelig ogsaa hver Borgervæn, at vide, hvorledes man har gjendrevet Lo af de vigtigste Indvendinger derimod.

Den: at det ægteskabelige Liv forstyrrer den Geistlige i hans Kalds Virksomhed, gjendrives saaledes.

”Skuer hen til Fyrsterne og Statsmændene, hvem store Sorger og uopsættelige Forretninger paaligge, hvilke de opfylde med Samvittighed, skjøndt de leve i Ægteskab. Skuer hen til de Lærde, hvilke der paaligge muisommelige Granskninger, til at udvide Lysets og Sandhedens Rige, og de finde i deres huuslige Kreds ingen Hindring, men Opmuntring og Styrkning. Betragter de gifte Læger, der uden Sky for farlig Smitte indvie sig til Menneskeheds Tjeneste. Betragter Eders gifte Skolelærere, hvis Embedsvirksomhed dog er besværlig og stor nok; betragter de protestantiske gifte Geistlige, der og øve Pligter som Sjelesørgere. Er Ægtestanden dem hinderlig i deres Pligters Opfyldelse, eller ikke meget meer gavnlig? Kaster derimod et Blik paa Eders ugifte Geistlige, deres geistlige Embedsvirksomhed, deres jordiske Drif-

tighed, deres Forhold til deres Concubiner, be-
tragter deres hele Levevandel, og J ville selv give
det grundigste Svar paa hiin Indvending.”

Ligesaa heldig er den anden tomme Ind-
vending gjendreven, nemlig: at det hemme-
lige Skriftemaal derved staaer Fare.

”Ogsaa Statstjenere og andre Mænd betroes
paa Embeds Vegne Hemmeligheder, uden at man
befrygter, at de sladre for deres Hustruer. Og
skulde ikke ugifte Geistliges Forhold til deres Huus-
holderinder kunne være ligesaa farligt for det hem-
melige Skriftemaal? Aflokkede ikke Bolersten
Dalila Samson hans Hemmelighed?”

Om de bedre katholske Geistlige, der, af Frygt
for Forsølgelse, idetmindste ikke offenkjendeligt erklære
sig imod Edlibatet, hedder det:

”De ville ei længer tie, men med fast Attraa,
frygtløse som Vresmænd, fordre det, de er-
kjende for virksomt til at opnaae deres sædelige Bes-
stemmelse herneden, og som just derfor Ingen tør
forholde dem.”

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 35.

Løverdagen den 29de August 1829.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets- Bogtrykker.

A n m e l d e l s e.

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar agte at søge Laan eller Gratification, bekjendtgjøres herved følgende, med høfsøiet Bemærkning: at ingen af Selskabets Pensionister, ifølge General-Forsamlingens Beslutning af 11te Febr. 1828, kan vente at komme i Betragtning til Gratification, da samme efter den forhøiede Pensions-Forandring, herefter aldeles ophører.

Efter Lovens 2det Cap. 20 §. skal enhver Klassifications Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra Medlemmer, der

henhøre under deres Klassifikation, og om samme indsende Betænkninger til endelig Bedømmelse ved General-Forsamlingen. For altsaa at sætte Respræsentanterne istand til at bedømme Ansøgningerne, maae de Søgende efter Lovens 19 §., med Attester bevise deres Værdighed og Trang, Alder og Helbreds-Tilstand, saa og om de have uforsørgede, uopdragne Børn, og hvormange.

I Tilfælde de nyde nogen Hjælp af offentlige Indretninger opgives hvori samme bestaaer, og den søgende Enke opgiver tillige, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, om hun har nogen anden eller aldeles ingen; saa maae og den Ugifte anføre sin Faders Navn, Betjening og Stand. De, som efterlade dette eller herom gjøre urigtige Angivelser, skulle enten aldeles tilsidesættes med deres Ansøgninger, eller mindre komme i Betragtning, mod dem hvis Ansøgninger indeholde fyldestgjørende og rigtige Oplysninger, ligesom ogsaa de Ansøgende, der anmelde Svagheder, derom skulle lade medfølge Læge-Attest, hvilken maa være udstædt paa den Tid Ansøgningen indgives, da de forhen indleverede Attester ikke ansees gjældende.

Tovrigt skulde Administrationen have enhver Ansøgende erindret om, at opgive Eieren af Stes

det han eller hun beboer, at bilægge Ansøgningen med den ihændehavende Lovbog, og at indlevere samme til Selskabets Bogholder, Lund, boende i Lavendelstrædet No. 79 første Sal, der modtager saadanne Ansøgninger, alle Sognedages Formiddag indtil Onsdagen den 30 September inclusive, Kl. 12, efter hvilken Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelses-
Selskab.

Schram.   Friedenreich.   Bentley.

Lund.

Pavedømmet.

(oversat af "Kirchenrechtliche Untersuchungen").

At det hverken historisk eller dogmatisk kan bevises, at den romerske Biskop er Christi virkelige Statsholder, Peters rette Efterfølger og den hele christelige Kirkes legitime Overhoved, er vist. Gaves der og et historisk Beviis for, at Peter havde været den første romerske Biskop, og at de efterfølgende romerske Biskopper altsaa havde været

hans Efterfølgere, saa følger deraf forøvrigt slet Intet. Hvor skulde og en Slutning være tilladt fra et blot Udvortes til et Indvortes, til Sandhed og Ret? Historien kan her Intet bevise; ja det er den beklagelsesværdigste og fordærveligste Bildfarelse, at ville udlede af og begrunde Rettigheder i Historien, og at billige, kalde Noget godt, kun, fordi det allerede tidligere har været saaledes, og fordi der i det Forbigangne lade sig finde Paralleler dertil. Det er den værste Fordreielse af Retten, ja ligesom et Mord paa den, idet den undergraves paa denne Maade og affkæres i sine aandige Rødder, saa at den, saafremt ingen anden guddommelig Magt virkede, aldrig kunde fremstaae i sin Sandhed og udbrede sig videre. Det er den største Forsyndelse mod den evige og guddommelige Verdensplan. Paa denne Maade lader sig alt Slet retfærdiggjøre og forsvare. Thi gives der vel nogen Uret, som ikke lader sig godtgjøre ved Exempler af Historien?

Men hvad endnu angaaer Peters paastaede Primat, hvorpaa da atter det pavelige Primat skal grunde sig, saa ligger allerede, i og for sig selv, deri en ganske uchristelig Anskuelse, idet Christendommen forudsætter netop, at man hæver sig over alt Personligt, og den blotte Personlighed, som saadan,

i den slet ikke gjelder. S. Ex. Matth. 16, 24. 25.
 ”Om Noget vil efterfølge mig, da skal han for-
 nægte sig selv, og tage sit Kors paa sig, og følge
 mig. Thi han, der vil frelse sit Liv, skal miste det;
 men han, der mister Livet for min Skyld, skal finde
 det.” Men i det Sted, hvorpaa man, med Hensyn
 til det meente Primat, især beraaber sig, og hvori
 man vil finde et Beviis derfor — Matth. 16,
 17—19. — ligger heller ikke langt fra noget Stads-
 fæstende, og det udtaler meget meer, ved skarpere
 Betragtning, det ganske Modsatte. Paa det til
 Disciplene af Christus rettede Spørgsmaal: ”Hvem
 holde i mig for at være?” svarede nemlig Peter:
 ”Du er Kristus, den levende Guds Søn.” Idet
 nu Peters Svar træder for Christi Sjæl i dets hele
 og omfattende Betydning, og som Betingelsen for
 en evig Fortsættelse af hans Liv og Realisering af
 hans guddommelige Embede og Kald, bliver han glæ-
 delig greben af denne Tanke, og siger til Peter:
 ”Salig er Du! Kjød og Blod har ei aabenbaret
 Dig dette” (ikke udvendigfra, følgende sandfelige
 Kjendemerker, er Du kommen til denne Overbe-
 viisning) ”men min Fader i Himmelen” (af en
 umiddelbar og reen indre Sammentræffen med dit
 Liv, af en guddommelig Opvækkelse af din aans-
 dige Evne, formedelst et aabenbarende Blik i den

aandige Verden er denne din Overbeviisning udsprungen).

Hvad Jesus siden, V. 18 og 19, tilføier, har ei Hensyn til Peters Person og Sammes personlige Forhold, men kun paa hans frit udtalte Overbeviisning, som Betingelsen for et fremdanneende, høiere, guddommeligt Liv. "Dg jeg siger Dig, Du er Peter, og paa denne Klippe vil jeg bygge min Menighed, og Helvedes Porte skulle ei faae Magt over den. Dg jeg vil give Dig Himmerrigets Røgle. Dg hvad Du binder paa Jorden, skal være bundet i Himmelen, og hvad Du løser paa Jorden, skal være løst i Himmelen." Herpaa grunder den katholicke Kirke da Røglemagten, som skal være gaaen i Arv til Peters Efterfølgere.

I hvilke store Bildfarelser og Modsigelser de geraade, som i ovenansførte Sted kun forklare Alt personligt, og aldrig komme ud over det Bogstavelige, kan man see af et lige ovenpaa følgende Sted, Matth. 16, 22. 23. Peter optager nemlig den af Jesus givne Hentydning paa hans Lidelse og Død med Modbydelighed og Mismod, og udbryder i sin Iver: "Herre, dette skee Dig ingenlunde!" I hellig Iver for sit guddommelige Kald vender han sig til Peter og siger: "Vig fra mig Satan! Du er mig til Forargelse. Dine Tanker ere ikke

Guds, men Mennesketanker!" — Skulde nu Alt i disse Ord være at forstaae personligt og bogstaveligt, saa vilde Peter ligefrem vorde erklæret for Satan; og vilde man ikke formedelst denne Dom ansee den, Peter i det Foregaaende givne, Magt til aabne og lukke Himmerriget for ophævet, saa maatte man, ifølge dette Udsagn, indrømme, at Satan havde Nøglen til Himmerriget.

De Sfinhelliges Gudsfrøgt.

(Af Breve).

En anseet Mand staaer i Spidsen for de Hellige paa Stedet, og holder sig, efter at have faaet en Trettesættelse, formedelst undertrykte Tractater og andet Conventikel: Bæsen, forsaavidt i sine Skrifte, at han vel udvortes lader det være fjendeligt, han hører til de Hellige; han modtager hyppige Besøg af de adspredte Brødre, men lader kun sine Huus- og Arbeids: Folk tage Deel i den Bedetime, som hver Dag holdes. Han selv spiller ved denne Leilighed Lector og Liturg. Denne Helliges Fader lever i hans Huus. I Alderdommens Svaghed, der ofte fører til forunderlige Ting, stikker han Nøglen til et Skab, der gemmer allehaande Slik:

ferier, til sig, for siden at kunne bruge den efter Godtbefindende. Man sporer Formindskelsen i Skabet, og Tjenestefolkene see endeligen Røglen i den gamle Herres Haand. De meddele Husets Herre deres Bemærkning. Men hvorledes nu faae Røglen udaf Faderens Haand, hvis Rægtelse man befrygter, og som altid med tilbørlig Forsigtighed gjemmer den? Endeligen hitter man paa Raad. Vi ville, sagde den fromme Søn, iaften holde Bedetimen foran Faders Seng. Det skeer. Huuspersonalet bliver samlet. Huusherren foreslæser og beder foran den gamle Faders Seng. Men Hustruen tager, efter Aftale, Plads ved Fodderne af Sengen. Forend Bedetimen er forbi og Velsigelsen udtalt, har hun Buxerne, hvilke Oldingen viseligen havde skjult under Dynen tilligemed Røglerne, i sit Bærge, og dermed corpus delicti. Bedetimen var holdt, de Hellige forlode hinanden, og Børnene ønskede, med de Helliges blidt vedligeholdte Stemme, den bedragne Fader en god Nat. Saadant og lignende karakteriserer dog vel tilstrækkeligen Mennesker af denne Art.

Hr. Professor A. L. Nisens Bidrag indkommer
Søndagen den 6 Septemter.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 36.

Løverdagen den 5te September 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Indvendinger imod Jødernes Emanci-
pation, giendrevne af Prof. Krug.

Første Indvending: "Jøderne have kors-
fæstet Jesum Christum, altsaa fortjene
de ikke at emanciperes."

En herlig Slutning, værdig at anføres i Logikens
Lærebøger! Om hvilke Jøder er da Talen, naar
man nævner hiin Korsfæstelse? Ustridigen om de
Gamle. Og om hvilke Jøder er Talen, naar der
nævnes Emancipation? Ustridigen om de Nuvæ-
rende. Altsaa er Talen om to ganske forskjellige
Subjecter. Folgelig har Slutningen aldeles

ingen Grund. Det værste er, at det endog slet ikke engang er sandt, at Jyderne, nemlig de gamle, forskæstede Jesum. Thi Romerne have gjort det. Og dog have vi ikke endnu hørt Nogen sige, at de nuværende (af Mordere, Røvere, Betlere, Munk og andet Utsi, ligesom af ond Lust, plagede) Romere fortjente ingen bedre Skjebne, fordi de gamle Romere havde begaaet en saadan Udaad. — Men de daværende Jøder vare dog Skyld deri ved deres Anklagen! Heller ikke det. Kun Ypperstepræsten og nogle Ligefindede med ham gjorde det. De bare sig i denne Henseende ad som saadanne Folk, selv iblandt Christne, altid og overalt have gjort det. Fordi den nye Lære ikke behagede dem, og de dog ei kunde gjendrive den, flagede de hos den verdslige Dyrighed, fordreiede Jesu Ord og beskyldte ham for Mytteri. Den verdslige Dyrighed var svag nok til at høre Anklagen, fordi de listige Præster havde sagt: "Lader Du denne løs, saa er Du ei Keiserens Ven!" — Det klingede saa frygteligt i den svage Landshovding's Ore, at han tænkte som mange slige Folk: "Heller en Ukyldig opofret, end Keiserens Raade forspildt!" — Den fik rigtig nok den af Præsterne ophidsede Pøbel ogsaa med: "Korsfæst Ham! Korsfæst Ham!" fordi Pøblen, selv den christelige,

altid har sin Glæde af piinlige Executioner. Men fra hvilken Tid af ere da Pøbel og Nation ligesgjældende Udtryk? Og havde da den Korsfæstede ikke og mange Venner iblandt Jøderne, der hvis nogen misbilligede Handlingen? Men hvo har sat os til Hednere for denne Dom paa de ganske uskylde Efterkommere? Har ikke den Korsfæstede selv tilgivet? Har han ikke bedet: "Fader, tilgiv dem; thi de vide ikke, hvad de gjøre! —?" Har han ikke budet: "Elsker Eders Fiender, og gjører vel imod dem, der fornærme Eder! —?" O, Christne, Christne! hvor lidet minde I Eder Ham, efter hvis Navn I kalde Eder!

Anden Indvending: "Jøderne ere overhovedet slette Mennesker — altsaa fortjene de ei at emanciperes.

Det flinger rigtig nok anderledes; thi her er idetmindste Talen om de nuværende Jøder. Men grundigere er Slutningen dog ikke. Ja vi maatte sige: Hvo der saa umenneskeligt kan sælde Dom over et heelt Folk, hos ham er selv et meget Godt. Have I da slet Intet hørt om Jøder, der udmærkede sig ved aandig og sædelig Dannelse, der i Menneskelighed og Hjertets Godhed bestæmmede selv mange Christne? Eller have I Intet hørt

om saadanne Jøder, ved hvis Borde mange Christne, endog høie og fornemme, satte sig, med hvilke de ubetænkneligen havde mange Forretninger, der fordrede megen Tillid, hvilke man endog ophøiede i Adelsstanden og slog til Ordensriddere, fordi de havde forhvervet sig betydelige Fortjenester af Staten? Thi dette maa man idetmindste forudsætte, naar man ei vil antage, at det ikke var Mennesket, men kun Mammon, hvilken man paa denne uchristelige Maade ærede. Naar nu en Jøde kan gjøre sig fortjent af en christelig Stat, saa skulde man troe, at han og vel var værdig til at vorde Borger af en saadan Stat, og forestaae borgerlige Embeder i Samme. Men siger J: Det er kun Undtagelser fra Reglen; saa siger jeg igjen: nu, saa begynder idetmindste med denne Undtagelse, paa det de Andre kunne opmuntres til Efterligning! Men, beseet ved Lyset, duer denne Indvending endnu mindre, end den Første. Hvis de fleste Jøder virkeligen ere flette, som J paastaar, hvo har da gjort dem flette? Al, derom kunde man synge en lang og sørgelig Vise. Ingen Ulykke, ingen Skændselsdaad, ingen Nederdrægtighed er saa stor, som jo Christne have tilladt sig mod Jøderne. Og det var saa meget desto uædlere, da de Christne vare tusinde Gange stærkere, end Jøderne, og tilmed der

ei hørte det ringeste Mod til at være overmodig, ikke den ringeste Tapperhed til at være overmægtig. Ligesom nu i Orienten de Christne ere blevne flette ved Muselmændene, saaledes og Jøderne i Occidenten ved de Christne. Thi et Folk, der over Aarhundreder igjennem, ja over Aartusind, lever i Tryk og Foragt, vilde være det største af alle Underværker, hvis det ikke i Gleerheden forværredes. Men skal det vorde bedre, saa ophæver den slemme Uarsag til den slemme Virkning. Thi ikke at ville en Virkning, saalænge man lader Uarsagen bestaae, er Ufsindighed. Emanciperer altsaa Jøderne, og I skulle snart see, hvorledes Disse lidt efter lidt ogsaa ville vorde bedrede.

Dog, det maatte forekomme Mangen, som om denne anden Indvending ikke grundigen nok var hævet, hvis jeg ei endnu tilføiede Følgende: Den sædvanligste Bebreidelse, man gjør Jøderne, for at bevise deres Slethed, ere de Bedragerier, de tillade sig imod de Christne. Derpaa vil jeg nu ikke svare, at de Christne ei alene bedrage hinanden indbyrdes, hvilket Jøderne ei saa letteligen gjøre, men og Jøderne, og at mange Christne, naar de, som de pleie at sige, have prellet en Jøde, rose sig endog deraf, som af en fortjenstlig Handling. Jeg vil meget meer indrømme, at Jøderne, forholds-

viis bedrage meer, end de Christne, endskjondt det vilde falde tungt, tilstræffeligen at bevise dette. Men er det da ikke en almindelig Naturlov, at den Svagere søger at besnære den Stærkere, saasnart Begge staae ligeover for hinanden som Fjender? Efter den Behandling, Jøderne Aarhundreder igjennem have erfaret af de Christne, kunne de vanskeligen betragte Disse som deres Venner. Begge Dele befinde sig altsaa imod hinanden, ligesom i Krigsstand, her aabenbar, hist skjult. Men denne Tilstand vil vare ved saalænge, indtil man har emanciperet Jøderne, netop saaledes som den samme Tilstand imellem Protestanter og Katholiker i Irland vil vedvare, indtil de Sidstes Emancipation*).

---

*) Herhos endnu et Par Spørgsmaal for Curiositetens Skyld? Hvor kommer det, at man iblandt Jøderne saa sjældent finder Slemmere og Drukkenbolte? Hvor gaaer det til, at hidtil endnu ingen Jøde, saavidt mig er bekjendt, har besudlet sig med det skændige Hværv af Estertryk, omendskjondt det er saa let og saa rigt paa Binding, medens saa mange Christne med største Uforsammenhed ganske offentligt have drevet og end drive det? Hvad er Grunden, at visse Sygdomme, hvilke man ikke gierne nævner, ligesom og Sindsy-gdomme, sjældnere træffes iblandt Jøderne, end iblandt de Christne? Hvis det nu er sandt, at

Forsfatteren gjendrriver endnu 4 andre Indvendinger imod Jødernes Emancipation, paa samme

---

disse Sygdomme meest oprinde af Usædelighed, af utæmmede Affekter og Lidenskaber: skulde man da ikke næsten troe, at den sædvanlige Fordærvelse, hvorover vore Præster føre saa høie og bittere Klager, er langt større blandt os Christne? — Jeg giver kun imidlertid mine christelige Læsere at betænke dette, paa det de gribe i deres egen Barm, paa det de lære at dømme med mere christelig Mildhed, paa det de i Fremtiden ikke meer nedskue saa foragteligen paa et ulykkeligt Folk, ligesom hiin dydstolte Phariseer paa den syndige Tolder. Dette skulde de endog ikke, alene af Taknemmelighed, thi, ligesom vi have Grækerne at takke for vor videnskabelige og kunstige Dannelse, saa have vi forstørstedelen Jøderne at takke for vor moralsk-religiøse Dannelse. Eller er det ikke sandt, at Stifteren af Christendommen og dens første Forkyndere vare lutter fødte Jøder? Er det ei sandt, at det Nye Testamente støtter sig paa det Gamle? Er det ikke sandt, at den skønne Bjergprædiken bestaaer af mange gammel-hebraiske Visdomsprog, og er selv "Vor Fader", ikke efter sit Hovedindhold, en hebraisk Bøn? Er det endeligen ikke sandt, at den christelige Kirke og dens offentlige Gudstilbedelse oprindelig er dannet efter den Jødiske? Af hvad have Menneffene for en kort Sukommelse, at man stedse paany maa bringe saa gamle Sandheder i Erindring!

Maade. Men disse Tvende maae være nok til at vise det Ugrundede i hine.

Det Nye Testamente, Luthers Opfindelse.

Munkene vare paa Reformationens Tid saa uvidende, at de troede, kun det Gamle Testamente hidrørte fra en guddommelig Indskydelse; det Nye derimod var et Bærk af Luther. En Kapuziner prædikede mod dette nyopfundne Testamente og sagde til sine Tilhørere: "Men vi, mine Elskelige, vi blive ved det Gamle!"

H. C. Michelsen,
Præst ved Holmens Menighed.

Fr. Professor N. L. Nisens Bidrag indkommer
Søndagen den 6 September.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 37.

Løverdagen den 12te September 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Slegfred sønnen.

En historisk Anekdot.

Mangen falder selv i den Grav, han graver for en Anden.

Mac Lean af Duart, Anfører for sin Clan (s: Stamme) paa Den Mull*), befandt sig i Rærligheds-Forhold til en ung og overordenlig smuk Pige af samme Clan, og hun fødte ham omfider en Søn. Da Barnet tilfældigviis førstegang saae Ver-

---

*) En D ved den bedste Kystr af Scotland.

dens Lys i en Lade, fik han Navnet *Straa*; *Allan*. Han, som *Slegfredson* — thi hans Fader og Moder vare ikke af Præsten sammenviete — kunde ei vente sig nogen anden Eiendom, eller Formue, end den, han ved egen Noie vilde være i Stand til at erhverve sig. Hans Moder havde siden, ved sin Skjønhed, giort et saadant Indtryk paa en Mand, af Navn *Mac Lean* af *Torloisk*, der var af stor Anseelse i Stammen, at han ved Ægteskab forbandt sig med Higen og tog hende til sig paa sit Slot *Torloisk*, som ligger paa Kysten af det Sund, der adskiller den lille *D Ulva* *) fra *Mull*. Ofte besøgte *Allan* sin Moder i hendes nye Bolig. Hun, paa sin Side, saae stedse den stakkels Dreng ret gierne, deels af Moderkiærlighed, deels formedelst hans blomstrende, kraftige Ungdom, deels formedelst hans Skjønhed, hvori han langt overgik Alle af sin Alder. Dog, hun maatte saa hemmeligen, som muligt, give Drengen Beviser paa sin Kiærlighed; thi *Allans* Besøg vare ingenlunde hendes Mand saa behagelige, som hende selv. *Torloisk* viisde sig *Allan* saa ugunstig, at han besluttede at paaføre ham en Bestæmmelse, for derved at holde ham, idetmindste nogen Tid, borte fra Slottet. En Leis

---

*) En af de Hebridiske Der ved Scotland

lighed til at udføre dette Forsæt gaves ham strax. Ladhyen saae enmorgen, da hun just stod ved Vinduet, sin Søn komme ned ad Høien. Hurtigen lagde hun en Deig paa den hede Aske, for at give sin Yndling, naar han kom, en varm Kage til Frokost. Straxefter blev hun kaldt ud af Bærelset, og Torloisk traad ind, saae det, der var skeet, og besluttede at berede Ynglingen en saadan Modtagelse, at Lyst til Gienkomst skulde forgaae ham. Han tog Kagen frem, lagde denne i sin Stifføns Hand, hvilken han nu trykkede fast over Kagen og sagde: "Her, Allan! er den Kage, din Moder har lavet Dig til Frokost." Drengens Haand blev skræffelig forbrændt. Han, flog og stolt, opbragdes høiligen over den slette Behandling af sin Stiffader, og kom ingensinde igien til Torloisk.

Paa samme Tid saaes den vestlige Deel af Havet bedækket med Sørover-skibe, hvis Besætning ei sieldent landede, udplyndrede og dræbde Kystbeboerne. Allan var ung, stærk og modig til Fortvilselfe. Han gik, som Matros, ombord paa Et af hine Skibe, fik siden Befaling over eet Skib, og omsider Overbefalingen over den lille Flaade, der foer omkring paa Søen, og sammenbragde umaaleligt Bytte, saaat hans Navn snart

blev bekiendt og frygtet. Efter lang Tid faldt der ham engang ind, igien at besøge sin Moder, hvem han længe ikke havde seet. Han styrede da endag henimod Landet, og kastede Anker i Sundet ved Ulva, ligeoverfor Slottet Torloisk. Hans Moder var allerede død. Hans Stiffader, der dengang lige saa meget frygtede Slegfredsønnen, som han tilforn havde foragtet ham, ilede nu med venligen at byde, ved Strandbredden, den Frygtelige velkommen. Den raae Allan syntes nu ikke at nære hverken Harmen, eller Had, men viisde sig tværtimod meget fornøiet over denne venlige Modtagelse. Hytkleri; Forholdet lykkedes fuldkomment den Gamle. For nu at hindre Allan fra at mindes hans forrige fornærmende Handling, og ovenikøbet at vinde den Frygtedes Benskab, gav han Søroveren følgende, efter hans Mening, gode Raad.

”Min kære Allan!” begyndte han, ”noksom længe slakkede Du, uden at have noget vist Blives-
sted, fra et Hav til et Andet. Det er Tid, Du skaffer Dig en fast Bolig; et Slot, der om Vin-
teren kan beskytte Dig; en Landsby, hvor dine Folk kunne boe, og en Havn, hvor dine Skibe kunne ankre i Tryghed. Her ligger nu ganske nært og beqvemt Den Ulva, hvilken at faae

i Besiddelse vilde koste Dig liden Møie, naar Du berøvede dens nutidige Besidder, Lairden (s. For: den) af Mac Kinnon hans gamle Liv.”

Allan takkede sin Stiffader for denne behagelige Meddeling, og lovede strax at benytte den. Næste Morgen lettede han Anker, og viisde sig en Time for Middag udenfor Mac Kinnons Bolig. Allvas gamle Herre var allerede, ved saamange Skibes Tilsynekomst, bleven stedet i stor Angst, hvilken dog steg til det Høieste, da han erfoer, at den frygtelige Allan var disses Overbefalingsmand. Mac Kinnon formaaede ikke at gjøre de dristige Sørovere tilstrækkelig Modstand: han ansaae det altsaa for det Bedste, med al mulig Venlighed, at imodtage de Landende, hvadenten de saa kom i fiendlig, eller fredelig Hensigt. Han befalede at tilberede et saa glimrende Gæstebud, Omstændighederne vilde tillade, ilede til Kysten for at helse Søroveren, og tiltalede ham med en saa kunstigen fremhykklet Hjærtelighed, at han umuligen kunde finde en Grund til at begynde Fiendligheder. De smausede hele Dagen med hinanden; og om Aftenen, da Allan vilde vende tilbage til sine Skibe, takkede han Laird Mac Kinnon for Beværtningen, men tilføiede den Anmærkning, at den vilde blive ham meget kostbar.

"Hvor er det muligt," spurgde Uvas Herre, "da jeg dog har gjort Alt Eder til Ære!?"

"Dette er rigtignok sandt, min Ven!" svarede Allan, "og jeg er derved sat ud af Stand til at udføre det Forsæt, der egentligen har bragt mig herhid. Jeg vilde nemlig skille Eder ved Livet, min gode Ven! tage Eders D og Eders Huus i Besiddelse, og saaledes sikke mig en fast Bolig. Denne D var dertil særdeles passende; men Eders venlige Modtagning har gjort mig det umuligt at udføre min Plan: jeg maa derfor endnu nogen Tid fare om paa Søen, uden at have noget fast Blivested."

Hvad nu endog Mac Kinnon maatte føle, da han hørte disse Ord, søgde han dog at skjule alle sine Følelser, Forundringen alene undtagen, og svarede sin Gæst Følgende. "Min kære Allan! Hvo har givet Eder i Sind dette Foretagen mod Eders gamle Ven?! Jeg er overbevist om, at denne Tanke ikke er udsprungen i Eders eget gode Hjærte. Vistnok har det været den gamle Tor:loisk, der var Eders Moder en afskyelig Ægte:mand, og Eder, medens I endnu levede som en hjælpeløs Dreng, en grusom Stiffader, men nu, da han gienseer Eder som en dristig og vældig Søhelt, søger at opbringe Eder mod Eders Ungdoms:Ven:

ner. Naar jeg ret overlægger Sagen, forekommer det mig, somom Slottet og Havnen Torloisk ligger for Eder ikke mindre bekvemt, end Uva, og at det, da J engang har bestemt Eder til, med Magt at skaffe Eder en Bolig og Besiddelse, vilde være bedre, J tog disse fra den gamle Skaldepande, der aldrig gjorde Eder noget Godt, men stedse tilfoiede Eder Ondt, end fra En af Eders Benner, som mig, der altid har elsket og agtet Eder."

Allan kunde ikke indvende Noget mod disse Grunde, og erindrede sig da tillige sine dengang forbrændte Fingre.

"Det er meget sandt, Mac Kinnon!" gjensvarede Slegfredsønnen, "hvad J der siger; ei heller har jeg glemt den varme Frokost, hvormed min elskværdige Stiffader forduim beværtede mig. Lev imidlertid vel! Snart skal J høre Videre fra mig."

Efter disse Ord gif Søroveren ombord, og seilede tilbage til Torloisk under den faste Beslutning, at lande med Baabnene i Hænderne. Stiffaderen ilede ham imøde, da han ikke ventede Andet, end at høre sin Fiendes, Mac Kinnons særdeles ønskte Død.

Nu derimod helsede Allan ham paa en ganske anden Maade, end han havde ventet.

”Gamle Synder!” — sagde han — ”Du vilde have overtalet min ærlige Godmodighed til at myrde en Mand, der er meget bedre, end Du. Har Du glemt, hvorledes Du, for 20 Aar siden, brændte min Haand med den varme Kage? Liden er nu kommen, da jeg vil betale, hvad jeg er bleven Dig skyldig fra hiin Frokost.”

Efterat han saaledes havde talet, løftede han Stridsøxen, og sønderknusde Pandeskallen paa sin Stiffader, tog hans Slot samt hele Eiendom i Besiddelse, og blev Stamsfader til en udmærket *Ret* af Stammen *Mac Lean*.

S t r o t a n k e r.

Jordum drev Jølelsen til Handlinger; nuomstunder noies man med at fremstille Jølelsen. Ord træde i Stedet for kraftig Handling, Taarer i Stedet for sand Medlidendhed, Deeltagelsesyttring i Stedet for virksom Hjælp.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 38.

Løverdagen den 19de September 1829.

Forlagt af Understøttelses; Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets- Bogtrykker.

A n m e l d e l s e.

Til Efterretning for de af Selskabets Medlemmer, som i indeværende Aar agte at søge Laan eller Gratification, bekjendtgjøres herved følgende, med hosføiet Bemærkning: at ingen af Selskabets Pensionister, ifølge General; Forsamlingens Beslutning af 11te Febr. 1828, kan vente at komme i Betragtning til Gratification, da samme efter den forhøiede Pensions; Forandring, herefter aldeles ophører.

Efter Lovens 2det Cap. 20 §. skal enhver Klassifications Repræsentantere undersøge de Ansøgninger, som indkomme fra Medlemmer, der

henhøre under deres Klassifikation, og om samme indsende Betænkninger til endelig Bedømmelse ved General-Forsamlingen. For altsaa at sætte Repræsentanterne istand til at bedømme Ansøgningerne, maae de Søgende efter Lovens 19 §., med Attester bevise deres Værdighed og Trang, Alder og Helbreds-Tilstand, saa og om de have uforsørgede, uopdragne Børn, og hvormange.

I Tilfælde de nyde nogen Hjælp af offentlige Indretninger opgives hvori samme bestaaer, og den søgende Enke opgiver tillige, om hun sidder i sin afdøde Mand's Næringsvei, om hun har nogen anden eller aldeles ingen; saa maae og den Ugifte anføre sin Faders Navn, Betjening og Stand. De, som efterlade dette eller herom gjøre urigtige Angivelser, skulle enten aldeles tilfidesættes med deres Ansøgninger, eller mindre komme i Betragtning, mod dem hvis Ansøgninger indeholde fyldestgjørende og rigtige Oplysninger, ligesom ogsaa de Ansøgende, der anmelde Svagheder, derom skulle lade medfølge Læge-Attest, hvilken maa være udstædt paa den Tid Ansøgningen indgives, da de forhen indleverede Attester ikke ansees gjældende.

Iøvrigt skulde Administrationen have enhver Ansøgende erindret om, at opgive Eieren af Ste-

det han eller hun beboer, at bilægge Ansøgningen med den ihændehavende Lovbog, og at indlevere samme til Selskabets Bogholder, Lund, boende i Lavendelstrædet No. 79 første Sal, der modtager saadanne Ansøgninger, alle Sognedages Formiddag indtil Onsdagen den 30 September inclusive, Kl. 12, efter hvilken Tid ingen Ansøgninger modtages.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab.

Schram.   Friedenreich.   Bentley.

Lund.

Ogsaa Dyrene bistaae hverandre i Farer.

Kort før min Ankomst til Enon*) — fortæller Englænderen Pringle — havde en Trop Elefanter nærmet sig, i en mørk Regnat, Missionsnærernes Boliger. Hine hørde længe Dyrenes Brølen og overordenlige Larm, ved den øverste Ende af deres Træplantninger, men forholdt sig, da

---

*) I Ostindien.

de nok vidste, hvor farligt det var om Natten at angribe disse kraftfulde Dyr, ligetil Morgenstunden ganske rolige i sine Boliger. Næste Dag begave de sig da hen til det Sted, hvor Elefanterne havde, i den forgangne Nat, saa forfærdeligen skøiet, og de opdagede da snart Uarsagen til denne Støien. Paa dette Sted var nemlig en Park eller en Grav, 3 til 4 Fod bred og 13 til 14 Fod dyb, hvilken de flittige Missionærer havde, for kort Tid siden, gravet ikke langt fra en Flods Bredde, for deraf at faae Vand til deres Hauges Vandelse og til at drive en lille Mølle. Rimeligviis var En af Elefanterne falden i denne Grav, hvor der endnu ikke var Vand, da man ei havde faaet den ganske færdiggjort. Man kunde nemlig tydeligen kiende saavel Fodsporene paa Bunden, som ogsaa paa Siderne Indtryk af det store Legeme. At Dyret skulde, ved Anstrængning selv have hjulpet sig op, var aldeles umuligt. Skulde da altsaa dets Stalbrødre have bistaaet det? Bistnok har dette været Tilfældet; men hvorledes de have bragt den Forsulykkete op af Graven, vilde kanske være vanskeligt at giette, hvis man ikke vil antage, at de have løftet og trukket den op med Snablerne. Da jeg selv undersøgte Stedet, blev jeg bestyrket i denne Tro; thi jeg fandt paa Randen af Graven

en Mængde dybe Indtryk, somom de andre Elefanter havde, deels knælende, deels staaende stille sig op paa begge Sider af Graven, og saaledes ved Anstrængelse i Forening, rimeligviis dog efter adskillige mislykkete Forsøg, fremtrukket deres ulykkelige Stalbroder.

Af troværdige Personer, der nøie kiende Elefanternes Væsen i deres Bildheds-Tilstand, blev mig fortalt, iblandt adskillige lignende Prøver paa disse Dyrs Klogskab og giensidige Hengivenhed, ogsaa Følgende.

Et Jagtsælskab traf engang paa en aaben Plads, nær ved et Tiørnekrat, to Elefanter, en Han og en Hun. Dyrene flygtede henad Tiørnetykkningen, og Hannen kom, trods den Mængde Rugler, der affyredes paa den, snart i Sikkerhed; Hunnen blev derimod saa betydeligen saaret, at den ikke kunde noksom hurtigen fortsætte Flugten, og indhentedes derfor snart af Jægerne, hvilke, da de befandt sig imellem den og Tiørnekraattet, haabede snart at skulle faae den som Bytte i sin Magt. Med Et farer Hannen, yderst rasende, ud fra sit Skjul og styrter, under frygtelig Brølen, løs paa Jægerne. Alle svang de sig nu saa hurtigen, muligt, hver paa sin Hest, og søgde Redning ved at flygte i al Til. Elefanten udsaae sig da

iblandt Jægerne En — Robus Kloppe var hans Navn —, der sidst havde fyret paa den saarete Hun, og just igjen var, holdende Hestes-toilen om Armen, i Færd med at lade sin Bøsse, da det rasende Dyr styrtede ud af Buskadsen. Kloppe svingede sig hurtigen op paa sin Hest; men Dyret havde, førend han endnu sad ret i Sadelen, naaet ham. Et Slag med Snablen kastede den Ulykkelige til Jorden. Uden at ænse Hesten, der sky tog Flugten, stødte Elefanten ham sin uhyrlige Huggetand igjennem Livet, trampede omkring med de vældige Fødder paa hans Krop, tog denne derefter atter paa Snablen og kastede den høit op i Luften. Efterat Elefanten havde saaledes tilfredsstillet sin Hevn, gif den med majestætiske Trin hen til sin Veninde, viisde denne, paa alle mulige Maader, sin Omfølelse, understøttede med sin Side den Saarete, og ledede den, uden at agte paa den Kugleregn, hvormed de igjen tilbagekomne Jægere overrødsde den, lige til den uigjennemtrængelige Tiornetykning, hvor Jægerne ei kunde fortsætte sine Forfølgninger.

De kække Kvinder i Livron.

Livron, denne fordum stærkt befæstete Stad, som ligger i Departementet Drome, spillede i Religionskrigen, der ødelagde det forrige Dauphiné, en vigtig Rolle. I Aaret 1575 holdt Protestanterne denne Fæstning besat, og den usforættede Montbrune, der forsvarede den, havde tilintetgjort alle de kongelige Overbefalingsmænds Forsøg paa at erobre Pladsen. Endeligen besluttede Kong Henrik den Tredie selv at bestorme Fæstningen; men efter et skrækkeligt Blodbad blev ogsaa han tilbageslaaet med stort Tab. Da lod han de Beleirete vide, at han vilde, hvis de ikke inden 24 Timer aabnede Fæstningens Porte for ham, lade dem alle springe over Klingen.

I Stedet for at give nogetsomhelst Svar droge samtlige de Beleiretes Koner, med Spinderocke, op paa Volden og begyndte der ligesom Fiendens Dien, ja næsten under hans Kanoner, ganske roligt at spinde. Kongen blev derved bevæget til, aldeles at ophæve Beleiringen.

Enhver Ting kan betragtes fra to Sider.

Da det engang fortælles, at den franske Vandbygmester, Brunnel, der har ledet Anlæggelsen af Tunnelen — d. e. Veien under Themsefloden — var bleven af Frankriges Konge udnævnt til Ridder af Æreslegionen, yttrede en tilstedeværende Misunder: "Hvorfor da? Han har jo ikke bragt Veien under Themsen til Ende." Just derfor, svarede man ham; Brunnel fortjener Frankriges Tak, fordi han har ladet Englændernes Nationalstolthed tabe et Slag.

Opfindelse.

Apoteker Peschier i Gent har giort den Opdagelse, at Æg kunne, ved at bevares i uløstet Kalk, holdes friske mange Aar igjennem. Peschier forelagde Kunstneres Selskab i hien Stad Æg, der paa denne Maade havde i sex Aar vedligeholdt sig i fuldkomment god Tilstand. Det er klart, hvor megen Nytte denne Opdagelse kan gjøre ei alene i Huusvæsenet, men ogsaa ved Skibes Forsynelse med Fødemidler paa lange Reiser.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 39.

Løverdagen den 26de September 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

F e e k i l d e n.

Et irelandskt Sagn.

De Unge løbe aldrig vel, uden de Gamle holde
Tommen.

Der gaves, for ikke lang Tid siden, paa den vestlige Kyst af Ireland, en romantisk, kun af faa Landfolk beboet, Dal, hvis simple Hytter vare omgivne af frodigen voxte Træer, og paa hver Side omsluttete af lodret opstigende, himmelhøie Klipper. Vel har Ireland mange yndige grønne Dale; dog er ei Noget af dem saa dyb, eller saa trygt skjult imellem Biergene, som hiin var, hvorom

her tales. Kun naar man, paa Dybsgrændsen af de dybeste Søer, tænker sig Hviden af de i Luften svævende Bierge, hvis Toppe Skyerne omslore, kan man giøre sig en Forestilling om denne Forglemmelses: Dals dybe Affondrethed.

Norah var den lille Landsbyes skionneste Pige, hendes bedagede Forældres Stolthed, og Beundrings: Gienstanden for enhver Yngling, der skuede hende. Faderens Hytte ansaaes for den pæreste iblandt alle dens Rabo: Boliger; thi Norah forstod at pynte det meest prunkløse, simple Kammer, og Gedeblads: Planten snoede sig, under hendes Pleie, langt liveligere om den lille Hytte, end ellers andensteds.

I hele Dalen befandt sig kun een eneste Kilde. Den var rigtignok lille, men det reneeste, klareste Vand frempibledede af det gule Sand og udgød sig blideligen, med yndefuld Rislen, i et Bækken af glændsende Sandsteen. Omendskiont nu Vandet uophørligen flød ned i dette, mærkede man dog aldrig, at endog kun den mindste Deel deraf udrandt. Det var nemlig en Fæekilde, og derfor i stor Ugtelse hos Dalens Beboere.

Man fortalte om denne Kilde et Sagn, der havde, igiennem umindelige Tider, fortplantet sig fra Fader til Søn. Kildens Bækken var nemlig ber

dækket med en uhyrligen stor Steen, der, endskiønt den syntes at være saare tung, kunde dog, med største Lethed, borttages af selve den fineste Kvindehaand. Ogsaa sagde man, at alle den lille Landsbyes Piger skulde, ifølge et Bud af Feen, der herskede over Kilden, hver Aften efter Solens Nedgang gaae til Kilden, løfte Stenen iveiret, og af Bækkenet under denne øse saa meget Vand, som hver Familie den følgende Dag behøvede; men Feen havde derhos gjort det til en ufravigelig Betingelse, altid, naar Krukken monne være fyldt, omhyggeligen igien at lægge Stenen paa dens Sted. Forglemde nogensinde en Pige af Ubetænkksomhed denne Betingelse, vilde der overgaae ei alene hende, men endog den hele fredelige Dal en Ulykke; thi, beskinne Morgensolen nogensinde Kilden, maatte en Ødelæggelse blive deraf den uundgaaelige Følge.

Oste havde *Norah*, pyntet med Blomster og røde Bær paa sit smukke, glændsende Haar, og nynnende paa sit Lands ukunstlete Sange, let, som en Hind, ilet til Kilden, fyldt sin Krukke, omhyggeligen lagt Stenen igien paa dens Sted, og var vendt hjem igien til Forældrene uden at give Rum hos sig en eneste Tanke, der skulde have kunnet bortkyse Sønnen fra hendes Leie.

Dog, ei kunde dette vare evigen: *Norah* var skabt for *Riærlighed*; ogsaa kom just en fremmed med *Yngling*, en *Soldat* — *En*, der havde seet *Verden* — til den stille *Dal*. Han viisde sig i stadselig *Krigerdragt*, og taledede om *skønnere*, meer fortryllende *Egne* — *U!* gaves der vel noget herligere *Land*, end denne fredelige, eensomme *Dal*?! *Coolin* — dette var den *Fremmedes* *Navn* — bestak den stakkels *Norahs* *Dien* og vandt hendes *Hjærte*; naar hun gik til *Feekilden* for at hente *Vand*, var *Ynglingen* stedse ved hendes *Side*.

Norahs gamle *Forældre* kunde ikke billige dette *Riærligheds*; *Forhold*. Den unge *Krigers* *Fortællinger*, om *Feldtslag* og *Hoffer*, havde for dem ei noget *Lillokkende*, og, da de erfoere, at *Norah* lyttede, med *Henrykkelse* og sin *Siels* hele *Opmærksomhed*, til *Ynglingens* *Tale*, skændte de førstegang i *Livet* paa det eneste, elskte *Barn*, og befalede hende, at *skye* enhver *Sammenkomst* med den *Fremmede*. Hun græd; alligevel lovede hun *Eydighed*, og forsoiede sig den *Aften*, for at undgaae hvertsomhelst *Sammentræf* med den *Elskte*, til *Kilden* ad en anden *Vej*, end den, ad hvilken hun vanligen pleiede at gaae. Hun løstede *Stenen* af, øsde *Vand* i sin *Krukke*, satte sig ned ved *Nanden* af *Kilde*; *Bækkenet* og græd bitterligen. Ikke

lagde hun Mærke til, at Tiden hurtigen forsvandt: alt gik Dagens Tusmørke over til Nattens Dun: felhed, og de tindrende Stierner, med hvilke Himmel: Hvælvingen over hendes Hoved var bestrøet, speilede sig allerede i Kildens Krystal: Glade ved hendes Fødder. Pludseligen stod Elskeren for hende "Ak! — udbrød Pigen grædende — gaa, gaa, bortfiern Dig! Jeg har lovet mine Forældre at skye Dig. Var jeg dog blot gaaet hjem, da jeg havde endt min Syssel, vi skulde da ikke have truffet hinanden. Jeg er bleven ulydig! Ak, hvi fik jeg Dig nogensinde at see!? Du alene har lært mig at græde!"

"Tal ikke saaledes, dyrebareste Nora! tog den unge Kriger tilorde; kom nu med mig!"

"Aldrig, aldrig!" svarede den Bængstete, reiste sig hurtigen op og gik bort fra Kilden. "Nogensinde tilforn har jeg brudt mit Ord, men iaften er jeg bleven til Løgnerske. Jeg lovede at skye Dig, og dog har jeg talet med Dig." Under uophørligen fremvældende Taarer talede hun disse Ord og ilede, stedse meer og meer hurtigen, hen mod sin Faders Huus, idet Coolin holdt hendes Haand fast i sin Haand, gik ved Siden af hende og søgde at berolige hende.

”Din Feil, om Du ellers har gjort Dig skyldig i nogen — sagde han med Venlighed — er uforsætligen begaaet. Dine Forældre ville tilgive Dig, og, naar de faae høre, hvor ømt, hvor inderligen og hvor trofast jeg elsker Dig, ikke vegre sig for, at trykke mig som Søn til deres Hjærte. Du siger, det er Dig ikke muligt at forlade dem: vel; maaffee kan jeg blive her; da vil jeg arbeide for dem og for Dig, min *Norah*! Hvad kan vel Verden byde mig, jeg ikke gierne gav Slip paa for min *Norahs* Skyld!? Vi ere i dette Dieblif ved din Faders Bolig: negt mig kun nu ikke et vensligt Blik, og et blidt Smil! og saa, min Dyres bareste! god Nat!

Et smilende Rieerligheds; Diekast — som en Regnbue over de regnsvangre Skyer — fra *Norahs* taareblændete Dien lønnede den bortgaaende Effer. Derpaa aabnede hun sagte Huusdøren, listede sig ind i sit Kammer, og sank, isovndyset af den smigrende Tanke, at Forældrene vistnok vilde give sit Samtykke til hendes Forbindelse med *Eolin*, snart i en dyb Slummer.

Noget Limer sov hun roligen og trygt. Om sider vaagnede hun og sprang, under et lydeligt Angstskrig, ud af Sengen. ”Kilden, Kilden! jeg har glemt at lægge Stenen paa Bækkenet. Det

kan dog vel endnu ikke være Dag? Nei — nu — nu — nu i dette Dieblif gryer Morgenens frem; Hurtigen vil jeg løbe, og maaskee er det noksom betimeligt.

Idet hun ligesom fløi hen paa den velbekiendte Engsti, glændsede allerede Klipperne i Østen af Morgenens Purpurrodme, Solens smilende Forløberinde. Er det den første Solstraale, der nu forgylder hine Høie? Det er næppe muligt; vistnok kommer den ulykkelige Nora endnu til rette Tid.

(Sluttes i næste Nummer). R

Den ædle Fyrst Dalberg.

Ofte har man miskiendt den forrige Storhertug af Frankfurt, Friherre af Dalberg, og beskylt ham for Feil, der ikke fandtes hos ham. Altid havde han Lydskland — dette kaldte han altid Troskabens og Ærlighedens Land — Lærv for Dø og hjælp, hvor han kunde. Naar hans Kasse var bleven udtømt, og igien Tid efter Tid fik Tilskud, sagde han ofte til sin Forretningsmand: "Gud være lovet! nu er dog igjen nogle Penge i Kassen; altid bløder mit Hjærte, naar jeg maa lade Folk gaae trostløse og uden Hjælp fra mig" Engang henvendte en brav Fær

milie, der formedelst Omstændighederne var kommen tilbage i sine Kaar, sig til ham om en Raadegave, eller et Forstkud af omtrent 700 Gylden. Manden foredrog ham sin Bøn. Dalberg, hvis Kasse var næsten tom, svarede: "nu er det mig umuligt; først efter omtrent sex Maaneder vil det maaskee kunne bevilges, da jeg til den Tid venter Penge." Konen, bedragen i sit Haab, yttrede, at det syntes hende, en saa høi og fornem Fyrste maatte aldrig have Mangel paa Penge, og hvorlunde det stedse maatte være ham en let Sag, at bistaae Andre. Aldeles rolig tog Dalberg Konen ved Haanden, førde hende hen til Kassen, lukkede denne op og sagde: "det, som er deri, dele vi med hinanden." Der var i Kassen endnu kun 47 Gylden. "Nu, vedblev Fyrsten, kan De tage den ene Halvdeel; den Anden behøver jeg til mine Fornødenheder; her efter skal De faae Mere." Med inderlig Rørelse og med taareblændte Øien bad Konen om Tilgivelse for sin Mistillid, kysede hans Haand, nedknælede for ham, og udbad sig idetmindste hans Betsignelse. Efter nogle Ugers Forløb fik denne Familie en betydelig Understytning fra ham.

Dr. Professor og Ridder Nissens Bidrag indkommer Søndagen den 3die October 1829.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 40.

Løverdagen den 3^{die} October 1829.

Forlagt af Understøttelses- Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets- Bogtrykker.

F e e k i l d e n.

Et irelandskt Sagn.

(Slutning, see forrige Numer).

Nu havde hun naaet det Punkt, fra hvilket hun kunde see ned til Kilden, i en Frastrand af 200 Skridt. Ubevæget, som en Støtte, blev Nora h staaende; stivt skuede hun ud for sig; med den ene Haand holdt hun sig for Panden, og med den Anden pegede hun fremad. Forstrækkelse havde saa pludseligen standset hendes Jilskridt, at det forekom hende, somom hun endnu stedse bevægede sig. Morgensolen bestinnede nu, ubedækket af Skyer, med sin Glands Kilden. Denne, hvorfra ellers

Bandet pleiede saa rolig at fremrisle, udsprudede nu med et larmende Vandstøl, hvorved Dalen blev skræffelig oversvømmet. Allerede styrtede de opskrækkete Dalens Beboere ud af sine Hytter; endnu stod *Norah* stedse uden allermindste Bevægelse; endnu bestandigen viisde hendes Haand hen paa den oprørte Kilde, og ikke syntes den Ulykkelige at ane den truende Fare.

Stedse heftigere og meer larmende fremstyrtede den skummende Vandstrøm; allerede nærmede sig Bandet det Punkt, hvor *Pigen* stod. *Coolin*, der overalt havde søgt hende, sprang nu ilfsomt hen til hende. Hans Røst vakde hende af Bedøvelsen og med det Udbrud: "mine Forældre! mine Forældre! red dem!" faldt hun ned for hans Fødder.

Han tog da den ulykkelige *Pige* paa sine Arme, og bar hende hen paa en *Høi* inærheden; Bølgerne rasede frem bagefter dem; uophørligen blev Vandmassen bredere og høiere.

Da de havde naaet *Høiens* Top, lignede den endnu en beskovet *D*; Bandet brusede paa alle Sider omkring denne, og *Elsteparrets* Tilflugtssted blev hver *Dieblik* mindre og mindre.

Endnu saae de adskillige grøntklædte *Der*, større og mindre; men efterhaanden opslugede Vandstrømmen den *Ene* efter den *Anden*.

Bare vi dog blot paa Toppen af hiint Bierg!
 — sagde Coolin og kysfede Norah's blege
 Kind. "Er der da ikke noget Haab, nogen Red-
 ning mere tilbage? Staffels Pige, dyrebareste
 Norah!"

"Af mine Forældre, mine Forældre!" raabde
 Norah, giennemtrængt af overvættes Smerte.
 "Hvor ere de? Af! de ere omkomne, som Offer
 for deres Barns Ulydighed.

Med Hjærte mod Hjærte og med Armene
 slyngede om hinanden, ventede de Elskende nu
 paa deres Skæbne. Vandet steg høiere og høiere
 — Den blev mindre og mindre — snart var den
 endnu kun et lille Punkt og — omsider saaes den
 ikke meer.

Efterat den Skyldige saa grueligen havde
 maattet bøde for sin Letsindighed, var da ogsaa
 Feen forsonet. Flodstrømmen voxde ikke meer;
 men den fredelige, yndige Dal ligger nu begravet
 under Søen Kilarney's klare Vandflade.

Den helbredete Spiller.

Tro Tiener er Guld værd.

En Offiseer af høi Rang var Spil saa hengiven, at endogsaa det største Tab ei formaaede, paa nogen Maade, at tæmme hans Spilleraseri. Af alle sine Eiendomme havde han omsider kun en Eneste tilbage, sit Stangods nemlig, hvoraf han bar sit Navn, og hvor han sysselsatte sig alene med at spille og jage. Thomas, Offiserens gamle og troe Tjener, der havde ledsaget ham paa alle hans Feldttog i Ungdomsdagene, anvendte hele sin Bestræbning for, dog engang at faae sin forblændete Herres Dien aabne, og derved bringe ham til at skue den Afgrund, paa hvis Bredde han allerede stod. Dog frugtløs var al hans Noie. Den rasende Lidenskab havde saaledes vanhædet denne ulykkelige Mand's, fordum saa blide og menneskevenlige, Karakter, at han nu var bleven en hartad ustyrlig Tyran. Kun den gamle og troe Thomas var endnu den Eneste, der vovede, paa enhver Tid, at fremtræde for den utæmmelige Mand's Dien, men maatte dog allerede derved bruge megen Forsigtighed. Endag var der, hvilket ofte skee, indtruffen en fremmed Spillegæst. Spillebordet

blev da ihast tilberedt, og det smukke Arbeid drevet med en saadan Hidsighed, at man endnu ikke, da en stor Deel af Matten allerede var tilendebragt, tænkte paa at ophæve Spillet. Lysene vare for største Delen ndbrændte. Thomas, der nu maatte skaffe friske Lys, saae ved denne Leilighed, at hans Herre havde bortspillet alle sine rede Penge, sine Kostbarheder, sine Heste og Vogne, ja endog en betydelig Sum, han paa sit Vresord havde forpligtet sig til at betale. Til sidst skreeg han, under et Anfald af det meest forblindende Raseri: det giælder mit Jordegods!" "Ja vel!" svarede den Fremmede; og vilde nu strax til at vende det afgjørende Kaartblad. Med Et styrtede Thomas, der forudsaae sin Herres fulde Undergang, Bortet omkuld, udtraad de brændende Lys, adspalttede Kaartene og løb da affted saa hurtigen, muligt var. Ikke lettelig formaaer Noget at skildre Herrens Brede. I Hidsigheden greb han sin Bøsse, gienemløb hele Huset, og søgte overalt den dristige Thomas, for at kunne skyde ham tildøde. Dog — denne havde vidst at skiule sig paa et aldeles sikkert Sted. Offiseren, fuldeligen udmattet deels ved Spillet, deels ved den trættende Eftersøgen, maatte nu, hvadenten han vilde, eller ikke vilde, kaste sig paa Sengen. Da han paa den klare

Morgenstund vaagnede og slog Dinene op, fremstillede sig paany for ham Optriinet fra forgangne Aften, men nu i et aldeles andet Lys. Han skammede sig for sig selv. "Kald mig Thomas hid!" sagde han til en Anden af sine Folk. Han kan uden mindste Frygt, komme ind til mig. Langt forstandigere, end jeg, er den gode Karl." Nu fremtraad da Thomas, skiont endnu stedse lidt ængstelig. Dog, vmmeligen omslyngede ham den taknemmelige Herre med sine Arme, trykkede ham op til sit Bryst og udbrød: "Trofaste Gamle! ikke een, men to Tienester har Du, ved dit Forhold iaftes, ydet mig. Du bevarede min sidste Eiendom, og tillige har Du aldeles forjaget mit Spille; Raaseri, der stundum gjorde mig lig den Afsindige. Som Beviis paa mit taknemmelige Sindelag bestemmer jeg herved for Dig 300 Rbd., til dit aarlige Underhold. Fra dette Dieblif er Du ei meer min Tiener, men min Huusven. Som uadskillelige Venner ville vi herefter leve sammen, og kun Døden skal formaae at opløse denne vor jordiske Forening."

Medbeileren og Løven.

I Biergsnevringerne imellem Tyrkiet og Persien — saaledes fortæller Buckingham i Beskrivelsen af sin Reise i Assyrien, Medien og Persien — viisde man os en lille af Naturen dannet Hule, hvilken en Løve havde faaret sig til Opholdssted, og hvorind den havde slæbt saamange Vandringmænd, der ikke anede nogen Ulempe, som sit visse Bytte, saaat den var bleven en Skræk for alle Reisende, der skulde drage forbi dens Bolig. To unge Kurder stredes paa hiin Tid om Besiddelsen af en Pige, der opholdt sig paa Sletten og hvilken de begge lige høit elskede. Da de nu boede paa denne Side af Biergsnevringerne, men Gienstanden for deres Kiærlighed paa den anden Side, bleve deres Sammenkomster med Pigen yderst farlige formedelst den vilde Løve. Det var, endog for en Elsker, voveligt, alene at driste sig ad den Vej; men de undertrykte, da Pigens Besiddelse var dem begge lige kjær, for en Tid deres Skinsyge og lovede hinanden, at vove et Angreb paa deres Lykkes Forstyrrer, og i Kamp mod den enten at seire, eller døe. De toge sine Vaaben, besteg de af Egnens bedste Heste, underkastede sig, i Overværelse af alle sine Venner, Skæbnens Villie, og bestemte, at, hvis de begge slap med

Livet, skulde den elskte Pige selv afgjøre, hvem hun vilde give sin Haand. Hvis derimod Een af dem faldt som Offer, skulde den Overlevende have den Andens Samtykke til, at forbinde sig med den saaficære Pige. Under lydelige Bifaldsraab af deres Venner og under Alles Ønske om, at Prisen maatte tilfalde den Riekkeste, fore de begge afsted. Løven, der overvandt og søndered den Ene af dem, blev af den Anden, som triumferende vendte tilbage, be-sejret, idet den rovbegjærligen var i Færd med at opæde hins Legeme.

S t r ø t a n k e r.

Lyksaligt er det Menneske, om hvilket ei Noget, Gud og dets Nærmeste undtagne, veed, at det lever. — Lyksalig den, det er forundt, at være Herre over sin Tid, og at kunne, efter Behag, aagre med det Pund, Gud gav Samme. — Lyksalig den, Noget ei hindrer fra, i uforstyrret Ro at spinde sit Livs Traad til Ende.

K. K. T h o r i n g.

Er. Professor og Ridder Vidensk. Bidrag indkom-
mer Søndagen den 4de October 1829.

Borger = Bennen.

En og Tyrgetyvende Aargang.

Nr. 41.

Loverdagen den 10de October 1829.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets = Bøgetrøkker.

A n m e l d e l s e.

Onsdagen den 14de denne Maaned, om Eftermiddagen Kl. 5, holdes General = Forsamling paa Prindsens Palais bag Slottet; til hvilken Tid Hr. Repræsentanter behageligen ville møde.

Administrationen for det forenede Understøttelses = Selskab.

Schram. Friederich. Bentley.

Lund.

Menneskets Skabelse.

En Fabel af N. Lofontaine.

Efter de udødelige Gunders Billeder havde Prometheus dannet Skabninger af Leer: et skjønt, men drifstigt Værk. Der stode de. Med Skaber: kjærligheds Die betragtede han dem; og nu hid: kaldte han alle Guderne, for at beskue sit skjøne Værk. I en Kreds om dem stode de Udødelige, og beundrede den guddommelige Titans Konstværk. "Lader os alle berige det med vore Gaver!" raabte Zeus. Han lagde den mægtige Haand paa Leer: stottens Bryst; — Brystet hævede sig under hans Haand, og Liv løb stille og skjult i Skabningens Arer. Venus saae smilende og velsignende paa det oplevende Menneske, og Zeus's i det Indre skjulte Liv tindrede i det skjøne Die og paa Rosenkinden; det straaledede fra den høie Pande, og forsøgede sig i Lemmernes Bevægelse. "Jeg gav Billedet Følelse" raabte Gudinden triumpherende.

Minerva kysfede det nyskabte Menneskes Pande. Jeg gav det Guddomsgnisten, Viisdom, sagde hun roelig. Panden trak sig i tankefulde Folder; Diet straaledede mildere, men skjønnere; det kastede stud: sende og tænksomme Blik paa de Udødeliges Skare, som omringede de Nyskabte. — Mercur berørte det

tænkende Menneskes Læber med sin Stav. Hvo er jeg? raabte han; hvo er jeg? og hvorfra? — Apoll lagde sin Strengeseeg i hans Haand; Muserne dandede omkring ham; hans Fingre svævede hen over Strengene; han sang sin egen Fødsel i en deilig Hymne. — Nu trængte Amor sig frem; den lille Gud berørte Mandens Bryst med sin Fakkelt; et Lyn foer i hans Die, en stærkere Rødme i hans Kinder; Brystet slog heftigt; han udbredte sine Arme, og sank til den første Qvindes Bryst, som Amor i det Samme ogsaa havde berørt; hun omfavnede Manden inderligen. Nu kastede Gratierner deres Sløer om Qvindens Skuldre. En skjønnere Rødme farvede hendes Kinder. Det vilde Lyn, Amors Fakkelt havde antændt i hendes Die, forsvandt i en sømmere Længsel; hun skjulede sig i Gratiernes Sløer, og unddrog sig Mandens heftige Omfavnelse. Blussende af Bredde vilde Manden sonderrive Gratiernes Sløer; neppe rørte han det, førend Breden var forsvunden af hans Die; et bønligt Blik mødte Qvindens Die; smigrende Toner fløde fra hans Læber. — Flora smilede. De ere lykkelige, sagde hun, og vinkede. Tusinde Blomster iførte Jordfloden sig; en Rosenbust trak sig sammen omkring de Elskende, og skjulede dem for Gudernes Dine. — Ceres ned-

lagde velsignelsesfuld Sæd i Jorden: en Høst stod underfuld frem omkring Rosenbusken, og skønne Frugter nedboiede Trærnes Grene. — Vulkan gav dem sin Ild og sine Konstfærdigheder. — Juno sagde til Zeus: Du gav dem Liv; jeg formerer det! og fra den Tid af kaldte Guderne hende Lucina. — Mars gav Manden Vaaben og Mod. Kort, alle Guderne gave de nye Mennesker, hvad de formaaede at give. Prometheus takkede dem, og de stige igjen op til Himmels salige Boeliger, glade over, paa den nærende Jord at have efterladt lykkelige Mennesker, en Guderne lignende Slægt. Men — bekymret for sine nystabte Menneskers vedvarende Lyksalighed, nedsteg Prometheus i den altstyrende Skjebnes hellige, dunkle Grotte, og anraabte den mægtige Gudinde om en Gave, som kunde lyksaliggjøre de nye Mennesker. Den gamle strænge Gudinde smilede. Det skee! sagde hun derpaa alvorlig. Jeg vil give dem rigeligere, end de andre Guder: jeg giver dem tre Foræringer. Prometheus takkede den frygtelige Gudinde. Ud mig ikke din Tak, begyndte hun atter, førend du kjender mine Gaver; de ere af et andet Slags end de, Guderne gave. — Guderne give Intet, uden hvad der er godt, sagde Prometheus tvivlende: nævn mig dine Gaver, store

Gudinde! — Guderne skjenkede dine Menneſter guddommeligt Liv, og gave Billedet af Stov evig Kraft. Jeg giver dem Sønnen! En Deel af hver Dag ſkal Menneſkets Følelſe være udflyttet; med bedøvede Sandſer ſkal han ligge der, og hverken ſee Solens frydfulde Skin eller Jorden eller Himlen. Som en Billedſtøtte af Leer ſkal han ligge uden Bevægelse, og Livet ſkal ſkjule ſig alene i Hjertets Slag. O, du Frygtelige! raabte Prometheus forfærdet: vil du fordærve Gudernes Gaver? O! lad Menneſket beholde Nydelfen af Livet, Ennet af Solen og Følelſen af dets egen Kraft! Skjebnens Gudinde smilede: ”Jeg elſker Menneſkene”, ſagde hun blid og formanende; ”men det beroer jo paa Dig, om du vil modtage mine Gaver.” Din anden Foræring? Gudinde! — ”Guderne ſkjenkede Menneſket Guddomsgniſten, Tænkraft. En Deel af denne Kraft vil jeg tilintetgjøre; jeg vil give dem Glemſel. Den ſkal kaſte et let, ſkjulende Slør over Fortiden. Fortidens Billeder ſkulle kun være lette, forvirrede og uſynlige for dem, ligesom Eſtyggerne, ikke klare, levende og tydelige, ſaaledes ſom de ere det for Guderne.” — O, Gudinde! ſagde Du ikke nyligt, at Du elſkede Menneſkene? jeg ſkjælver for din tredie Gave. — ”Guderne gave Menneſket Liv. De ſkulle glæde

fig derved; men kun til en Tid; da skal Døden, min tredie Gave, nedbryde Livet; det Legeme, som Du dannede, skal igjen vordet Støv. Erindringen om Mennesket skal forgaae, og Gudernes Aande, som beselede dem, skal igjen vende tilbage til Guderne." Prometheus skjælvede. "Attraaer Du ikke mine Gaver," vedblev Gudinden alvorlig og rolig, "saa staaer det jo til Dig. Mennesket maa da see til, hvorledes det uden disse kan vordet lykkeligt. Ønsker Du dem engang i Tiden, saa begjær! Skjebnen er stedse god, giver, endog mod sin Villie, de bedste Gaver." — Bedrovet forlod Prometheus Gudindens Grotte, og vendte tilbage til sine Mennesker. — Hvilket Syn frembød sig for hans Øie! Den guddommelige Krafts Udmattelse laae i deres dorste, smertefulde Miner; deres Støvlegeme var hængsunket under det guddommelige Livs Kraft; lidende følte de i deres udmattede Legemer endnu stedse Gudernes Aandes evig virksomme Kraft. Sukke fremtrængte sig af deres sorrighfulde Bryst. Med smertelig Længsel ventede de paa det Dieblif, da det udmattede, kraftlose Legeme igjen kunde erholde ny Styrke til, i Forening med Sjælen, at hige efter Livets Nydelse. — Rædsomme Timer — disse Afmagtens Timer, forenede med den ængstelige Følelse af selve Afmagten! — O, Gudiinde!

raabte Prometheus, og udstrakte Hænderne mod Skjebnens Grotte. Et Barn med et blidt Ansyn og befranset med Balmue, udgik af Grotten og svævede igjennem Luften med udslukket, omvendt Fakkell, Gudernes frygtelige Tegn paa Forstyrrelse; i mindre og mindre Kredse omsvævede det med umærkelige Flagermuusvinger Mennesket. Stedse dybere sank Menneskets Hoved imod dets Bryst; dets Blik blev stedse mattere; uformærkt lukkede Diet sig. Begge sank de ned paa Græsset, og den blideste Rolighed forjog Livets Særkjender af Ansigtet og af de hvilende Ledemode. — Mennesket sov. Med Følelsen af Livet forsvandt tillige den ubehagelige Følelse af Afmagten. Ny Styrke udgød sig umærkeligen i Musklene. I det de vaagnede, følede de sig begavede med fornyet Kraft. Mennesket takkede Guderne for den søde Sovn. Nu var Mennesket lykkeligt, længe lykkeligt; og Prometheus ønskede sig ikke Gudindens andre Gaver. — Kvinden blev Moder; glade Børn spogede imellem Blomsterne omkring dem, og forsøgede deres Lykke. Der sadde begge de glade Forældre i Lovhytten; deres Blik gjennemfoer den forbigangne Tid, og vendte stedse med Tilfredshed tilbage. Deres Hjerters Dmhed tiltog dagligt, og fik ny Styrke af Erindringen om deres Tilværelses

første, salige Timer. Moderens Førstefodte var
 nu bleven Ungling. Kjærligheden førte ham i hans
 Søsters Arme, og selv Prometheus saae her en
 Duhed, lig den, de første Mennesker følede.
 Denne Kjærlighed fandt han ikke længere hos de
 første Mennesker; deres Hjerters Ild var dæmpet,
 Ungdoms Kraften uddød, og — da den tredje
 Menneskeslægt var kommen paa Jorden, blev
 Intet andet tilovers for dem, end Erindringen om
 Kraftens og Styrkens fyrige, glade Vaar. Cor-
 rigfulde sadde Menneskeslægtens Forældre hos hin-
 anden, Alvidsyge saae de henrykte Unglinge, de
 skjælvende Møer. "Saaledes være ogsaa vi!"
 sagde Qvinden til Manden; "o, at den Tid er
 forbi! Hvor kolde ere ikke nu vore Følelser! hvor
 svage alle vore Kræfter! Forhadte Erindring! For-
 hadte, gvalende Billeder af vort Foraar!" og
 Qvinden sank grædende til Mandens Barm, som
 selv trængte til Trøst. — "O Skjebne! Du
 har Ret," raabte Prometheus.

(Sluttet i næste Nummer).

N. P. Nissen

1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900
1901
1902
1903
1904
1905
1906
1907
1908
1909
1910
1911
1912
1913
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
1921
1922
1923
1924
1925
1926
1927
1928
1929
1930
1931
1932
1933
1934
1935
1936
1937
1938
1939
1940
1941
1942
1943
1944
1945
1946
1947
1948
1949
1950
1951
1952
1953
1954
1955
1956
1957
1958
1959
1960
1961
1962
1963
1964
1965
1966
1967
1968
1969
1970
1971
1972
1973
1974
1975
1976
1977
1978
1979
1980
1981
1982
1983
1984
1985
1986
1987
1988
1989
1990
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008
2009
2010
2011
2012
2013
2014
2015
2016
2017
2018
2019
2020
2021
2022
2023
2024
2025
2026
2027
2028
2029
2030
2031
2032
2033
2034
2035
2036
2037
2038
2039
2040
2041
2042
2043
2044
2045
2046
2047
2048
2049
2050
2051
2052
2053
2054
2055
2056
2057
2058
2059
2060
2061
2062
2063
2064
2065
2066
2067
2068
2069
2070
2071
2072
2073
2074
2075
2076
2077
2078
2079
2080
2081
2082
2083
2084
2085
2086
2087
2088
2089
2090
2091
2092
2093
2094
2095
2096
2097
2098
2099
2100

Extract

of

the **Quarterly Register** 1829,

for

the **United Underwriting Society**.

I n d t æ g t.

	Edder og Eign.		Røde Gald.	
	Skb.	fl.	Skb.	fl.
Betaling fra forrige Kvartal, Skæbner tilregnet.....	1817	41	1440	12
A. Hjertelige Indkomster for Hjelpekassens 41de Aargang Nr. 27—39.....	509			
B. Raans og Sovruds Betaling.....	18	72	1047	48
	Skb.	2345	17	2487
			60	

Overensfæmmede med den af Administrationen førte Gælds Control.

Opførsm.

Skæbnerleid.

Beholdt.

Lund.

U d g i v t.

	Edder og Eign.		Røde Gald.	
	Skb.	fl.	Skb.	fl.
1. De levende Medlemmer, for Hjelpekassens Trykning, med Papir, Genninger etc.....	208	88	355	
2. Pensioner for dette Kvartal.....	687	48	156	48
3. Hjertelige Contingenter.....	66	66		
4. Tilfældige Medlemmer.....	70	49		
Skæbner for udfærdte, ei endnu indfærdte, Raans og Kvartals Svitteringer.....	274	84	1226	
Contant.....	1036	66	750	12
	Skb.	2345	17	2487
			60	

Sjæbenhavn den 30te September 1829.

M. Bentzen.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 42.

Løverdagen den 17de: October 1829.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets • Bogtrykker.

Menneskets Skabelse.

(Slutning).

Igjennem Rosenhækkerne kom paa en graa Skyes
taage, som flyvende, en Dreng, befrandsat med Nat-
tens Skygger, iflædt snart skinnende, brogede Far-
ver, snart et mørkt Klædebon, og Glemsel omsvæ-
vede de første Mennesker. Et muntre Blik straa-
lede af Hegges Dine. De lyse Billeder af Ungdom-
mens Dage var forsvundne; som Skygebilleder,
afflædte deres lyse Farver, svævede de kun nu og
da frem af en fjern Skumring. De nuværende
Glæder forekom Menneskene ligesaa veltystfulde, som
de forbigangne; Diet var igjen muntret, Brystet

let; de nøde det Nærværende og taalte let og gjerne de smaae Ubehageligheder, uden at sammensligne dem med de forbigangne Glæder. Prometheus' saae ængstelig Gudindens tredie Gave imøde. Den sjette Mennekeslægt levede allerede paa Jorden. Som Auroras elskede Tithonus, saaledes hentæredes ogsaa de første Menneker stedse meer og meer af Alder og Svaghed; neppe havde de endnu Talens Brug tilbage. Selv udstrakte de deres Hænder mod Guderne, og anraabte dem om at stille dem ved Udodelighedens forhadte Byrde. Kun Prometheus bestræbte sig endnu for at undvige Skjebnens Gave; forgjeves. Døden kaldte. En skøn Yngling, med et blidt, roeligt Ansyn og en svagt skinnende Fakkell i Haanden, kom flagerende med Sommerfuglevinger. Med et forrigt fuldt Blik stod han hos det første Mennekespar. Langsomt vendte han sin Fakkell mod Jorden, og et ømt, huldsaligt Smil oplivede endnu en Gang de første Mennekers Ansyn. Svag rakte Qvinden sin Haand til Manden. "Hvor vel bliver jeg tilmode!" sagde hun. "Jeg ligesaa!" svarede Manden, og fæstede endnu engang det matte Dø, fuldt af døende Dmhed, paa den Elskede. Nu sluktedes Ynglingens Fakkell. En mild Blegghed udbredte sig over de Dødes Ansigter; en stiv

Kulde udgød sig over deres Legemer; Bevægelsen var borte; Aandedrættet standsede tilligemed Hjertets Slag. Prometheus grov en Grav, og — forenede Støvet med Støvet. Sorgende over sit kjære Værks Forstyrrelse, forlod han Jorden, og nedsteg i det mørke, underjordiske Skyggerige. Hans Kummer skyede Solens Lys. To Skygger, lignende Billeder af de første Mennesker, svævede foran ham paa Veien til de underjordiske Floder. Skjebnens Røst lød: "Skyggernes Rige være saalænge de dødelige Menneskers Opholdssted efter deres Død, indtil de, rensede fra det Forgjængelige, kunne hæve sig til Gudernes lysende Boeliger." Haand i Haand vandrede begge de Forstedødes Skygger; de hørte Røsten, og hellig Roelighed gennemfoer dem. Prometheus vendte tilbage til Jorden, og forkyndte Menneskeslægten Skjebnens Bud. Nu blev Døden Livets Længsel, Dydens Haab; og de byggede Templer for Ynglingen med den udgaaende Fakkell. I Eleusis stod det første. I hellige, hemmelighedsfulde Skikke høitideligholdte Menneskene det guddommelige Liv, som af Jordens stille Grav fremspringer og hæver sig, ligt Ceres's Cæd, indtil Himlen.

Hvad er Sandhed?

Om denne Materie har jeg i Borgervennen 1826, No. 20, sagt nogle Ord, som Bidrag til at oplyse det Spørgsmaal, hvorledes det gaaer til, at Menneskene have saa forskjellige Forestillinger og Meninger om det Sande. Jeg tilføier her et Par Linier som Anvendelse af, hvad jeg der sagde i Almindelighed, paa enkelte Materier og Spørgsmaale i Særdeleshed.

Det er nemlig saaledes et saavel i Theologien som Moralen ofte omtvistet Spørgsmaal, om Troen eller gode Gjerninger have størst Værd, og hvilken af disse Dele der meest bidrager til Menneskets Forædning og Lyksalighed. Naar denne Strid endnu i vore Dage paa saa mange Maader vedvarer, da ligger vistnok Grunden fornemmeligen i den Uoplystes ofte uklare og forskruede Forestillinger, men ogsaa ofte i de saakaldte populære Skribenters Mangel paa Held til at fremsætte deres Ideer med fornøden Tydelighed og Grundighed.

(Fortsættes).

N. E. Nissen.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 43.

Løverdagen den 24de October 1829.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets = Bogtrykker.

A n m e l d e l s e.

Onsdagen den 28de denne Maaned, om Eftermiddagen Kl. 5, holdes General = Forsamling paa Prindsens Palais bag Slottet; til hvilken Tid DHerrer Repræsenter behageligen ville møde. Det sidste berammede Møde blev ikke complet.

Administrationen for det forenede Understøttelses = Selskab.

S t r a m . F r i e d e n r e i c h . W e n t l e y .

L u n d .

Hvad er Sandhed?

(Fortsættelse).

Det er vist med største Føie, at Moralisten lærer os, at vi ved dydige og ædle Handlinger kunne opnaae sand Lyksalighed; og vi ville ikke lade os rokke i vor Tillid til Sandheden af hans Tale, fordi Sværmere og eenfoldige Mennesker udskrige den for Løgn, og i daarlig Indbildning om egne Fortrin, som de, der mene sig at være de sande Troende, ville haandhæve den Mening, at dydige Handlinger ere Intet mod Troen, som er Alt. Vi ville saa meget mindre lade os blænde af deres hviroftede Tale, som vi vel skundom have maattet see og med Forundring erfare det, hvorledes denne Troe, som saa mange af disse Mennesker bære til Skue og ved alle Leiligheder føre paa Læberne, er i den Grad en død Troe, at de ei alene mod anderledes Tænkende kunne tillade sig ligesaa ondskabsfulde og uchristelige som taabelige Forfølgelser, men endog i deres Vandel paa saa mange andre Maader vise, hvorliden Værd de tillægge gode Handlinger, d. e. en redelig og dydig Handlemaade, saa at de slet ikke ere saa overværdtes samvittighedsfulde eller regne det saa saare nøie med deres Pligters Opfyldelse,

og trodse dem, der mene, det er i Gjærningen at Troen skal vise sig.

Men, naar Moralisten vil antage sig Dydens Forsvar og haandhæve dens Værd, da have vi ogsaa Ret til at fordre af ham som Philosoph og Folkeskribent, at han i saa vigtig en Materie skal udtrykke sig bestemt og fuldstændigt og ikke i halvsaade Sætninger, der mere lade os gjette end læse hans Mening, saaledes tænkt, at den kan bestaae under Critikkens næriere Drøftelse.

Naar Moralisten fremdeles, som Philosoph og populair Skribent, siger os, "at Fristelser komme ikke, saaledes som svage Mennesker troe, fra Dævelen;" da kunde vi vel ønske, at han ikke saa løseligt fremsatte et vistnok rigtigt og herligt Resultat, men at han fra Grunden af undersøgte saa vigtig en Materie til Sandhedens Bestyrkelse, saa meget mere, som vi see, hvor gjerne Sværmere ville have Dævelen og de onde Aanders Regimente sat paa Fode igjen; men saa meget fastere bør det enhver Fornuftig at være paa sin Post og arbejde derimod, at ikke denne paa saa mange Maader farlige og fordærvelige Lære skal indliste sig i svage Menneskers Sind, og enten forurolige og ængste de Bedres Gemyt med et intetsigende Phantoms Skrækk billeder,

eller neddykke de Ondes Samvittighed ved Forstillingen om deres syndige Beslutningers og Handlingers Oprindelse, ikke fra dem selv, men fra et Bæsen, der skulde have Magt til at forlede Menneskene til det Onde. Det synes med Rette saa, at denne Læres svage Sider ei paa nogen mere overbevisende Maade kunne blottes end ved at fremstille den historiske Gang, den har taget; og, da denne Lære, som er eet af Overtroens frygteligste Misfostere, er for det svagere Menneskes Sindroe og Moralitet saa yderst farlig og skadelig, saa er det saare vigtigt, at Moralisten og Skribenten ad den retteste Vej søger at opnaae Maalet, almindelig Dplysning. Og derfor vil det i denne Materie være tjenligere, at vise dens Oprindelse, dens Udvikling og dens Bæsen, hellere end at søge alene ved Fornuftgrunde og philosophiske Beviser, der sjeldent rigtigheden fattes af læg Mænd, at fremsætte dens Urimeligheder og Modsigelser.

Det er da vist en Sandhed, som ingen, der med fordomsfri Aand betragter Tingen baade historisk og philosophisk, vil kunne nægte, at Læren om Djævelen i de af dets gamle Testamentes Bøger, som ere ældre end Exilet — den babyloniske og assyriske Udlændighedens Tidrum, — er

egentligen kun berørt, og at der i disse ingen lunde kan siges at findes Spøer af denne Lære, saaledes som den efter Exilet fremkom hos Hebræerne, og siden uddannedes. At der allerede før den Tid forekomme Ideer, som grunde sig i den hos alle Folkeslag i deres Naaheds og Uvidenheds Tilstand naturlige Overtroe og Mening om onde ligesom om gode Aander, af hvilke de første antages at have Magt til at skade Menneket paa Legeme og Sjæl, det kan ei nægtes; men disse Aander omtales endnu som himmelske Væsener og Guds Engle. Ja det er mærkeligt, at selv i de Bøger, som ere skrevne nærmest efter Exilet, og hvor Ideen om det onde Princip, som Hebræerne forefandt hos Babylonerne langt mere udviklet, begynder at vise sig, efterdannet efter det chaldæiske eller babyloniske Philosophem, er det onde Væsen, som f. Ex. siges at have forført David til at tælle Folket, endnu i Himlen.

I de apochryphiske Bøger, det er: de i vor Oversættelse af det gamle Testamente efter den græske Original optagne Skrifter af sildigere Oprindelse, som ei findes i den jødiske Canon over de hebræiske Bøger i det gamle Testamente, udsmykkes disse Ideer videre, og man kan vel sige fuldendtes indtil Christis Død, og de gif da der:

fra over i det nye Testamente i deres hele Uddannelse. Derfor omtales i det nye Testamente ligesom Djævelen og hans Engle (Dæmoner); der tilskrives dem Magt til at opholde sig i det menneskelige Legeme, at frembringe deri Sygdomme, som Stumhed, Døvhed, Lamhed, Epilepsie og Apoplexie, ligeledes Sjælesygdomme, som Raserie, Affindighed, Melancholie; og ligeledes tillægges især de onde Aanders saakaldte Overste Magt til at opvække i Menneskets Hjerter onde Bestutninger, og at forlede dem til grove Synder. Djævelen gjøres saaledes til alt det Ondes Ophavsmand *).

Dette er i Korthed den historiske Gang af denne sørgelige Læres Udvikling. Vi ville nu ikke undlade ogsaa med saa Ord at betragte Sagen fra den filosofiske Side, men ikke derover forsomme at sammenholde disse Betragtninger med de vigtigere historiske Notitser, som vi med det Samme ville have Anledning til at anbringe.

Ligesom alle de Oldtidens Sagn, der indeholde Fortællinger om Aander og Bæfener af en over sandelig Verden, allerede derved characterisere

---

*) cf. G. E. Bauer hebr. Mythologie d. A. u. N. T. 1. B. 1. B.

fig som mythiske Digtninger fra Menneskehedens Barndom, saaledes kan den hele Lære om Dævelen og de onde Aander ogsaa ansees for aldeles mythisk; thi de ere jo Væsener af en oversandselig Verden. Det er en philosophisk Mythe, forsaavidt den afgiver sig med at forklare Phænomener i Sandseverdenen af oversandselige Aarsager. Den indeholder det ucultiverede, udannede Menneskes Philosophemer og ved Granskning udbragte Raisonnements om Aarsagen til det physiske og moralske Ondes Tilværelse, udledet af overnaturlige Aarsager.

Hvorfra har det Onde, det moralske, saavel som det physiske, sin Oprindelse? hvorfra Synden, hvorfra legemlige Sygdomme, hvorfra Sjælels Sygdomme, som Afssindighed o. s. v.? Dette formaaede det ucultiverede Menneske ikke at besvare sig; og, da han tænkte sig Menneskene under Indflydelse af høiere Væsener, saavel i deres Tanker som Handlinger, saa var det jo ganske naturligt, at han tillagde en ond Aand Opvækkelsen af saadanne onde Beslutninger, til hvilke han ikke troede at Mennesket af sig selv kunde tilskyndes. Da han ikke kunde forklare ig visse Sjæle saavel som Legems Sygdomme, vilke selv de sildigere Tidens Psycologer og Læger

endnu ikke ere istand til fuldkomment at forklare sig, endnu mindre til at helbrede, var det da at undres over, om det paa psykologiske saavel som physiologiske Kundskaber fattige Menneske i sin Naahed tilskrev dem usynlige høiere Væseners Indvirkning? Denne Tanke er saa naturlig, at vi finde den næsten hos alle Folkelag paa samme ringe Grad af Cultur.

Saavidt var det jødiske Philosophem herom uddiktet, da de i Babylon forefandt et lignende Philosophem om de onde Aander og om et Overhoved for disse langt meer uddannet end deres eget, som syntes dem deri at finde Bestyrkelse, og som de amalgamerede dermed.

Dette System udsmykkedes, som sagt, stedse meer og meer, indtil det, saa at sige, var fuldstændiggjort og blevet almindelig Folketroe, da Christendommens Lærer fremstod som Jødedommens Afstaffer.

(Slutningen følger).

N. L. Nissen.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 44.

Løverdagen den 31te October 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Hvad er Sandhed?

(Slutning).

Dog see vi ham, ved at berøre herhid hørende Ideer, endnu at lempe sig efter Folkets Begreber, som han maa formodes at have anseet det klogest endnu heri at skaane; men, naar han, ved at behandle Gjenstande af dette Slags, endnu formedelt denne Lempelse vedbliver at udtrykke sig i Folkemeningernes Sprog, da kunne vi ligesaa lidet deraf slutte, at han selv troede paa saadanne Bæfener, som vi vilde indrømme Nogen Ret til antage det om os selv, at vi troede paa et saadant, ondt Princip, som et virkelig tilværende, ved sig selv bestaaende, Bæfen, fordi vi, eengang

vante til det tropiske Udtryk, hvorved i Bibelsens og det poetiske Sprog det Onde saaledes personificeres, stundom nævnes Djævelen og hans Værk istedetfor onde Gjerninger, Gjerninger, som have deres Udspring fra Menneskets sandfelige Natur, naar denne ikke underordnes Fornuftens og Samvittighedens Herredomme.

Ehi hvorledes skulde dog Fornuften antage Mueligheden af et saadant Væsen, som virkeligen eksisterende? Der kunne ei paa eengang være to almægtige Grundvæsener, det ene godt, det andet ondt, det ene modstridende det andet; at antage dette, er jo aabenbart at nægte Guds Almagt.

Hvorledes skulde en umiddelbar Paavirkning af onde Aander paa Menneskets Legem og Sjel være muelig? Hvorledes skulde Gud, den Allgode og Almægtige, tillade den, — tillade et ondt Væsen at berøve Mennesket sin moralske Frihed, uden hvilken Dyd og Last ikke kan være til? Og dersom der stundom gaves Mennesker, saa ulykkelige, at de troede sig saaledes paavirkede af en ond Aand, der forledte dem til det Onde, og saaledes havde Magt over deres Beslutninger og Handlinger; hvorved kunde da saadanne Ulykkelige skjæle imellem naturlig og overnaturlig Paavirkning? hvorledes skulde det være mueligt for dem, at

godtgjøre det for anderledes Tænkende, at de tilskyndtes og forledtes til det Onde, ei ved deres Sandfælgighed, men af det, som de i deres uheldige Indbildning falde: den Onde?

Endeligen maa det her fortjene at bemærkes, at i den evangelisk-christelige Psalmebog, som er indført i vore Kirker, Ideen om Djævelen er aldeles udeladt; og i Spidsen for de Mænd, som det var betroet at vælge, samle, gennemgaae og forbedre de ældre Psalmer, stod da den værdige, lærde og ædle Biskop Valle, hvis Navn er hans Lovtale. Og denne fromme sjeldne Mand, der vist ikke af Nogen vil ansees for at have været fritænker, fandt det efter sin Samvittighed Pligt i denne Psalmebog at medvirke til at dethronisere Djævelen. Skulde da nogen blandt os tage i Betænkning at hylde hans Overbeviisning? Jeg veed det, det er et Autoritetsbeviis! men der gives dog ogsaa Tilfælde i Livet, hvor det ei bør ringeagtes; og jeg mener, at her er et saadant Tilfælde. Lad os bede Gud bevare os fra at see Djævelens Regimenter, som deri er affkaffet, nogensinde oprettet deri paa ny! Oplysningens, Tolerancens og Samvittighedsfrihedens gode og blide Genius bevare vort kjære Fædreland for saadan Ulykke!

Det protestantiske Princip's Fortjenester af Menneskehedens Lykfatighed.

Ihr frommen Helden, welch ein Sieg
Ist euch mit Gott gelungen!
Die Wahrheit, die gefesselt schwieg,
Hat frei sich aufgeschwungen;
Verstummt, seit euer Werk gelang,
Ist Glaubens- und Gewissenszwang;
Selbstsüchtrer auf dem Throne
Sind Herrscherstab und Krone,

Ky.

Reformationens Værd og Belgjerninger ere den færreste Deel af Protestanterne ret bekiendte — det er jo ej saa længe siden Man læste i Aviserne: "Allehelgensdag," en Fest, vi Protestanter ikke have, og aldrig have havt. For længere siden søgte Indsenderen heraf under Navn: "Luthers Værd og Fortjenester," udaf dennes Skrifter, at samle de vigtigste Tilfælde, hvort han bekæmpede Romanismen. Til denne Reformationensfest søger jeg under ovenstaaende Titel, at levere en af Tydslands Lærdestes, Dr. Ernst Zimmermanns Afhandling, der, som han selv siger, er skreven for menig Mand, og ikke for Lærde; og smigrer mig med, at Samme vil bære velsignet Frugt.

Den christelige Protestantismes Grundfætninger ere saa dybt begrundede i den menneskelige Aands

Væsen, de svare saa tilfredsstillende til Sammes
 højeste og helligste Fornødenheder, og de stemme
 saa nøje overeens med Christendommens Væsen
 selv, at Man skulde have haabet, de behøvede kun
 at udtales, for at finde strap almindelig, glad Untaa-
 gelse. Erfaring har imidlertid ikke opfyldt dette
 Haab og kunde ikke opfylde det, saalænge snevers-
 hjertede og egennyttige Lidenskaber høre til Hoved-
 drivfjedrene i Menneskelivets Organisme. Lands-
 indskrænkningen, der mangler Evne og Gave til
 egen selvstændig Prøvelse og Granskning, og som
 derfor kaster sig villieløs i Armene paa enhver, hvils-
 kensomhelst, Autoritet; den sanselige Mageligheds-
 kjærlighed, der skyer Tænkning, og, for kun ej at
 forstyrres i dens behagelige Ro, overlader heller
 enhver Landsanskrængelse til Andre; Despotis-
 men, der havde bygget sin aandeligverdslige Trone
 paa Ruinerne af Lands- og Samvittighedsfrihed,
 og med Banstraalen, med Kjetterforhør og truet
 Helvedesqval holdt Hjerterne i sine Lænker; Pas-
 seaanden, der svælgede i Nationernes Mars, og
 holdt dem derfor skadesløse med skrebne eller
 trykte Indladelsesbreve inden Himmelporten og
 med Anvisning paa den evige Salighed; Herste-
 sygen, der hellere slaaer paa aand- og liv:egne Sla-
 vers Rakke, end den regjerer frie, dannede og

sædelige Nationer efter vise og retfærdige Love; den sædelige Fordærvelse, der kun ønskes at vorde befriet, ikke fra Synder, men kun fra Sammes Straf, og det paa den mueligt letteste og beqvemste Maade, og derved at vinde en blod Hovedpude for den slaæde Samvittighed: — de vare de fjendtlige Magter, der fra Arilds Tid søgte at standse enhver friere Ytring, og at kvæle den i Spiren, og forbandt sig til uforsonligt Had og uudslættelig Herskesyge, da Aanden dristede sig til at afryste Slaveaaget, befrie Sandheden fra dens smaalige Tjensvillighed og sætte Verdensfrelseren igjen paa den ham røvede Trone.

Saalænge Omstændighederne tillode det, vare raa Magt og aaben Fejde, Ild og Sværd, Auto: daseer og Dragonader de Baaben, hvoraf dette Had betjente sig, og en Revaillacs kongemorderiske Dolk, en Albas bloddryppende Trophæer, den spanske Inquisition's Fængsler, den romerske Jubel over Blodbryllupets Gyseligheder o. s. v., de ere de Documenter, hvortil det menneskelige Banvid og den menneskelige Lidenskab in majorem Dei gloriam ere istand. Men Tiderne have imidlertid forandret sig; de gamle Baaben ere forslidte; Verden har erkjendt, at Sværd og Eschafotter kunne kun være en slaa Sag's Advocater, og bevise til:

støst Intet, uden deres Slethed, som betjene sig deraf. Man forandrede altsaa, ikke Sindelaget, men kun Midlerne; Dolken forvandlede til Dadslesygens og Forhaanelsens Gift; med Ringeagt for al historisk Sandhed, og med overlagt Fortielse eller Fordrejelse af de unægteligste Gjerningsfager, lagde man Protestantismen alle de Ulykker til Last, af hvilke Menneskeheden gjennem 3 Aarhundreder led, og listigen nok søgte fornemmeligt Paves aanden og det, ikke paa egen, men paa arvet Fortjeneste, sig grundende Aristocrati, hvis Herlighed vistnok blomstrer allerstjønneft i Folkedumheds Skygge, at tilhviſke Førsterne den Mening, at det protestantiske Princip havde dannet Jacobinere og Demagoger, og smeddet Væddeløxen for Ludvig den Sextende.

Ikke for at undervise disse Bagtalere, — thi de kjende vel Sandheden, men ville Intet vide af den at sige, — men for at aabne de Fordomsfriere og Bedre Djnene, og hindre Løgnen Indgang idets mindste der, hvor Djnene endnu ikke ere ganske forblindede, er det nødvendigt, at fremstille de Fortjenester, det protestantiske Princip har forhvervet sig og fremdeles vil vedblive at forhverve sig af Verdens Lyksalighed. Vel fattes det ikke paa Forsvarsfrister i dette Djemed, men dog torde

efterstaaende Forsøg netop nu være hensigts- og tidspassende.

Naar det protestantiske Princip er ældre, end dets Raab, naar det ikke blot føres tilbage indtil Christus, men dets Udspring endog kan paavises i den forchristelige Tid — og alt dette er ikke underkastet nogen Tvivl, saasnart Man kun formaar at aahne en Historiens Aand, — saa maa der og allesrede i den tidligste Alderdom lade sig forefinde Spor af de Betsignelser, hvilke Samme efter sit hele Væsen nødvendigen maae stifte. Det er og virkelig saaledes, og det vilde ikke falde svært, som Bilag, at paavise en Mængde enkelte Gjerningsfager og Phænomener i det aandelige og sædelige, i det huuslige og borgerlige Liv, hos de gamle Folkeslag, ligesom det Høieste og Helligste paa Jorden kun trives der, hvor Man er sig sin aandelige Frihed bevidst og har Mod til, at afryste et Aands den kuende Præsteheredoms Lænker.

(Fortsættes).

H. C. Michelsen.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 45.

Løverdagen den 7de: November 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

A n m e l d e l s e.

I det forenede Understøttelses-Selskabs Generalforsamling, som fandt Sted Onsdagen den 28de: d. M., blev blandt andet foretaget Valg paa tvende Pensionister, overeensstemmende med Bekjendtgjørelsen i Bladet No. 31, angaaende det af Selskabet stiftede Legat til Minde om den høie Formælingsdag den 1ste: August dette Aar.

Iblandt de 26 Medlemmer som havde ansøgt om Understøttelse af Legatets Renter, tilfaldt denne Enken efter Amtschirurg Stebus og forrige Thee- og Porcellainshandler J. C. Drlamundt.

Selskabet havde saaledes den Glæde paa Hendes Majestæt Dronningens og Hendes Kongelige Høihed Kronprindsessens høie Fødselsdag, at tildele disse tvende værdige og nu i Alderdommen trængende Medlemmer, en aarlig Hjælp af 50 Rbd. Sølv, beregnet fra fornævnte 1te August.

Administrationen for det forenede Understøttelses-Selskab, den 30te October 1829.

Schram.   Friedenreich.   Bentley.

Lund.

Det protestantiske Princip's Fortjenester af Menneskehedens Lyksalighed.

(Fortsættelse).

Men sammenhængende og vedholdende Virkninger af denne Art maae vistnok ikke søges der alle rede af den Aarsag, at Man ikke var sig hiint Princip klart bevidst, og Dette endmindre var fremtraadt i Livet med offentlig Gyldighed; ja, da ethvert fast Grundlag dengang manglede Det, saa maatte det virkeligen ikke forekomme fremmet, om hine enkelte velgjørende Følger opvejedes af

deres Skade. At forfølge alt Dette videre, er imidlertid fremmet for mit nærværende Djemed, da jeg taler kun i denne Afhandling om Protestantisismen, som den fra det 16de Aarhundrede af efter sit Væsen og sit Navn har gjort sig gjeldende paa den christelige Kirkes Enemærker. Men just her aabner de 3 sidste Aarhundreders Historie den upartiske Jagttager, der forstaar sammenlignende at afveje det Forbigangne og Nærværende mod hinanden, en rig Marks Betsignelser af mangfoldigste Art. At fremstille fuldstændigen Alle, og forfølge dem indtil den mindste Detail, er ingen Opgave for en i enkelte Blade fremtrædende Afhandling. Lad os altsaa nøjes med at sammenfatte blot det Vigtigste under nogle almindelige Synspunkter, og betragte det i et let Omrids.

Stille vi os for det Første paa det almindelige menneskelige Standpunct, saa er det ingen Tvivl underkastet og kan neppe nægtes af den frækste Modstander, at Reformationen, og den af samme til Live bragte christelige Protestantisme danner i Historien om den menneskelige Kraftudvikling overhovedet en af de vigtigste og følgerigste Epoker; og at denne Epoke kom, viser ret tydeligt den vise Trappegang, hvilken den højere, Menneskelivet styrende, guddom-

melige Ledelse iagttager. Saavidt jeg veed, var det først Lessing, der i den menneskelige Slægts Dannelses-Historie paaviste de samme Love, der gjelde i det enkelte Menneskes Opdragelse.

Efter denne Anskuelse maa, som hos Individet, saagodt hos hele Folket, tilsidst hos hele Slægten, engang indtræde et Tidspunkt, da Man løslades fra den umiddelbare Opdragelses Ledelse, et Tidspunkt for den sædelige Frihed og den aandelige Myndighed; thi i Trængens Tilstand formaar ingen Kraft at udvikle sig fri og selvstændig. Men ligesom undertiden herskesyge og egenyttige Fædre og Formyndere søge at holde deres Sønner og Myndlinge længer end de efter Ret og Lov bør, i Umyndighedens Tilstand, for desto længere at kunne misbruge dem til deres udelukkende Tjeneste, eller at stille dem ved den dem tilkommende Arvedeel, saaledes var det romerske Hierarchies hele Plan fra Forstningen af heri lagt an paa, at holde Nationerne i Umyndighed og villieløs Tjenstagtighed, at undertrykke deres sædelige Kraft, eller, hvis Dette ei ganske vilde lykkes, at sybselsætte dem med alskens Spilleværk, og afvende og fjerne alt, hvad der kunde hos dem vække aandelig Selvstændighed eller Stræben efter Besiddelsen af fornægtede Rettig-

heder. Kun alt for vel lykkedes den snedigen anlagte og med Standhaftighed udførte Plan; Menneskeheden blev nedværdiget, dens Kraft nedtrykt, og mange skjønne, en herlig Frugt lovende, Blomster, knækkede. Bistnok har den mørke Mideldalder (hvilken Man vel i en vis Forstand kan kalde Ungdommers Tid, men ogsaa Lømmelagene i den germaniske Folkestammes Historie), til alle Tider, ogsaa til vore, fundet Forsvarere og Lovtalere, og hvis man vilde troe visse Phantasier, saa var Menneskelivet aldrig rigere og herligere smykket, end netop dengang. Men hvo der har bevaret sig Besindighed nok, til ikke at lade sig bestikke af plastiske Kunstneres Ensidighed, smagløse Romantikers Lant, eller ultraromantiske Lokkefugles Kunstgreb, han vil vel ikke mistjende hiin Tidsalders skjønnere Side, men og ligesaa lidet være blind for de Grusomheder, hvilke Historien, i den ubestikkelige Amme og Dommerinde har opbevaret om Gamme. Betragtet fra den almindelige og højeste menneskelige Interesses Standpunct, sees Middelalderen som en mørk og sørgelig Tid, hvis Betydning ligger ikke i den selv, men kun i Det, som der i den blev forberedt, og senere af den udviklet. Hvorledes havde den højere og bedre Menneskekraft kunnet

finde en værdig og velsignet Skueplads, hvor al Kraft kun gjaldt for saa vidt den stod i Kirkens Tjeneste; og det — hvilken Kirkes! Ikke hiint af Verdensforløseren stiftede Gudbriges, hvori alt det Skønne og Gode finder Beskyttelse og Pleje, men hiin despotiske Evang: Hersterindes, hvis Trone er bygget paa den bundne og i Støbet traadte Menneskeheds Rakke. Hvad Man og maa rose af Middeldalderens Herligged, af Ridderaadens glimrende Bedrifter, af Korstogene, af enkelte Kunstens Opdagelser; Menneskeheden, som en til aandelig og sødelig Værdighed bestemt Slægt, kunde kun lidet fryde sig over Samme, netop Dens bedste Kraft laae i Lænker, og det Element, uden hvilket selv det Skønneste og Bedste er uden Værd, den aandelige Friheds Element, fattedes.

En Forløsningstid fra dette Trældomsaaug maatte komme, saa vist som en højere og helligere Plan for Opdragelsen gaar igjennem Menneskelivets Historie. Men den kunde kun komme, naar Tiden var fuldkommen. Gud fremmer ingen Tid: ligfødsel; først naar Frugten er moden, falder den af Træet, og kun naar Puppen i Stilhed og Forborgenhed har udfoldet sig til Sommerfugl, sønderbryder den sit Fængsel og svinger de glindsende Vinger. Saa maatte da og Præstestabets

Tryk først borde ret tungt, den menneskelige Vandskrifts Indspærring utaalelig, Længselen efter Befrielse almindeligen sølelig, før Menneskeheden Gjenfødselse selv af den kunde udvikle sig. Og da nu Modenhedens Tid var kommen, da blev ikke alene Afkrystelsen af de smaalige Baand selv den første berømmelige Act af den gjenvakte Kraft, men der fulgte nu og deraf stedse betydeligere, stedse herligere og mere glimrende Fremskridt. Vor Art har, i hvilken Henseende vi end monne betragte den, siden første Halvdeel af det sextende Aarhundrede, hævet sig paa et højere Trin og er siden gaaen fremad med Ræmpeskridt i Alt hvad der fortjener at være Gjenstand for menneskelige Bestræbelser; det vil Ingen vove at nægte, der besidder endog kun den meest overfladige Kundskab om de tre sidste Aarhundreders Historie, og har kun en svag Anelse om menneskelig Bestemelse. Nu er jeg vel ikke partisk nok til at erklære Reformationen for det eneste Moment i denne Udviklingsproces; men en af de mægtigste Løstestænger til den menneskelige Krafts Opblivelse var den vist, og jeg gjentager uden Betænkning den Paastand, at den Krisis, hvori Europa i femtende og sextende Aarhundrede befandt sig, højst sandsynligen vilde være bleven uden glædelige og ved:

holdende Følger, hvis ikke den religiøse og kirke-
lige Bevægelse var kommen til, og havde bemægtiget sig Gæringsstoffet, reddet den aandelige Frihed og givet Menneskeheden Stræben en højere Retning.

Men hvorledes de Betsignelser, Verden har det protestantiske Princip at takke, udbredte sig i alle Retninger, og hvorledes dets Indflydelse lod næsten ingen Side af Menneskelivet uberørt, derom ville vi overbevises, naar vi henvende vore Betragtninger til det Enkelte. Og da fremstille sig strax for os Protestantismens uendelige Fortjenester af Sandhed, Videnskab og Aandsdannelse. Videnskab og Sandhedsforskning var den romerske Kirke ikke huld, og kunde ikke vel være det. Videnskaben er for Enhver, der ikke har en aldeles god Sag, en farlig Egn; thi er Granskning og Sagen efter Samme engang vaft, hvo mægter da forud at beregne, til hvilke Resultater det vil føre, eller hvo har da Ret og Magt til at bestemme den Tidspunkt, paa hvilken al Tænken og skal ende? Biskop, hvo der netop kun vil det Sande og Rette, han skjælver ej for nogen Granskning og for nogen Opdagelse; thi netop Det, som flyder deraf, (hvad det og monne være, naar det kun er Sandhed) søger og vil han just, og han er vis paa at Sandhed og Ret tilsidst vil gaae sejerrige frem af enhver Kamp.

(Fortsættes).

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 46.

Løverdagen den 14de: November 1829.

Forlagt af Understøttelses: Selskabet

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets- Bogtrykker.

Det protestantiske Princip's Fortjenester af
Menneskehedens Lyksalighed.

(Fortsættelse).

Men naar nu en kunstigen opført Bygning hviler paa Bedrageriets og Blændværkets Fundament, og naar Undergang truer den hele Bygning, saasnart Grundlagets Brøstfældighed er bevist, da er der vistnok Grund til Bekymring for Dem, der lade sig det vel befunde i denne Bolig. Man maa altsaa tildække den raadne Plet, klifre og oversmøre den, saa godt Man kan, unddrage den den iagttagende Kunstjenders Dine og paa den bedste Maade ganske forbyde Kunsten selv,

der dog engang tilfældigen kunde komme til at see Grundmanglen. I dette Tilfælde befandt sig fra Alders Tid af Pavedømmet. Det Herredom over Aanderne, som Curien søgte at øve over den hele Menneskehed, og tildeels virkeligen øvede, var en Usurpation, der hverken retmæssigen eller historisk lod sig retfærdiggjøre, og kun kunde forblinde Verden med Skinnets af en retmæssig Besiddelse, saalænge, som Præmisserne, hvorpaa den grundede sig, blindttroende bleve antagne. Men saasnart Man nu begyndte at prøve Præmisserne og at spørge om den Fuldmagt, der berettigede Biskoppen i Rom til at undertrykke Samvittighederne, til at øve Universalherredom over Kirken og til at aabne og lukke Himmelen, saa truede hele Hierarkiets Bygning med at styrte sammen; for altsaa at møde denne Fare, maatte Prøvelse og Gransking overhovedet afværges, eller dog sættes en snæver Skranke. Hermed skal ikke siges, at den katholske Kirkes Historie for det sextende Aarhundrede slet ingen, eller dog ingen agtværdige og betydnende, Lærde havde at opvise. Hvilken Snedighed eller Magt skulde nogensinde have formaaet aldeles at tilintetgjøre Aanderne's Liv? Men Lærdom stod under Kirkens Formynderskab, og blev kun taalt og agtet, forsaavidt den enten stod i aldeles ingen

Forbindelse med Kirkens Anliggender, eller anvendtes til Sammes Grundfæstelse eller Forherliggelse. Men naar for Sandhed og Videnskab Frihed er et ligesaa uundværligt Element, som Luften for Legemet, hvori Man aander, saa kan dog aabenbart ikke være Tale om et egentligen videnskabeligt Liv der, hvor for Lænkning og Grænse-ning forud var foreskrevet, hvad og hvormeget der maatte være fundet, hvor Man nødede en Galilæi til at affværge det kopernikanske Systems Rietteri, hvor, til Haan og Trods for alle Fremskridt i Mathematik og Astronomi, Solen maatte fortsætte sit Løb omkring Jorden, hvor Mandens Frembringelser først skulde gives Kraft ved det pavelige eller biskoppelige Inprimatur, og Alt hvad der truede med at vorde farligt for de hierarkiske Djæmmed overgaves det romerske Index librorum prohibitorum Skiersild. Hvorhen det da i Løbet af Aarhundreder var kommet og stedse mere truede at komme med Menneskeheden, ville vi nu ikke forsøge videre at skildre, da endog det meest overfladige Blik i Historien lader ingen Tvivl tilbage. Fra dette sorgelige Maleri vende vi os heller til Protestantismens glædeligere Frugter, formedelst hvilke den, allerede af Christendommen tilsigtede, det menneskelige Kjønns aandelige Gjenfødelse i Grun-

den først blev fuldendet, eller dog bragt betydeligen nærmere til sit Maal.

Det femtende Aarhundede var fra Begyndelsen til Enden rigt paa Phænomener og Tildragelser, der lovede at give Aandeverdenens standsede Hjul et nyt Omsving. Af det Costnigste Escafots Slammer, hvor Johannes Hus led Martyr døden, skinnede en ny, bedre Dags Morgenrøde frem, Halvmaanens Sejre nødede Overresten af gammelgræsk Dannelselse at søge de sidste Tilflugtssteder i Italien og andre europæiske Stater. Bogtrykkerkunstens Opfindelse lettede paa en hidtil ej ahnet og i sine Virkninger af Curien ikke agtet Maade, Aandens Bærk, og Columbus Bøvsomhed aabnede den menneskelige Forsterdrift en ny Verden. Kort, Skueplads, Stof og Middel til nyt opvakt aandeligt Liv vare tilbundne. Men alt Dette vilde have været frugt og føljeløst, hvis den fordums Aandernes Trældom havde vedbaret. Derfor indtraadde det egentligen afgjørende Moment i den nye Skabnings Historie først, da den djerve Augustinermunk i Wittenberg proclamerede Aandernes Frihed, da samme Raab gjenlød i Alpedalene, og det protestantiske Princip blev løsenet for den bedre Deel af den christelige Verden. Lænkerne vare sonderrevne, Strankerne aabnede, og ligesom

Fangen, naar han, efter lang Indspærring, atter indaander den frie Himmelluft, føler ny Livskraft i sine Arter, saaledes maatte Menneskeheden føle sig forløst fra den lumre Kirkeluft og opløstet ligesom til en ny Tilværelse. De kraftigste Aander bemægtigede sig det i rig Fylde fra alle Sider tilbudne Stof, og en trehundredaarige Historie leverer Vidnesbyrd om, hvilke Fremskridt og hvilken Dannelse, Nationerne bleve skikkede til, naar de frit tør bevæge sig i Sandheds Enemærker. Vidensskaben er et mangedreget Træ; suger Roden Næringskraft af en frugtbar Jordbund, da trænger Livet snart igjennem alle Qviste og Grene, driver Blade og Blomster og bringer velsignet Frugt. Neppe var derfor det første Stød paa den aandelige Trældoms Bolværk vovet med Held, saa udviklede sig i alle Videnskabens Dele et virksomt og rørigt Liv.

Med ny kraftig Iver vendte Man sig til de gamle Sprogs Studium, uden udelukkende at være bunden til det latinske Kirkesprogs Barbarisme; Alderdommens Skatte aabnede sig, og qvægede Gamle og Unge med Nydelsen af Det, som de Bedste og Viseste af vor Art til alle Tider og under alle Himmelsstrøg have tænkt og følt; classisk Dannelse var Grundlaget for al Videnskabelighed, og

lønede med Humanitetens Frugter. Historien
 aabnede den betragtede og grandstende Aand sit
 vide, frugtbare Gebet, og Man kunde fryde sig
 over dens Lærdomme og Udsagn, uden at maatte
 frygte de timelige og evige Straffe, hvormed Præ-
 stedespotismen truede enhver uvelkommen Opdæ-
 gelse. Philosophien, vel egentligen et Barn af
 den frie Menneskeaaand, afrystede den scholastiske
 Formeltvangs Lænker, trængte med beundrings-
 værdig Driftighed til den yderste Grændse af al
 menneskelig Erkjendelseevne, og nedstak i alle
 Betragtningens Dybder uden at finde nogen anden
 standfende Skranke, end den, Naturen selv havde
 opkastet. Theologien, hidtil blot et Aggregat af
 uhjemlede Traditioner og scholastiske Spidsfindig-
 heder, blev ved Reformationen først ophøjet til
 Videnskabs Værdighed, og viste sig, i nøje For-
 bindelse med Philosophi, Historie og Skriftfor-
 tolkning som Videnskabernes Dronning. Ved en
 lignende Emancipation glædede sig Retslæren; ja
 endog Granskning over Naturen og dens Love
 skulde have faaet en ny Retning og et højere
 Sving, saasnart ingen Pave og ingen Inquisition
 mere havde at decretere, om Jorden eller Solen
 maa løbe, fort, hvorhen vi ville skue, da viser
 Historien af de tre sidste Aarhundreder os til alle

Sider, et stedse herligere sig udviklende og, med alle uafvædelige Vildfarelser, stedse velsignelsesbringer virkende aandeligt og videnskabeligt Liv, og dets Ytring, dets Pleje og Bedligeholdelse er en Fortjeneste af det protestantiske Princip, ved hvilket Menneskeheden blev hævet til Bevidsthed om dens Rettigheder, dens Værdighed og Bestemmelse.

Men — og herved erholder denne Fortjeneste først sin sande Betydning — Frugterne af det nye vakte Liv kom ikke blot en vis Klasse, ej blot de Fornemmes og Formuendes Stand, Præsternes og de Lærdes tilgode; men de trængte selv til den Masse af Nationen, der hylkede hiint Princip. En stor Lykke var det allerede, at Foranstaltninger til de Lærdes og højere Stænders Dannelse bleve undtagne en herskesyg Kirkes Formynderskab, og overgivne til den i hver Henseende frisisjede Stats Styrelse; thi kun under denne Betingelse var Fleersidighed og Grundighed i Dannelsen mulig. Men Hvo kan værdigen prise de Velsignelser, der af denne Kilde tilstrømmede Folket som saadant, og selv de laveste Klasser af Gamme! Beklagelsesværdigst var, under Pavedømmets uanfægtede Herredom, netop det simplere Folks Tilstand. Thi ligesom det udvortes sukkede under Livegenstrebets Tryk, saaledes blev det aandeligen

ret med Overlæg holdet i Dumheds Nat, paa det, det desto mindre uden Fare kunde lade sig mishandle, og bruge som villieløst Redskab for hersteds syge Planer. Medlidenhed med det arme Folks Nød var ikke den svageste Impuls, hvormed Luther blev drevet til sit store, kæmpeagtige Foretagende; hans hele Natur gjorde ham ret egenlig til en Folkets Mand, og fra ham gik denne Aand over i den hele protestantiske Kirke, og i alle protestantiske Stater. Ikke blot den rensede Kirkes Cultur blev i alle dens Dele beregnet paa Folkets aandelige Fornødenheder; ogsaa Regjeringerne erkjendte fra Reformationens Tid af med hvert Aar mere og mere, at Staternes egentige Kraft og sande Flor ligger ikke i enkelte Stænders Intelligens, men i det samfulde Folks aandelige Udvikling.

(Fortsættes).

Borger-Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 47.

Løverdagen den 21de November 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Det protestantiske Princip's Fortjenester af Menneskeheden's Lykosalighed.

(Fortsættelse).

Om sorgen for Folkeoplysning og Folkedannelse blev derfor en af de vigtigste Opgaver for Regeringskunsten; at træffe de prisværdigste Anstalter for dette Djemed og ingen Anstrængelser og Offere at skye, var en Gjenstand for de berømteste Forskers og de meest udmærkede Statsmænds Rappelyst; Almueskoler — et Begreb, hvorom Man før det sextende Aarhundrede neppe havde en Ahnelse — bleve i stigende Sandkommenhed grundede i Stæder og Slægter, ja selv i de mindste

og fattigste Bjergbyer; hvo der i denne Henseende drager en Paralel imellem den nærværende og forgangne Tid, vil opdage en fuldkommen Om-
dannelselse af Menneskeheden, og vilde Man, efter Mønsteret af det af Carl Dupin udkastede Charte over Frankriges nordlige og sydlige Departement, opstille et sammenlignende Barometer for de protestantiske og ikkeprotestantiske Staters Culturstand, (vilde en Sagkyndig paatage sig dette Hværv!) saa vilde vi derved erholde en Apologi for Protestantismen, som ingen Sprogets Kraft formaaede at levere grundigere og mere overbevisende. Lydskerne især, i hvis Midte den kristelige Protestantisme først slog Rodder, reneft udviklede sig og forsvarede sig paa det Sejerrigste og Almindeligste, ere netop, formedelst Samme, blebne det meest dannede Folk paa Jorden. Thi hvorvel vi ej vilde gjøre andre Nationer den dem tilkommende Noes stridig, meget meer indrømme, at Mange af dem i enkelte Videnskaber staae os Lydskere ved Siden, vel endog overgaae os; saator vi dog og med retmæssig Nationalstolthed erkjende, at ingensteds hersker flersidigere Dannelselse, og at denne Dannelselse i intet andet Land indtil en vis Grad er saadareget strængt til Massen af Folket og endog til Sammes laveste Sphærer, end

netop i Tydskland, især den protestantiske Deel af Samme.

Naar ingen Upartist vil betænke sig paa, at tilstaae disse, paa Gjerningsfager hvitende, Sandheder, saa torde det derimod suarere være tvivlsomt, om ikke Kunst dannelsen har lidt ved Protestantismen. Idetmindste er det oftere paastaet, at Kunsten trives bedre i den catholske, end i den protestantiske Kirke. Denne Paastand beroer imidlertid paa en Misforstaaelse. For det Første findes imellem det en Kirke til Grund liggende Princip og menneskelig Kunstdannelse en saadan Sammenhæng eller en saadan Betyrvirkning slet ikke Sted, saa at det Ene kunde være afhængigt af eller betinget ved det Andet. Thi ved hiint Princip handles der om Tænkningens Love, altsaa om Sandhed; ved Kunsten om Lovene for Smagen, altsaa om Skjønhed; det lader sig alligevel a priori ubetænkeligt paastaae, at Man i enhver Kirke kan være en udmærket Maler, Billedhugger o. s. v. fordi her ikke den religiøse Bekjendelse, men kun det kunstlige Talent og Dets Udvikling komme i Betragtning. Naar derfor alligevel en vis Forbindelse (nexos) antages imellem Kirke og Kunst, saa kan dermed Talen ej være om Kirkens Princip, men kun om den kirkelige Cultus. Men forstaaer

Man i denne Mening hiin Paaastand, vil Man altsaa dermed sige, den katholske Cultus er Kunsten gunstigere, end den protestantiske, saa ligger deri noget Sandt, for saavidt nemlig den udvortes Pomp og den katholske Gudstjenestes Pragt tilbyder Kunsten, især den plastiske, rigere Stof og hyppigere Lejlighed til Udøvelse. Vi indrømme altsaa, at der iblandt den katholske Kirkes Betsendere forholdsviis gives flere udmærkede Malere, Billedhuggere og Musikere; men nægte, at disse Kunstnere ere større, end protestantiske, og netop derfor ere større, fordi de ere Katholiker. Navnene paa saa mange fortræffelige Kunstnere fra tidligere og nyeste Tid kunne tjene denne Nægtelse til Retfærdiggjørelse. Vilde Man derimod anvende ovenstaaende Paaastand ogsaa paa de talende Kunstner, saa vilde her, just derfor, fordi disse Kunstner grændse til det Videnskabeliges Enemærker, og staae under den aandige Culturs Indflydelse, det protestantiske Princip sig atter i sin velsignelsesfulde Kraft gjøre sig gjeldende, og vi tør uden Sky opkaste det Spørgsmaal, hvor og naaar da den katholske Kirke har i større Tal end den protestantiske at opvise Digtere, Talere og Classikere i hver Art, som (for blot at nævne Lydstere)

Klopstock og Schiller, Zollikofer og Reinhard, Lessing og Herdr.

Den, ved denne, egentligen kun i Forbigaaende fremsatte, Bemærkning, afbrudte Traad tage vi nu atter op, og erkjende som en af det protestantiske Princip's prisværdigste Fortjenester Den, det har forhvervet sig af Christendommen. Her netop maae det sextende Aarhundredes Reformation's Betsignelser meest glimrende fremtræde; thi Christendommen var dens Object, Dens Kendselse og Gjenbringelse den Opgave, den havde foresat sig.

Evangeliet er for det Første en historisk Gjerningsfag, og grunder sig paa skriftlige Kilder; det maa altsaa først, som ethvert andet Faktum, paa historisk Vej undersøges og rigtigthen fremstilles og, efter Interpretationens Love, af hine Kilder udvikles. Evangeliet er fremdeles en positiv Fremstilling af den højeste Idee; det maa derfor opfattes med philosophisk, tilmed fri forstændt Aand og paavises i sin Overensstemmelse med de i Menneskenaturen liggende eller ved videnskabelig Speculation erkjendte Ideer. Evangeliet er saaledes en til Menneskehedens Oplysning, Helliggjørelse og Saliggjørelse sigtende Religionsanstalt; følgelig maa det ikke blot optages med religiøs

Sind, men og erkjendes og bevares i dets oprindelige Reenhed, hvis der ikke paa en anden Grundvold, end den, der er lagt, ogsaa skal rejse sig en anden Bygning, end den, den guddommelige Stifter tilsigtede. Evangeliet er endeligen vel et Fælledegsode for den kristelige Kirke, men det har og en for hvert Enster bestemt og tilhørende Skat; derfor paaligger det ej blot Kirken, troligen at bevare det den anbettede Gode og at overantvorde det ubeskadiget og uforvansket fra Slægt til Slægt, men der maa og gives hvert enkelt Medlem af Kirken Lejlighed til at tilegne sig denne Skat. Paa hvor mangfoldig Maade Christendommen i enhver af disse Henseender var bleven hindret ved det romerske Troesdespoties Anmasselse, derom kunne de aanderigeste og lærdeste Mænds Underføgelsler, og de i selve den katholske Kirkes Skjød til alle Tider opløstede Besværinger intet Øjeblik lade os uvisse.

For Evangeliet er alt Pavedom saa aldeles fremmet, og der ligger i dets Land aldeles ingen Begrunding af et geistligt eller Præsteherredom, at paa dets Basis, eller under dets Skjul en hierarkisk Bygning kun da kunde rejse sig, naar den oprindelige Christendom blev unddragen Verdens Dje og noget ganske Andet sat i dens Sted.

Saa snart altsaa Planen til et kirkeligt Universalt Monarki begyndte at modnes, maatte Curien spørre Vejen til Christendommens eneste paalidelige Kundskaabskilde, eller dog gjøre den saa vanskelig som muligt, og derimod tage den udelukkende Afgjorelse; Det i alle kirkelige og religiøse Ting i Besiddelse for sig alene. Den Snedighed, Bedholdenhed og Konsekvens, hvormed dette skede, vilde fortjene Beundring, naar de havde været anvendte for et værdigere Djemed, og dermed ikke meget mere var anet et uforsvarligt Rov paa Menneskeheden. Den hellige Skrift, som den eneste trosværdige og paalidelige Kilde til den rene Christendom, blev, som Luther plejer at sige, stude under Bænken; Brugen af Samme blev Lajerne forbuden, kun betingelsesvis tilstedet Præsterne; istedetfor Grundtexten traadde en ved pavelig Autoritet sanctioneret Oversættelse, og hvor Fortolkningen tillod Tvivl og Uvisshed, der skulde ikke Lovene for Interpretation og Kritik, ikke Sproget og Historien, ikke Skribenternes Aand og Ejendommelighed, men Kirkesætningernes Vilkaarlighed afgjøre. Bar engang denne Grundsætning gjort gjældende, saa havde Man det i sin Magt at gjøre af Christendommen hvad Man just selv vilde, og det kunde ikke falde tungt, at belægge

enhver Lære og Grundfætning efter Behag med falske og vilkaarligen tolkede Skriftsteder. Men for og at kunne tilføje Evangeliet, efter Godtbefindende, endnu noget Nytt og Fremmet, maatte endels i Kirkefædrenes Skrifter nedlagt, deels uskræven og under Apostelen Peders foregivne Efterfølgere sig mundligen forplantende Tradition tilføjet Skriften, for den formentlige Christi Statholders Infallibilitet, tages i Betragtning, og Biskoppernes Tribunal (falskeligen kaldet Kirkesamling) tilkjendes en, hver Meningsforskjellighed nedslaaende og overstridige Lærepunkter afgjørende Magtfuldkommenhed. Efterat det var lykket, at afrodse Nationernes naturlige Følelse og Historiens Vidnesbyrd disse usurperede Rettigheder, var det naturligvis ude med Christendommen; Navnet var vel blevet, de kristelige Formers Bogstav beholdt; ja, Man vovede endog at rose sig af Enebesiddelsen af christelig Rettroenhed og at forfølge hver afvigende Lære med Ild og Sværd.

(Fortsættes).

Borger = Bennen.

En og Tjygetyvende Aargang.

Nr. 48.

Løverdagen den 28de November 1829.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets - Bogtrykker.

Det protestantiske Princip's Fortjenester af
Menneskeheden's Lyksalighed.

(Fortsættelse).

Men den christelige Aand var bortvegen; en Blanding af Hedenkab og Jødedom, overdragen med christelig Fernis, traadde i Sammes Sted; Evangelisterne og Apostlerne maatte lade sig mestre af pavelige Buller og Brever og af Conciliebeslutninger, og den klare, simple og med Fornuften overensstemmende Skriftlære blev fortrængt af en Baglast affindige Spidsfindighed og vilkaarlige Menneskesætninger. Hvo der vil overbevise sig om, hvorhen det da var kommet, han betragte

kun Skriftens Lære om Syndsforladelse, om Guds Naade, om Hans Tilbedelse i Aand og Sandhed, om Sacramenterne o. s. v., og sammenligne dermed den katholske Kirkelære om gode Gjeringers Fortjenstlighed, om Afsad, om Maria: og Helgens tjeneste, om Messesoofferet o. d. Sandeligen, naar Man ej vidste af Historiens Vidnesbyrd, af hvilke Midler Man havde betjent sig, hvorledes Man havde tilstoppet alle Kilder til den bedre Erkjendelse, og ret med Billie og methodisk holdt Folkene nedsjunkne i Dumhed, Overtro og villieløst Slavesind, Man vilde ikke begribe den Frækhed, hvormed Man vovede, at udgive Roget for Christendommen, der saa ligefrem modstræbde Christi Aand.

Men da Man havde vidst kunstigen at omgjerde Bedrageriets og Blændværkets Bygning og at undrage den Kunstjenderens prøvende Stik, saa maatte Hjelp, grundig, gjennemgribende Hjelp synes vanskelig, næsten umulig. Præsterne selv vare deels alt for meget bundne til Roms Interesse, deels aandeligen alt for meget i Daglonernes liturgiske Tjeneste, eller i Svælgeriet af fede Kald svækkede til, at der af Disse torde haabes i hiint Tilfælde Billie, i dette Ene til at rense den uchristelige Kirke. Af Lajerne var endnu mindre at haabe; Systemet med kirkelige og religiøse

Anliggender gjaaldt som et Monopol for Præsterne, Proven og Gransken som Contraband, Modsigelse mod Kirkens Sætninger som Forræderi, og allerede den blotte Rysten af de Lænker, Man bar, som Majestætsbrydelse; og den i alle Kroge omsnigende Inquisition vidste strax ved første Opvaagnen at undertrykke enhver mishagelig og faretruende Yttring ved Midler, hvis sejrende Beviskraft kun et Flammedøden foragtende Modformaaede at modstræbe. Men netop paa dette Mod strandede og endeligen det ved lang Triumf sikkert blevne Formørkelsesystem. Da denne trodsige Sikkerhed havde hævet sig til en Tøhels Skamløshed, da foer den højere Oplysnings Lynstraale i Luthers kraftige Aand; det protestantiske Princip hævede sig med sejrende Vælde, og den af Hierarchiet paany forskæstede Christus fejrede anden Gang Opstandelsesfesten.

Den Grundsætning, at den hellige Skrift er Christendommens eneste paalidelige Kundskabskilde, og den eneste forbindende Norm, for den kristelige Tro og den kristelige Lære, at denne hellige Skrift, fri fra al menneskelig Autoritets Evang, med alle Videnskabens og Lærdommens Hjælpenidler skal forklares og udlægges, at der tilkommer Enhver Det til egen Prøvelse og Granskning i

Samme *), og at Enhver for sig er ansvarlig for den Maade, hvorledes han paa denne Vej opfatter, erkjender og anvender Christendommen, denne Grundsaetning maatte adspredde alt det Blændværk, hvilket Man igjennem Aarhundreder fandt foregoglet Christenheden. Ifølge denne Grundsaetning blev den Bog, om hvilke Aabenbaringens Ord gjaldt: "Ingen kunde aabne den og see deri," fremdraget af sin Forborgenhed og formedelst Pressen mangfoldiggjort i uoverseelig Mængde. Disse Fortolkning efter Grundtexten ved Hjælp af Sprog og historisk Lærdom, var Grundlaget for alle theologiske Discipliner og Middelpunkten, hvorom tilkommende Evangeliske Præsters hele Dannelse bevægede sig. Luther skjenkede sit Folk hiint Mesterværk af Fortyndning, hvilket, skjøndt ej uforbederligt, dog hidtil uopnaaet og uovertruffet, som et herligt Minde om hans ligesaa fromme og oplyste, som friske og kraftige Mand, hører

---

*) At ville indskrænke denne Ret, fordi den kan misbruges, hedder, at hylde en Grundsaetning, der, hvis den anvendes i Livet, maatte føde til reneste Affindighed. Thi hvi tilstede I da den almindelige Brug af Slden, da der og gives Mordbrændere, ellee af Gernet, da ogsaa Snigmorderens Dolt findes af Samme?

til den tydske Nations højeste Menodier; i Tidens Løb blev Skriften oversat næsten i alle levende Sprog, og saaledes tilgængelig for Enhver, der selv vilde see og prøve. Bibelen blev den daglige Haand- og Huusbog i den evangeliske Christenhed og Sammes Forklaring og Anvendelse i Prædikener, Homilier og Catechisationer dannede den væsentligste Bestanddeel af den evangeliske Gudstjeneste. Medens det saaledes blev Folket muligt, selv at søge af Grundfilden, og i Livsens Bog at søge Lys, Kraft og Trøst, maatte det vorde let for den Lærde, ved Historie, Philosophi og Kritik at foretage en Renselsesfest, følge hvilken et Stykke efter det Andet, af det menneskelige Tilgiftskram faldt som udueligt fra den mangfoldigen udsmykkede eller meget mere vanskabte Stamme for evangelisk Sandhed. Kristus, ved menneskelig Unmæsselse ligesom stødt fra Tronen og stillet i Skygge, blev atter Verdens Lys og Folkenes Trøst, og jo utrætteligere Gransknings-Aanden ja endog Tvivlesygen torde fra alle Sider prøve og oplyse hans Lære, desto sejerrigere vedligeholdte den sig som den evige Sandheds Ord, som Indbegrebet af den højeste Fornuft og som den udtørrelige Kilde til al Menneskeforædning og Menneskelystsalighed.

Af sig selv leder Dette os til den Indflydelse, det protestantiske Princip har øvet paa Folkene's sædelige Liv. Christendommens hele Aand, Menneskenes sædelige Forløsning er dens højeste Maal, og ligesom Christi Lære indeholder den fuldstændigste Anviisning til Dyd, Hjertets Reenhed og Pligtopfyldelse, saaledes skulde hans Liv opstille Idealet af fuldendet Sædelighed. Jo renere derfor Evangeliet opfattes, jo fuldstændigere det erkjendes, jo samvittighedsfuldere det anvendes, desto heldigere maa Menneskeslægten's sædelige Forædling trives; men ligesaaledes maa og denne dets velbegrundede Kraft svækkes ved enhver Forvanskning af den oprindelige christelige Aand. Hvor kunde ulla den kristelige Kirke udrette og virke Det, den efter sin guddommelige Stifter's Hensigt skulde udrette og virke, naar den misbrugtes som Middel for Aergjerrighedens og Herkesygens Djemed, og vanskabtes ved en Mængde fremmede Læresætninger, der, istedetfor at oplive, meget mere lamme den sædelige Kraft! — Men at denne Vebredelse virkelig med Dette træffer Pavedømmet, behøver kun en flygtig Paavisning. Hist søgte Man jo Kirkens Herlighed, ikke i den Aand, som oplivede den, og i det Held, den stiftede, men i dens Rigdom paa jordisk Gods, i den udvortes Glans,

som omstraaede den, i den Vælde, hvormed den beherskede Samvittighederne, affatte og mishandlede Kongerne og traadde Folkene i Støvet. Hift blev Evangeliets Lys sat under Skjæppen, Verdensforløserens hellige Liv trængt i Baggrunden af Helgenlegender, og hans oplysende og forædlede Lære kun sparsomt tilmaalt Folket. Hift fremstillede sig for den menneskelige Sandfælsighed den pragtfulde Gudstjeneste som Hovedsagen, og den saakaldte Værk-Hellighed, Rosentrands-Beden, Balfart, Fasten og Knæbøjen galdt for Dydens og Gudfrugtighedens Væsen. Hift blev den gruelige, alt Begreb om Sædelighed tilintetgjørende Grundsætning prædikeret, at Mennesker kunde gjøre mere Godt, end der var nødvendigt til hans Salighed. Hift skjød Man under det syndige, skyldbevidste Hjerter, istedetfor at opvække det til sædeligt Alvor, en Trængheds Hvilepude, og Mennesker, hvis større Reenhed og Hellighed ikke ved Noget var beviist, vovede den gudsbespottelige Anmasselse at torde, efter Godtbefindende, uddøle, ja endog sælge Syndsforladelse. Hvor kunde der et kristelig — sædeligt Liv blomstre? Hvad havde desuden skullet vække den raa og i Uvidenhed holdte Nation til den Beslutning, at betræde Selvfornægtelsens, Dydsøvelsens og Pligtopfyldelsens

majsommelige Løbebane, da Kirken, denne sønne Moder, anviste den en langt lettere og bequemere Salighedsorden, i Helgenes Fortjenester og Forbønner, i fromme Legater og Testamenter til Kapeller og Kloostere, i Forventning af udvortes Bødselsøvelser, og i Uflad for godt Kjøb? Hvad havde, om ogsaa denne Beslutning var opvakt hos dem, kunnet styrke dem deri, og derhos vejlede dem, da Livsens Bog og alle dens hellige Skatte vare til lukte for dem; da et fremmet, uforstaaet Sprog endog skjulede Meningen af dagligen betingede Bønneformularer, da affindige Capuzinader traadte istedetfor det guddommelige Ords opvækkende og opløstende Prædiken, da en stor Deel af Geistlighed excellerede ikke blot i Raahed og Uvidenhed; men og i sædelig Fordærvelse, og for Alles Dine svælgede i Udsvævelser af alle Arter? O, agter dog paa Historiens Vidnesbyrd, hører dog kun de Klager, hvilke lyde, ikke først fra Reformationens Tider; men og allerede fra det trettende og fjortende Aarhundrede over til os, og I ville med Gyfsen og Skræk erkjende, i hvilken dyb Banart just den Mennekehed, der ved Christum skulde helliges og forløses, formedelt dens Salighedsmidlers Misbrug og Udartning, var nedsunken.

(Fortsættes).

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 49.

Løverdagen den 5te December 1829.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets = Bogtrykker.

A n m e l d e l s e.

De i General = Forsamlingen den 28de f. M. af-
gaaede og valgte Repræsentantere, ere:

I første Klassification.

Afgik:

Hr. Kammerherre og Con-
tre = Admiral Baron Hol-
sten, Deputeret i Admi-
ralitetet og Commisfa-
riats = Collegiet, Com-
mandeur af Dannebrog
og Dannebrogsmænd.

Blev valgt:

Hr. Kammerherre v. Heger-
man Lindenerone, Oberst
og Chef for 2det Livre-
giment til Fods og Hs.
Majest. Livcorps, Com-
mandeur af Dannebrog
og Dannebrogsmænd.

Anden Klassifikation.

Afgik: Blev valgt:

Fr. Statsraad og Bankdi- recteur J. Thomsen. — Justitsraad og Admi- ralit. Casferer L. Jür- gensen, Ridder af Dan. — Statsraad og Borgeme- ster Bentley, Ridder af Dannebr., som er over- gaaet til Administrator.	Fr. Justitsraad Nimb. — Kammerraad Wedel. — Cancellieraad, Lands- Over- samt Hof- og Stats-Rets Procura- tor Beyer.

Tredie Klassifikation.

Afgik: Blev valgt:

Fr. Forvalter Snour, død. — Capitain Grove, død.	Fr. Capitain-Lieut. C. P. Luren, Ridder af den franske Cresl. Orden. — Capitain-Lieut. C. C. Palludan.

Fjerde Klassifikation.

Afgik: Blev valgt:

Fr. Artill. Major v. Glahn. Ridder af Dannebrog. — Artill. Oberst M. von Michaelsen. — Artillerie Major von Prunst, Ridder af Dan- nebrog, død.	Fr. Artil. Major v. Blcher. — Oberst v. Michaelsen, af 2det indiske Regiment, Ridder af Dannebrog. — Major v. Mangor, ad- ministr. Directeur ved Fattigvæsenet, Ridder af Dannebrog.

I femte Klassifikation.

Afgik:

Blev valgt:

Hr. Confessionarius Mynster, Dr. Theol., Commandeur af Dannebr. og Dannebrogsmænd.
— Propst Mgaard, Ridder af Dannebroge.
— Pastor Brorson, som bortreist.

Hr. Hofprædikanter Minter, Ridder af Dannebroge.
— Hofprædikanter Schibde, Ridder af Dannebroge.
— Pastor Bull

I sjette Klassifikation.

Afgik:

Blev valgt:

Hr. Dr. Theol., Professor P. E. Müller, Ridder af Dannebroge.
— Professor Dr. Med. Klingberg.
— Profess. Myerup, Ridder af Dannebroge, død.

Hr. Etatsr. Herholdt, Ridder af Dannebroge.
— Justitsraad, Assessor Pharm. Pflugmacher.
— Professor, Dr. juris, Kolderup Rosenvinge, Ridder af Dannebroge.

I syvende Klassifikation.

Afgik:

Blev valgt:

Hr. Grosferer H. Kirketerp.
— Grosferer Jacob Holm, Ridder af Dannebroge.

Hr. Mægler Lottrup.
— Grosferer Malling.

I ottende Klassifikation.

Afgik:

Blev valgt:

Hr. Vinhandler F. D. Jürgensen.

Hr. Rædefremmer H. S. Schmidt.

Afgik:

- Hr. Urtekr. N. Østed.
 — Klædekr. N. Jacobsen.
 — Vinhandl. G. Hansen.

Blev valgt:

- Hr. Vinhandler A. S. Hansen.
 — Silke- og Klædekræmmer G. Primon.
 — Silke- og Klædekræmmer C. F. Henningsen.

I niende Klassifikation.

Afgik:

- Hr. Major, Bogtrykker A. Seidelin.
 — Oberstlieut., Seilmager Weillbach, Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd.
 — Major, Sommermester Wahl.
 — Capit., Juveler Winter.

Blev valgt:

- Hr. Capitain, Sadelmager Knoblauch.
 — Major Conradt, Bestyrer af Institutet for Metalarbejdere, Ridder af Dannebrog.
 — Major, Seilm. Bang.
 — Kunstdrejer Kørber.

I tiende Klassifikation.

Afgik:

- Hr. Grosferer J. S. Erler.
 — Regler J. N. David.

Blev valgt:

- Hr. Professor Medicin L. Jacobsen, Ridder af Dannebrog.
 — Dr. Phil. N. David.

Overensstemmende med Lovens 45 §., anmeldtes, at Valg maatte foretages paa en Administrator da Tiden for den Ældste udløb med inde-

værende Aar; men efter de tilstedeværende Herrer Repræsentanters eenstemmige Anmodning, erklærede undertegnede, Schram, sig villig til at vedblive Administrationen endnu i 3 Aar, hvorefter den i Lovens 48 §. bestemte Revision af Selskabets Activer m. m., ved Aarets Udgang vil finde Sted, i Overværelse af de 3de Herrer Repræsentanter som have paataget sig denne Alleilighed, nemlig

Hr. Professor Brorson, Ridder af Dannebrog

— Sukker-Raffinadeur Hedemann

— Major von Clementin.

Eil den ledige Reservebuds Tjeneste vare Ansøgnin-ger indkomne fra 5 af Selskabets Medlemmer, af hvilke Administrationen tilkjendegav at have valgt Skrædermester Agersborg, til 3die Reservebud, imod at han stiller den bestemte Caution.

Som nye Medlemmer af Selskabet bleve antagne:

Hr. Justitsraad og Toldinspecteur Nehenholdt

— Tobakfabriqveur N. F. Bonnsen

— Fuldmægtig C. F. Orlamundt

— Skrædermester G. H. Bøse

— Viinhandler J. D. Mørck

— Lyssestøber Sally Salomonsen.

— Farver J. Goldschmidt

— Brændeviinsbrænder H. J. Mørck

Frøken Eleonore Holm

Madame Johanne Marie Sal. Hammerum

Hr. Juveler Samuel Prahll

— Strædermester A. H. Idell

— Pastor, C. H. Wisby

— Grosserer J. H. Hedemann

— Gæstgiver C. Brockmeyer

— Brændeviinsbrænder M. Marcussen

— Capitain v. Svendsen

— Lieuteuant Anthon, Soldbetjent i Helsingør

— Snedkermester F. W. Pers

— Farver Carl Holmblad.

Administrationn for det forenede Understøttelses-
Selskab.

Schram. Friedenreich. Bentley.

Lund.

Det protestantiske Principis Fortjenester af
Menneskehedens Lyksalighed.

(Fortsættelse).

Uf den Aarsag forhvervede Kirkeforbedringen sig,
ogsaa i denne Henseende, en Fortjeneste, hvis

Storhed ikke kan anslaaes højt nok. Allerede den aandelige Frihed, hvilken det protestantiske Princip atter forhvervede Menneskeheden, maatte være Folkenes sædelige Udvikling gunstig; thi denne Frihed er for Dydens Sag et ligesaa nødvendigt Element, som for Sandhed, Videnskab og Landsdannelselse, og saa lidet Barnet lærer fuldstændigen at gaae, saalænge det stedse ledes i Gangbaand, ligesaa lidet kan et Folk gjøre Fremskridt i Moralitetens Egn, naar det ikke tør bevæge sig frit, tænke frit, prøve og vælge; men blindt hen maa følge, hvorledes og hvorhen anmasset Troesherredom fører det. Men idet Protestantismen gav denne Frihed, paa det at den ikke skulde worde Frækhed, en Stranke i Evangeliet, gjorde Samme gjeldende, som den eneste bindende Norm for Troen, men just dermed og som det forpligtende Indbegreb af Sædelighed, og meddelede til Enhver ligesom Rettigheden saa og Forpligtelsen til eget samvittighedsfuldt Brug af den hellige Skrift; maatte naturligen alle de Menneskesætninger omstyrte, der vare Udviklingen af den sædelige Mand i den kristelige Kirke i Vejen; Evangeliets Lys torde atter ublandet og uhindret skinne; Verdensforløserens Lære og Levnet talede lige stærkt og lige kraftigen til det menneskelige Hjerte; Tilliden

til fremmed Helgenfortjeneste sank; Christnen saae sig henviist, foruden til den guddommelige Naade, blot til sig selv og sin egen Virkekraft; Ideen om et Liv i Gud blev ham klar, og saa maatte da, jo mere den udvortes Kirkes Anseelse forringedes, i samme Grad den indre Helliggjørelse tiltage, og Dydens og Sædelighedens Sag stedse herligere trives. Ved Protestantismen ere Nationerne blevne sædeligere; dette vove selv Modstanderne ikke at nægte, og naar alligevel endnu stedse høres saa mange Klager om herskende Synder, saa ere selv disse Klager glædeligere Tegn, end Samvittigheds farlige Beroligelse ved menneskelig Ufladsforkyndelse; thi de indeholde det Beviis, at tillige med vor Fremstriden ogsaa vore Fordringer til os selv vore, og at vi befinde os paa Vejen til et Ideal, der hæver sig for os i stedse længere Fjernhed i samme Grad, hvori vi stræbe at komme der nærmere.

(Fortsættes).

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 50.

Løverdagen den 12te December 1829.

Forlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Det protestantiske Princip's Fortjenester af
Menneskehedens Lyksalighed.

(Fortsættelse).

Med Folkenes aandelige og sædelige Dannelse
sammenhænger paa det Nøjeste Staternes
Velstand, Rolighed og Forfatning.
Det protestantiske Princip's Indflydelse maatte alt-
saa ogsaa udstrække sig hertil, og at Dette virke-
ligen er skeet, lærer den forgangne og nærværende
Tids Historie. Hvor den sædelige Kraft fattes,
der kan Talen ikke være om Flid og Virksomhed,
om Embedstrosskab og Driftighed, om Naadelig-
hed og viis Livsnydelse. Og naar nu desuden en

Kirkens Gudsdyrkelse er belempret med en uobesiuelig Mængde Fester og Hellig-Dage, saa vorder Folket stedse mere vænnet til Lediggang; det fordyber sig stedse meer i Udsvævelser af alle Arter, det vorder afdraget fra dets Kald, dets Kjærlighed til nyttig Virksomhed kjølnes, og netop derved maa Velstand synke. Det er derfor en hyppigen gjentagen, og saare vel forklarlig Erfaring, at i protestantiske Lande i Almindelighed (Undtagelser skulde derfor ikke nægtes) hersker større Forhverveslid, regelrigtigere Virksomhed, mere huslig Orden og Tilfredshed, og af alle disse Grunde ogsaa mere udvortes Velstand. Hvor kunde det og være anderledes? Der, hvor Man, foruden Søndagen og de almindelige kristelige Fester, næsten i hver Uge endnu helligholder Marie- og Hellig-Dage, hvor undergjørende Raadebilleder forlokke Pilgrimene til langt bortliggende, Tid og Pengenekostende Balsfarter, hvor Kirken er den rigeste Godsbesidderinde, for at gjøre Pragt med sine Skatte, for at dotere med fede Kald, og forsørge en talrig, med Befolkningen i slet intet Forhold staaende Præstestand, hvor Munkenes og Nonnernes mageligen beskuede Liv giver en højere Grad af Hellighed end Embeds-troskab og utrættelig Pligtopfyldelse o. s. v.; der finder det desuden sandfelige og nydelsessyge Folk

liden Drift og Opmuntring til pligtmæssig Kraftanstrengelse, til Forsagelser og Selsfornægtelser. Og naar nu ogsaa den offentlige Rolighed og Velstand ere betingede af Familiernes Befindende og det huslige Livs Tilstand, saa maa det ikke forekomme fremmet, at Protestantismens Egn ogsaa i denne Henseende forunder et glædeligt Syn. Til Forklaring af dette Syn tjene desuden og endnu andre Omstændigheder, til hvilke vi tildeels først siden ville komme tilbage.

En Kilde til den borgerlige Fred maatte Protestantismen vorde allerede derved, at den ej alene prædiker Tolerants; men endog gjør den Grundætning gjældende: Staaansel imod Underledestænkende er ikke en Raadesag, men en Rettighed; fordi ethvert Menneske for sig, i Kraft af sin menneskelige Natur, er berettiget til at tage Hensyn til den frie Bekjendelse af sin Lære, og den usforstyrrede Udøvelse af sin Gudsdyrkelse. Jø videre derfor den evangeliske Kirke fremfrider i sin Udvikling, desto roligere og fredeligere ville de forskjel ligste Confessioner bestaae med og hos hinanden*);

---

*) Man henviser ikke her, som Modbeviis, til England og Irland. Den anglikanske Kirke kaldes sig vel protestantisk, men er det ikke; thi den hylder ikke det protestantiske Princip, men Stabilitæten; det er,

men vil intet høre om Inquisition, Kjætterforfølgelse, Banstraale o. s. v., og om end Polemiken aldrig ganske vil kunne tie, saa vil det dog derved aldrig gjælde Personer; men kun Sager, og selv det catholske, eller meget meer det pavelige, System ville vi ikke bekæmpe, naar det ej skeer af Nødværge; thi Staaansel mod fiendtlige Modstandere finder naturligt sin Grændse der, hvor Selvopholdsdriften begynder, og Tolerants mod Intolerants er ikke Kjærlighed og Højmod, men Svaghed, Fejghed og aandeligt Selvmord.

Med den aandelige og sædelige Frihed, som Protestantismen har taget i Besiddelse og sejerrig tilkæmpet sig, som en, Menneskehedens usfortabelige Ret, voxer fremdeles Ugtelsen for Lov og Ret i Almindelighed, og det ikke blot hos Nationerne, men ogsaa hos Forsterne. Derfor, hvor det protestantiske Princip hyldes, der viger Vilkaar fra Loven; de Mennesket vænørende Instituter for Livegenstabet, og andre Spøer af Feudalsystemet, der staaer og falder med Protestantismen, forsvinde

---

Catholicismens. Hist staae altsaa ikke Catholicisme og Protestantisme, men tvende forskjellige Former af Catholicismen ligesoverfor hinanden, og Disse kunne saalidet bestaae ved Siden af hinanden med lige Røttigheder, som to Konger i en og samme Stat.

som Levninger fra en barbarisk Tid; Folkene erkjende i deres Forsters Stand og Kald en guddommelig Anordning, Forsterne i deres Folks Kjærlighed den sikreste Vorgen for deres Trone; faderlig Kjærlighed paa den ene, fri Underdanighed paa den anden Side knyttede et helligt, noploseligt Baaud, og saa er det da kommet saa vidt, at der i de fleste protestantiske Stater, paa Rolighedens Lovmæssighedens, og den gradvise Udviklings Vej har grundet sig en politisk Forfatning, der ligesaa vel tilfredsstillende civiliserede Nationers Fordringer, som den sikker og befæster den kongelige Magts Rettigheder. Og da nu just, efter Protestantismens Grundsætninger, ingen anden menneskelig Autoritet tør vove at stille sig ved Siden af, eller over den førstelige, da Folket aldrig inddrages i Striden mellem en adskilt aandelig og gesllig Magt, da det kjender ingen Christl. Statholder, der skulde være berettiget til at løse fra den afslagne Ced, og at slynge Vatikanets Banstraafe paa Regenternes Hoveder, saa er det klart, hvorledes den store Klippe er fremmed for protestantiske Stater, hvorpaa saa ofte den borgerlige Fred og Folkenes Rolighed strandede. Saa unægteligt alt Dette er, saa har alligevel et rasende Hads Uforstammethed, al historisk Sandhed til Trods, vovet,

netop her at overlæsse Protestantismen med Brejdelser, og lægge den alle de borgerlige Uroligheder, Revolutioner og Statsomvæltninger, hvorved vor Tidsalder paa en saa sørgelig Maade er udmærket, til Last. Saa lidet glædeligt det ellers maa være at bekæmpe en lidenskabelig Modstander med hans egne Vaaben, saa byder dog Selvsvarspiligt her at forelægge disse frække Bagtalere det Spørgsmaal, om da Frankrig, Spanien, Portugal, Neapel og Sardinien, hvor Konger ere blevne henrettede, Regjeringsforfatninger omstyrkede, Lov og Ret traadte under Fødder, og leget med Eed, eller, om Preussen, Sachsen, Danmark, Würtemberg, Hessen, Baden o. s. v., hvor Folkene med trofast, uroffelig Kjærlighed hænge ved deres Fyrster, ere protestantiske Stater. Hiin ondskabsfulde Beskyldning grændser saa saare til det Latenterlige, at den slet ingen videre Affærdigelse fortjener. En trehundredaarig Historie har jo noksom godtgjort at Staternes politiske Tilstand ingensteds er roligere, retligere og lykkeligere, end just der, hvor Man hylder det rene Evangelium, og har afkrystet Roms Afhængighedsaaag.

Dg dette endog af denne Marsag, (hvilket hænger nøje sammen hermed, men fortjener dog for sig selv at fremhæves) fordi det protestantiske

Princip har forhvervet sig den største Fortjeneste af Førsterne's Majestæt. Den romerske Stoels frygtelige Anmasselser, der i den hele Historie vanskeligen finde deres Lige, naaede deres højeste Spidse i de Grundsætninger, der bleve opstillede om Forholdet af den pavelige og kejserlige Magt. Jeg veed ikke bedre at udtrykke mig herom, end det er skeet af Pölig i hans Verdenshistorie (anden Deel, Side 375): "Paven" (saaledes skildrer denne udmærkede Skribent det romerske Hierarchies uhyre Princip) "er Christi eller selve Guds Statholder paa Jorden; den hele Jord, som Christi Ejendom, og al verdslig Magt er underlagt den kirkelige Magt og den romerske Stoel; det tydske, som ethvert andet Rige, er et Lehn af Kirken, statskyldig til den pavelige Stoel, og Paven, denne øverste Dommer over alle Konger og Førster, som hans Vasaller, og, naar han saa vil, ved Tronens Vacance, Rigets Vicarius. Al verdslig Magt forholder sig til den geistlige kun som Maanen til Solen, uden hvis Lys den er et mørkt Legeme; ingen Konge er retmæssig Regent, hvis Valg ikke af Paven er billiget og stadsfæstet. Paven kan dømme og afsætte Regenter, bortgive og bortskjenke Lande, og løse Undersaatterne' fra deres Eed og alle deres Pligter mod

Forsten. Kort, ved Intet indskrænket, ved ingen Lov bunden, uden den han giver sig selv, ingen jordist Magt ansvarlig, herster Paven, med højeste Magtfuldkommenhed, over den samfulde Jord; Nationer, som ikke erkjende ham, ere oprørskke Rebeller, og Virkningerne af den pavelige Banstraale forfølge Kirkens Fiender henudover Gravens Grændser*)." *1790*

*) Hvo der ikke skulde finde det tvøisigt, at Pavedommet kunde opnaae en saadan, til Uffindighed grændsende, Grad, kan læse dog de Steder, Lucius Ferraris har samlet i Promta Bibliotheca Canonica, under Artikelen Papa, et, i Rom selv, med pavelig Approbation udkommet Værk; eller kan sammenligne hermed hlln berhyggede Nadveres Bulle, der, saavidt jeg veed, endnu aarligen bliver offentlig forelæst i Rom paa Skjærtorsdag, og hvori, iblandt Andet, Ban og Forbandelse bliver udtalt over de Forster, som, uden den apostoliske Stoels særdeles Tilladelse, fordriste sig til at udskrive nye Statter og Vaalæg.

(Fortsættes).

Her Kammerraad Dr. Kalls Bidrag indkommer til den 20de December.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 51.

Løverdagen den 19de December 1829.

Forlagt af Understøttelses = Selskabet

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets = Bogtrykker.

Det protestantiske Princip's Fortjenester af
Menneskehedens Lyksalighed.

(Fortsættelse).

Og ikke tomme Ord vare flige Anmasselser; de vare meget mere saare alvorligen meente, og Paverne have aldrig ladet det fattes paa Billie til, efter Tid og Omstændighed, at gjøre dem gjældende. Istedet for alt Andet, henwise vi til Keiser Henrik den Fjerdes Exempel. Man hensatte sig kun ret tydeligt i den bekjendte Scene til Canossa, og Man vil ikke være istand til at undertrykke Solels sen af Willie og Affky. Rejsenen var indviklet med Pave Gregor den Syvende i den følgerige

Investiturstridighed. Da udslynges pludseligen Banstraalen paa det kejserslige Hoved; de Store og Undersaatterne ere løste fra alle Pligter imod den tydske Konge; forladt og affkyet af Sine, maa han endeligen beslutte sig til, over de med Sne og Is bedækkede Alper, at vandre til Italien. Som Bodfærdig lader han sig see paa Slottet Canossa, og maa staae i 3 Dage efter hinanden, fra den 25 Januar 1077 af, i graa ulden Kappe, med nøgne Fødder, uden Spise og Drikke, i en, selv for Italien, usædvanlig streng Vinter, fra den tidlige Morgen, indtil Aften, i Slotsgaarden. Saa deligen, dette Syn, — den kejserslige Majestæt bodfærdig i Slotsgaarden, og oventil i Pragtgemakernes Vinduer den overmodige, haanliggrinende Biskop, — tilbyder et af de meest oprørende Skuespil, Historien har at fremvise. Hvo der mener det vel med Menneskeheden skulde nafladeligen føre Konger og Førster Erindringen herom til Gemyt; et Malerie af denne Scene skulde være ophængt som Varselstavle i alle Regenters Kabinetter, paa det de, Morgen og Aften, kunde mindes om, hvad deres Lod maa blive, naar Paver og Præster herfke.

Og er nu da ikke det protestantiske Princip blevet en Betsignelse for Verden idet det befriede

Førsterne fra denne forsmædelige Trældom? Ja, I Store og Mægtige paa Jorden, naar nu ingen overmodig Kirkeførste mere tør hindre Eder i Udøvelsen af Eders Regentret, naar hans Van og Forbandelse uskadelig farer Eder forbi, og uden Følger taber sig i Luften, naar Eders Undersaatter med stadig Kjærlighed og Troskab holde fast ved Eder, selv da, naar Kirkevælden vover at annullere Eders Eeds bindende Hellighed, naar ingen pavelig Kejesvend mere, under en Skriftestaders Firma, sniger sig omkring Eder, naar Ingen beslurer Eders hemmeligste Tanker og holder Eder fangne i et ubemærket Garn; naar Kirkens Tjenere i Eders Stater ikke mere med det ene Dje skele hen til Rom, for at faae at vide, om de tør lyde Eder, eller om den højere Pligt mod Christi Statholder ikke maaske byder dem, at nægte Eder Lydighed; naar I ikke mere dele Eders førstelige Magtsudkommenhed med den trefold kronede Præst, og hos ham maae indhente Rettigheden til at udøve Eders Herredom, men naar I frie, efter eget Godtfindende og Samvittighed, tør sørge for Eders Folks Belfærd, og kun derfor ere den Alvidende og Almægtige ansvarlige: saa er alt Dette Reformationens Fortjeneste; saa have I for alt Dette at takke hine højhjertede tydske Førster og Dignstænder,

hvilke for 3 Aarhundreder siden havde Mod til at staae paa egne Fodder, og ved Opstilling af det protestantiske Princip at sikke Eders Trones Selvstændighed imod en anmasset Kirkevældes Indgrib.

For at møde Bebrejdelsen for en forubindtagen, eller partist Fremstilling, tillader jeg mig, om det tidsdfst berrøte Punct endnu at lade en Catholik Alexander Müller tale. Han *) siger i Fortalen til den encyclopædiske Haandbog i Kirkeretten: "Det nittende Aarhundrede, rigt paa politiske Ytringer om et givet Kirkedoms politiske Værd, undersøgte Virkningerne af Catholicismen og Protestantismen paa Selskabet nøjere, end det nogensinde var skeet. Her vare tvende Phænomenener ikke noksom at lægge paa Hjerte. Det ene er: at i de protestantiske

---

*) Paa det Man ikke skal være uvidende om denne Forsatters Troesbetjendelse, saa erklærer han sig selv derom paa det ovenansførte Sted paa følgende Maade, "Vil Man i mig, for at udtrykke mig i det moderne Sprog, nødvendigén see en protestantist Catholik, saa er jeg dog ikke nogen Gaadán, der, for at finde Ro i sin Sindsværden, agter det fornødent, at overskride, som Krug siger, den kirkefællige Rubicon. — Jeg holder fast ved min Kirkes Grundlærdomme, og fast ved de Troendes Samfund; men jeg troer og som Catholik, at jeg ikke

Stater Førsteene nyde en langt mere ubetinget Agtelse, end Førsterne i de catholske Stater. Aarsagen til dette Phænomen er let funden, og i det Væsenlige ingen anden, end at protestantiske Undersaatter ikke ere deelte mellem tvende Autoriteter, af hvilke Landsførsten danner den ene, en fjernet Monarch, Paven kaldet, den anden. Hvorledes heraf følger de protestantiske Staters højere Eenhed, behøver slet ikke at paapeges, fordi det forstaar sig ganske af sig selv. Nyde forresten protestantiske Førster derfor en højere Grad af Uindskrænkethed, saa bliver dette uden al Skade for Selskabet, i hvis Epidse de staae, fordi de ikke hindres i deres Virkefreds ved en fremmed Magt, der maatte bestemme dem til, at have et endnu andet Djemed, end Selskabets. Det andet Phænomen er: at i det protestantiske Kirkeodom, som

---

behøver at agte de romerske Bestemmelser, hvilke Man fremstiller som dogmatiske, uden at dele deri. Saaet Man gjør Dette, hører Man ikke op at være Catholik; Man har meget mere de berømteste Catholikers Exempel for sig, en Peters af Alky, Serfons, Sarpis, Erasmi, de Dominis, Cassanders og Andres, der Alle, følede den blotte Autoritets Tryk, erklærede sig mod Det, som forsængeligt Tillæg, falsk Fortolkning, eller virkelig Misbrug havde bragt paa den kirkelige Bane.

fattigere paa Dogmer, Ceremonier o. s. v., vi ville ikke sige mere befordre, men dog mindre undertrykker Arbejdsfomheden; de protestantiske Stater udmærke sig ved en højere Grad af Orden, Regelmæssighed og Sædelighed. Dette er en saa beviislig Sag, at ingen Strid derom nogensinde har fundet Sted. Men, hvad vil Man mere? — hvad Højere kan Man ville? — Det er mærkbærdigt, at i tre catholske Monarchier nu hersker Borgerkrig, og i det Fjerde bestræber endeel af den catholske Gejstlighed, jeg mener Frankerig, sig for at stille Folket ved sin aandelige Frihed, ved at grundfæste en absolut souverain gejstlig Magt. Man sammenligne disse ophidsede Monarchier med de rolige, fromme Protestantiske. Hvor langt staar Folkemængden tilbage i Religionskundskaber og det praktiske Liv i de catholske Lande, for de protestantiske? Hvi kalde Bøhmerne, Østerrigerne, Bajerne, Sachserne og Preusskerne kloge og oplyste Nationer? Og, hvad er det, som disse Nationer have at takke for denne Uro? Er det ikke det protestantiske Kirkereddom med sin lysere Underviisning? Kan nogen Nation inderligere hænge ved deres Herskerstamme, end Sachserne og Preusskerne? Og er ej deres Utilbøjelighed til Uro, Oprør eller Borgerkrig, deres Kjærlighed til deres Regenter, Følgen af Oplys-

ning? Saaledes lod sig først for kort siden en Sandhed hengiven Stemme spørgende fornemme i Hesperus. Og har denne Stemme ikke ret? Læser Man dog i de allernyeste Blade fra London af 25 Juli 1828, at Catholikerne ogsaa have vaakt en Opstand i Irland i Ballenemore. Rebellerne ere 40000 Mand stærke, drage Piber, og deres Gejsflighed staar med i Rækken og Geledet, altsaa det femte catholske Land til een og samme Tid i Oprør! — Tillige har Civilisationen afgjort, at det Kirkedom maa gives Palmen, der yder, som Foster af en højere Civilisation, det Meste til selskabelige Foreningers almindelige Djemed.”

Var det min Hensigt at skrive et udførligt Værk, saa vilde den behandlede Gjenstand dertil tilbyde endnu mangfoldigt Stof. Men da jeg kun vilde anstille nogle tidpassende Betragtninger, uden at gjøre Fordring paa Sammes Dybd, saa lader jeg mig til Slutning nøje med, endnu at gjøre opmærksom paa de Belgjerninger, hvilke den catholske Kirke har det protestantiske Princip at takke for. Det synes vel vistnok paradox at tale om Protestantismens Fortjenester af Catholicismen; men, Man er dertil alligevel berettiget. For nylig har Hr. Pastor Støter i Protestanten 1828 August, September, October og November, ind:

ledet en indholdsrig Afhandling om denne Gjens-
stand, og beviist, hvorledes deels Theologien, deels
Folketroen og Folkeundervisningen, deels Clerus
og Munkevæbnet, deels den catholske Kirkes Re-
gjeringsform have vundet ved Reformationen.
Jeg kan her naturligviis ikke indlade mig paa det
Enkelte og indskrænker mig til hans Bemærkninger.

Allerede i og for sig selv er det en, sædvan-
ligen ikke nok erkjendt, Lykke, at have en dygtig
Modstander. Denne Modstander, naar han kun
ellers er dygtig, holder os i Aande, bevarer os for
aandelig Slappelse og gjør opmærksom paa egne
svage Sider og Steder, som let kunne saares.
Enhver Opposition er ikke alene i sig selv et Teg-
n til Liv; men meddeler ogsaa det Parti, mod hvil-
ket den optræder, Liv, og der behøvedes slet ingen
anden Grund, for at retfærdiggjøre den Paastand,
at den catholske Kirke, om den ellers har Sands
for sin egen Forædling, havde Grund til at fryde
sig over, at en djerv og kraftig Modstander i Prote-
stantismen had den Spidsen, og nødte den til egen
Arvbaagenhed.

(Fortsættes).

Gr. Kammeraad Dr. Kalls Bidrag indkommer til
den 20de December.

Borger = Bennen.

En og Fyrgetyvende Aargang.

Nr. 52.

Løverdagen den 26de December 1829.

Førlagt af Understøttelses-Selskabet.

Trykt hos Andreas Seidelin,

Hof- og Universitets-Bogtrykker.

Det protestantiske Principis Fortjenester af
Menneskehedens Lyksalighed.

(Slutning).

Men vi have endnu slet ikke nødig at indskrænke os blot til denne almindelige Sandhed, da, som alle upartiske Medlemmer af den catholske Kirke tilstaae, ved Reformationen saare betydende og væsentlige Fordele ere komne Samme tilgode. Om Curien kan dette vistnok ikke gjælde; thi den er uforbederlig, modstaar enhver Forbedring, som en faretruende Nyhed, og vil fremture i den egenlige Bedhængen ved forældede Former og Sættninger saa længe, indtil den er indskrumpet til en

aand: og livløs Mumie. Men den gode, gamle Moder bliver overgaaet af sine egne Born, der ere blevne kloge nok til at antage det Gode og Bedre, uden at spørge om det maaske kommer fra Kjæts terhænder.

Negativt var jo Dette just en stor Betsignelse, at der blev sat et Maal og en Grændse for de romerske Kirkehoveders Anmasselse, Herskesyge og Formørkningsystemer. Hvo der veed, hvorhen det allerede var kommen med Samvittighedens Beherskning, med Folkenes Holdelse i Dumbhed, med Landenes methodiske Udsuelse, med Forsternes Mis-handling, med den lavere Gejstlighed's Undertrykkelse, og med Verdens og Klostergejstlighedens Usædelighed, og Hvo der forstaar at bedømme de geistlige Magthaveres aabenlyst udrugede Plan; Den vil og omtrent kunne beregne, i hvilken Afgrund af Skjændsel, Elendighed og Nedværdigelse Menneskeheden endeligen vilde vorde nedstyrtet, naar ikke endeligen en standsende Kraft havde sat sig imod det stræffelige Foretagende. At estergive eller tilbage tage Noget, dertil vilde Curien vistnok ikke beqvemme sig, fordi den derved frygtede for at stille sin Ubetragelighed blot; men endnu videre, end den allerede var gaaen, torde den dog heller ikke mere vove at gaae, hvis den ikke selv vilde fremstynde

de den endnu troe blevne Nationers Affald. Denne Frygt maatte endog gjøre den det raadeligt, at ignorere Meget eller dog at bedømme det skaansomt mere, ligesom vmmre Modre pleje at gjøre ved Det, de ikke kunne hindre, eller ikke vove at hindre, for ej at afftedkomme større Skade. Saaledes er, vel intod Havens Hensigt, men dog ikke uden hans Vidende, lidt efter lidt indtrængt i den catholske Kirke en friere Aand, og, naar jeg ovenil, tildeels i gresle Farver, skildrede dens Tilstand, saa gjaldt Dette meest om Liderne for Reformationen; thi efter Den er siden i det Enkelte Meget blevet anderledes, Meget bedre, og at det er blevet Dette, er Protestantismens Fortjeneste. Thi, tilstaae det dog kun oprigtigt, I Venner og Brødre i den catholske Kirke, hvad Andet, end den protestantiske Aands Indflydelse, have I at takke for, at ogsaa I friere tør bevæge Eder i Videnskabens og Sandhedsgrundskningens Enemærker; at ikke enhver, fra Kirkelæren afvigende, Anskuelse strax fordommes og forfølges, som forbandelsesværdigt Kjætterier; at ogsaa Eder er aabnet Udgang til Evangeliets helige Grundskrifter; at ogsaa iblandt Eder Almueskolernes og Folkeoplysningens Sag begynder at trives; at ogsaa Eders Geistlige, i Rappen med Eders protestantiske Embedsbrødre, saae sig nødte

til, at lempe sig efter den fremskridende Tids For-
dringer, og, ved videnskabelig Dannelse, ved ind-
holdsrige Læreforedrag, ved personlig Caracters
værdighed og Daddelfrihed i Livet, at udmærke
sig o. s. v. Og naar J da maae erkjende alt Dette,
saa aflader dog i det mindste endeligen at fordomme
og hadefuldt angribe et System, hvis Frugter bleve
ogsaa Eder middelbart eller umiddelbart til Deel;
et System, til hvis Bestand og stedse fuldstæn-
digere Udvikling Menneskehedens højeste Værdighed
og Lykke er knyttet.

Thi saa er det i Sandhed, og den af mig
forsøgte korte Fremstilling vil, haaber jeg, idets-
mindste bidrage Noget til, at forhverve denne
Sandhed almindelig Erkjendelse af Dem, der
endnu ikke, formedelst en skjændelysten Factions Ind-
skydelse, have ladet sig røve al Selvstændighed i
Dom. Jeg har vel ikke kunnet sige Noget, som
jo enhver Kjender af Historien desuden vidste; men
det er heller ikke altid det Nye der er nødvendigt,
men det Sande, og netop nu torde det mere end
nogensinde være paa Tiden, ved Henviisning paa
Historiens store Resultater, at holde Djnene aabne
paa Verden, hvilke Man gjerne vilde formærke
eller ganske tillukke for den formedelst Obskuran-
tismens Taaagestyk. At Man derved rigtignok ikke

fortjener Tak af Dem, der befinde sig vel i Mørket, og derfor ønskede, at kunne udslukke Solen selv, naar det kun var dem muligt; at altsaa og denne Afhandling vil give Videnskabens lystlye Modstandere ny Anledning til Skjældsord og Bespottelser, til Ordfordrejelser og sophistiske Klopsegerterkunster, alt Dette veed jeg selv ret godt. Men det er heller ikke dermed beregnet paa Tak; Hvo der vil gjøre Alle og Enhver tilpas, bør ikke tjene Sandheden; og Hvo der er bange for, for dens Skyld at mishage en affskyværdig Komplot, Han er ikke værd, at vandre i Dens hellige Lys.

Saabidt Zimmermann. At denne Fordanskning af hans Afhandling i et Blad, der læses af Fleer end 1980 Abbonenter, ikke vil være kastet hen i Lusten og for lunkne Protestanter; men slaae dybe Rødder og bære megen velsignet Frugt, Dette haaber med Tillid Oversætteren,

H. C. Michelsen.

De første europæiske Rejsende i Asien.

Først efter mange Aarhundreders Forløb og utallige Anstrængelser ere Menneskene komne til den Kundskab om Jordkloden, som vi nu besidde. De ethiske Videnskaber synes at være lige saa gamle som Verden selv: de sædvanlige, for det ucultiverede Liv uundværlige Syssler og Færdigheder opnaae en vis Grad af Uddannelse og Fuldendthed fra Begyndelsen af menneskeligt Samliv: de skønne Konster i Almindelighed og Digtkonsten i Særdeleshed have efterladt lysende Spor, førend de uddøde i Ostens og Nordens golde Regioner: i de meest forskellige Zoner finder man Omstiftelsen af Oplysning og Aandsformørkelse, under hvilken Videnskabens nærende Flamme afvexlende luede op, og atter udsluktes. Men Kundskab om Jordklodens Beskaffenhed, den sildigt modnede Frugt af enkelte og ofte gjentagne Erfaringer, har stedse udviklet sig mere og mere, men saa langsomt, at denne Videnskabs Fremskridt kun have været saa i hvert Aarhundrede. Det er bekjendt, hvor lidet udstrakt den Kundskab var, som de gamle Romere havde i Geographien. I Middeltalderen udbredte sig midt under de Forstyrrelser, som vare en Følge af vilde,

paa Kjøbertog udgangne Horders Indbrud i det cultiverede Europa, en svag Straale af Lys over de Egne, hvorfra disse Barbarer nedstammede. Handelen og den nyere Civilisation udvidede og berigtigede efterhaanden denne Kundskab. En femte Verdensdeel begyndte at blive bekjendt ved Cook; men endnu i dette Dieblik kjende vi Intet til det Indre af det store Continent, hvis Kyster have været seneste Gjenstand for Europæernes Efterforskninger, og nu beredes til at optage en fuldendt Cultur fra England. En Deel af Mellem-Asien, fornemmelig den, der skiller Ruslands mægtige Rige fra Indien, og hele Inder-Afrika ere endnu ikke undersøgte. Endelig gives der endnu i de Verdensdele, som alt længere Tid have været beboede af Europæere, store Strækninger, hvis Beskaffenhed er næsten ubekjendt, ikke blot i den nordlige og midterste Deel af Nordamerika, og indenfor de Grændser, som Brasilien omfatter, men ogsaa i de nordlige og sydlige Polarlande.

Vi ville ikke opholde os ved de aldeles nye Lande, som de gamle Europæere aldeles ikke kjendte til, og hvis hundredaarige Skove synes ganske unge og nylig at være fremgangne af Naturens Skiød, fordi kun kort Tid er forløben, siden de af os bleve opdagede. Derimod ville vi forteligen

forklare de dunkle Veie, paa hvilke det endeligen er lykket os at vorde istand til at udkaste et fuldstændigt og nogenlunde nysigtigt Kort over Asiens Fastland og de tilgrændsende Der. Flere Aartus finder ere medgaaede til dette Arbeide, endskjøndt det paa ingen Maade endnu kan siges at være fuldendt i det Enkelte. Alligevel er Civilisation, Konster og Mythologie: de græske Fabler og det græske Sprog: Metaphysik og mange andre Videnskaber, alt tilsammen, kommet til os fra hine Lande, hvor den os ukjendte Sol lyste for Oldtidens Folkelag. Der har Alexander indpræget Sporene af sine Seierstoge; der har Pythagoras indsamlet den gamle Theosophies viise Hemmeligheder; Europa har staaet i Forbindelse med hine Lande ved Hjælp af Grækenland: den straalende Ring, som forener den asiatiske Verden med Occidenten, som vi behoe. Desuagtet opnaaede den asiatiske Topographie, eller detailleret Kundskab om Asiens enkelte Riger og Steder, først en ordentlig videnskabelig Form hos os henimod det sextende Aarhundrede af den christelige Tidregning, og selv denne ufuldstændige Kundskab opnaaedes først ved en lang Række af Opdagelser og næsten eventyrlige Foretagender, efter en Mængde overstandne Farer og Anstrængelser.

(Fortsættes).